

(z)lom ČSA

rekonvalescence

(d)obývané krajiny

v Podkrušnohoří

bakalářská práce

vedoucí práce doc. Ing. arch. Radek Kolařík

asistent Ing. arch. Dott. Ing. Petr Janoš

zpracovala Emilie Rážová

FUA TUL

2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA UMĚNÍ A ARCHITEKTURY

Katedra urbanismu
Akademický rok 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro:

Emilie Rážová

program:

B3501 Architektura a urbanismus

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb. určuje tuto bakalářskou práci:

(z)lom ČSA
rekonvalescence (d)obývané krajiny v Podkrušnohoří

Komentář:

Lesk a bída Ústecko-Chomutovské aglomerace, sevřené mezi Krušnými horami a Českým středohořím, tkvěla posledních 150 let v průmyslu a těžbě hnědého uhlí. V současné době probíhá velmi pozvolné uzavírání povrchových velkolomů, které se následně vykloubeně zapojují do okolní krajiny.

Bakalářská práce se bude zabývat spádovým územím lomu ČSA, na jehož území je ukončení těžby plánováno na rok 2024.

Jelikož jsou těžební společnosti vázány zákonem navracet devastovanou krajinu do „původního stavu“, probíhají v současnosti na jeho území rekultivace a v budoucnu bude zbytková jáma zatopena. Antropogenní jezero v rozloze cca 670ha se tak stane v pořadí třetím na území Ústeckého kraje. Porevolučním pionýrem velkoplošného zatopování lomu je jezero Milada, na jehož revitalizaci byla na jaře 2020 vyhlášena architektonicko-urbanisticko-krajinářská soutěž, 10 let po ukončení napouštění jezera. Druhé vzniklé jezero Most, nesoucí jméno po městě, na jehož původním místě leží, se otevřelo veřejnosti bez komplexnější vize na začátku září 2020. Po lomu ČSA mají být zatopené také lomy Bílina, Vršany a Nástup-Tušimice. Charakteristickým rysem všech současných i budoucích jezer je jejich těsná blízkost sídel. O to podstatnější roli začleňování devastované krajiny by měla hrát resocializace území, které ztratilo svou paměť. Cílem práce bude odhalování starých a vytváření nových vztahů v rámci odcizené krajiny. A to na základě studia historických a současných dokumentů, regionálních souvislostí a přístupů v lokalitách podobného charakteru (řešerše případových studií).

Podklady:

Veškeré podklady si student obstará v rámci této bakalářské práce samostatně.

Požadované výkony pro odevzdání BP:

A - Seznam příloh

B - Rozbor místa a úkolu

C - Návrh (výčet výkresů a měřítek lze upravit v průběhu práce po dohodě s vedoucím práce)

část návrhu

měřítko

Krajinářsko-urbanistická část

C.1 - situace širších vztahů

1:20000-50000

C.2 - situace řešeného území

1:1000-5000

Vybrané intervence

C.3 - půdorysy

1:50-200

C.4 - řezy

1:50-200

C.5 - pohledy

1:50-200

C.6 - výkres základního uspořádání konstrukčního řešení

C.7 - vizualizace min. 3x

C.8 - model

1:1000

D - Průvodní zpráva popisující východiska a koncept řešení

E - 1x sada zmenšených výkresů ve formátu A3 v pevné vazbě včetně originálu zadání práce a prohlášení o autorském právu 1x elektronická podoba všech částí bakalářské práce na CD-ROM ve formátu pdf

F - V systému STAG (Moje studium-Kvalifikační práce-Doplnit údaje o práci) je nutno vložit veškerá data o práci a soubor obsahující kompletní výkresovou i textovou dokumentaci, průvodní zprávu, technickou zprávu a doplnit související textová pole (dle směrnice rektora č. 5/2018).

Vedoucí bakalářské práce:

doc. ing. arch. Radek Kolařík

Zadání bakalářské práce:

29.9.2020

Termín odevzdání bakalářské práce:

18.1.2021

.....
vedoucí katedry

.....
děkan

V Liberci dne 29. 9. 2020

Obsah	Úvod	8
	Analytická část	12
	Současnost	14
	Historie	24
	Reference	50
	Návrhová část	62
	Krajinné celky	64
	Zastavěná oblast	70
	Rekreační oblast	92
	Zemědělská oblast	104
	Jezerní oblast	118
	Luční oblast	138
	Oblast mokrých luk	150
	Mokřadní oblast	166
	Horská oblast	182
	Cesty	198
	Páteřní	202
	Podkrušnohorská	214
	Velký vodní okruh	222
	Malý vodní okruh	238
	Regionální	242
	Krajská energostezka	254
	Shrnutí	258
	Intervence v krajině	264
	Albrechtická lávka	266
	Příklady skladeb cest	312
	Zdroje	322

Úvod

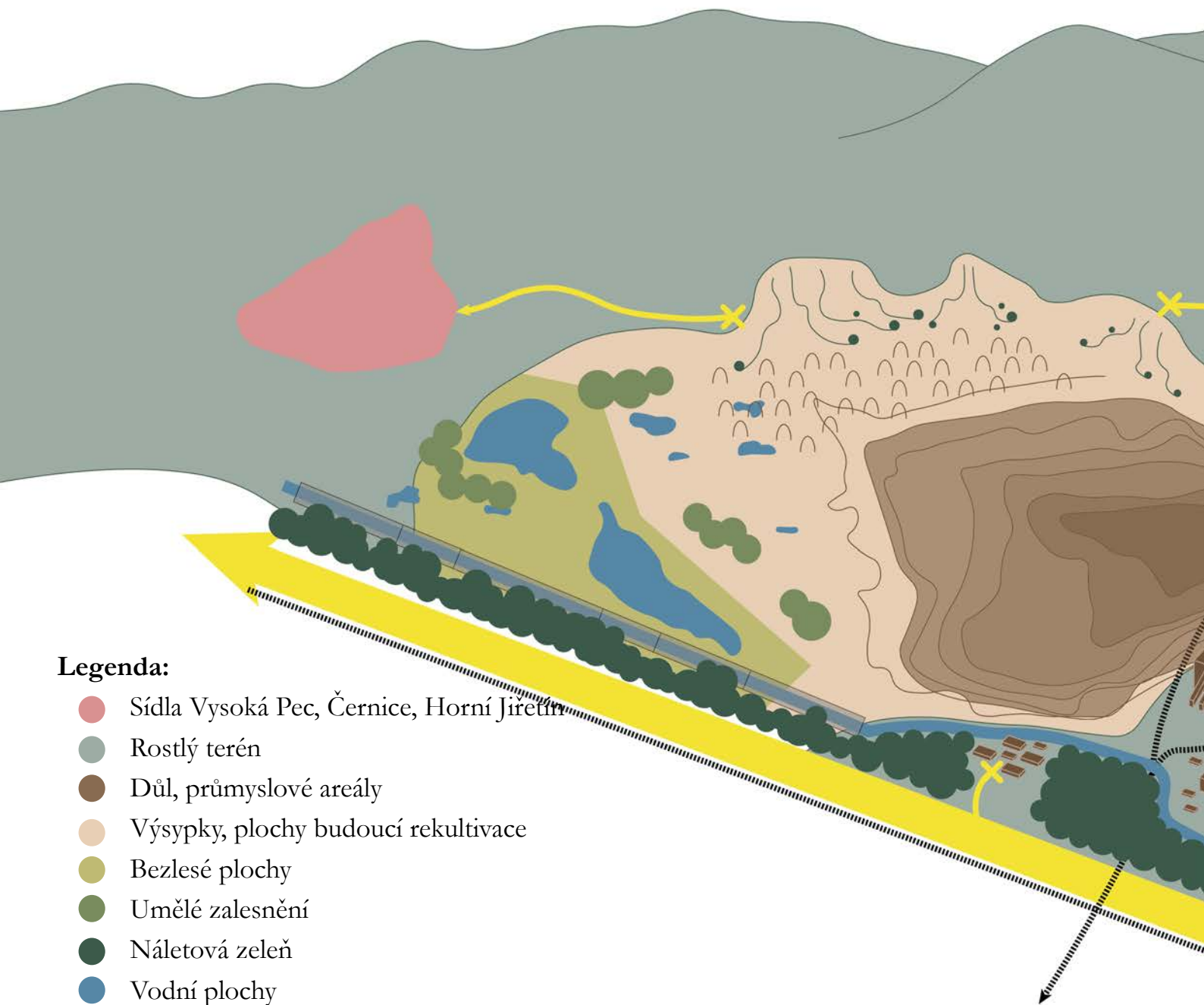
Řešené území dnes: Krajina jako komodita

Řešené území hnědouhelného lomu ČSA je vměstnáno mezi hory a sídla, od kterých se striktně odděluje a se kterými komunikuje pouze prostřednictvím dutých zvuků z šachty. Dostupné je pouze pro „povolané osoby“, ostatním je odcizeno a zapomenuto. Ostře ohraničená oblast se v měřítku stroje uzavírá sama do sebe.

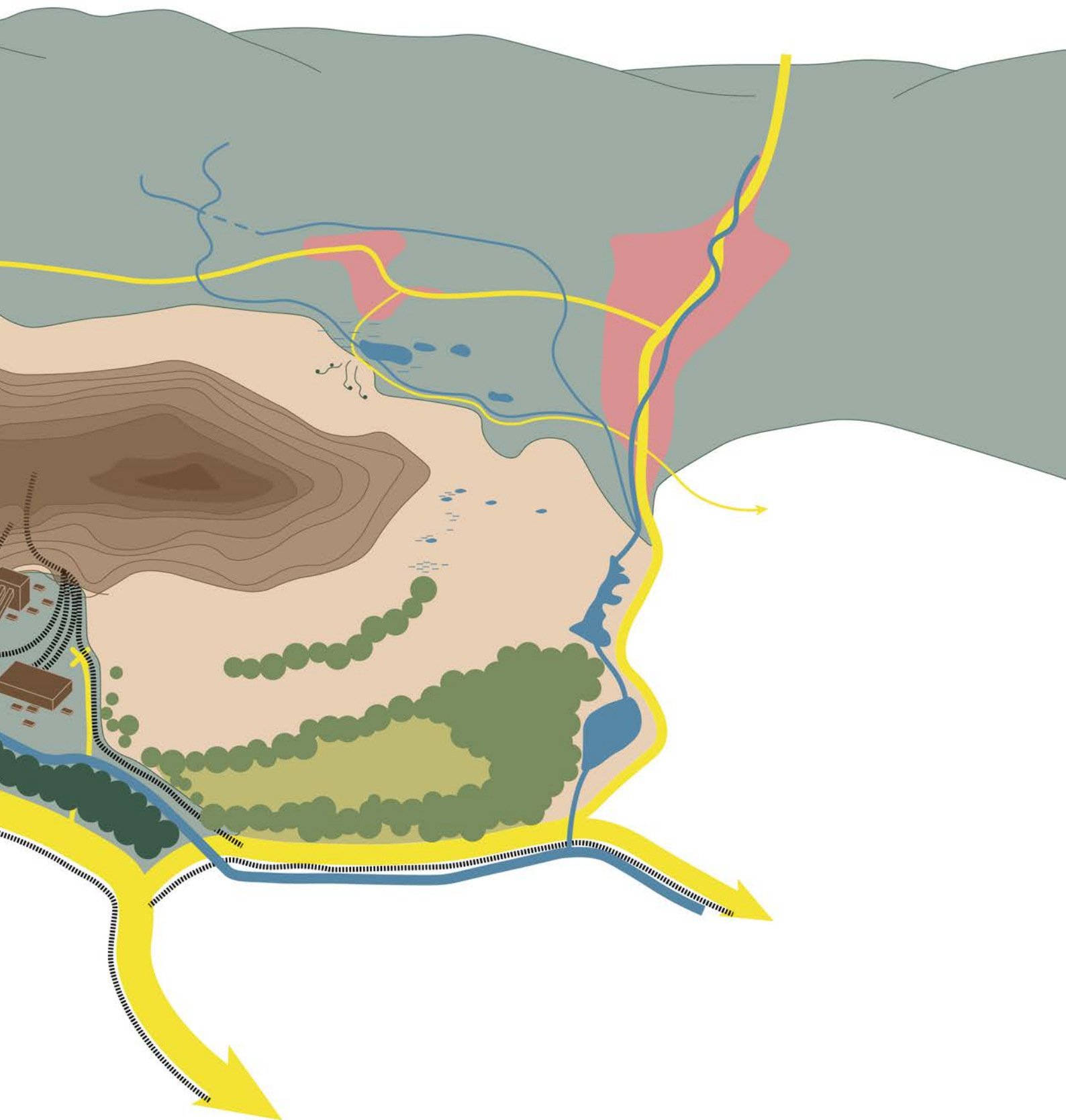
Oblast je pro svou výnosnost člověkem lapená pro jediný účel: prostřednictvím exploatovaných ploch a hmot zahrát a rozsvítit celou republiku.

Legenda:

- Sídla Vysoká Pec, Černice, Horní Jiretín
- Rostlý terén
- Důl, průmyslové areály
- Výsypky, plochy budoucí rekultivace
- Bezlesé plochy
- Umělé zalesnění
- Náletová zeleň
- Vodní plochy
- Řeka Bílina
- Potoky a řeky
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor)
- Silnice III. třídy
- Železnice
- Cyklostezka

Analytic

lká část

Současno

ost

Role regionu v kraji

Měsíční krajina vs Zahrada Čech

● Sídla. Podkrušnohorský pás hustě urbanizované Ústecko-Chomutovské aglomerace se line v pánevní oblasti kolem řeky Bíliny.

● Zemědělská oblast. Na rozdíl od pánve je osídlena roztržtěně. Větší města se koncentrují okolo Ohře, v úrodném Poohří a Polabí - Žatec, Litoměřice, Louny). Šluknovsko je pro svou odlehlost a špatnou dostupnost z centrální části typickým územím na okraji.

— Ohře, Bílina.

— Labe.

● Řešené území aktivního lomu ČSA se v rámci Mostecké pánve nachází na **rozhraní dvou intenzivních charakterů**: Krušných hor a Severočeské hnědouhelné pánve zaměřené především na těžbu a průmysl, který zajišťuje velký podíl zaměstnanosti (4 z 5 tepláren v ÚK).

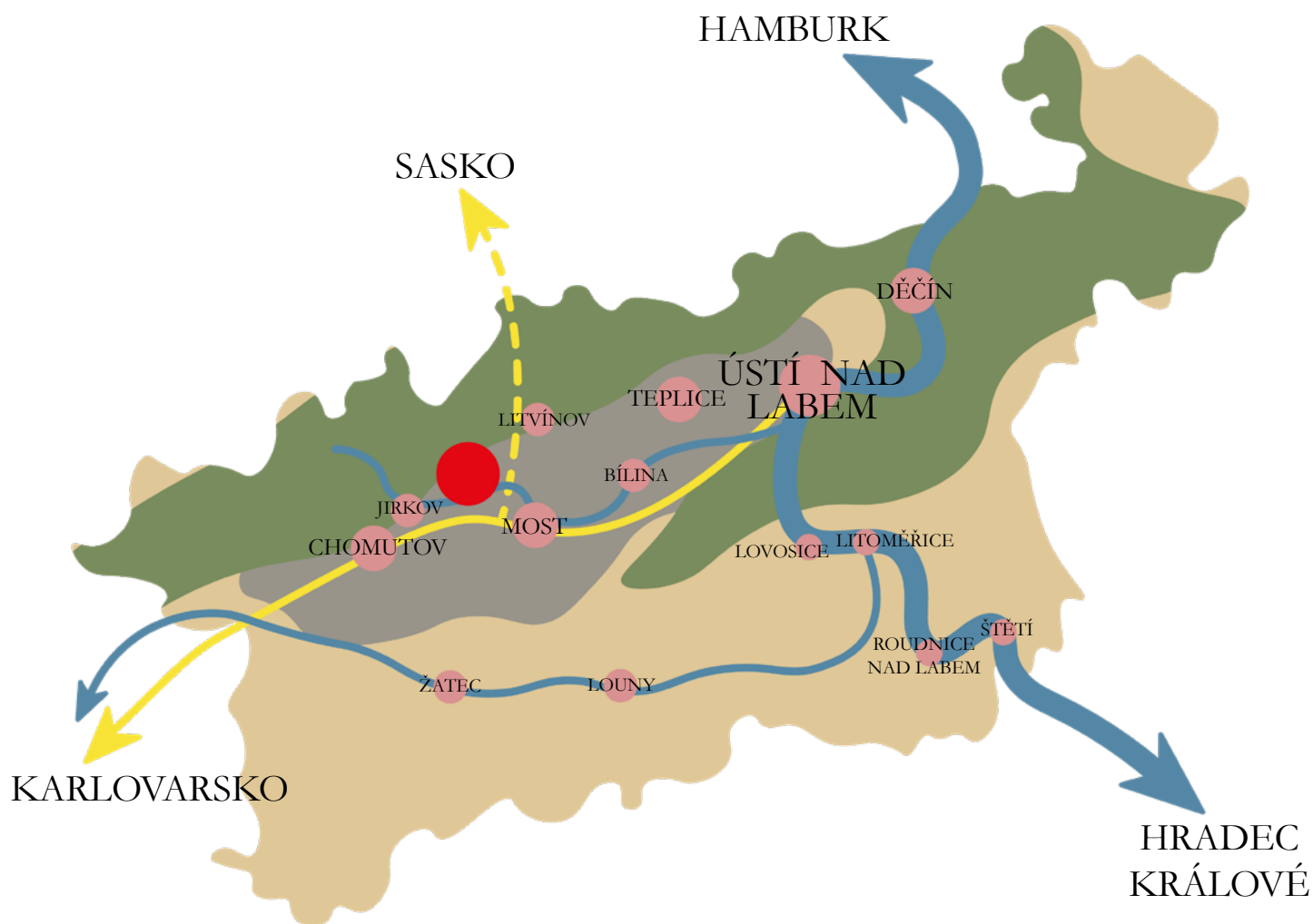
● Tepelné elektrárny.

● Pro oblast pánve **sevřené mezi dva morfologické celky** je typické kontinuální plošné znečišťování ovzduší, byť v již menší míře než tomu bylo v minulosti. Spolu s vysokou koncentrací povrchových dolů je oblast označovaná jako trvale devastované území.

● Hnědouhelné povrchové doly.

— Oblast řešeného území navazuje na podkrušnohorskou rozvojovou osu, která by měla zajistit **vazby ke Karlovarskému kraji** (Kadaňsko-Chomutovsko)

— a k sousednímu **Sasku** (přestavba silnice I.třídy I/13).

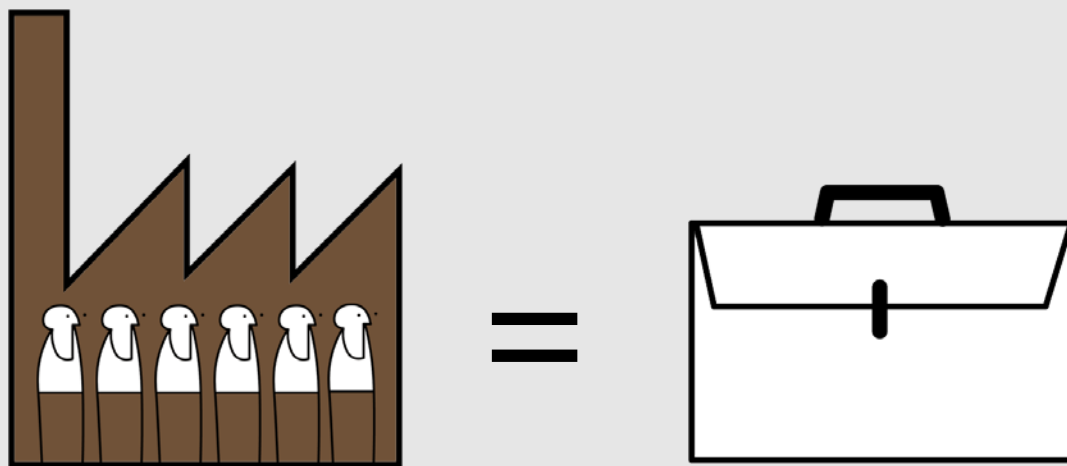
Zaměstnanost: V oblastech Mostecka, Litvínovska a Chomutovska zajišťuje zaměstnanost především průmyslové odvětví.

Nezaměstnanost: Ve okrese Most je v nadprůměrný podíl nezaměstnaných - 4,89%. V Ústeckém kraji 4,74%, v České republice 3,01% (k roku 2020).

Vzdělání: Podíl vysokoškolsky vzdělaných v rámci Mostecka, Litvínovska a Chomutovska se pohybuje v průměru až podprůměru v porovnání s Ústeckým krajem (8,4%)¹. Ten představuje v rámci republiky kraj s nejnižším počtem vysokoškolsky vzdělaných. Průměrný republikový podíl vysokoškolsky vzdělaných je 14,6%.

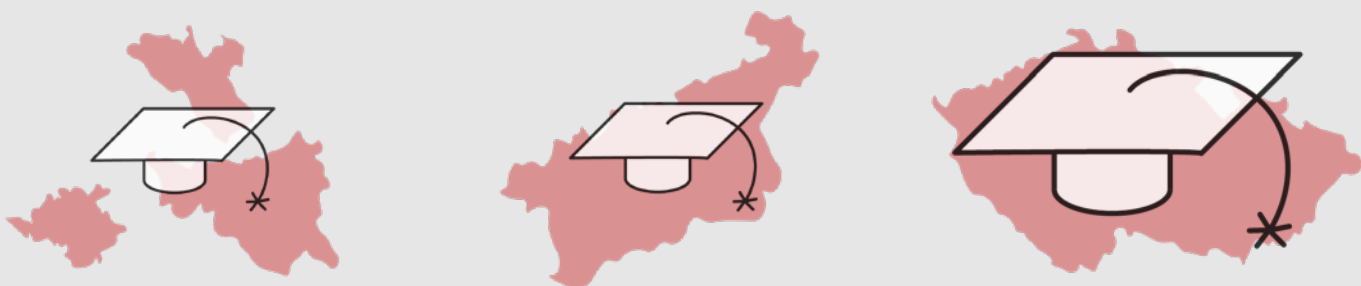
Zaměstnanost

Průměrná nezaměstnanost

Průměr vysokoškolsky vzdělaných obyvatel

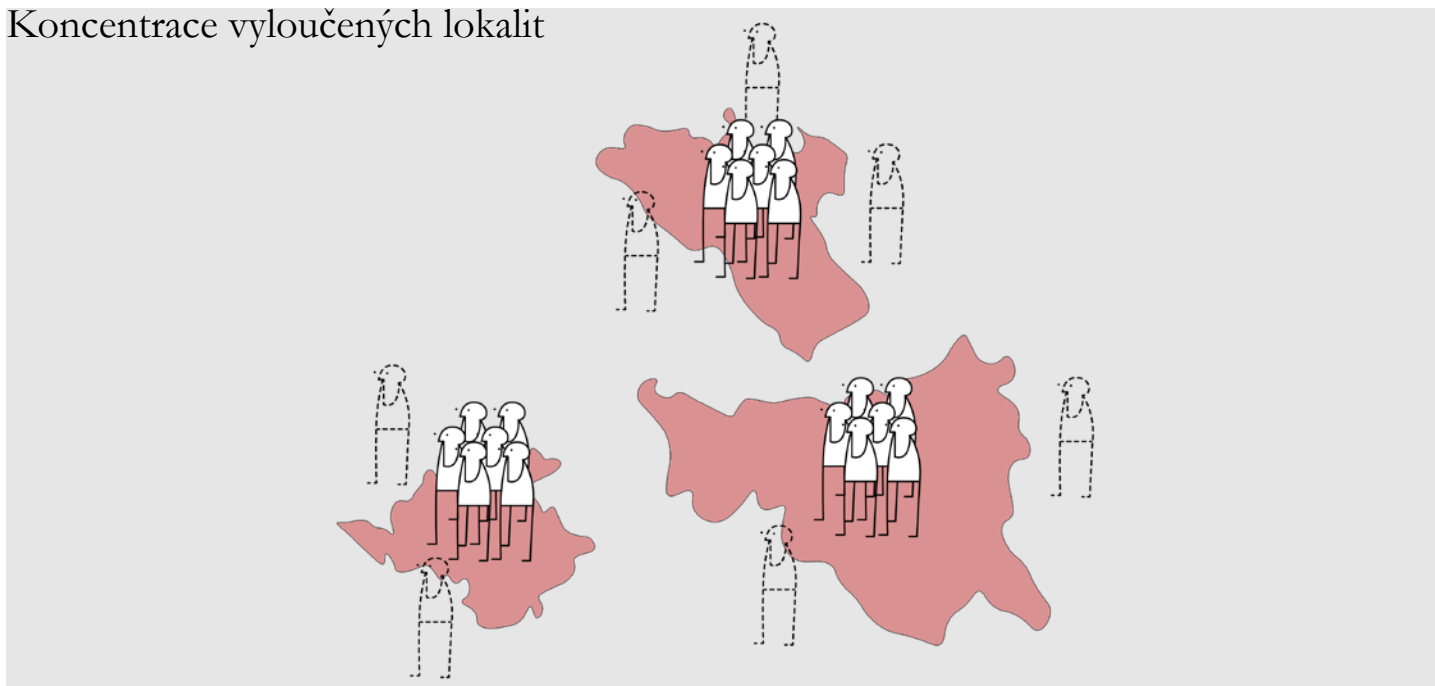
Sociálně vyloučené lokality: V Ústeckém kraji je nejvyšší počet sociálně vyloučených lokalit v rámci ČR. Samotné řešené území se nachází na průsečíku tří souborů problémových lokalit. Jedná se o sociálně vyloučené lokality Litvínova (a Janova), Mostu (a Chanova) a Jirkova.

Demografie: Populační vývoj v okrese Most spíše nepříznivý, přičemž obyvatelstvo výrazně ubývá na Litvínovsku (10%) a Mostecku (2,2%). Samotná větší centra Litvínov a Most se od revoluce dlouhodobě vylidňují a spolu s tendencí stárnutí obyvatelstva by se dala označit za shrinking cities.

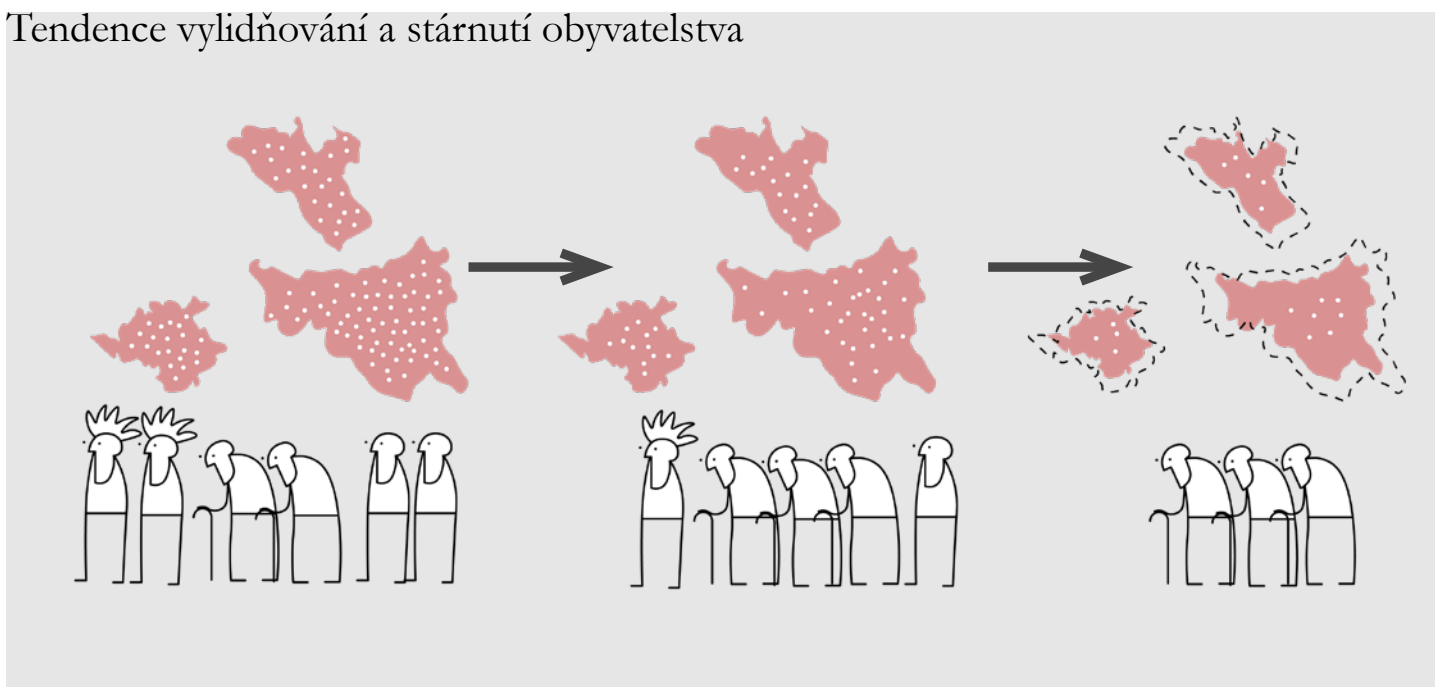
Mladí lidé míří za vzděláním do jiných regionů (brain drain).

V důsledcích restrukturalizace se sídla v oblasti mohou proměnit v takzvaná weak market cities (malá průmyslová města s oslabenou ekonomickou základnou), jejichž průvodní jevy jsou zřetelné již dnes - tendence vystěhovalectví, zastarání technické infrastruktury a bytového fondu a tvorba sociálně vyloučených lokalit.

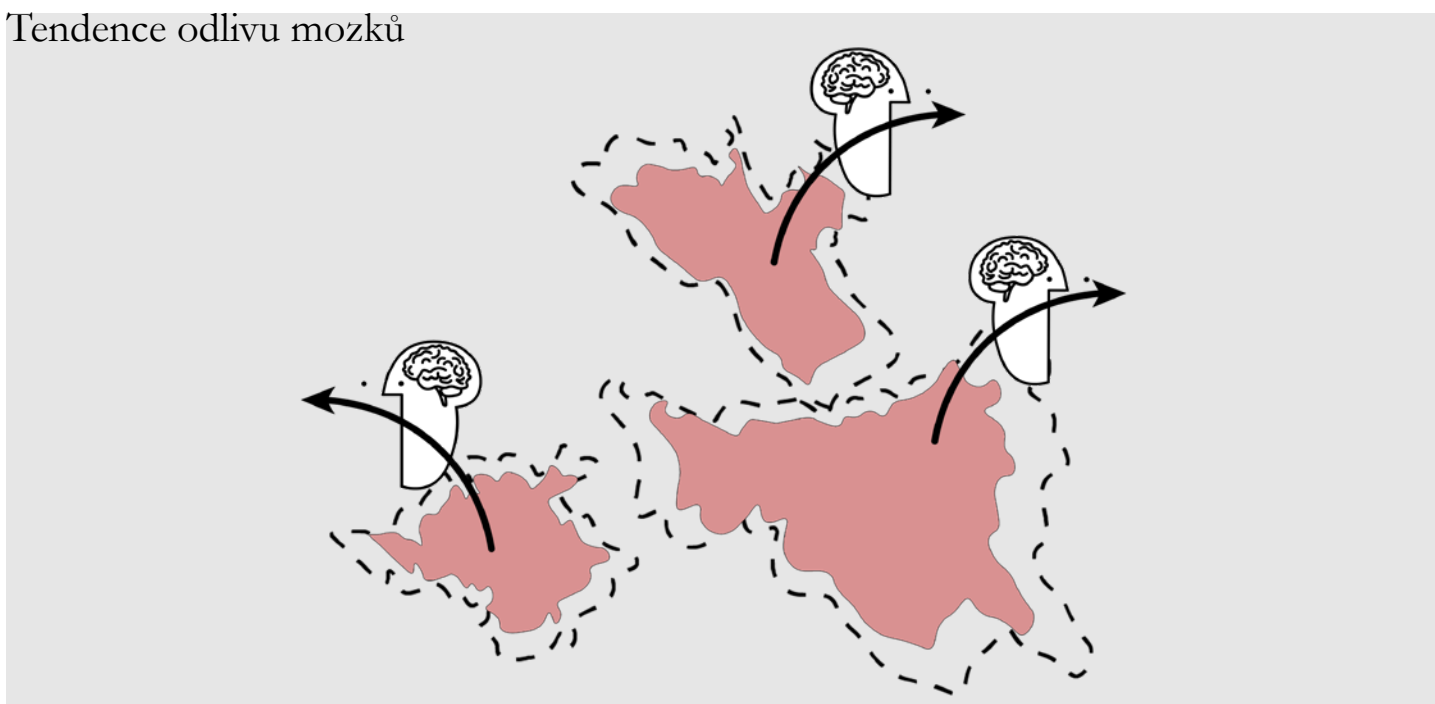
Koncentrace vyloučených lokalit

Tendence vylidňování a stárnutí obyvatelstva

Tendence odlivu mozků

HORNÍ JIŘETÍN A
sídla s tendencí pozv
nenarušená vesnici
na jeho k.ú. přeložené h
Jiřetinské

KRUŠNÉ HORY
celistvá hradba
významné pásové biocentrum
lesy částečně narušeny koncentrací emisí
v ovzduší, postupná obnova

LOM ČSA
aktivní do roku cca 2024
poté zatopení

VYSOKÁ PEC
sídla vesnického charakteru
s tendencí pozvolného růstu

TE
průmysl
předě
severní č

ŘEKA BÍLINA
zatrubněná při Ervěnickém koridoru
směrem na Most a Bílinu v umělém
korytě

BIOCENTRUM
ERVĚNICE
rekultivovaná plocha
po zaniklé vesnici

LOM VRŠANY
aktivní min. do roku

A ČERNICE
volného růstu
ká zástavba
orské potoky do
ho

BIOCENTRUM
HORNOJIŘETÍNSKÁ
VÝSYPKA
rekultivovaná plocha na místě
Dolního Litvínova

PRŮMYSLOVÁ AGLOMERACE
ZÁLUŽÍ
chemický areál zpracující ropu
místní a regionální „zaměstnavatel“
na místě zaniklé obce Záluží

PELNÁ ELEKTRÁRNA
KOMOŘANY
lový objekt zásobovaný z ČSA
a Vršan
len Ervěnickým koridorem
část slouží pro účely lomu ČSA

NADREGIONÁLNÍ
BIOCENTRUM KOPISTSKÁ
VÝSYPKA
rekultivovaná/sukcesní plocha po
zaniklých vesnicích Kopisty a Souš

Y
a 2035

1 km

Historie

Prehistorie, středověk

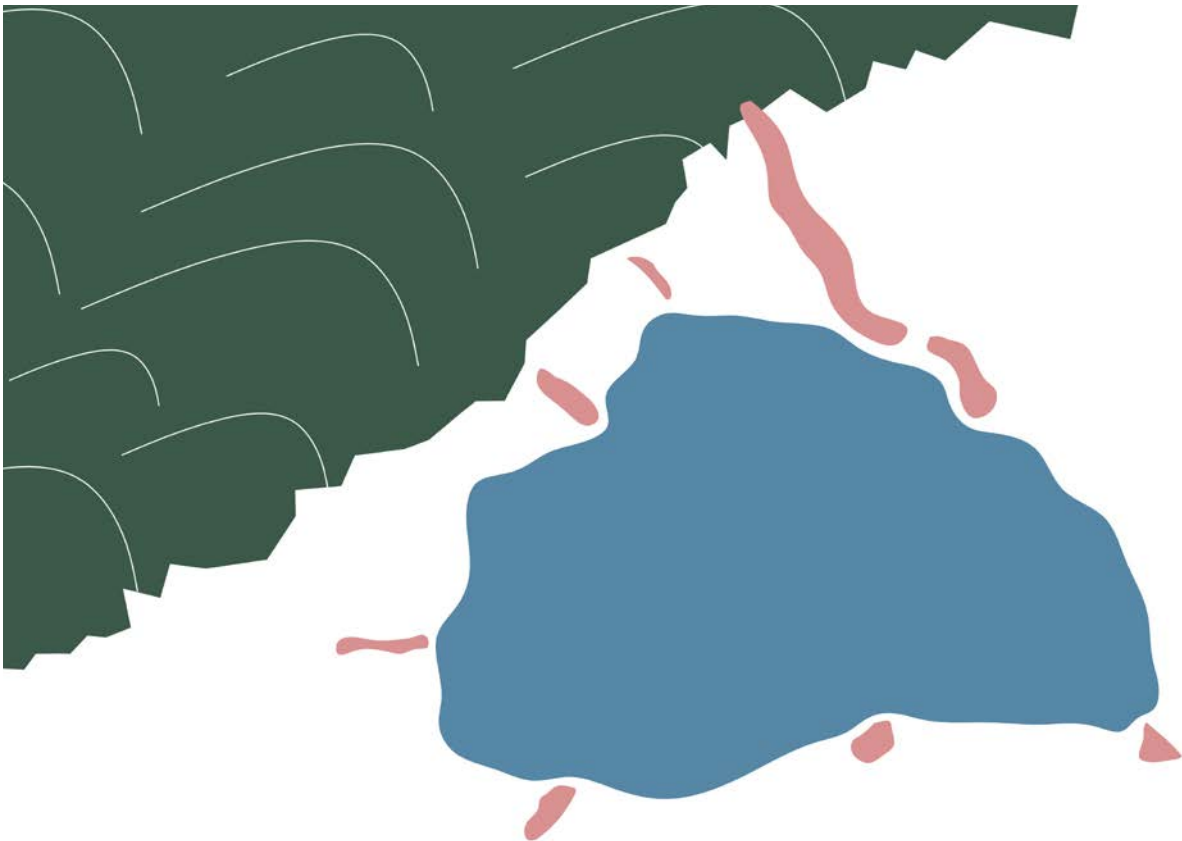
Komořanské jezero

● Podkrušnohorská propadlina ze severu sevřena masou Krušných hor a z jihu ohraničená výstupky vulkánů Českého středohoří vytvořila díky topografii okolí a geologické struktuře ideální podmínky pro vznik rozsáhlé vodní plochy.

● Voda z řeky Bíliny a potoků tekoucích z Krušných hor se naakumulovala na nepropustném jílovém podloží ve sníženině a vzniklo mělké Komořanské jezero.

● Sídla: To bylo jako významný zdroj obživy rozptýleně osídleno již od pravěku.

18. století

Jezerní louka

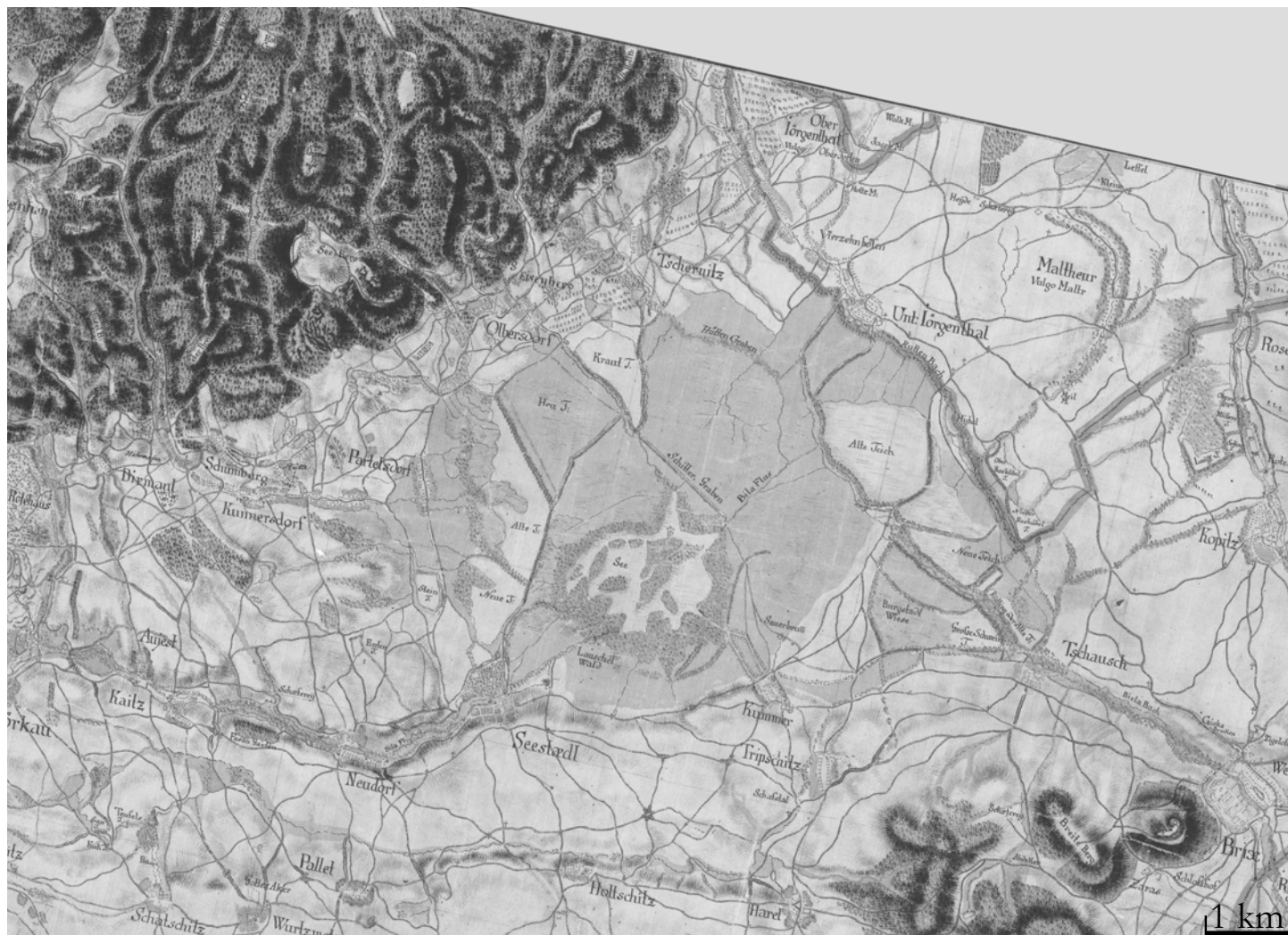
● Potoky sytící Komořanské jezero s sebou kromě vody přinášely i náplavy. Zanášené jezero se fragmentovalo a přeměnilo na mokřady a menší jezera. Oblast je nazývaná Jezerní loukou (nebo také Die See-Wiese)

● K tendenci zmenšování vodní plochy přispěl i člověk orientující se na zemědělství. Z ploch po mizejícím jezeře vznikají úrodná pole.

● Sít' sídel byla postupně zahuštěna, zejména kolem řeky Bíliny. Přeměna krajiny v barokní byla podmíněna blízkostí Saska, náboženského rivala ale velmi důležitého hospodářského spojence.

— Oblast podhůří díky těžbě nerostů bohatla a následkem její kolonizace od středověku byla protkána hustou sítí cest. Krajina fungovala jako prostupná a zcelená, s dominancí kostelů v každé vesnici a poutních cest.

1.pol. 19. stol

Zemědělská oblast

● Bahnem zanesené a rákosem zarostlé pozůstatky Komořanského jezera byly od 30. let 19. století z hygienických a ekonomických důvodů systematicky vysoušeny a následně se uvolněná plocha přeměnila na úrodná pole a pastviny. Pod barokním zámekem Jezeří vzniká arboretum.

— Komunikační síť se na předtím nedostupných místech dále zhusťila.

● Sídla

— Vodní toky v přirozených korytech.

● Krušné hory.

2. pol. 19. stol. - WW2

Industrializace

● Po vysušení jezera člověk začíná budovat soustavu vodních nádrží jako náhradu za zdroj pro vodní mlýny, pitné vody, pro potřeby začínající těžby uhlí.

● Těžba zatím probíhá roztroušeně v hlubinné formě.

— — — V 70. letech je vybudována podkrušnohorská železniční dráha Chomutov-Most-Ústí nad Labem, která postupně pokračuje do Německa.

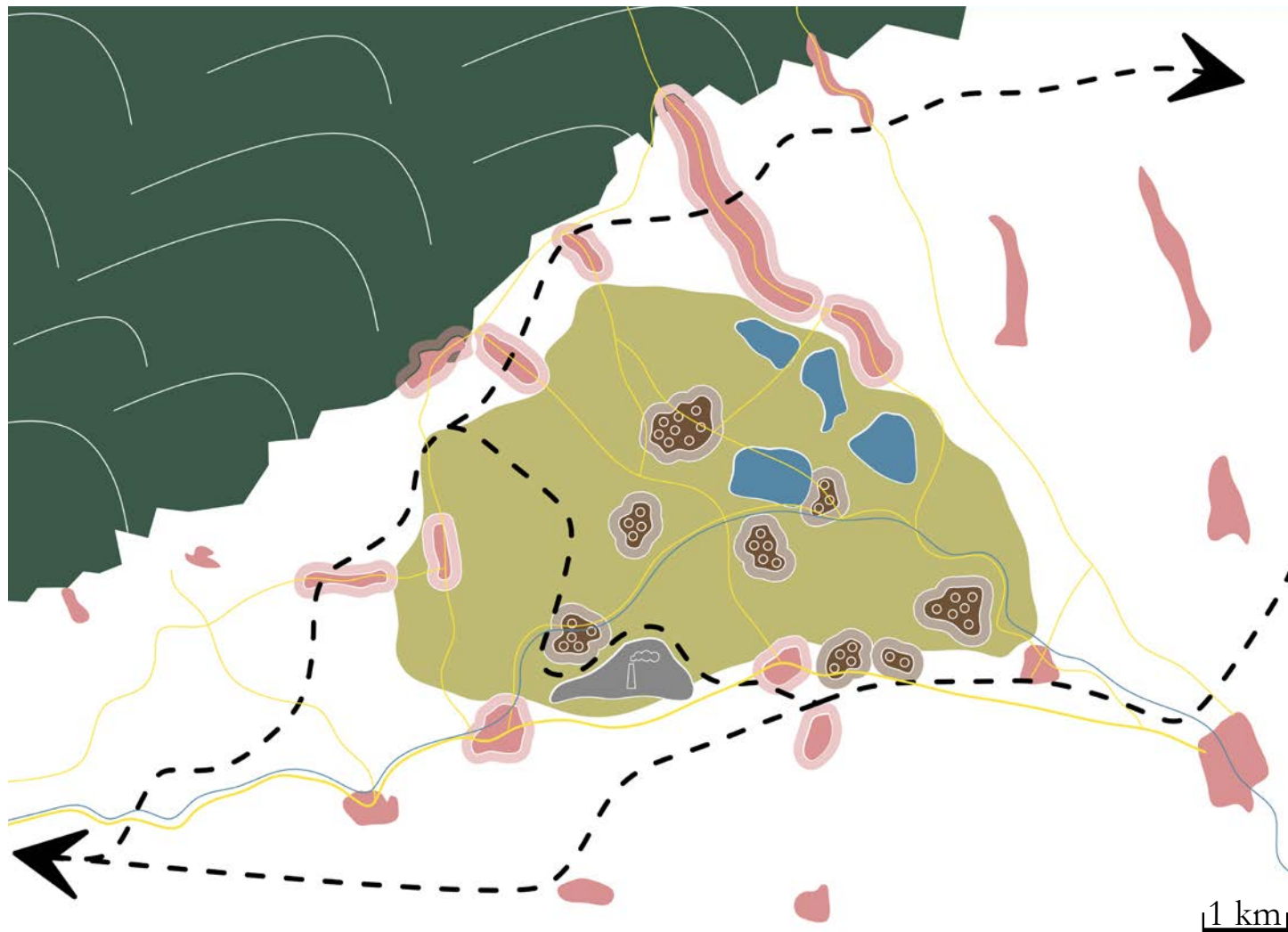
● Zintenzivňování otvírek hlubinných dolů a rozšiřování výsypek začalo pohlcovat zemědělství.

● Vesnice v okolí dolů v průběhu 30. let zdvojnásobují svůj počet obyvatel díky rapidně rostoucímu počtu nových pracovních v průmyslu. (Např. V Ervěnicích žilo v roce 1930 přes 5 000 obyvatel. Dnes má Horní Jiřetín cca 3 000 obyvatel.) Na počátku WW2 bylo obyvatelstvo hlásící se k českému občanství, částečně vysídleno.

— Řeka Bílina.

— Silniční síť.

50.-60. léta 20. století

Povrchová těžba

Po válce dochází k druhému umělému přesunu obyvatel, tentokrát německých obyvatel, kteří v území zůstali. Přestože v celém pohraničí došlo k dvojí výměně obyvatelstva, v případě okolí dolů nebylo zpřetrhání vztahů tak masivní jako v zemědělských oblastech zbytku Sudet. V území zůstává více „starousedlíků“ znalých důlní technologie. Po převratu 1948 se „rovnostářská“ společnost koncentrovala na průmysl a velkoplošné hospodaření.

● Rozpínající se povrchové doly: Prostřednictvím mechanizace a dostupností velkostrojů se hlubinná těžba v celých Severních Čechách přetavuje do těžby povrchové.

● Výsypky: Povrchová těžba s sebou přináší i ohromné množství odtěženého materiálu (skrývky) nad slojí, který se skladoval na výsypkách v blízkém okolí.

● Kvůli nutnosti čerpat vodu do dolů byla vystavěna vodní nádrž Dřínov, zásobující jak doly tak i nově vzniklý chemický areál Záluží (Chemopetrol dnes).

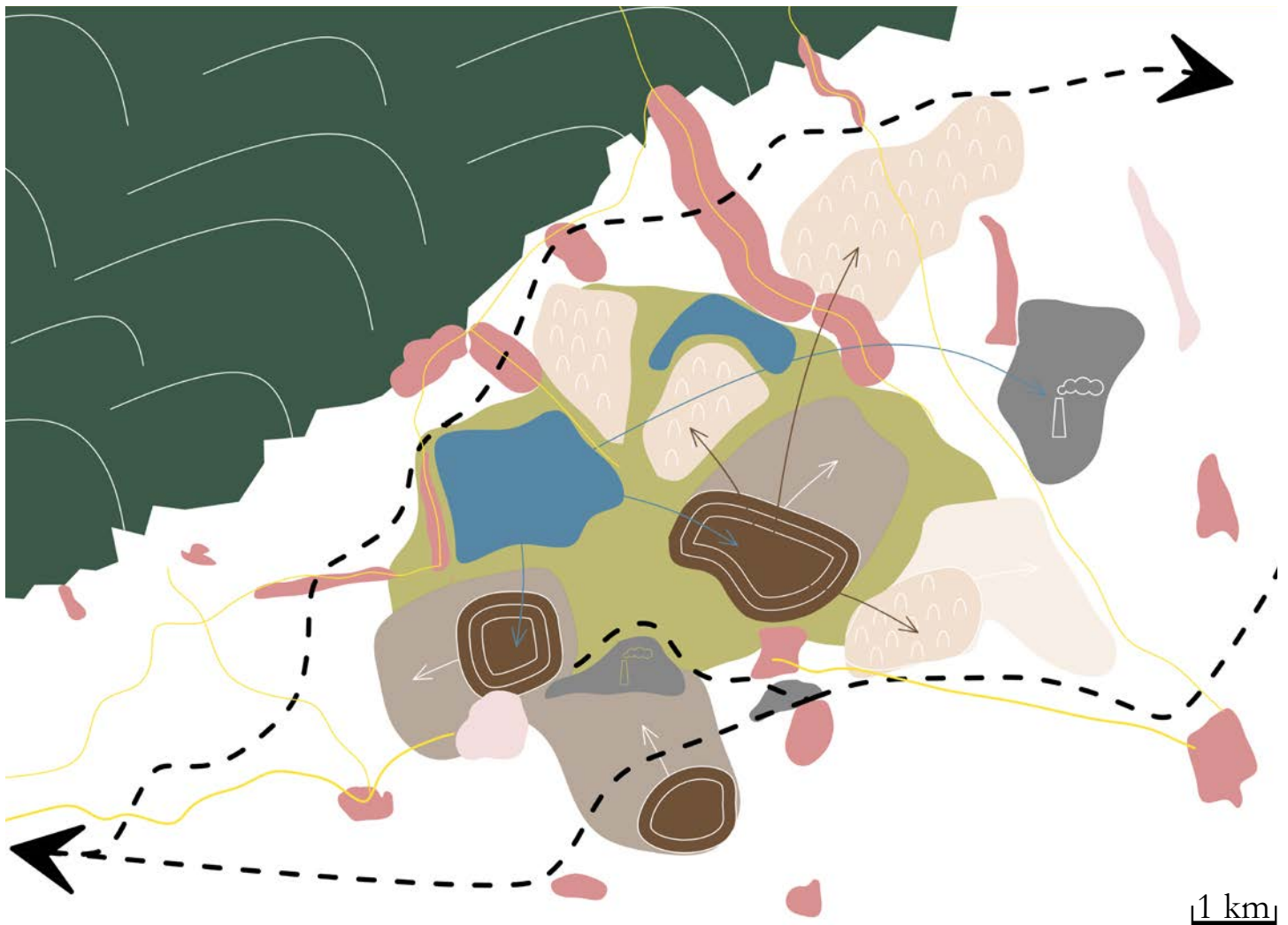
● První zaniklá sídla: Na konci 50. let lomu Jan Šverma ustupuje první vesnice, která právě díky těžbě tolik prosperovala: Ervěnice.

● Rodící se průmyslové areály (Chemopetrol, elektrárna Ervěnice).

--- Železniční trať.

— Těžbou narušená silniční síť.

70.-80.léta 20. století

Ustupující sídla

— Vlivem postupu těžby byla Dřínovská přehrada rozebrána, vysušena a odtěžena. Náhradou za zrušenou nádrž byla jako zdroj čerpané vody zbudována soustava nádrží Jirkov, Újezd a Nechranice. Jako ochrana dolů před zaplavením byla většina toků s Krušných hor svedena do potrubí Podkrušnohorského přivaděče.

— Přerušenou spojkou mezi Mostem a Litvínovem nahrazuje Ervěnický koridor silničně propojující Most s Chomutovem. Jedná se o umělý násyp přes vydopolané území.

— K rychlostní silnici byl přidružena železnice, propojující hlavní uzly na okrajích dolů.

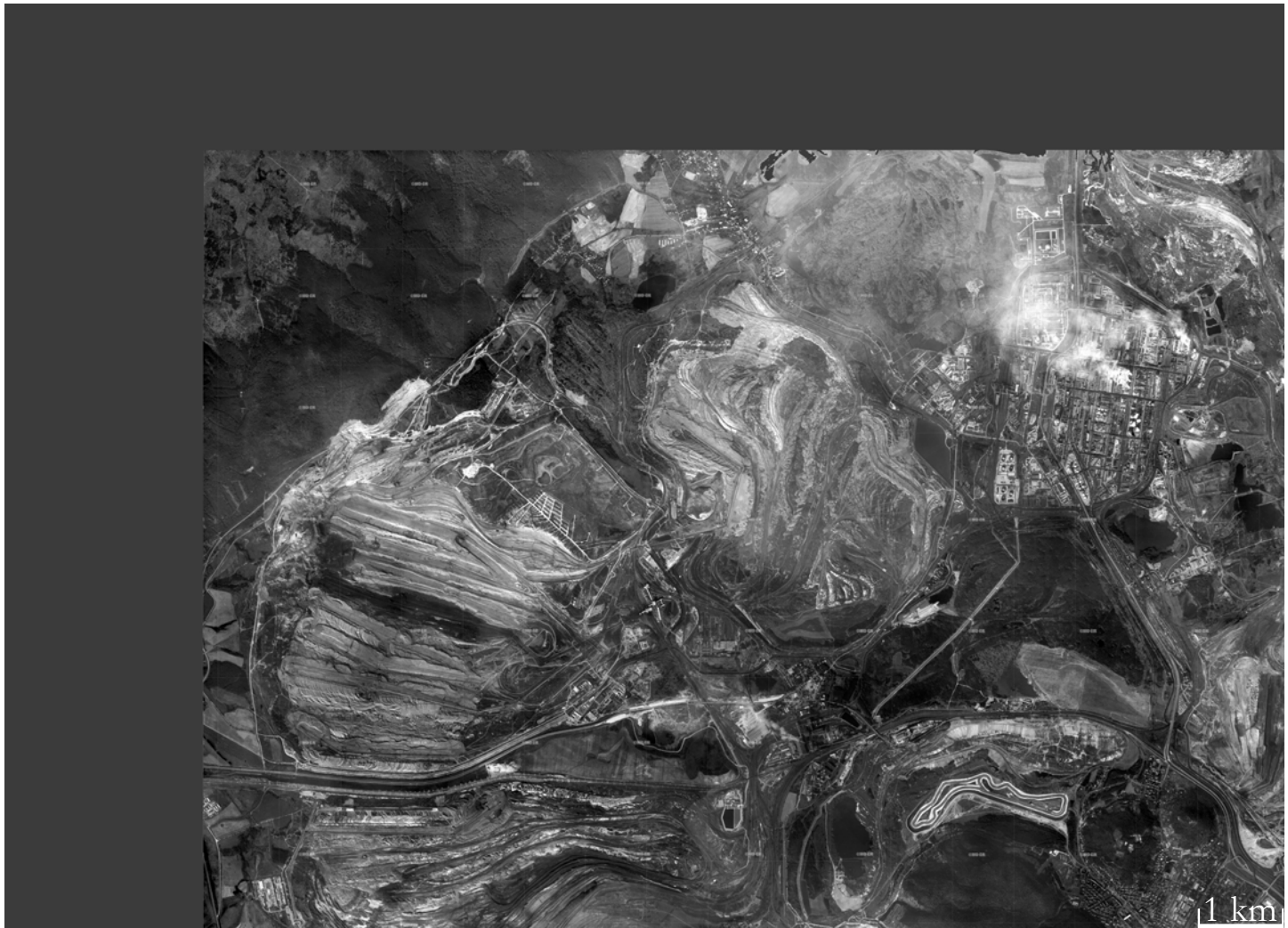
— Řeka Bílina byla podmaněna a svedena do trubek podél Ervěnického koridoru. Toky vody, lidí a strojů byly definitivně regulovány záměrem zisku energie ze zuhelnatělých borových porostů.

● Vedle přirozené topografie krajiny je měněna i struktura a rozložení obyvatel, dosud urbanizované území se transformuje do rozsáhlé obnažené jizvy, které v 80. letech postupně ustoupila sídla Albrechtice, Dolní Jiřetín, Komořany.

➔ Dochází ke třetímu systematickému přesídlení respektive definitivnímu vysídlení obyvatel. Ti jsou přemísťováni zejména do nedalekého Janova a Mostu, kde byly účelově vybudována nová sídliště.

● Rozpínající se nebo přetěžované výsypky.

Území zaniklých sídel na území lomu ČSA v roce 1938 a 2019

Albrechtice

Dolní Jiřetín

Komořany

Ervěnice

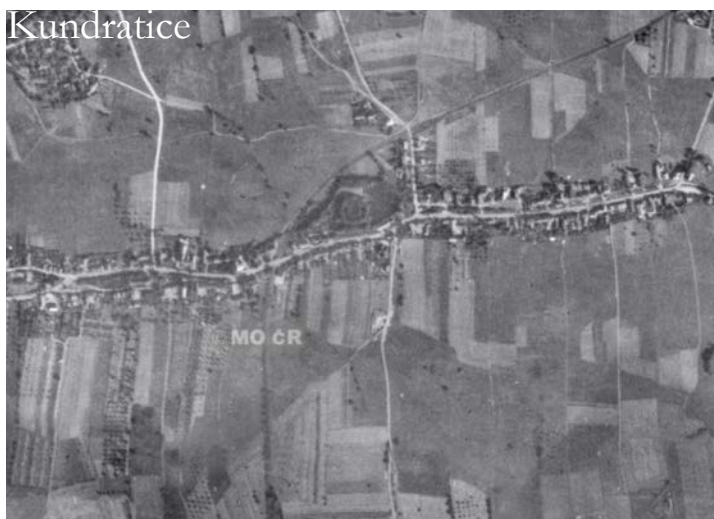
Podhůří

Dřínov

Kundratice

--- Územní ekologické limity: Pro čistě průmyslová území dolů jsou po roce 1989 (1991) uzákoněné územně ekologické limity, které stanovují nepřekročitelné hranice, za nimiž se nesmí těžit ani odkládat skrývka. V případě lomu ČSA, který se v roce 1995 propojil s dolem Obránců Míru, byla hranice limitů určena na okraji obce Horní Jiřetín. Nepřekročitelnost hranic ÚEL, jejichž cílem byla i ochrana sídel v blízkosti dolů, se přehodnocovala v letech 2008 a 2015. Díky aktivitám obyvatel Horního Jiřetína byly limity, na rozdíl od dolu Bílina, zachovány a obec se tak vyhnula zbourání. I přesto na území Horního Jiřetína (a dalších obcí v Ústeckém kraji) zůstaly zachovány dobývací prostory, jejichž platnost obcím zabírá ve vývoji ve vnitřním městě. Toto je však problematika horního zákona a možné ji řešit lze na republikové úrovni.

● V roce 2013 byla Kopistská výsypka deklarována jako Evropsky významná lokalita v rámci soustavy Natura 2000. Důvodem byl výskyt ohrožených obojživelníků, usazených v malých jezírkách. Ta se vytvořila ve výsypkových depresích, které z důvodu tehdejší neodstupnosti těžké techniky nebyly zarovnané.

● Doly: Lom ČSA propojený s dolem Obránců míru, lom Vršany, lom Ležáky (v místě zaniklé obce Most, dnes „Starý Most“).

● Jiřetínská výsypka.

● Krušné hory.

● Sídla.

● Průmyslové areály.

— Silniční síť.

— Přeložená Bílina.

--- Hlavní železniční trať.

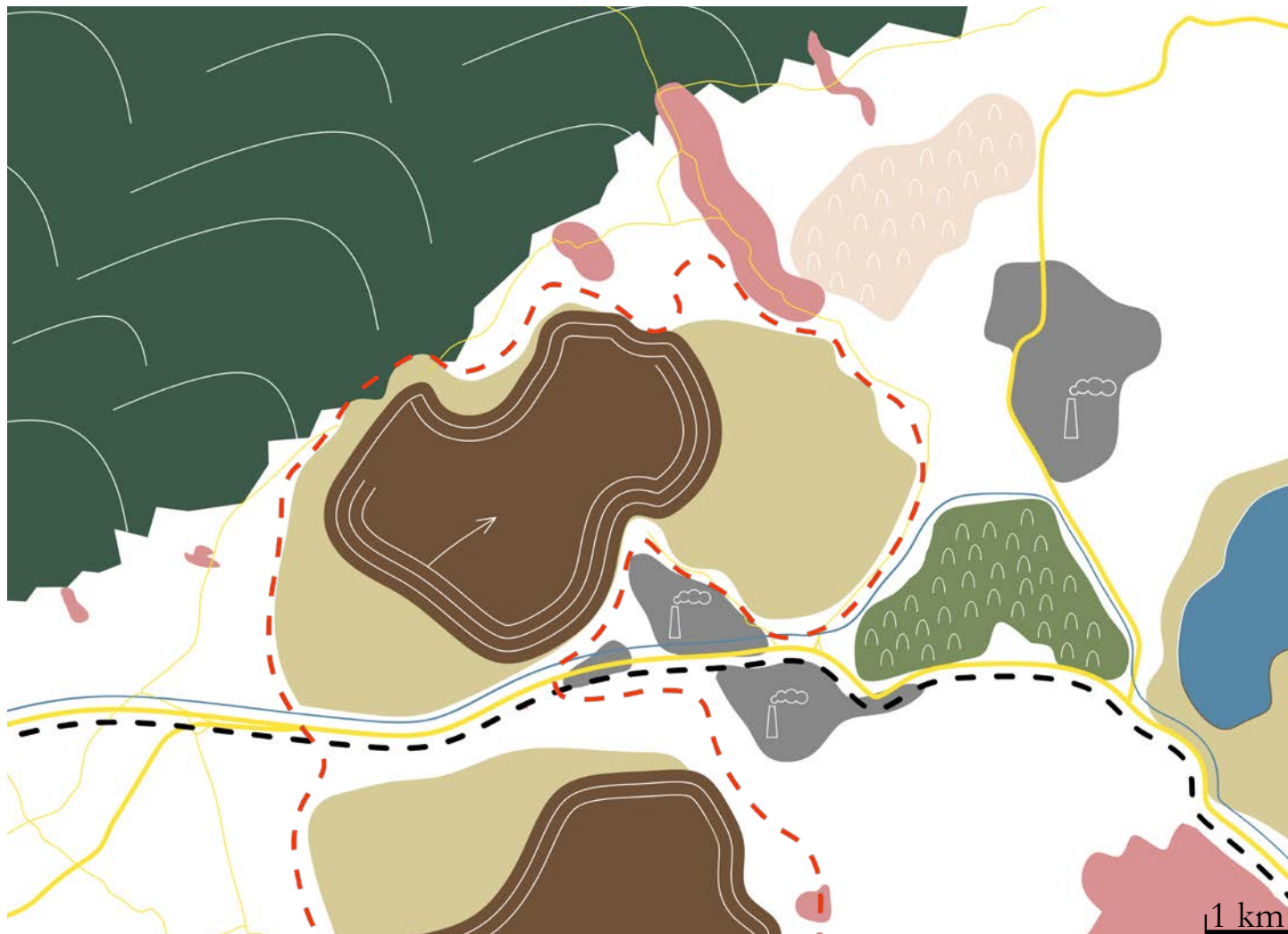
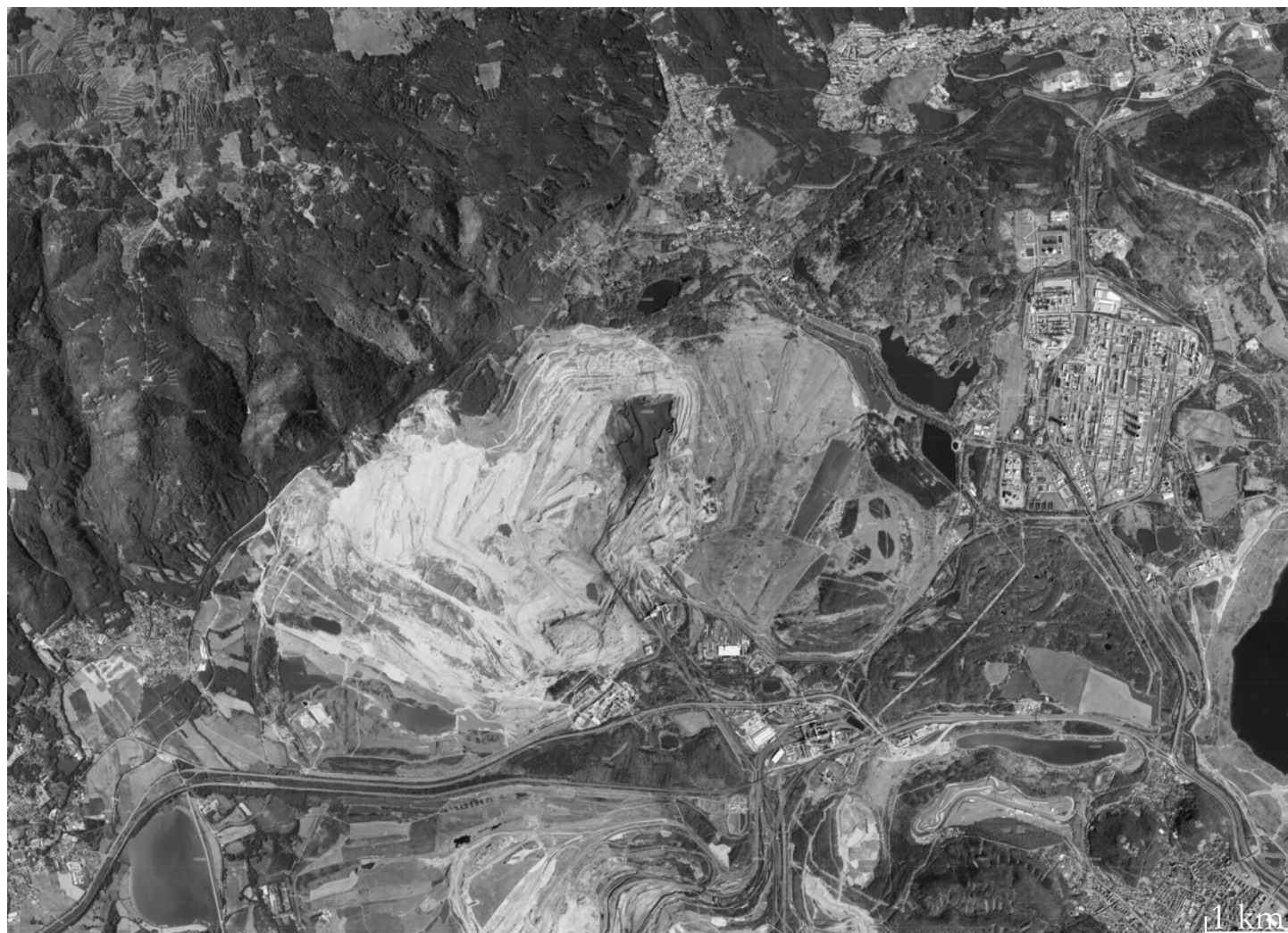

● Rekultivovaná plocha: Od roku 2015, kdy byly potvrzeny limity těžby na dole ČSA, začíná společnost Sevens rekultivovat a v zemědělské a lesní plochy přeměňovat od hranic směrem do středu území, kde se stále těží. Plán sanací a rekultivací vypracovaných zmíněnou těžební společností počítá se zatopením zbytkové jámy vodou. Po ukončení rekultivací bude území předáno do správy státního podniku Palivový kombinát Ústí, jehož úkolem je území revitalizovat.

- Aktivní důl ČSA a Vršany.
- Zatopený lom Ležáky (jezero Most).
- Sídla.
- Kopistská výsypka.
- Jiřetínská výsypka.
- Krušné hory.
- Průmyslové areály Chemopetrol, Komořany.
- - - Územní ekologické limity.
- Silniční síť.
- Přeložená Bílina.
- - - Hlavní železniční trat'.

Shrnutí

Předtěžební krajina

Stav na počátku 17. stol.

I. Voda jako původce života:

Osídlení v území vzniklo primárně v závislosti na vodě, v podobě vodní plochy jezera a do něj ústících potoků, včetně nejosídlenější Bíliny.

II. Cesty navazující na vodní toky:

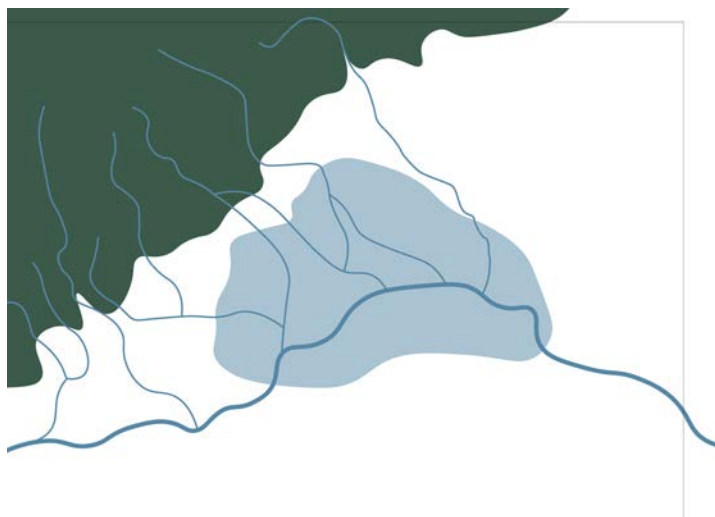
Cestní síť kopíruje přítoky a jejich trasy i po vysušení jezera. Hlavní komunikační tepnou byla spojnice Jirkov Most, při jižním břehu jezera. Tato linie propojení je patrná dodnes, přestože má značně změněný charakter (Ervěnický koridor). Cesty-vlásečnice v podhůří napojené severovýchodně na hlavní tepnu jsou podružné.

III. Sídla na křížení cest:

Rovinaté území pánve pozvolna se zvedající do svahů hor si zachovává strukturu „urbanizovaného prstence“ sestávajícího ze sídel horského a pánevního charakteru a roztržitého v kontuře jezera i po jeho vysušení.

Příroda a civilizace fungují v předindustriální době relativně v rovnováze. Sídla jsou přímo vázané na krajinu, její složky a hodnoty, které jsou využívány ve své přirozené formě (pozměňování stavu není možné z důvodu neexistence prostředků).

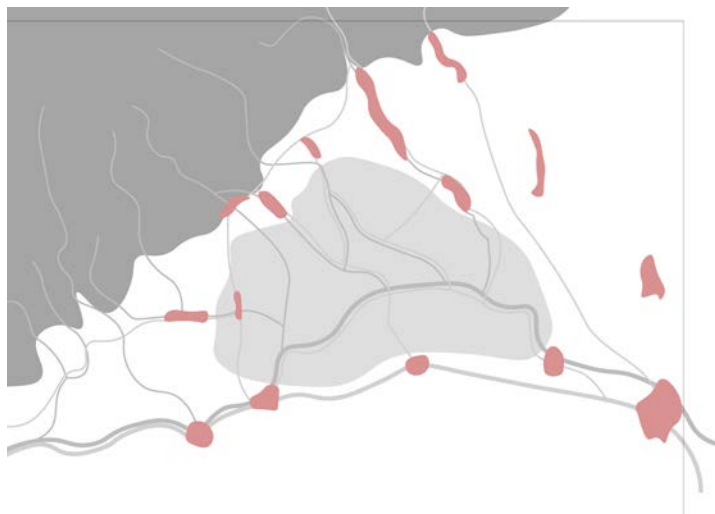
- vodní toky v původních korytech
- řeka Bílina v původním korytě
- přibližný největší rozsah Komořanského jezera
- Krušné hory

- vedlejší cesty sledující potoky
- cesta Jirkov-Most sledující řeku Bílinu a jižní břeh jezera

- sídelní struktura v kontuře Komořanského jezera

Syntéza tří vzájemně propojených složek vodstva, cestní cítě a osídlení.

I. Doly a výsypky hlavním hybatelem pro vznik dalších struktury:

V procesu povrchové těžby byla radikálně přetvořena topografie. Původně rovinná oblast pávne se „propadá do dolu“, inverzně fungují výsypky - sklady redundantního materiálu terén navyšují. Velkoplošnost a dlouhodobá nepřístupnost (post) těžebních oblastí vytvářily bariéry pro pohyb. Na druhou stranu se z infrastrukturně sevřených výsypek stala hodnotná území pro faunu a flóru.

II. Sídla přizpůsobující se průmyslu: velikostí, strukturou v krajině, změnou své funkce:

Sídelní prstenec definován jezerem byl těžbou rozředěn a koncentrován do větších měst (sídliště Janov, Most, Nové Ervénice). Některá sídla se proměnila v průmyslovou aglomeraci (Komořany, Záluží) jiná skončila pod výsypkou nebo v lopatě rypadla.

III. Posílená, narušená, eliminovaná infrastruktura: definována hmotou výsypek a rozlohou dolů, v krajině není cestou ale propojením sídel a průmyslových areálů:

Spojka Jirkov-Most, původně frekventovaná komunikace osázená sídly při jižním břehu jezera se proměnila v Ervěnický koridor, kumulující železniční silniční a ne příliš vhodně i cyklotrasu. Vlivem oddálení sídel se zrychlil pohyb mezi nimi.

IV. Říční síť přizpůsobená tvarům výsypek, dolů a infrastruktury. Vodní plochy vzniklé jako důsledek těžby a pro její potřeb:

Území bylo z důvodu ochrany dolů před zatopením a zajištěním zdroje průmyslové vody totálně odvodněno. Přítoky z Krušných hor byly svedeny do Podkrušnohorského přivaděče nebo přeloženy do Jiřetínského potoka. Řeka Bílina, původce původního osídlení, byla zatrubněna a jako prostředek svedena do Ervěnického koridoru.

- rekultivované výsypky (převážně stabilní)
- aktivní důl
- území rekultivovaná v posledních 5 letech

- současná sídelní struktura
- průmyslové areály na místech původních sídel

- silnice II. a III. třídy
- silnice I. třídy (Most-Litvínov)
- silnice I. třídy; Ervěnický koridor (Jirkov-Most)

- vodní toky v původních korytech, přeložené potoky
- zatrubněná/přeložená řeka Bílina
- vodní plochy (post)těžební

Shrnutí

Krajina industrie, krajina rekultivovaná

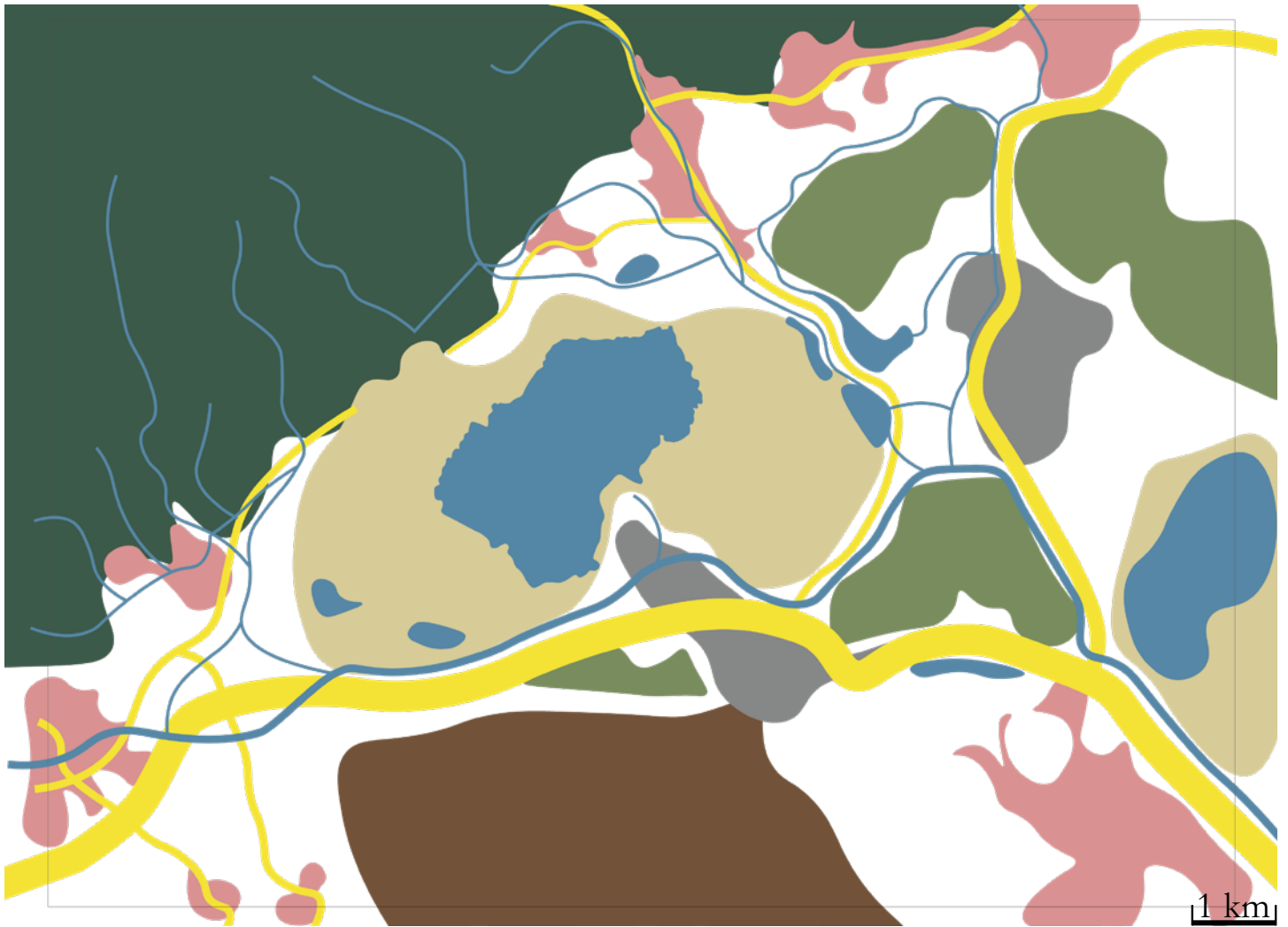
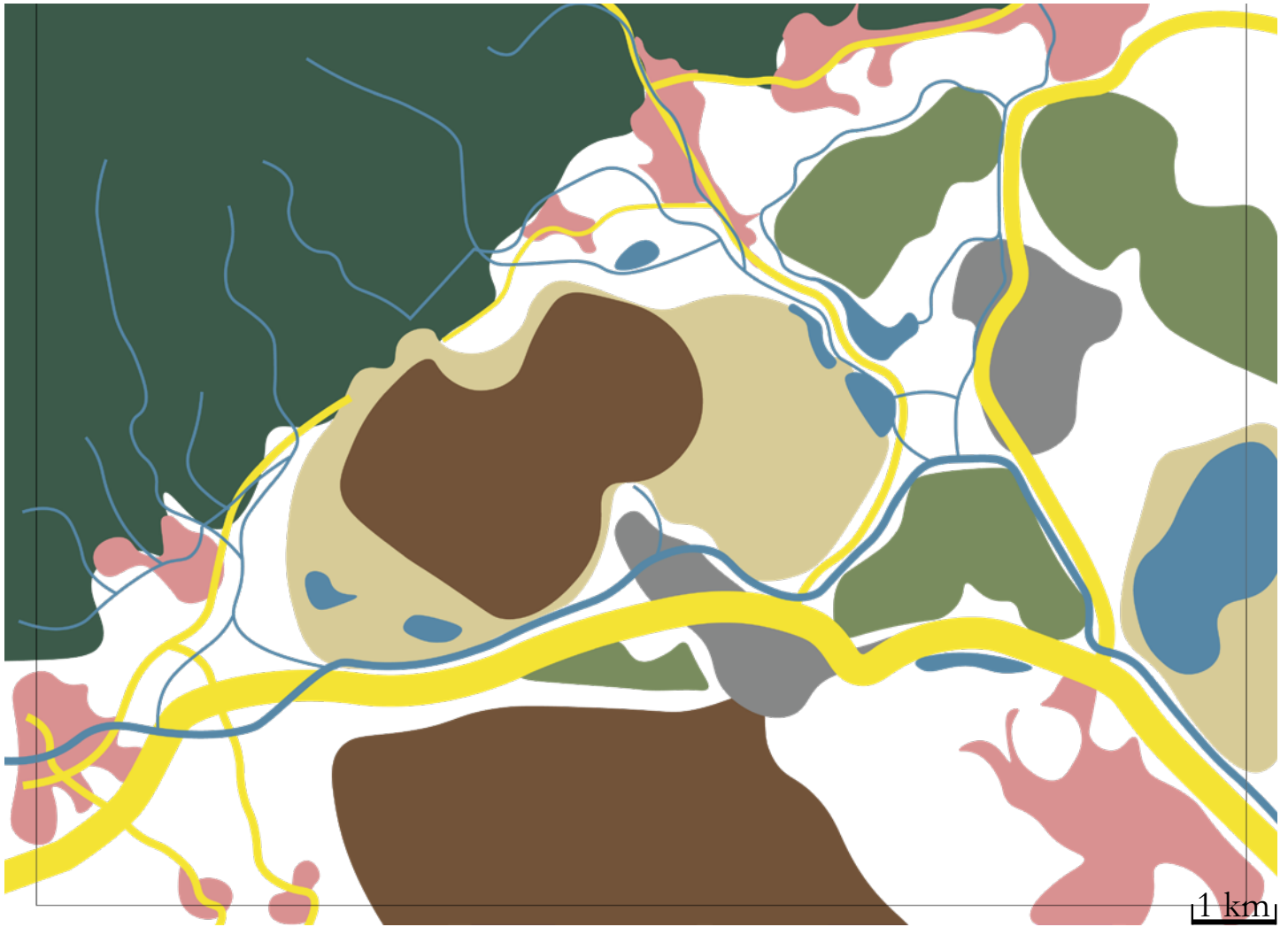
Tvorba krajiny v industriální době postupuje v porovnání s předtěžebním obdobím „pozadu“ - člověk nevyužívá přirozeného potenciálu přírodních složek, ale eliminuje je na protředek, komoditu. Upravuje je s cílem jejich snadnější využitelnosti.

Krajina zatopených hnědouhelných lomů v Severočeské hnědouhelné pánvi (zatím Milada a Most) se až tak neliší od předcházejícího stavu, od krajiny těžební. Chybí jí fyzické i mentální napojení na okolí a uzavírá se sama do sebe. Svou velkoplošností postrádá lidské měřítko a pocit komfortu v polyfunkčnosti a dosažitelnosti.

Procesem návrhu, který si bere plán na zatopení jako východisko, je poučit se ze zákonitostí z doby předindustriální. Tzn. akceptovat současné podmínky, sledovat přirozený vývoj krajiny, nebránit mu, podpořit ho úpravami, zároveň nezpůsobovat radikální změny, které by opět narušili nově vzniklou rovnováhu.

legenda:

- rekultivované výsypky (převážně stabilní)
- aktivní důl
- území rekultivovaná v posledních 5 letech
- současná sídelní struktura
- průmyslové areály na místech původních sídel (Chemopetrol, Komořany)
- silnice II. a III. třídy
- silnice I. třídy I/27 Most-Litvínov
- Ervěnický koridor: silnice I. třídy I/13 (evropská silnice E442), železniční trať Ústí nad Labem - Chomutov, zatrubněná Bílina, inženýrské sítě Chomutov - Most
- vodní toky v původních korytech, přeložené potoky
- přeložka řeky Bílina
- vodní plochy těžební a post těžební (kromě Černic)

Referenc

ce

Výsledkem mezinárodní výstavy IBA pořádané na území Lužice v letech 2000-2010 bylo 30 projektů oživujících post těžební oblast.

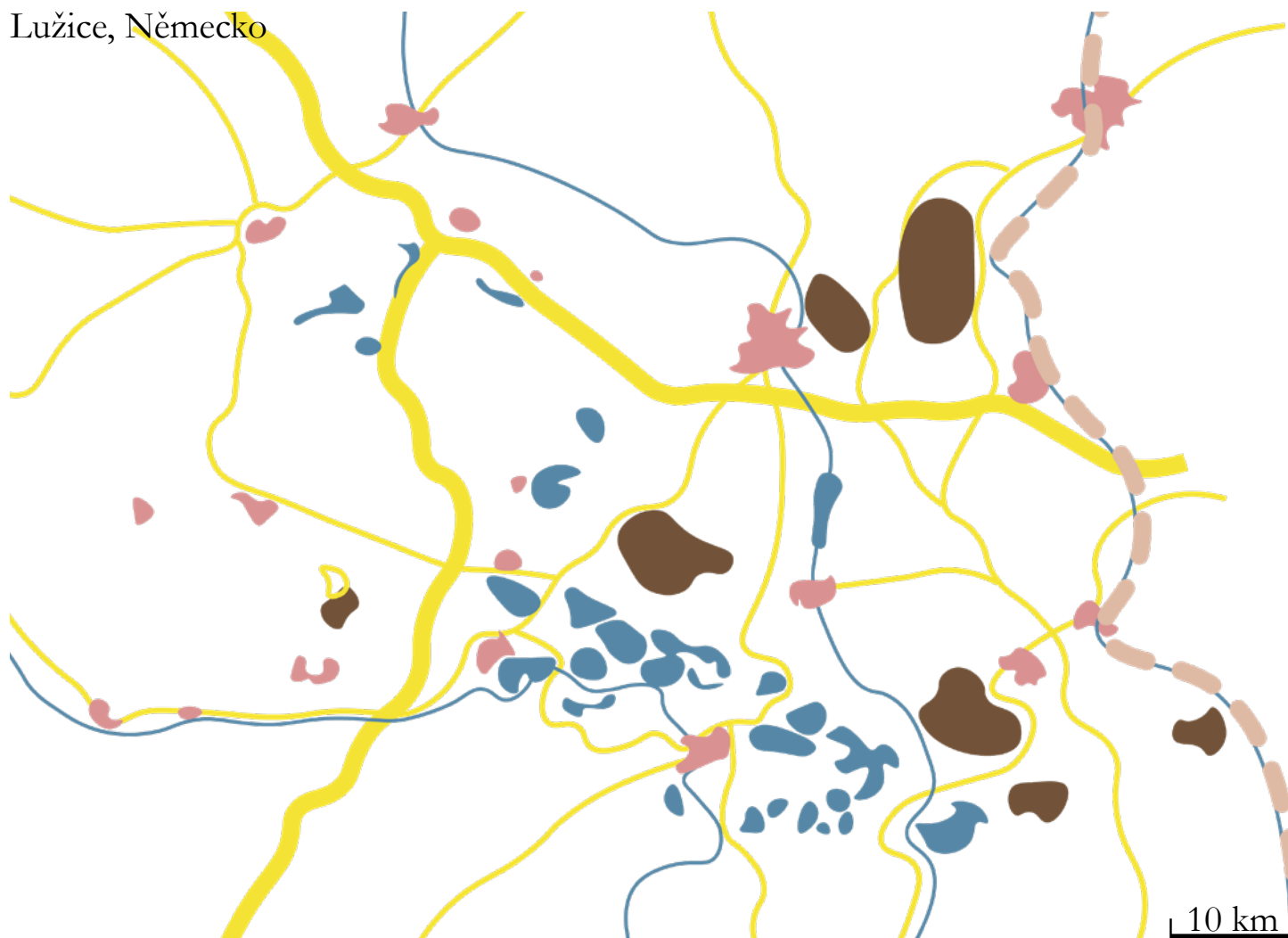
Kontext:

Těžba hnědého uhlí na území Lužice, pomezí Německa a Polska, se soustřeďuje okolo města Cottbus. Těžba zde probíhá povrchovým způsobem. Obdobně jako v oblasti Mostecké pánve bylo v Lužici vysídleno několik tisíc obyvatel, které mělo spolu s umělou fragmentací komunity Lužických Srbů za následek sociální problémy. Opuštěné lomy se zaplavují a vzniká tak nová jezerní krajina, která má mít zejména rekreační využití. Rekultivace probíhají experimentálně v kombinaci s lesnickými a zemědělskými úpravami od 90. let 20. století, kdy v Německu spolu se změnou režimu došlo k restrukturalizaci ekonomiky a masivnímu uzavírání povrchových dolů.

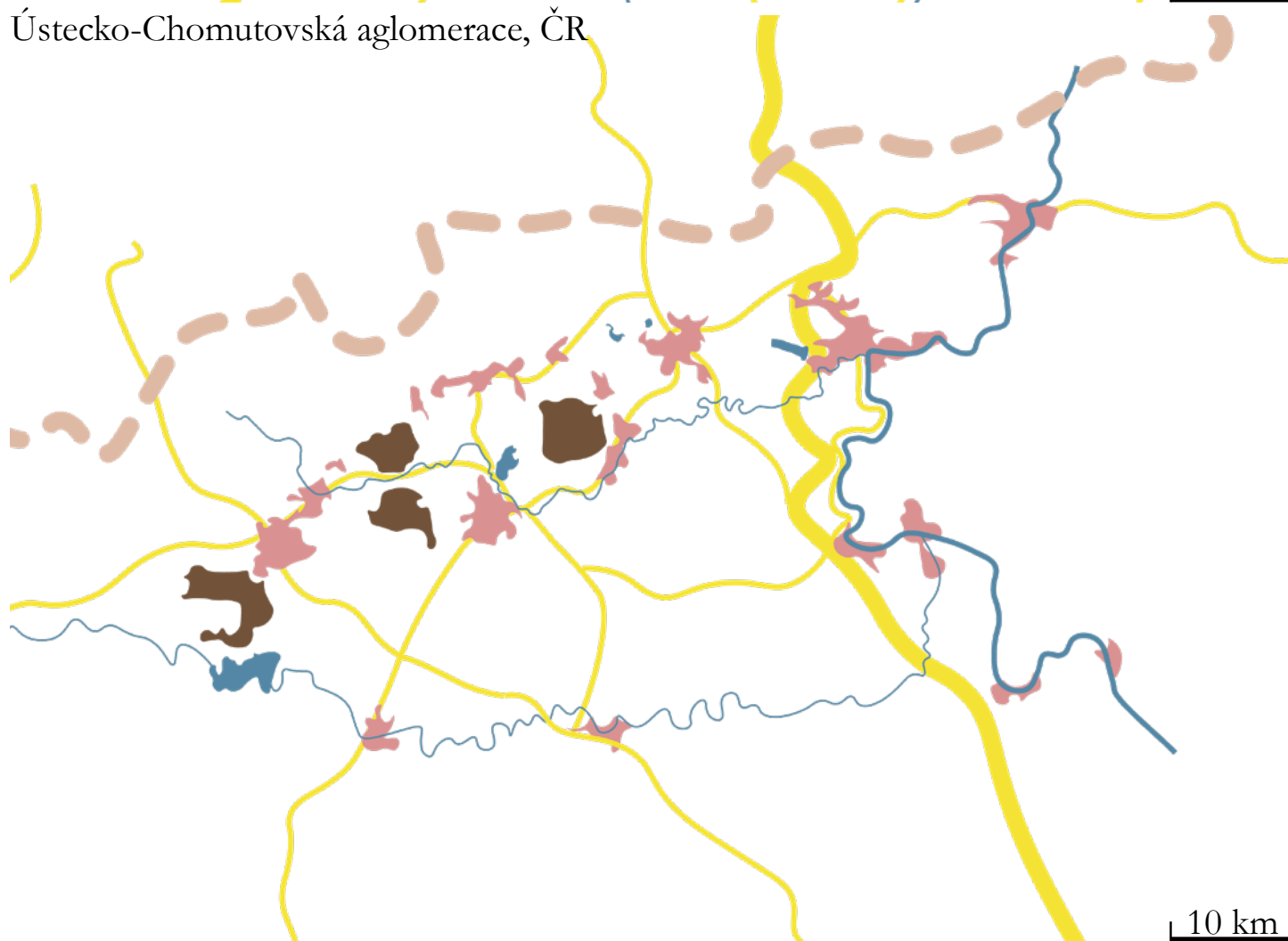
Podobnosti území Lužice s Mosteckou pánví:

- Koncentrace povrchových dolů.
  - Zatopování dolů (a vznik jezerní krajiny).
  - Blízkost vylidňujících se sídel.
  - Pohraniční oblast - hranice států.
-
- Vodní toky.
  - Rychlostní silnice I. třídy.
  - Dálnice

Lužice, Německo

Ústecko-Chomutovská aglomerace, ČR

Krajina vodní:
jezera, mokřady, tůně,
potoky, řeky

Krajina nově vzniklá:
komplex antropogenních
tvarů s novými hodnotami
a problémy

Krajina průmyslová:
sociální struktura, těžební
dědictví v krajině (areály,
velkostroje)

Krajina
a
paměti
s novou

KRAJINA DIV

prolnutí nového
starého:
kulturní historie
formou/funkcí

Krajina pohraničí:
historicky národnostně
rozmanitě, vylidněnost,
sociální potažmo
ekonomická struktura

Krajina městská:
tendence okolních měst,
vztah k místu

Krajina energeticky
využitelná:
zelená energetika (větrná,
solární, vodní energie,
biomasa)

ERZIFIKOVANÁ

Krajina vodní
Jezero Marcela

Krajina průmyslová
Vyřazené velkostroje,
Elektrárna Komořany

**Krajina nově vzniklá
Hory, terasy, výsypky**

**Krajina městská/vesnická
Sídlo Vysoká Pec**

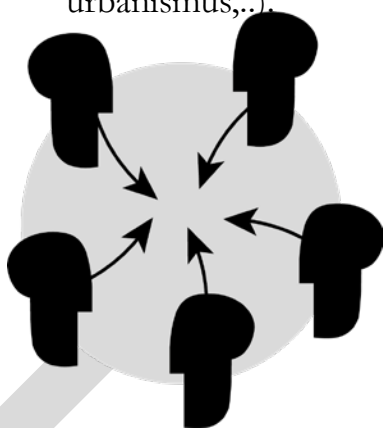
IBA Lužice

Proces neformálního
plánování pro obnovu
krajiny aplikovaný
v projektech IBA Lužice,
potenciálně uplatnitelný
v ČR

...nosti řešeného
...vní regionální,
...a republikové.

Zapojení externích odborníků
(biologie, energetika, sociologie,
urbanismus,...).

ZE

...ní, ekonomická,
...inná

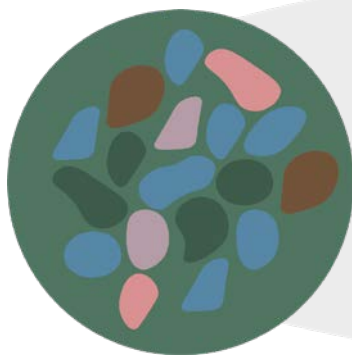

Komunikace a spolupráce
zapojených subjektů
a odborníků na úrovni regionu,
kraje, republiky.

SOUTĚŽE

Pořádání architektonických,
urbanistických, krajinářských
soutěží pro konkrétní oblasti.

Krajinný ráz: rozdělení území
do krajinných celků

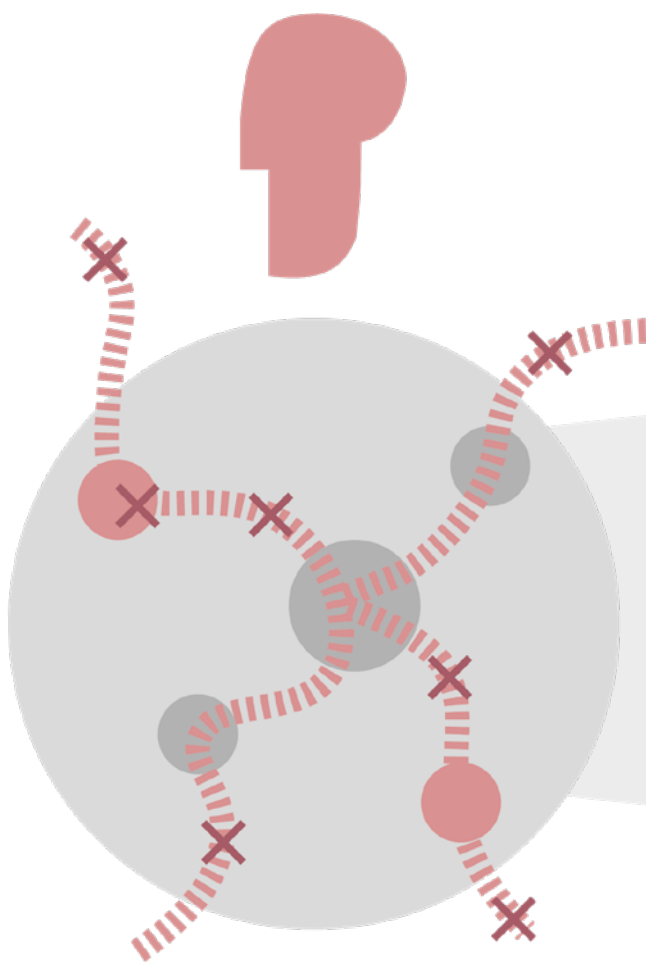

Doprava: zhodnocení
dostupnosti

AN

Územní
strategie
výzkum a
ol

Člověk: určení uzlových bodů
a jejich propojení cyklo a pěší
dopravou

Ekonom
potenciál
a pl

ALÝZA

plánování: studium
ckých dokumentů,
zhodnocení tendencí
kolních měst

Sociokultura: lokalizace
objektů historického významu,
zaměstnanost a vzdělanost
obyvatel

Příroda: určení „top lokalit“
biodiverzity dané terénním
výzkumem

mika: Vyhodnocení
ů průmyslových zón
och pro rozvoj

Příroda: určení oblastí s přírodní
hodnotou, biokoridorů,
biocenter

VORBY KRAJINY

Návrhov

rá část

Krajinné

e celky

Plán sanace a rekultivace jako podklad pro práci

V ČR jsou všechny těžební společnosti ze zákona vázané vypracovat a naplnit plán sanace a rekultivace, který by měl nahradit ekologické škody vzniklé na území a to vrátit do „původní podoby“ před těžbou.

- V případě lomu ČSA jde o kombinaci lesnických rekultivací (les/skupiny dřevin),

- které doplňují plochy zemědělské (v podobě zatravnění)

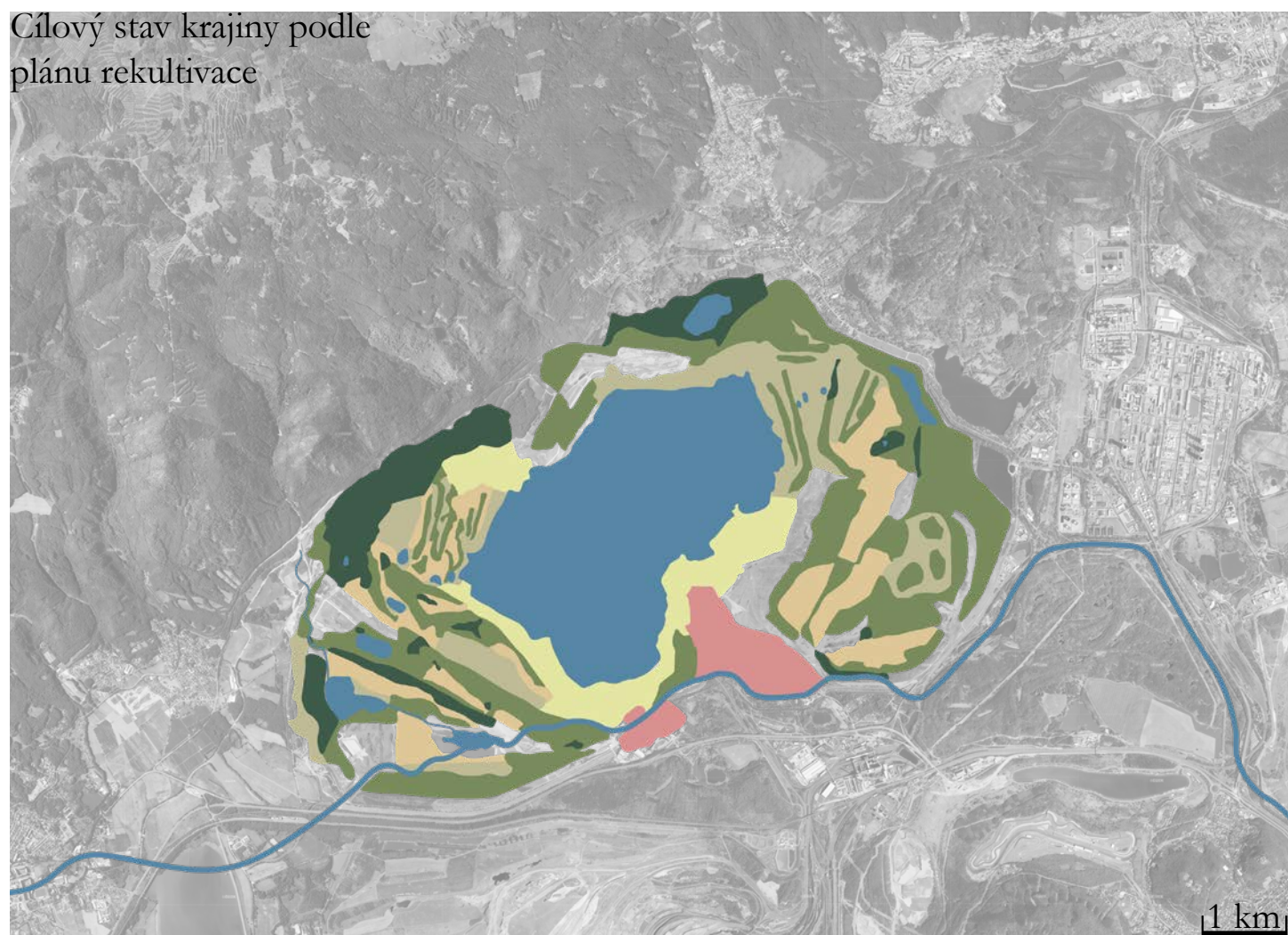
- a bezlesé louky.

- Zastavěná oblast, průmyslového areálu Komořany a pracoviště těžební společnosti Sev.en v Ervěnicích. (Představující 2,6% řešeného území)

- Plán rekultivace na lomu ČSA částečně akceptuje přirozenou obnovu území (sukcesi) na území 5-15%, přičemž volba jejich umístění se odjíví na základě pokročilosti sukcesních stádií v průběhu rekultivačních úprav. Důležitou rolí sukcesních ploch je ekostabilizace okolního devastovaného území.

- Zbytková jáma, jejíž dno v současnosti dosahuje na úroveň 50 m n. m. (zhruba 180 m pod původním rostlým terénem), bude zatopena na kótu 180 m n. m. Mělo by tak vzniknout antropogenní jezero o rozloze 668 ha (tvořící 24% plochy řešeného území).

Cílový stav krajiny podle
plánu rekultivace

Segmentace řešeného území na přírodního a kulturní oblast

CHARAKTERNÍ OBLASTI:

Krajinné celky jsou určeny podle převažujících - již vzniklých, vytvořených nebo plánovaných - charakterů v té které oblasti. Na jejich pomyslné hranici se do sebe vpíjí a netvoří ostrý přechod. Každý celek v sobě nese i dílčí znaky celků ostatních. V průběhu jejich „tvorby“ by měl být člověk pokorný - sledovat a akceptovat přirozený vývoj krajiny, jako svého partnera.

Na tomto základě definuji tyto krajinné celky:

- Oblast zastavěnou.
- Oblast rekreační.
- Oblast zemědělskou.
- Oblast jezerní louky.
- Oblast luční.
- Oblast mokrých luk.
- Oblast mokřadní.
- Oblast horskou.

KRAJINA ČLOVĚKA A PŘÍRODY:

Řešené území lze také pomyslně rozdělit na základě vztahu člověka a přírody, míře jeho zásahu, využívání a intenzitě jeho pobytu v ní.

- Krajina přírodě blízká: navazuje na Krušné hory, její obnova je přirozená, člověk do ní zasahuje minimálně.
- Krajina rekultivovaná: převážně terénně upravená, v malé míře hospodářsky využívána.
- Krajina ekonomická: extenzivně využívaná pro zemědělství a výzkum jeho podoby v antropogenní oblasti.
- Krajina obývaná: sezónně využívaná, navazující na Komořanské areály.
- Krajina společenská: zastavěná oblast představující fyzické i mentální zázemí řešeného území.

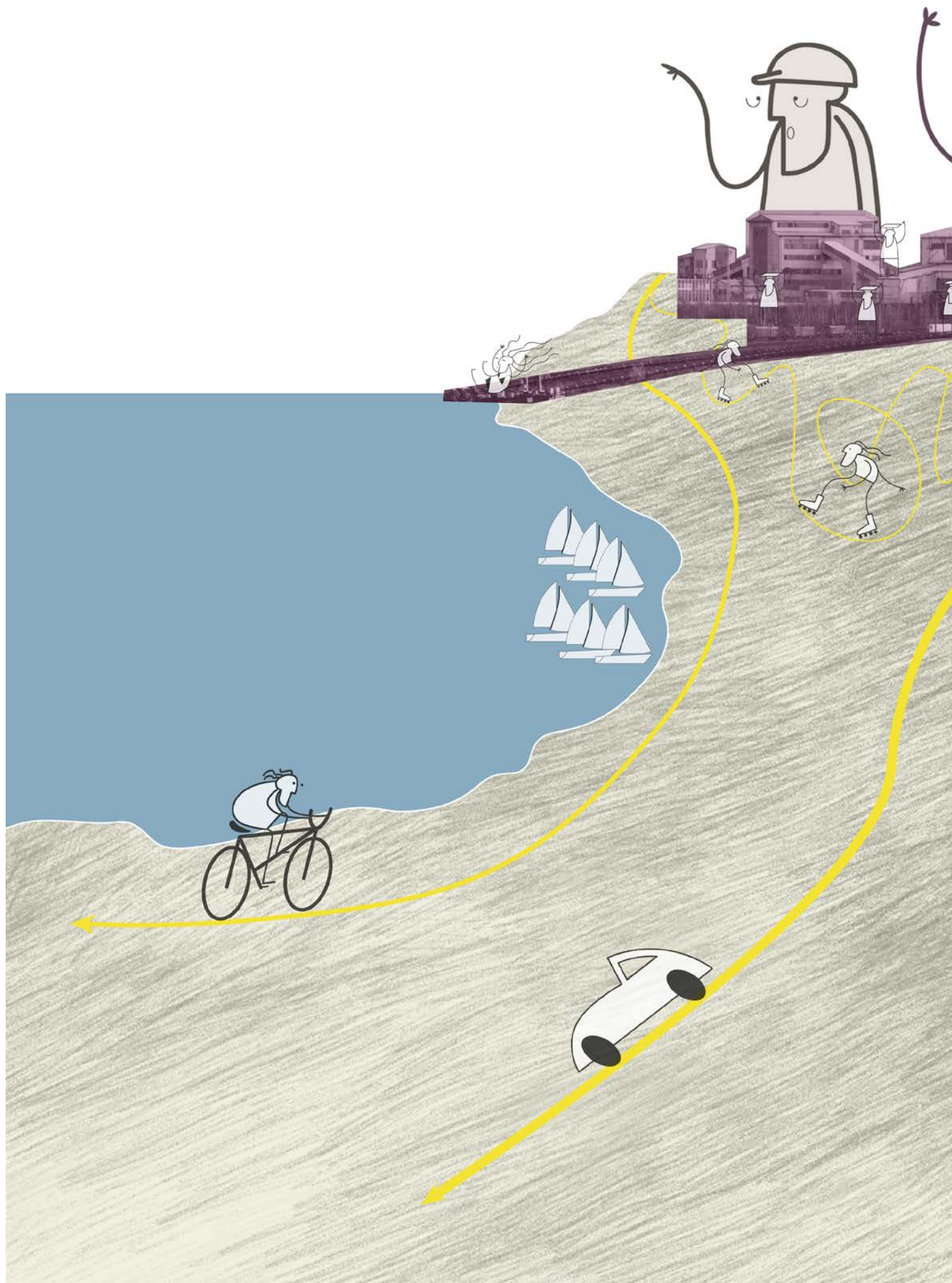

Zastavě

ná oblast

Zastavěná oblast

STAV DNES:

● V současnosti Zastavěná oblast sestává ze dvou areálů. Ervěnický slouží jako zázemí pro zaměstnance těžební společnosti. V areálu Komořany se zpracovává uhlí vytěžené z lomu ČSA.

● Oba areály jsou nepřístupné a jsou utopeny v neudržované zeleni, která je chrání od hukotu projíždějících aut.

— Areály spojuje linie Bíliny, která před Ervěnicemi opouští trubky a pokračuje v umělém, tvarem přizpůsobeném korytě.

||||| Areál Komořany je protkán železniční sítí, po které se uhlí přepravuje pod Ervěnickým koridorem do blízké elektrárny Komořany.

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice III. třídy.

STAV ZÍTRA:

Po ukončení těžby uhlí i zaměstnanci areál opouští. Prvky jako pásové dopravníky, homogenizační drtírna, železnice, rypadla dvojčata nebo stroje na přesypávání uhlí jsou zachovány a s nimi i odkaz na těžební historii území.

● Budovy jsou nově využity v oblasti vědy

● a výzkumu,

● slouží ale i jako zázemí pro rekreaci.

● Březové lesy areál stále chrání od hluku z koridoru.

— Bílina je obnovená v přírodním korytě.

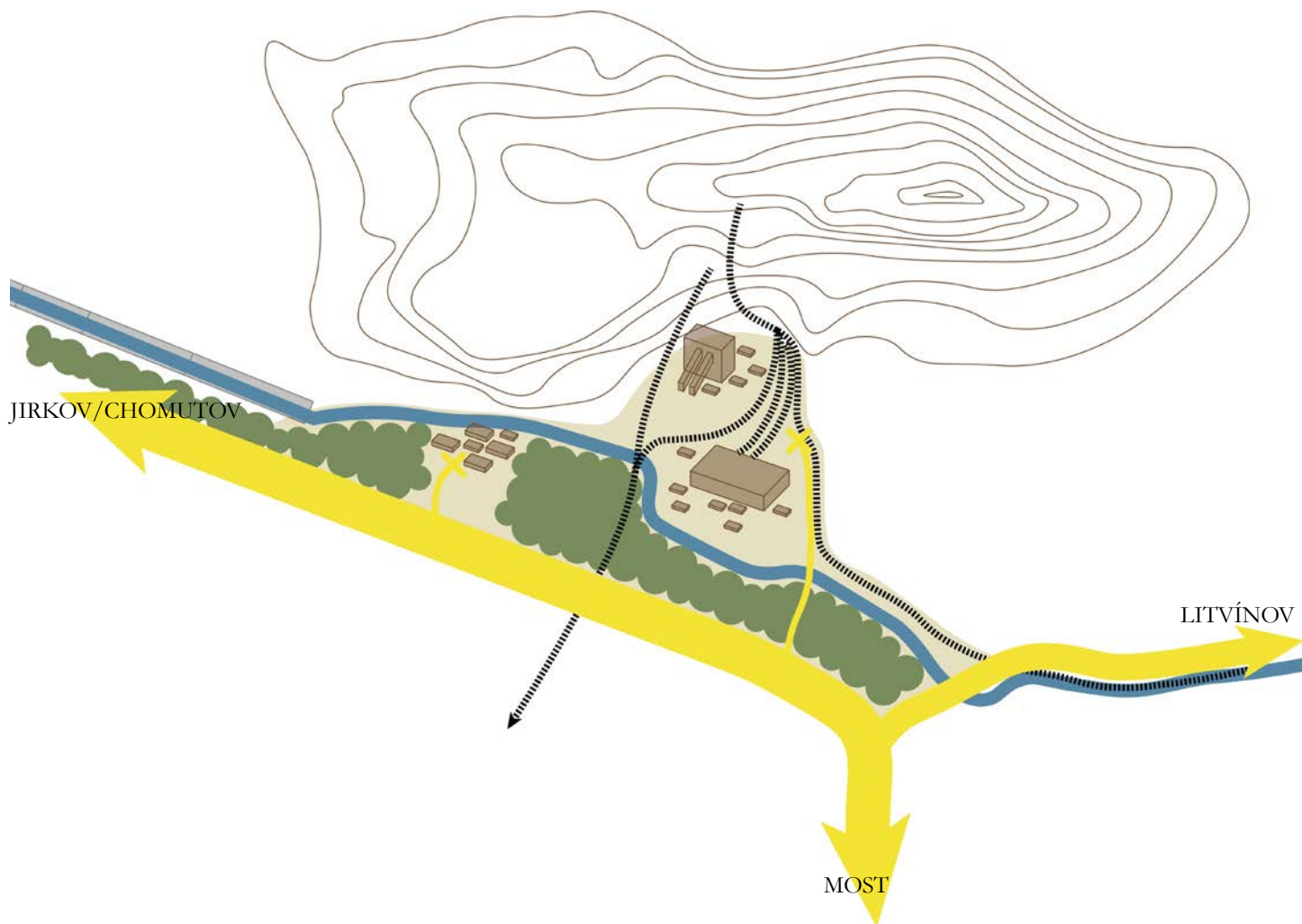
■ Výletníci dorazí přes spojkou z Ervěnického koridoru, silnice I. třídy I/13.

— Zemědělci zase pojedou po Páteřní jiřetínsko-pecké (silnice III. třídy).

— Po cyklostezce se můžou vydat kolem jezera nebo podél řeky, která má opět příjemné měřítko.

■ Existující silnice III. třídy.

Zastavěná oblast

Stav zítra

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Rostlý terén, na kterém je (možná) zástavba se směrem k zatápné jámě prudce svažuje, zde už je odtěžený.

Vodní toky a plochy: Zastavěnou oblastí se pokorně line Bílina, ta je v současnosti pozapomenutá, ale mohla by být hlavní tepnou, tokem vody i lidí. V bezprostřední blízkosti je jezero v zatápné jámě. Zastavěná oblast může sloužit jako zázemí pro jezerní aktivity (např. pro Komořanskou regatu)

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: Nízká a středně vysoká zeleně městského charakteru. Maximální míra organizovanosti.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

Forma hopodaření: Druh (lidských) uživatelů se odvíjí od nového funkčního využití areálu, které by měla zkonkretizovat požadovaná územní studie. Z nového mentálního zázemí by ale neměla vzniknout další vyloučená lokalita - „elitářská“. Území by mělo nabídnout nové pracovní příležitosti jak regionálním obyvatelům, tak i přilákat nové mozky. Nutno volit vhodnou kombinaci rozdílných oborů, rekvalifikace, mladí studenti atd.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

Doprava: Všechny cesty vedou do Komořan. Bez zábran. V areálu, srdci obývané části území, se sbíhají všechny navrhované cesty. Navíc je vytvořené nové „komořanské korzo“ jehož vedení je zpřesněno požadovanou urbanistickou studií. Pomocné, pro Komořanský areál signifikantní, linie v plánování cest mohou být: industriální pozůstatky, uhelná železnice, Bílina nebo produktovody.

Topografie a vodní toky/plochy

úroveň původního terénu

The diagram illustrates the relationship between the original ground level and the terrain profile. A dashed line represents the 'úroveň původního terénu' (original ground level). A solid line represents the terrain profile, which shows a significant drop in elevation. A blue area at the bottom left represents a water body, and a blue line indicates the water flow path, which follows the terrain profile and then turns upwards.

Diagram illustrating the relationship between the original ground level (úroveň původního terénu) and the water level (úroveň hladiny). The ground level is shown as a dashed line, and the water level is shown as a solid blue line. The water level is higher than the ground level in some areas, indicating flooding.

[illegible][illegible]

Uživatelé

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

Formy navrhované dopravní infrastruktury

**Stav dnes: Průmyslový
areál Komořany**

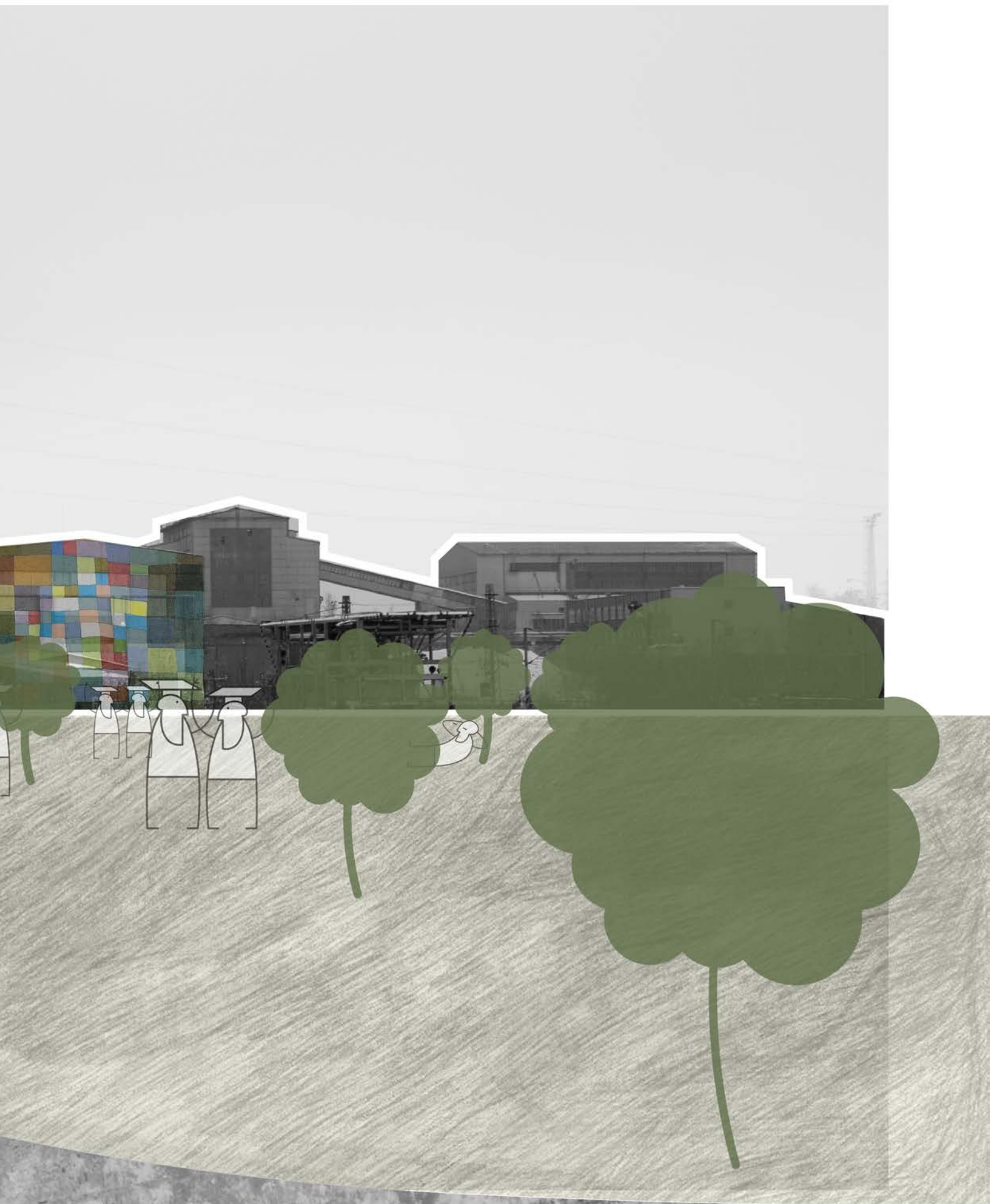

**Stav zítra: Komořanský
areál jako vzdělávací
komplex**

Zastavěná oblast
Komořanský areál
Stav zítra podle ÚP Most

STAV ZÍTRA (navrhovaný ÚP Most):

Území spadá do katastru města Most, jehož územní plán oblast definuje jako: „(od města oddělenou), nepřehlednou a postupně vzniklou srostlicí průmyslových zařízení různého typu, stáří a účelu.“

● Po ukončení těžby v lomu ČSA budovy postupně ztrácí svůj dosavadní účel související s úpravou uhlí z lomu. Územní plán navrhuje všechny plochy areálu využít pro účely výroby, skladování a truck centra.

— Zakotven je návrat Bíliny do přirozeného koryta.

● Náletová zeleň izoluje areály od silnice.

■ Silnice I. třídy I/27 (Ervěnický koridor).

■ Silnice III. třídy.

||||| Železnice.

— — Územní ekologické limity.

● Oblast vytěžená a přesypaná

● Oblast převážně rostlého terénu.

Nepřístupná krajina strojů se metamorfuje do nové krajiny jezer, luk a lesů, kdežto ta ekonomická a sociální změnou neprochází.

STAV ZÍTRA (navrhovaný tímto projektem):

● ● ● Vylidněné areály jsou postupně probuzeny k životu, staré budovy transformovány pro účely vědy, výzkumu a vzdělávání. (Např. umístění pobočky vysoké školy - např. VŠCHT, která momentálně spolupracuje s nedalekým průmyslovým areálem Chemopetrol, výzkumný ústav - např. pro studia antropogenních krajin, středisko pro rekvalifikaci, popřípadě obytné zázemí pro uživatele nových komplexů - např. koleje.)

■ Páteří jirětínskopecská silnice III. třídy.

— Nové cyklostezky.

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice III. třídy.

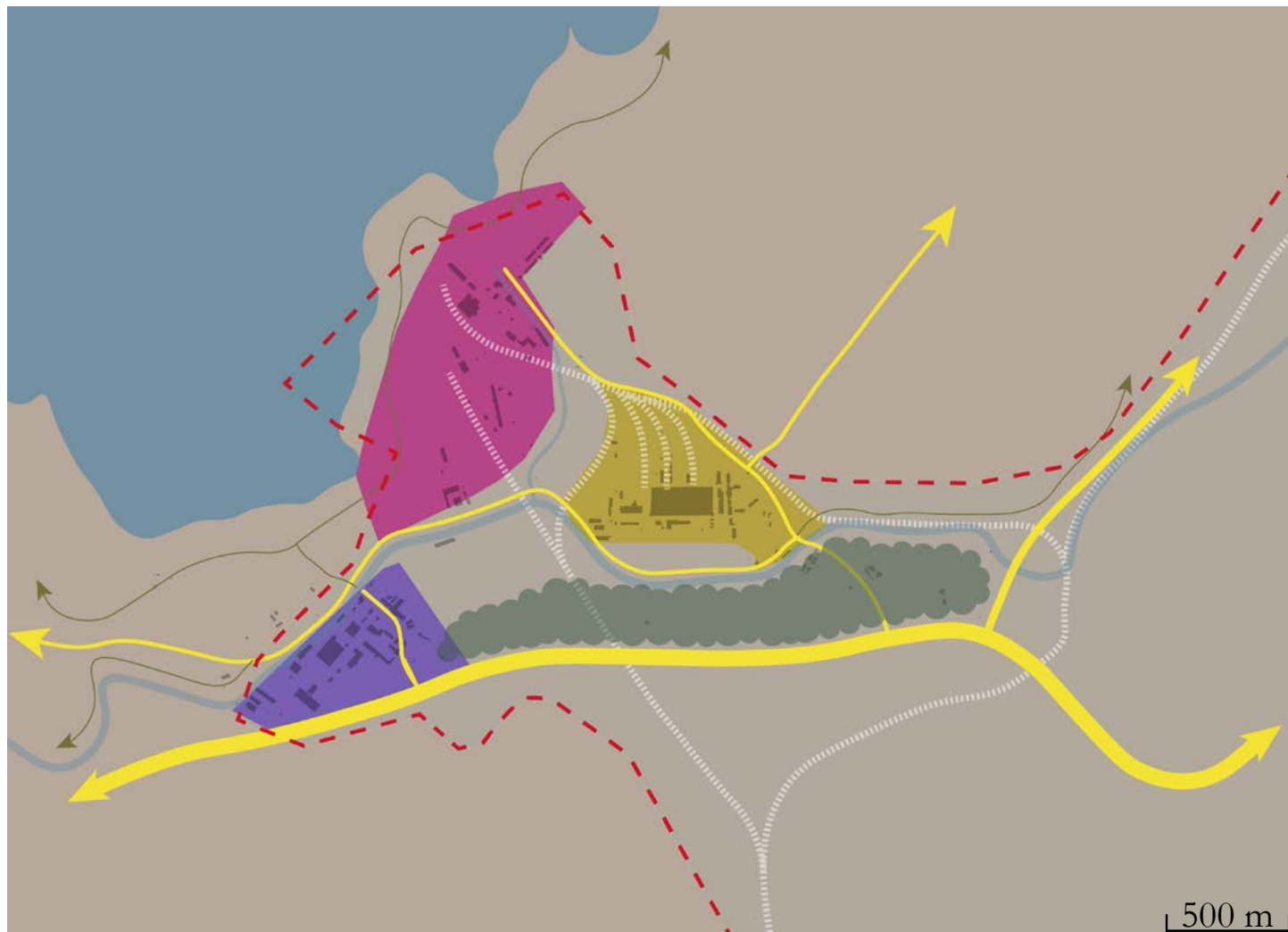
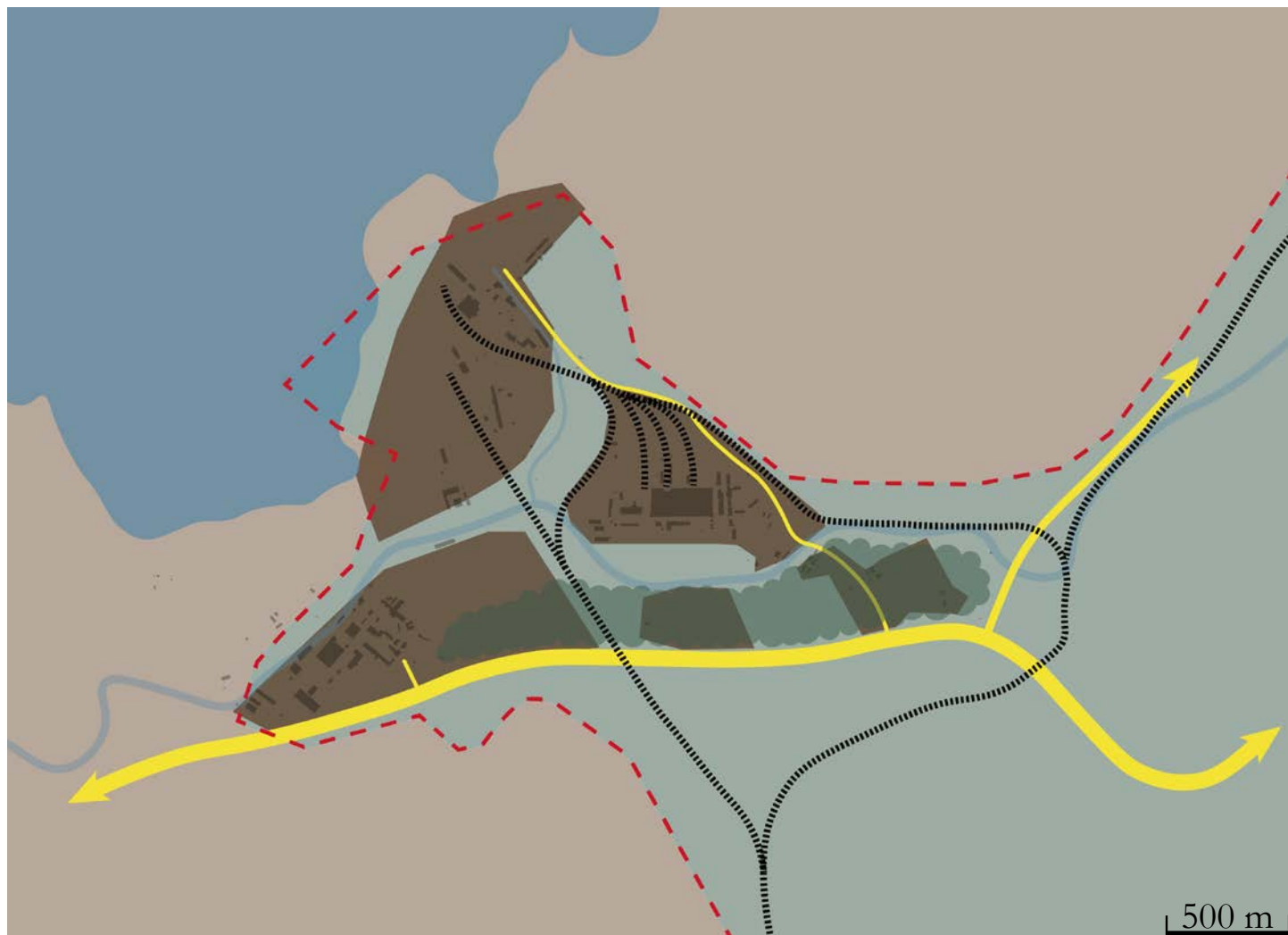
— Obnovená Bílina.

— — Územní ekologické limity.

● Náletová zeleň izoluje areály od silnice.

Území tak může poskytnout nová pracovní místa v jiném odvětví, než je to průmyslové. Do ozdravující se zjizvené krajiny vstupují lidé, aby ji znovu obývali.

1. fáze: Recyklace

Prvně je zadána územní studie nebo ideová soutěž, která by mohla zkonkretizovat strukturu a fungování celého areálu.

● Reviduje se stávající zástavba, ponechány jsou využitelné budovy (např. velké průmyslové), odstraňují se dočasné přístavby. Areál je zahuštěn novou zástavbou, která odpovídá potřebám nového využití.

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice III. třídy.

||||||| Zrušená železnice (možno využít jednu dráhu, již napojenou na železniční síť.)

■ Nová Páteřní jiřetínsko-pecská silnice III. třídy.

— Nové cyklostezky.

— Řeka Bílina.

— — Územní ekologické limity.

..... Hranice zastavitelnosti.

● Náletová zeleň izolující areály od silnice.

2. fáze: Růst

● Potenciální rozrůstání areálů. Tvorba ve větší komplex.

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice III. třídy.

||||||| Zrušená železnice (možno využít jednu dráhu, již napojenou na železniční síť.)

■ Nová Páteřní jiřetínsko-pecská silnice III. třídy.

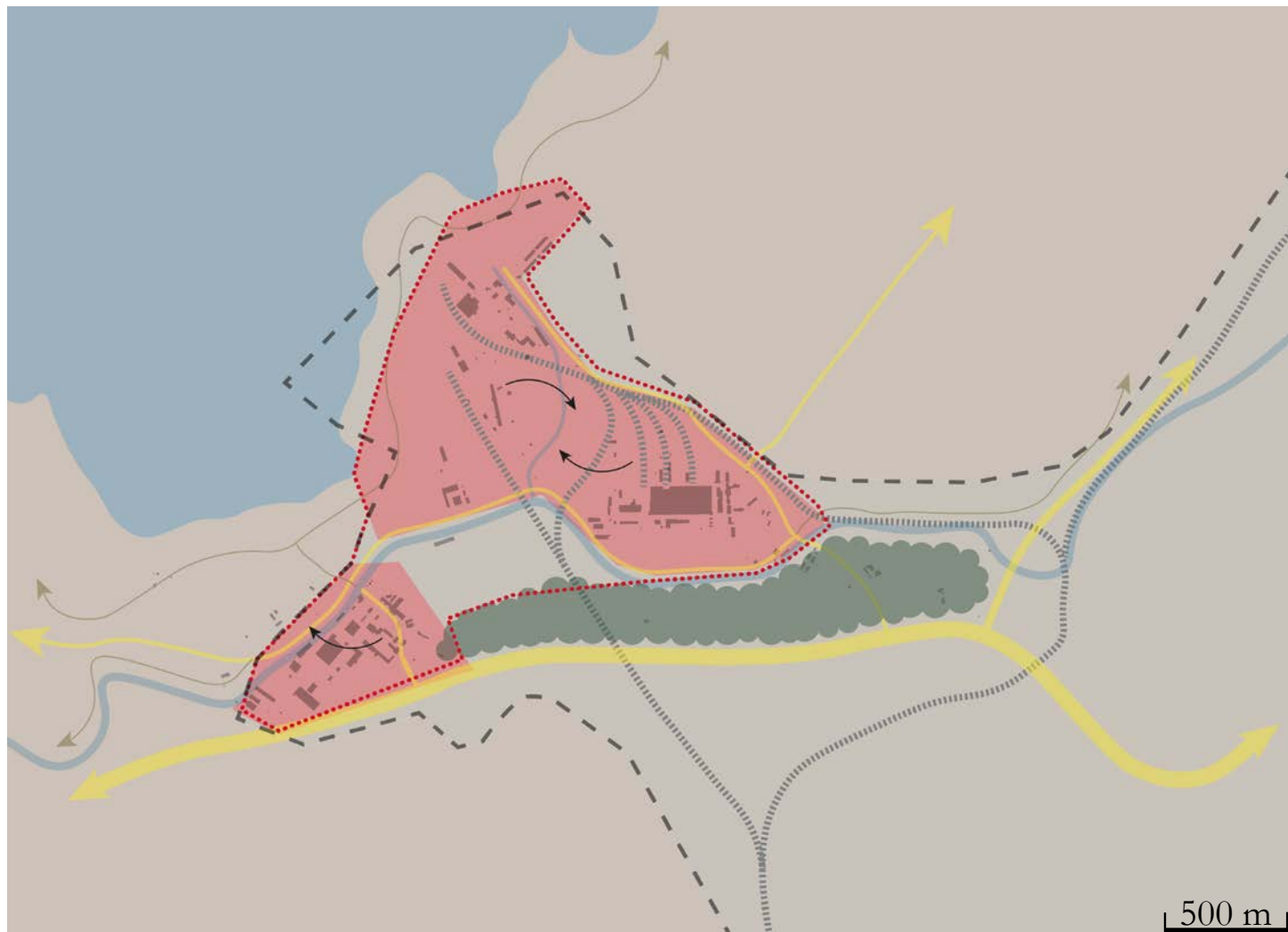
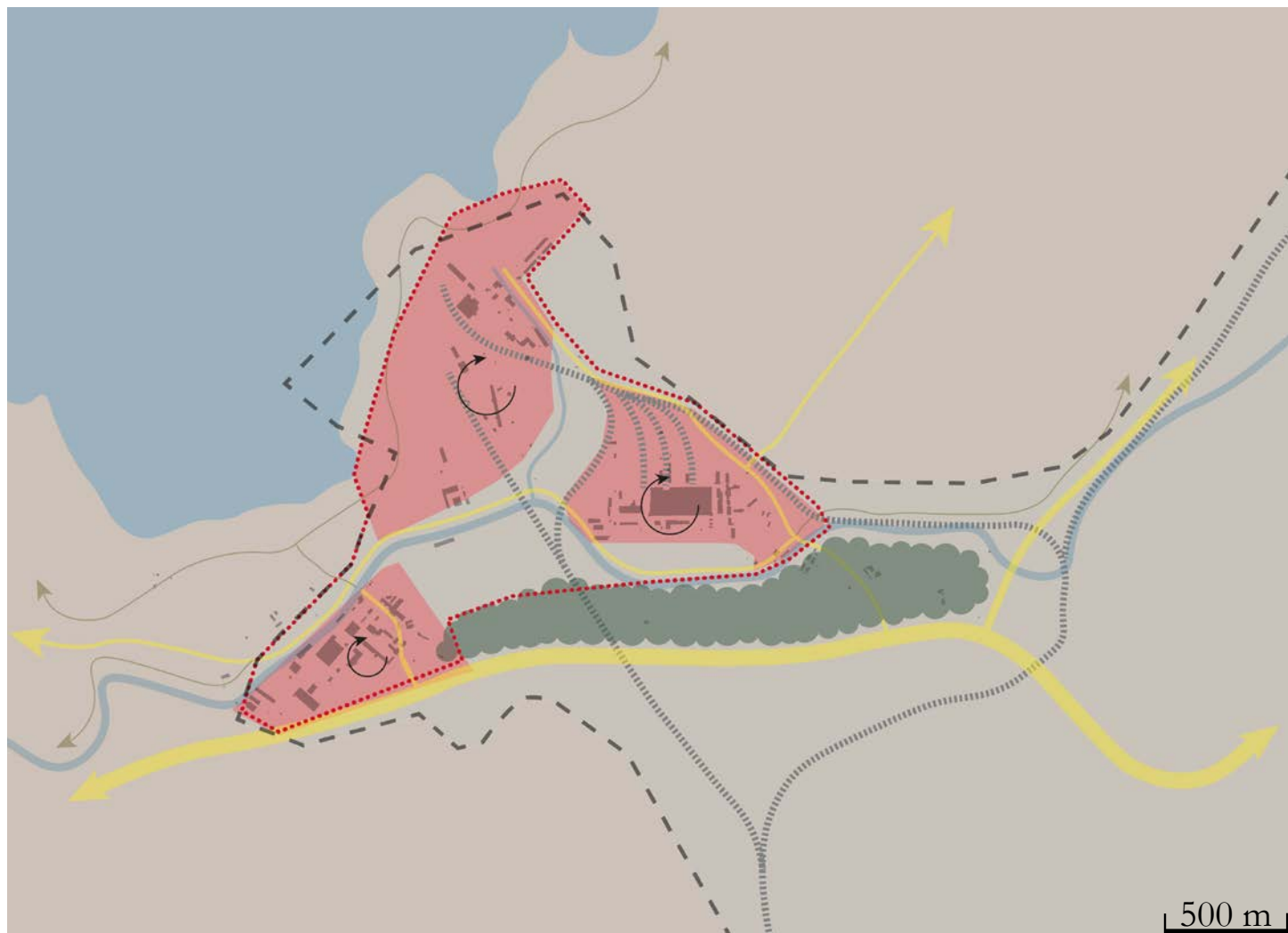
— Nové cyklostezky.

— Řeka Bílina.

— — Územní ekologické limity.

..... Hranice zastavitelnosti.

● Náletová zeleň izolující areály od silnice.

Zastavěná oblast
Komořanský areál
Zastavitelnost a cesty

3. fáze: Propojení

● Potenciální dosažení maximální zastavěnosti. Areály se propojují v jeden komplex, ve kterém se sbíhají všechny toky, území je intenzivně obýváno lidmi.

..... Hranici maximální zastavitelnosti tvoří silnice, která dělí areál od zemědělské oblasti, kam by se zástavba neměla rozpínat, ředit se. Další hranicí je řeka Bílina, na kterou navazují lesy odstiňující areály od Ervěnického koridoru.

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice III. třídy.

||||||| Zrušená železnice (možno využít jednu dráhu, již napojenou na železniční síť.)

■ Nová Páteřní jiřetínsko-pecská silnice III. třídy.

— Nové cyklostezky.

— Řeka Bílina.

— — Územní ekologické limity.

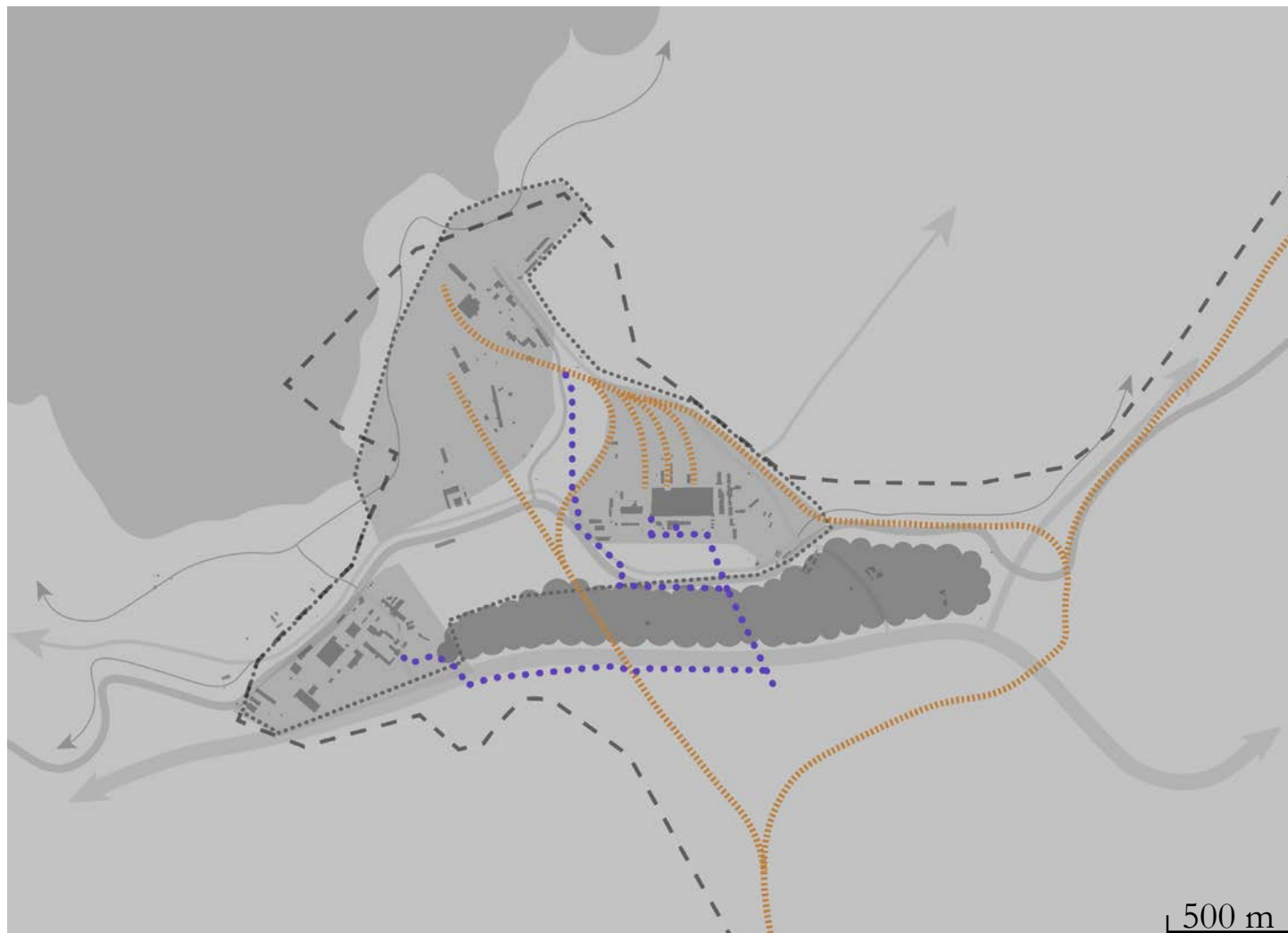
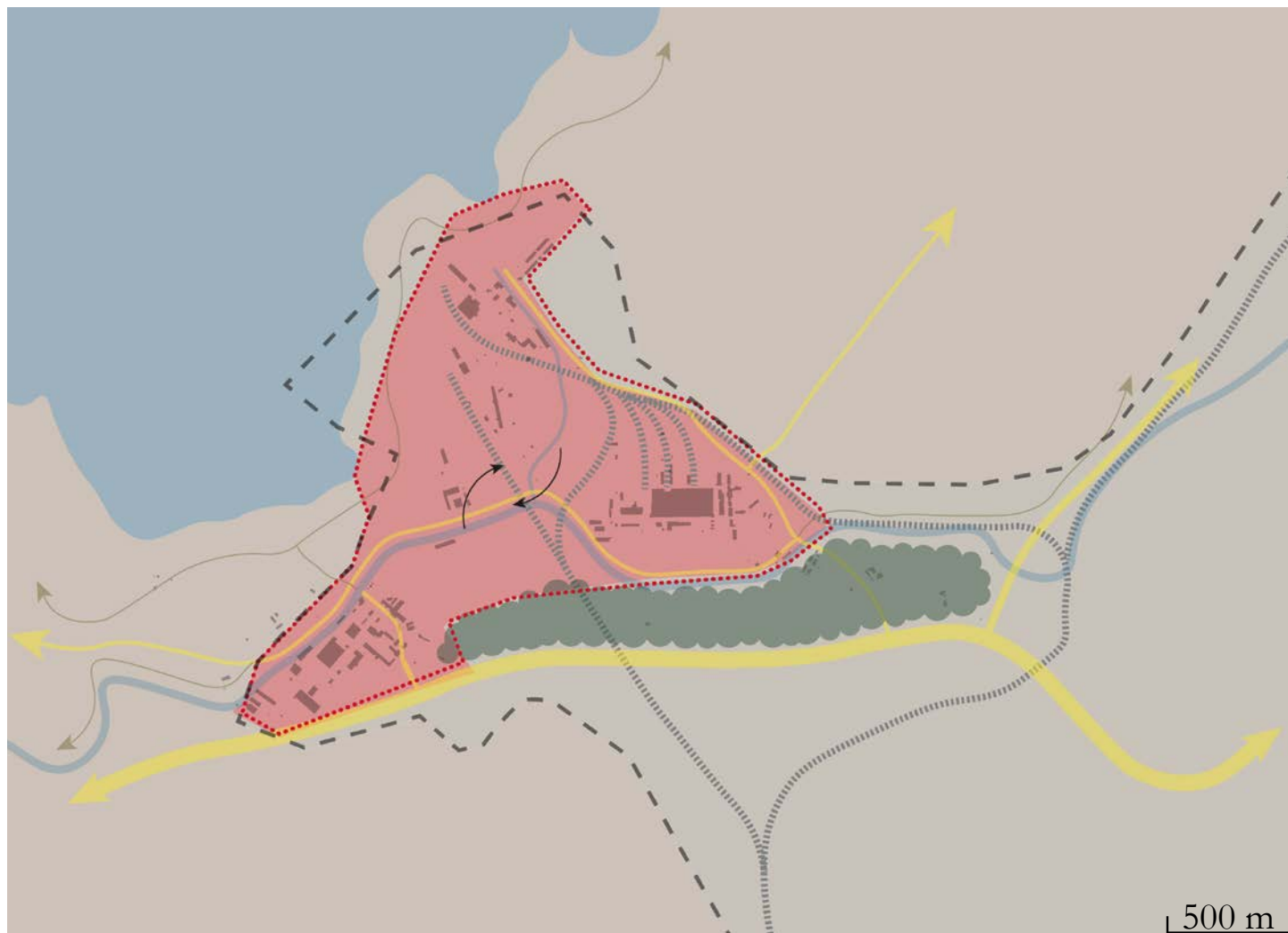
● Náletová zeleň izolující areály od silnice.

Komořanské korzo

Vnitřní cesty mohou mimo jiné sledovat také stávající linii řeky,

||||||| zrušené železnice,

● ● ● ● produktovodů nebo industriální pozůstatky.

**Produktovod jako prvek
provázející na potenciální
industriální stezce**

Těžební technologie jako
prvek pro provázení po
potenciální industriální
stezce

Železnice jako prvek pro
provázení po potenciální
industriální stezce

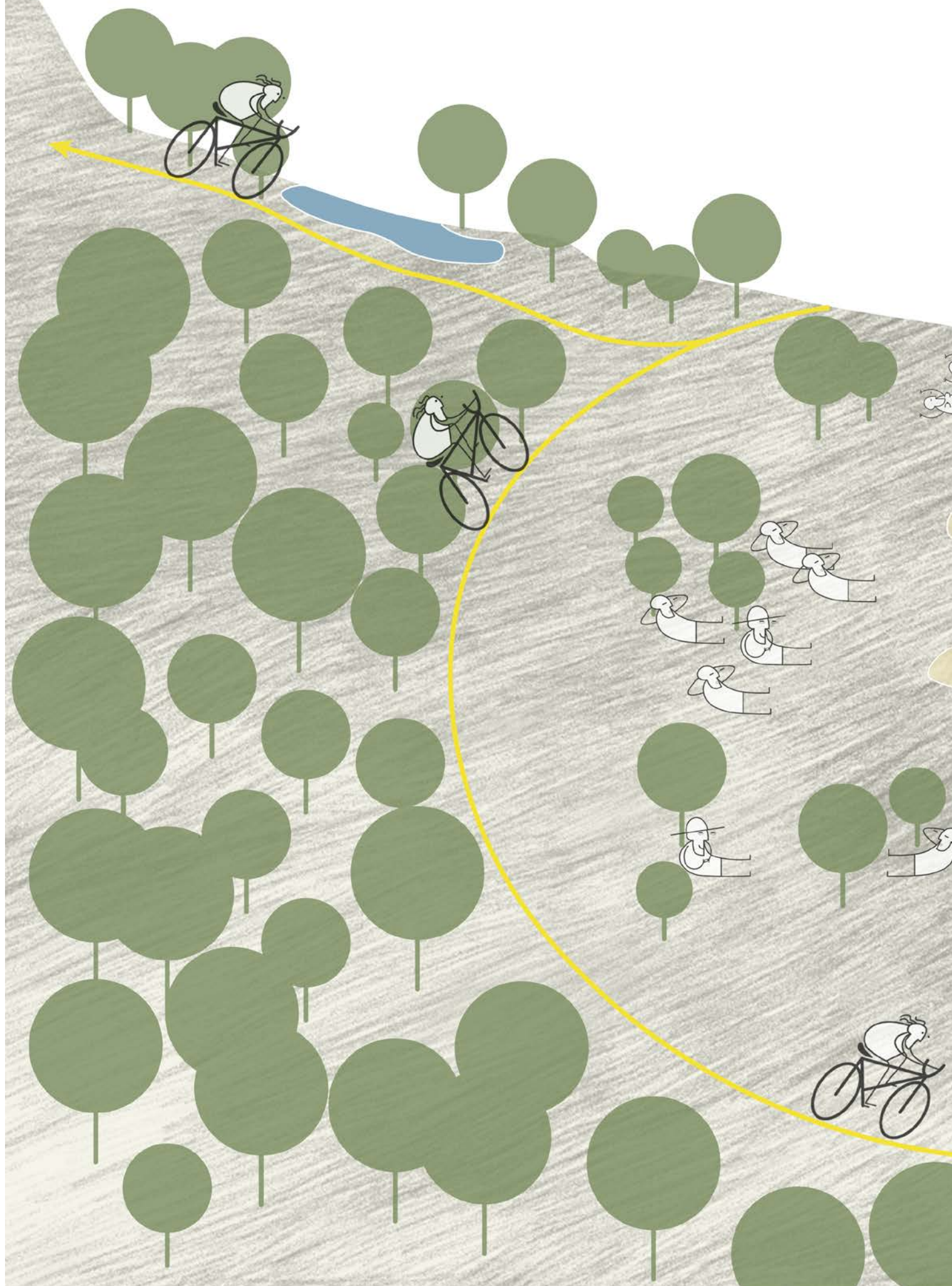

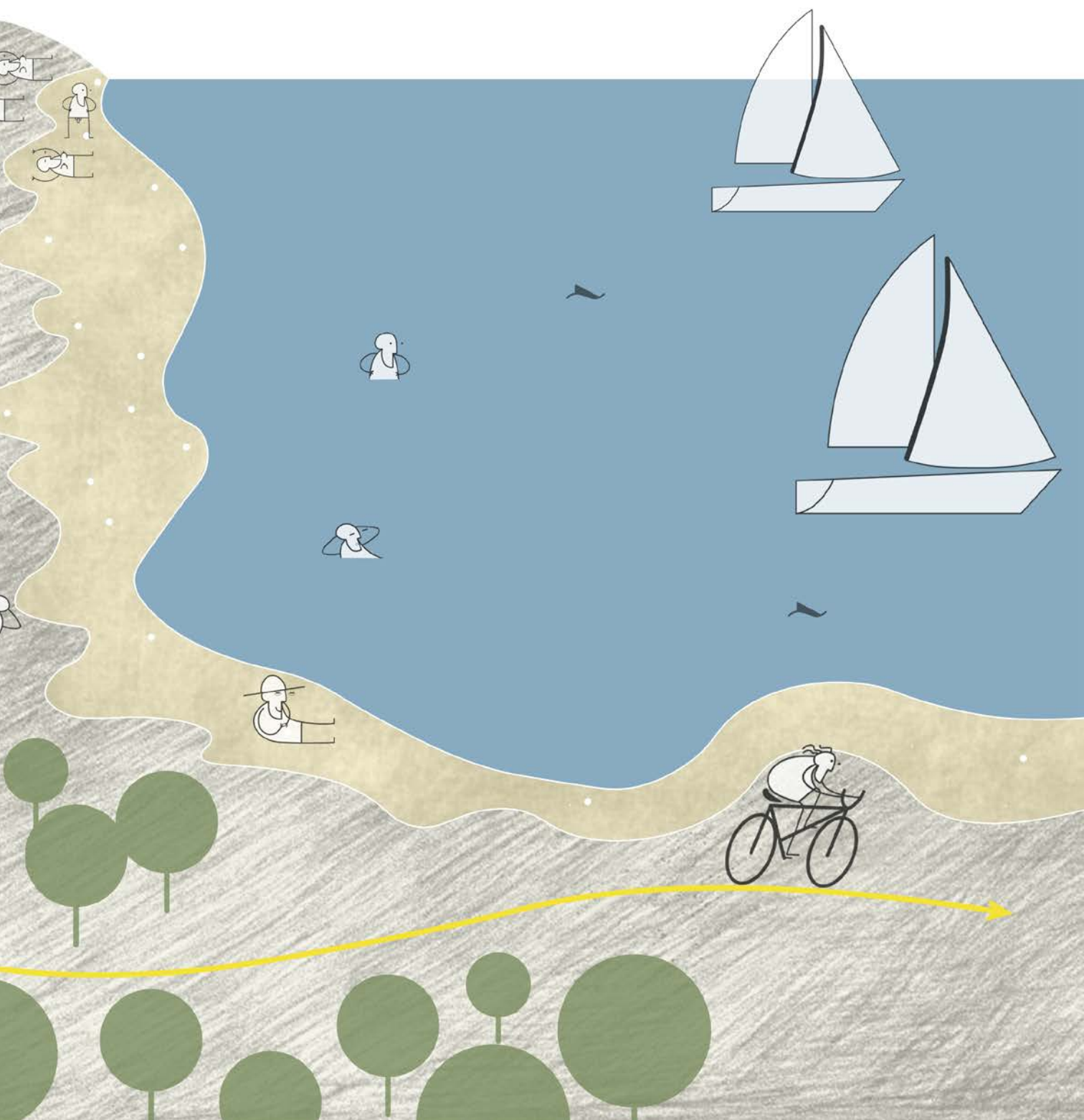
Rekreační

ní oblast

Rekreační oblast

STAV DNES:

V současnosti je na území aktivní důl. V ploše jsou ro-zestavěné vyřazené těžební stroje, které jsou postupně rozebírány na jednotlivé součástky. Po posouzení jejich využitelnosti ve smyslu „turistické atrakce“ a odkazu na minulost území je možno některé z nich ponechat. V zachovávání těžebních velkostrojů by se v měřítku celého území mělo uvažovat střízlivě a netvořit těžební „skan-zen“.

 Zatrubněná Bílina.

 Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

STAV ZÍTRA:

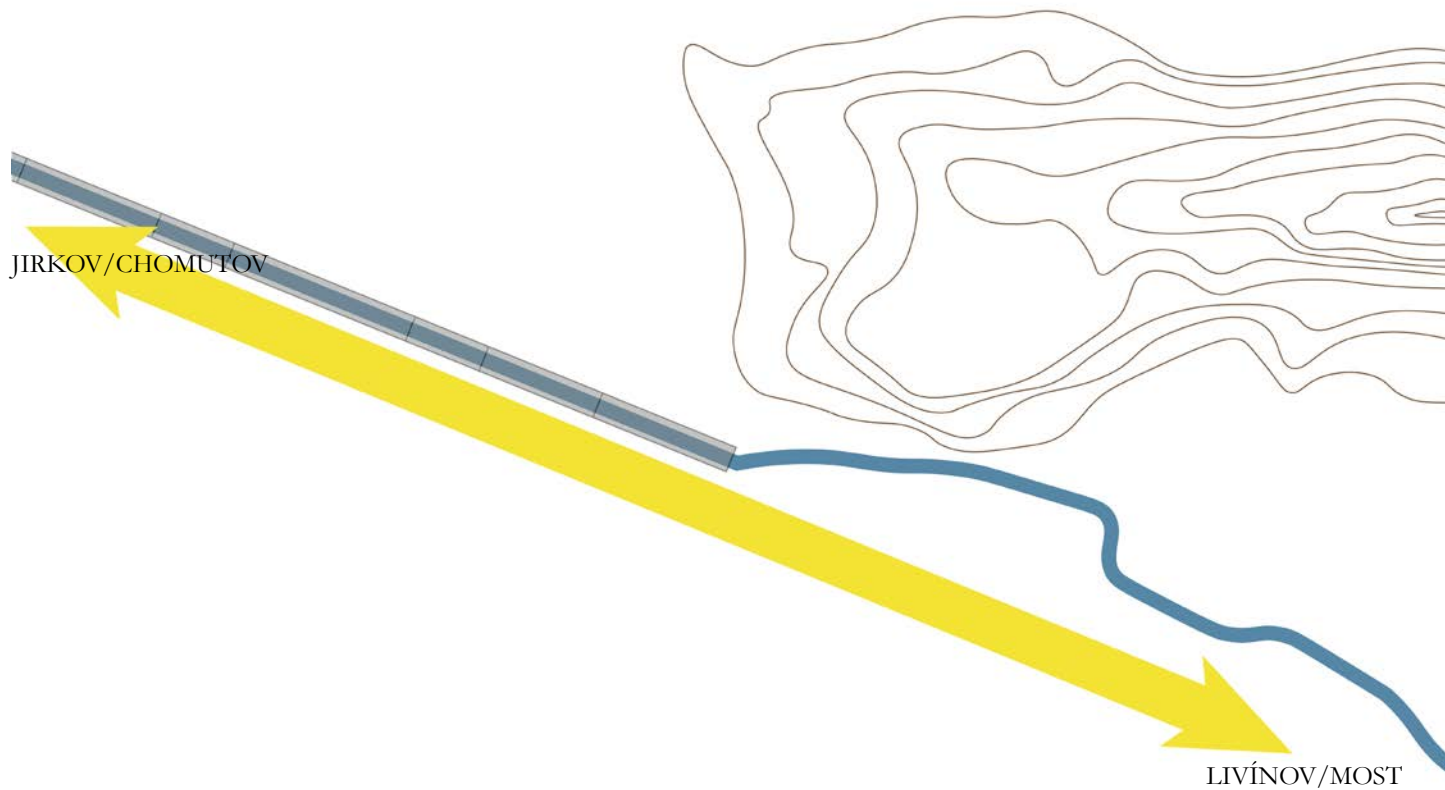
● Pás břehu jezera, vymezený pro rekreaci, je od roz-lehlejší Jezerní oblasti vizuálně pomyslně rozdělen stro-mořadím nebo řidším lesem pro pocit ne-exponovanosti. Na samotném území jsou pak vysázeny solitérní stromy a rozvolněné smíšené skupinky, jejichž stín v létě jistě ocením.

 Cyklostezka podél jezera jedině v rekreační oblas-ti nevede v těsné blízkosti břehové linie, ale je od ní pár desítek metrů odsazena. Setrvávající rekreanti jsou tak v kontaktu s vodou, nepřerušeném projíždějícími, rychlejšími cyklisty nebo bruslaři. Oblast není silničně dostupná přímo. Auto mohu nechat v pár desítek metrů vzdáleném Komořanském areálu.

 Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

 Navrhovaná Pátevní jiřetínsko-pecská silnice III. třídy.

 Obnovená Bílina.

Rekreační oblast

Stav zítra

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Terén se mírně svažuje směrem k zatápné jámě. Sklon je v porovnání se zbytek krajinných oblastí nejpozdvolnější.

Vodní toky a plochy: Rekreační oblast se v celé své šíři přímo dotýká velkého jezera.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: Hranici mezi Rekreační a Jezerní oblastí tvoří stromoradí nebo řídký les, který vytváří dojem intimity pro rekreaci. V oblasti, která je převážně bezlesá, jsou roztroušeně vysazeny středně vysoké a nízké dřeviny, poskytující návštěvníkům stín, ať už jednotlivě nebo po menších skupinách ve volném rastru.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

Forma hopodaření: Oblast je určena k intenzivnímu využívání lidmi v oblasti volnočasů přírodního charakteru. Je nutná kontinuální údržba. V území se může objevit sezónní vybavenost jako paluby na oddech nebo drobné útulny. Větší objekty pro zázemí (od občerstvení po úschovny pro lodě) by ale měly být směřovány spíše do zastavěné oblasti.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

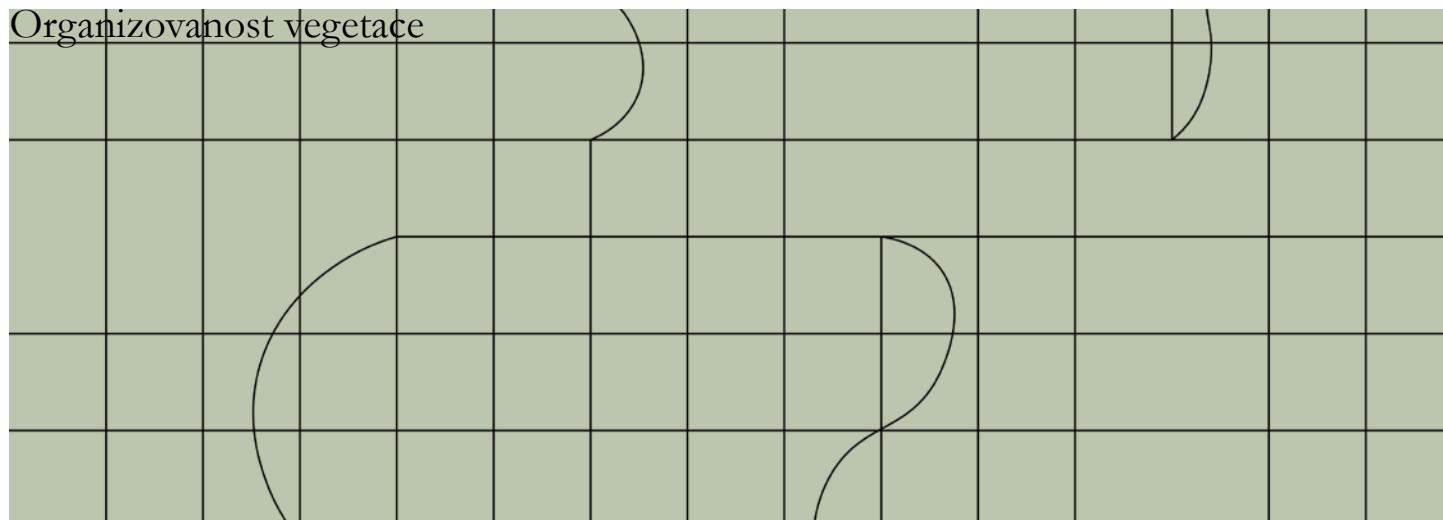
Doprava: Oblast je dostupná především pěšky a na kole nebo bruslích. Vozidla pro osobní dopravu je možné ponechat v nedalekém areálu.

Topografie a vodní toky/plochy

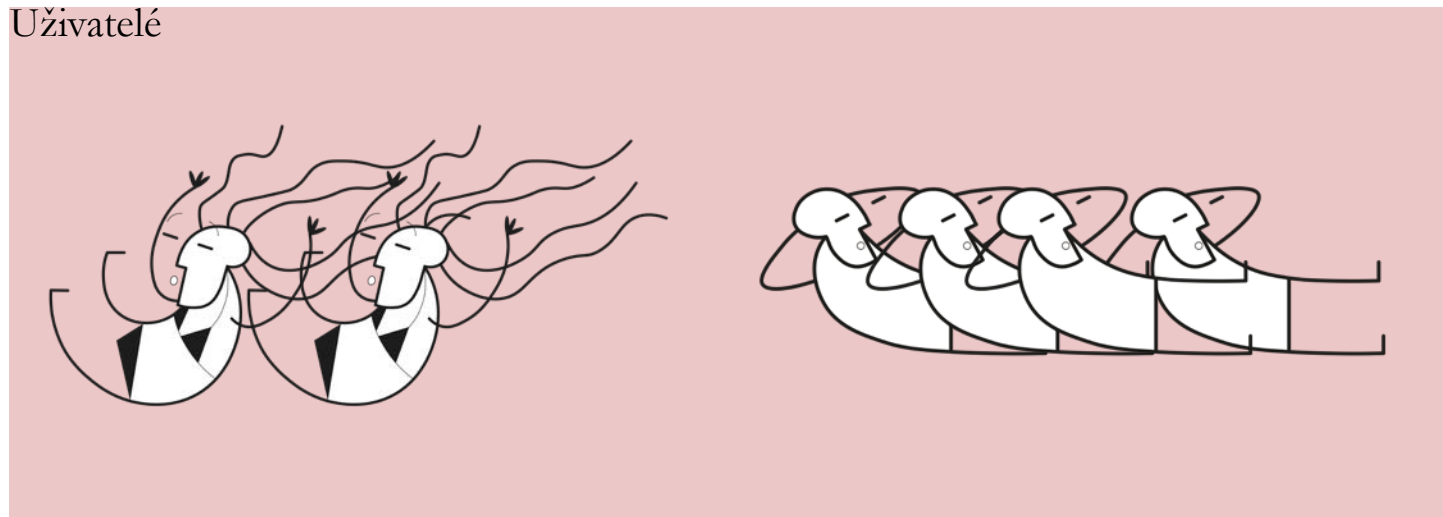
úroveň původního terénu

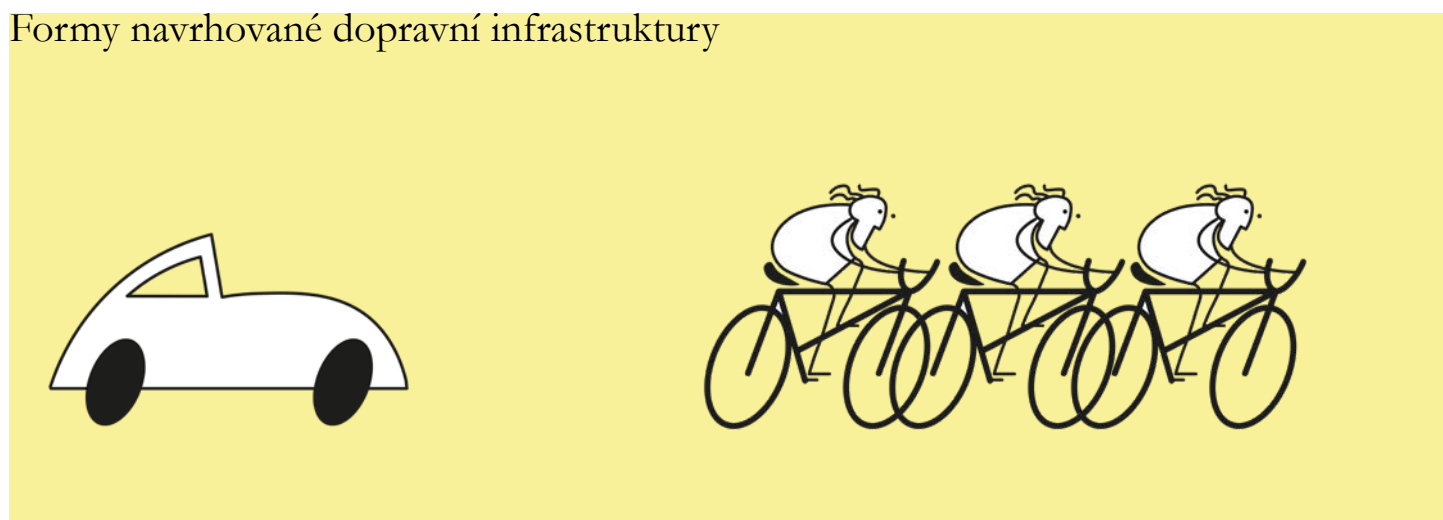
Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

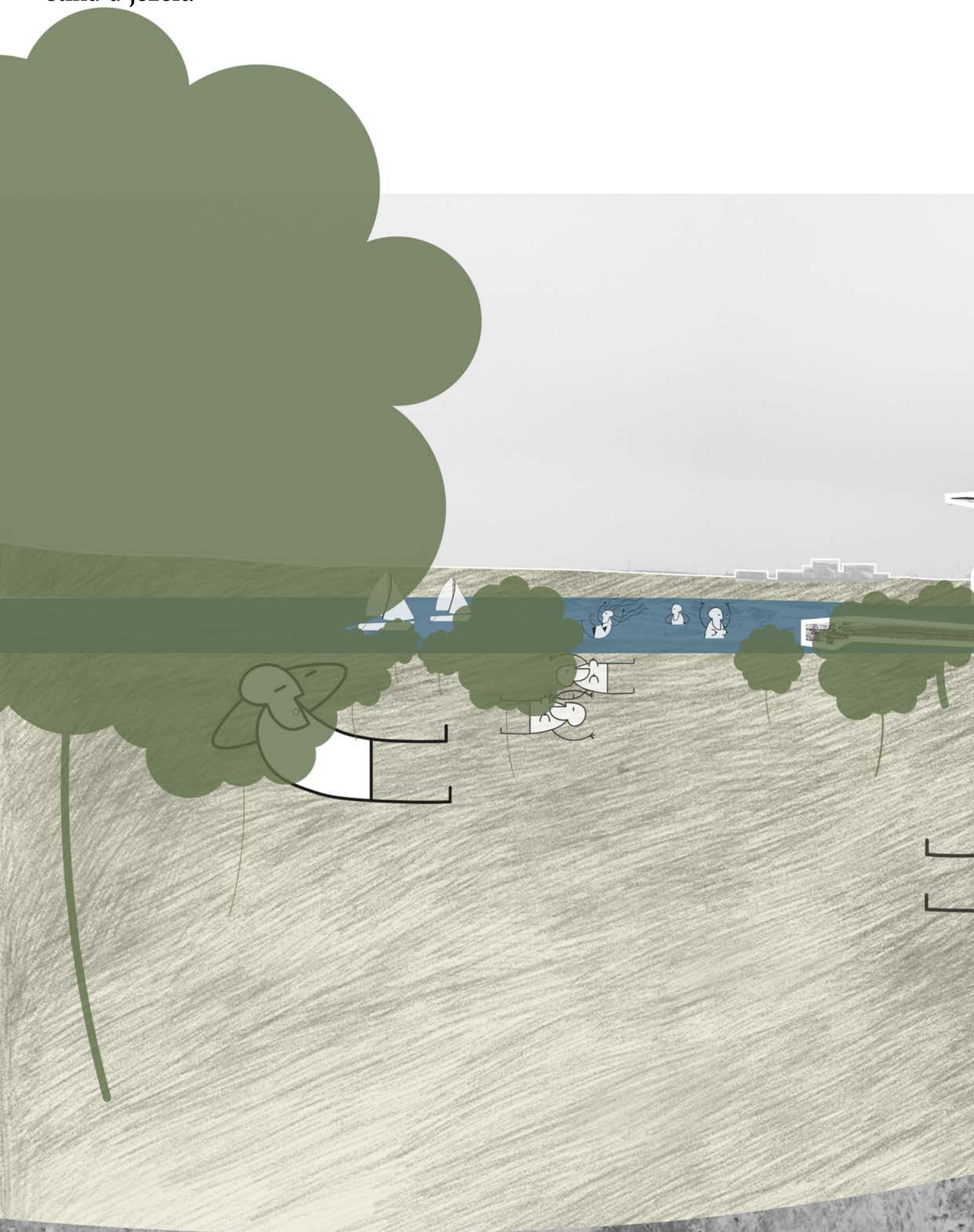
**Stav dnes: Momentálně
se v oblasti rekreují
vysloužilí oceloví
dinosauři**

Stav zítra: Odpočinek ve
stínu u jezera

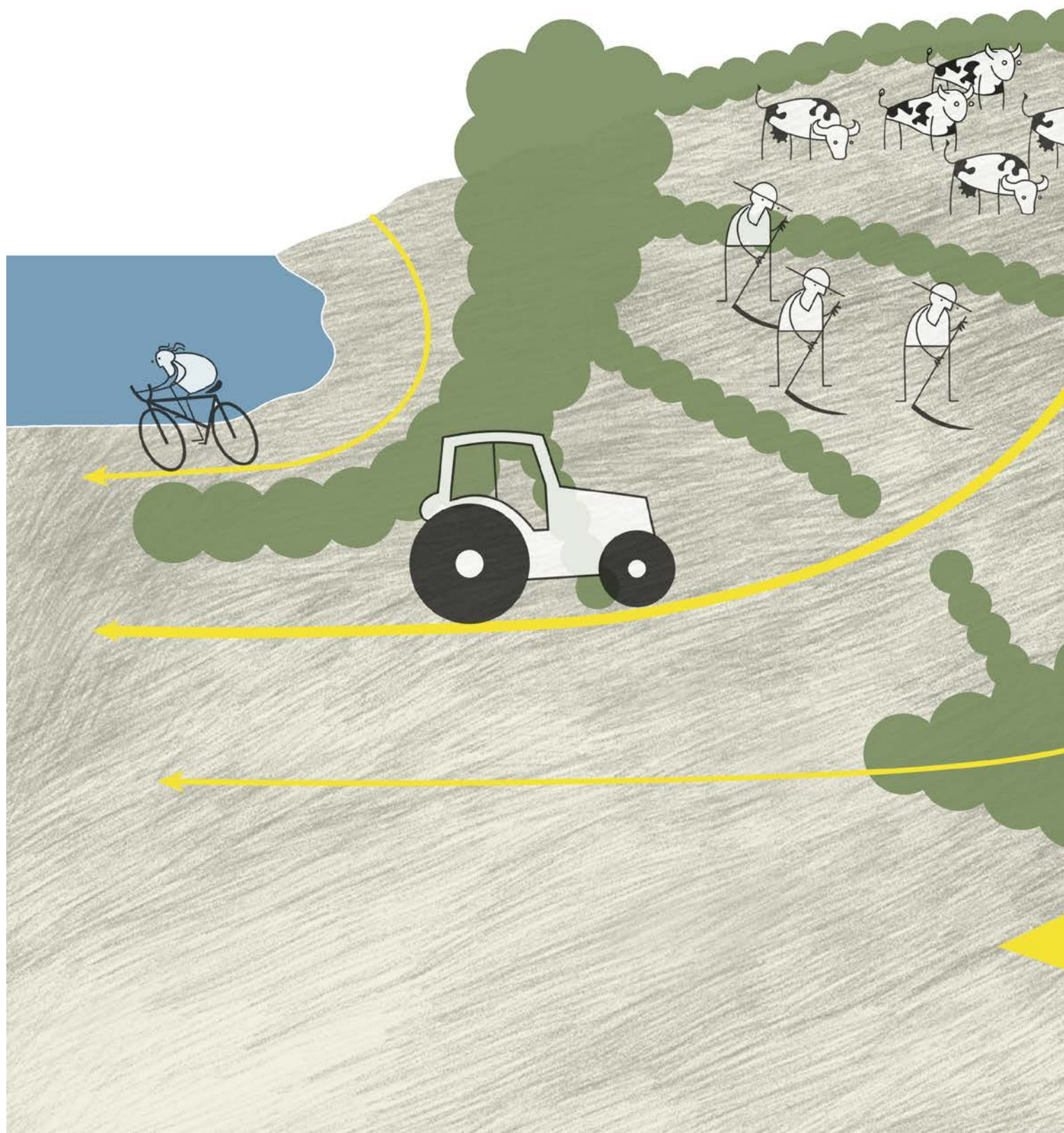

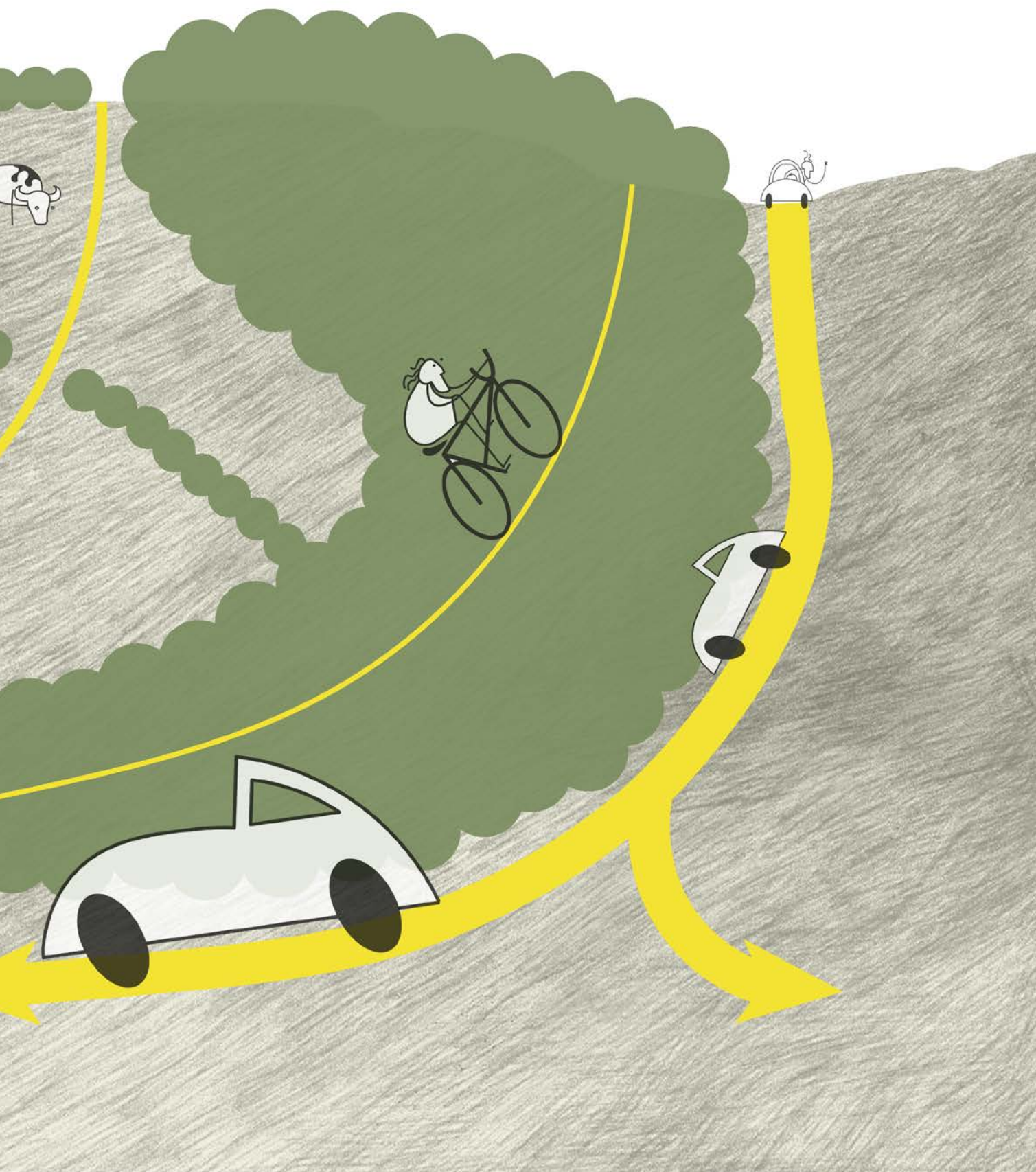
Zemědělská oblast

lská

Zemědělská oblast

STAV DNES:

● Na zarovnaném terénu se nachází ukončené a rozpracované zemědělské rekultivace v podobě rozlehlých lánů ve velikostech okolo 20 ha.

● Podle plánu rekultivace jsou cíleně vysazeny a vysazovány kompaktní lesní porosty.

— Řeka Bílina opouští oblast v jižním cípu a v umělém korytě je svedena podél silnice dál na Most.

— Řeka Loupnice, do níž jsou přeloženy horské potočky Jiřetínský, Šramnický, Albrechtický, se line po hranici oblasti podél silnice na Jiřetín.

● Loupnice na své cestě těsně míjí Farský rybník a vlévá do vodní nádrže Jiřetín II, sloužící pro provoz rafinerie a petrochemie Chemopetrol.

Oblast obepíná silniční infrastruktura, tedy:

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice I. třídy I/27.

■ Silnice III. třídy.

STAV ZÍTRA:

● Velké zemědělské lány udržované jako kosené louky nebo pastviny jsou rozděleny remízky.

● Doplnují je kompaktní lesní porosty.

— Jako místní a zemědělec můžu zajet na pole nebo do práce v Komořanském areálu po Pátevní jiřetínsko-pecké silnici III. třídy, která se dál rozvětjuje do hospodářských ploch.

— Jako turista se oblasti můžu dotknout, když pojedu po Malém nebo Velkém cyklookruhu.

■ Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

■ Silnice I. třídy I/27.

■ Silnice III. třídy.

— Řeka Loupnice.

— Řeka Bílina

● Farský rybník, nádrž Jiřetín II.

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Zemědělská oblast je převýšená výsypka. Její horizont převyšuje jak původní, tak okolní terén. Její povrch je téměř v celé rozloze technicky zarovnan.

Vodní toky a plochy: Vodní toky nejsou v oblasti dominantní, objevují se při jejím okraji, jedná se o umělé vodní nádrže a přeloženou řeku.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: Převážnou část tvoří bezlesé zatravněné plochy předělené nízkými remízky. Na nich je možné vzhledem k chudosti půd experimentovat s pěstováním pícninářských a jetelotravních směsí.¹ Zemědělské plochy dělí středně vysoké kompaktní lesy.

Struktura krajiny je organizovaná, míra zásahu vysoká. Přírodě blízké (sukcesní) plochy jsou zastoupeny minimálně.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

Forma hospodaření: Zemědělská oblast je zkrocená, využívána především pro produkci ve formě extenzivního ekologického hospodaření. Díky své kompozici malých ploch a volbě plodin je schopná udržet potřebnou vodu a bohatost.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

Doprava: Oblastí prochází Páteří jirětínsko-pecská silnice sloužící jako oblužná pro zemědělskou techniku a jako přístupová pro obyvatele z nejbližších sídel.

Území je možné projet po jeho hranicích na kole.

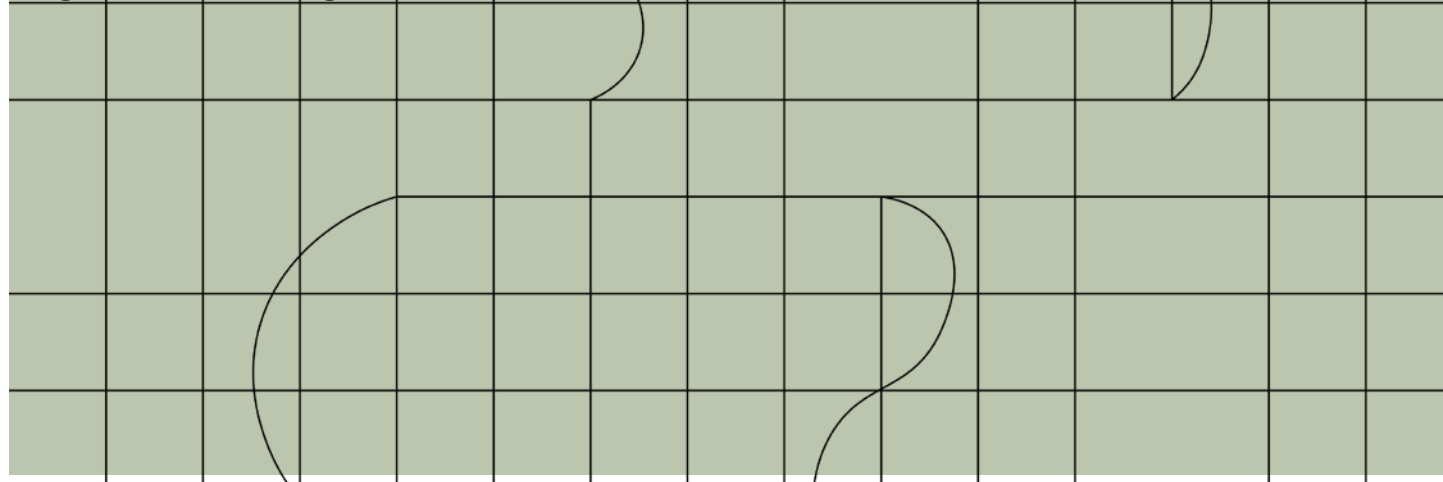
¹ Obdobně probíhá výzkum hospodaření na sokolovských výsypkách pod vedením prof. Jana Frouze.

Topografie a vodní toky/plochy

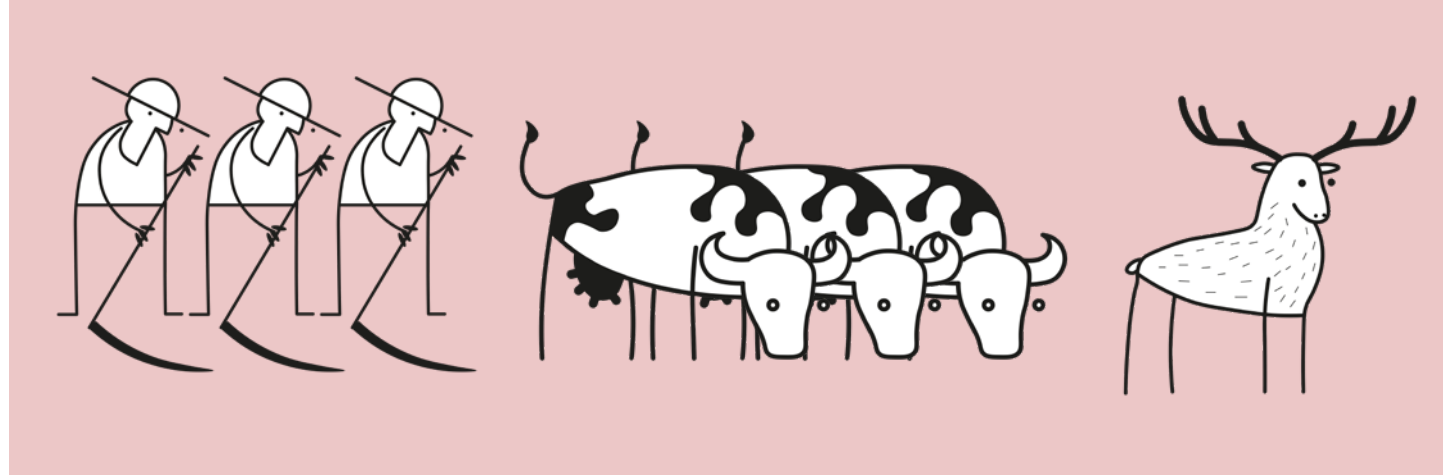
úroveň původního terénu

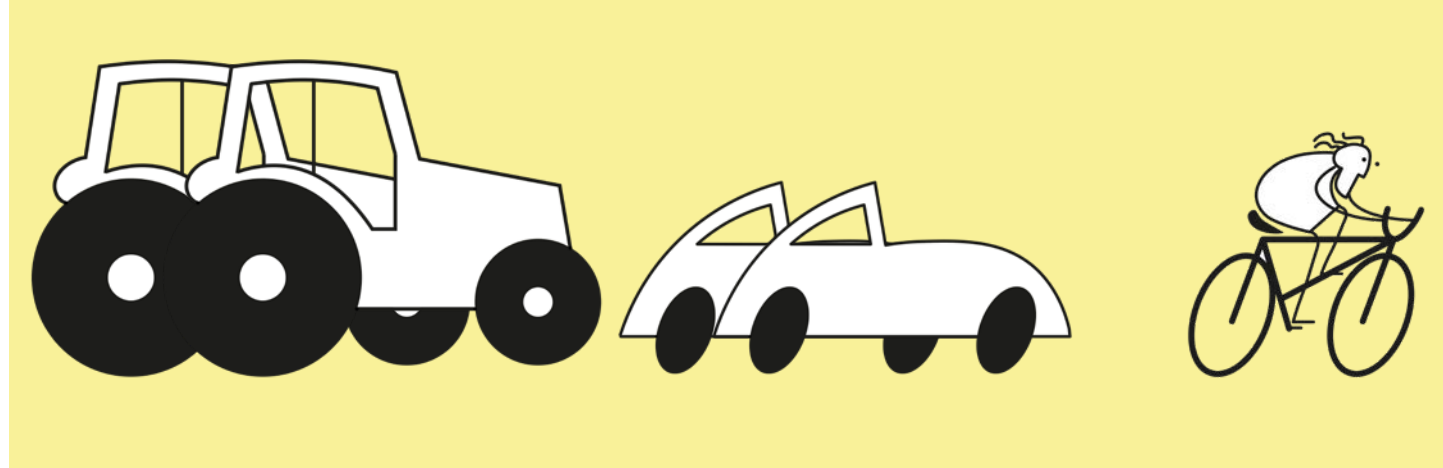
Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

**Stav dnes: Rozlehlé lány
pro zemědělské využití**

**Stav zítra: Extenzivní
hospodářská krajina
dělená remízky a alejemi**

**Rozhraní travních
porostů a kompaktních
lesů**

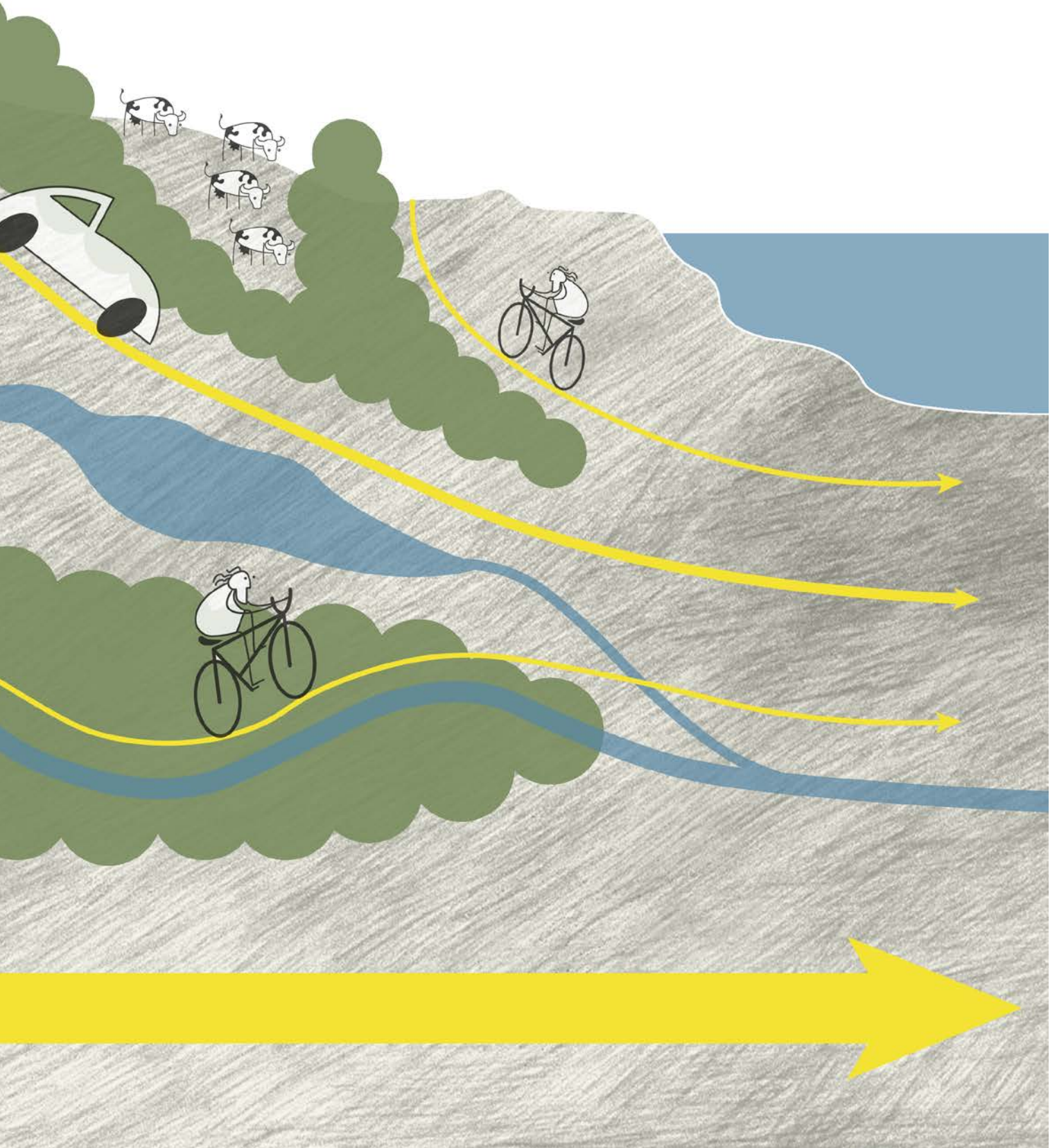

Jezerní o

oblast

Jezerní oblast

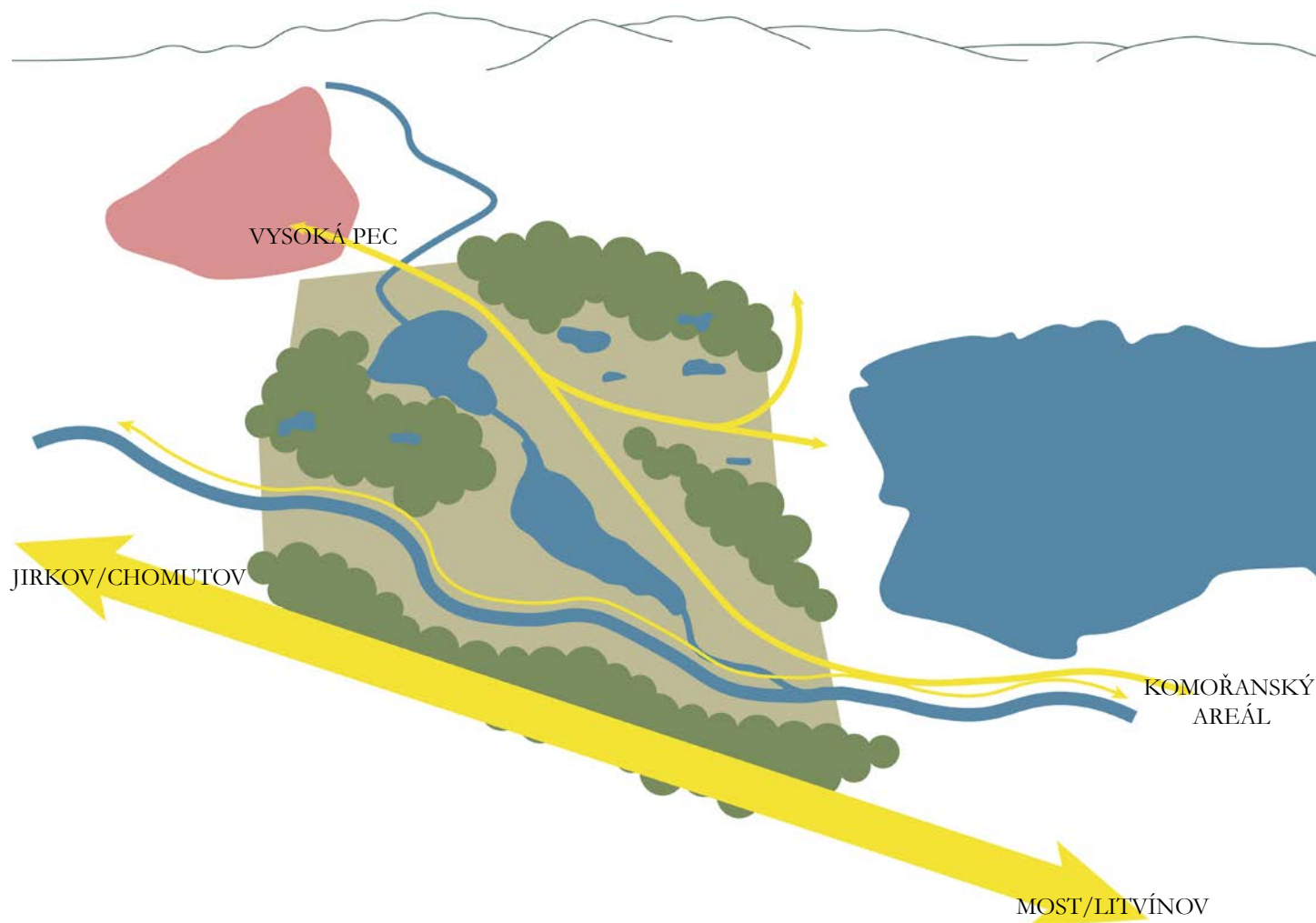
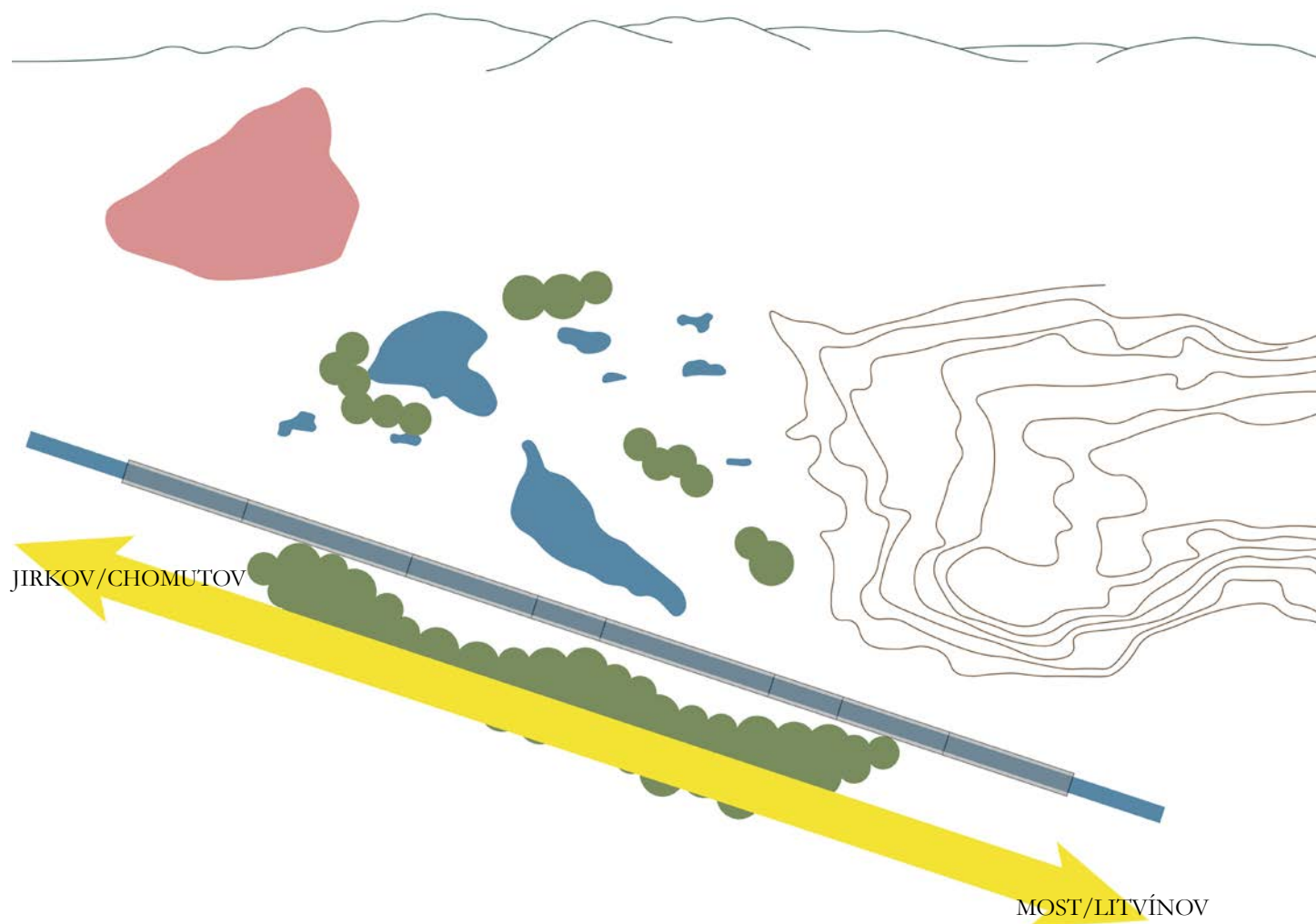

STAV DNES:

- Sídlo Vysoká Pec je s oblastí v bezprostřední blízkosti.
- V území probíhá cílené vysazování lesů, které pokryjí převážnou část území.
- Na ponechaných plochách samovolně vznikají jezírka a doplňují charakter velkých umělých jezer Hedvika a Marcela.
- Bílina je uvězněna v potrubí vedoucího podél Ervěnického koridoru, od kterého ji dělí březový les.
- Náletový březový les.
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

STAV ZÍTRA:

- Vysoká Pec je přímo napojená na oblast v rámci Páteřní jiřetínsko-pecské silnice.
- V oblasti převažují kompaktní lesy, cíleně vysazované, směrem k horám se přelávají do sukcesních.
- Holé pastviny, louky a mokřady okolo jezer.
- Bílina je osvobozená z trubek.
- A Vesnický potok obnoven.
- Trasu vodních toků můžu sledovat na kole v rámci Velkého vodního okruhu, po kterém pokračuji k horám nebo do Komořanského areálu.
- Páteřní jiřetínsko-pecská spojka mi jako místnímu umožní dostat se k jezerům nebo do areálu autem. Po stejné trase se dostanu traktorem k posečené louce nebo pasoucímu se dobytku.
- Silnice I. třídy (Ervěnický koridor).

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Jezerní louka se směrem k zatápné jámě pozvolně svažuje, její terén je zvlněný, technicky zarovnaný. Zastoupené jsou nerektivované výsypkové pásy, takzvané „prsty“, jejich počet a rozloha se zintenzivňuje směrem k horám.

Voda toky a plochy: Dominantní postavení má odtrubněná řeka Bílina, velké umělé vodní nádrže a přirozeně vzniklé menší vodní plochy ve sníženém terénu. Voda je exponovaná a v pohybu.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: V oblasti převažují kompaktní lesy, které střídají bezlesé pastviny s roztroušenou zelení a středně velké sukcesní plochy. Zásadním charakterem je horizontála daná velkými jezery.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

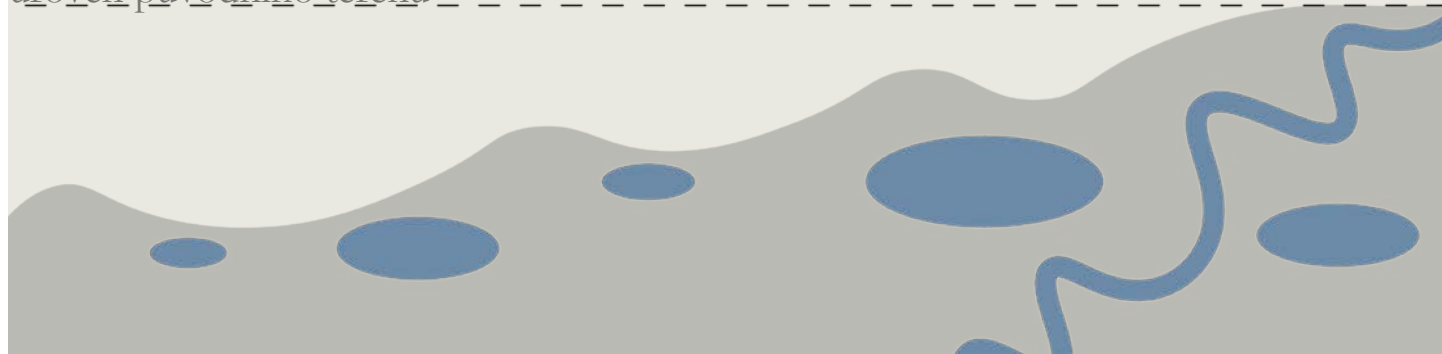
Forma hospodaření: Zemědělské plochy jsou využívány pro pěstování plodin i chov dobytka. Středně velké sukcesní plochy s minimálním zásahem jsou obývané divokou zvěří.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

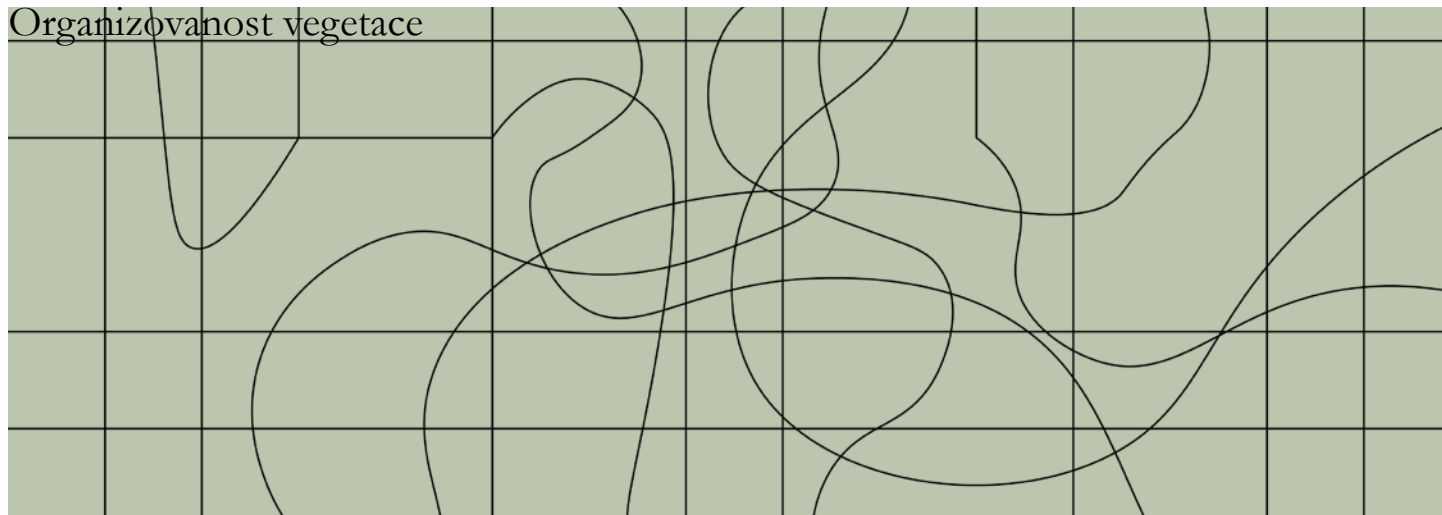
Doprava: Jezerní louka je mezi sídlem Vysoká Pec, intenzivně využívaným Komořanským areálem a Rekreační oblastí. Oblastí prochází Páteří jřetínsko-pecská spojka sloužící jako obslužná pro hospodářské plochy a jako přístupová pro Rekreační oblast a Komořanský areál. Cyklostezka v Jezerní louce kopíruje obnovenou Bílinu, Vesnický potok a pokračuje dál do hor.

Topografie, vodní toky a plochy

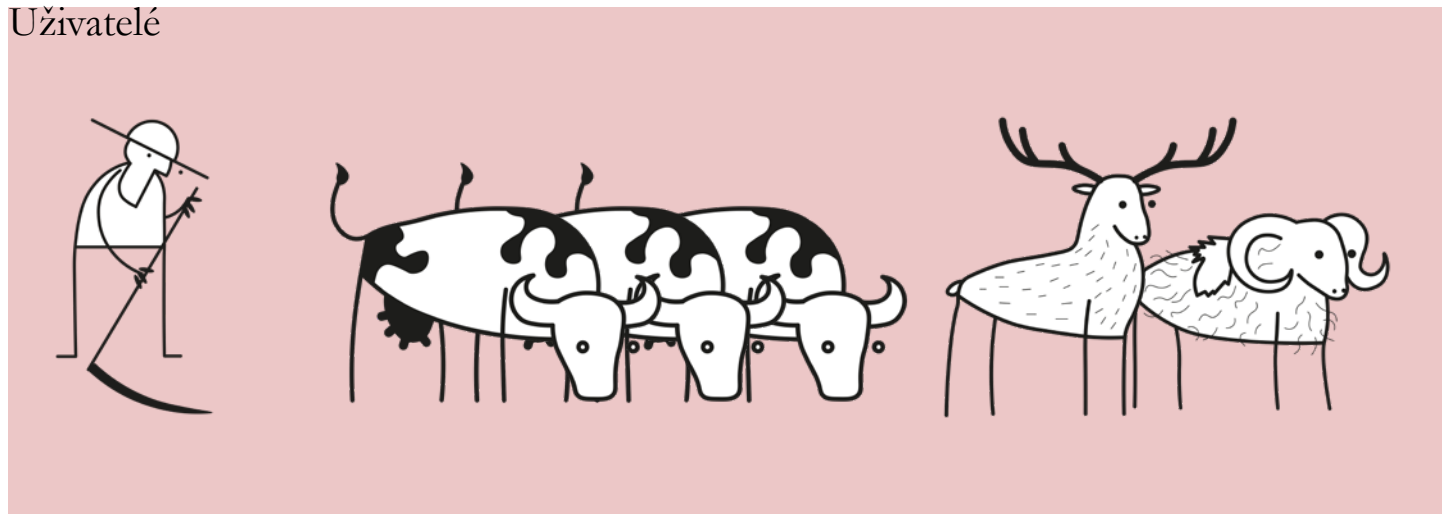
úroveň původního terénu _ _ _ _ _

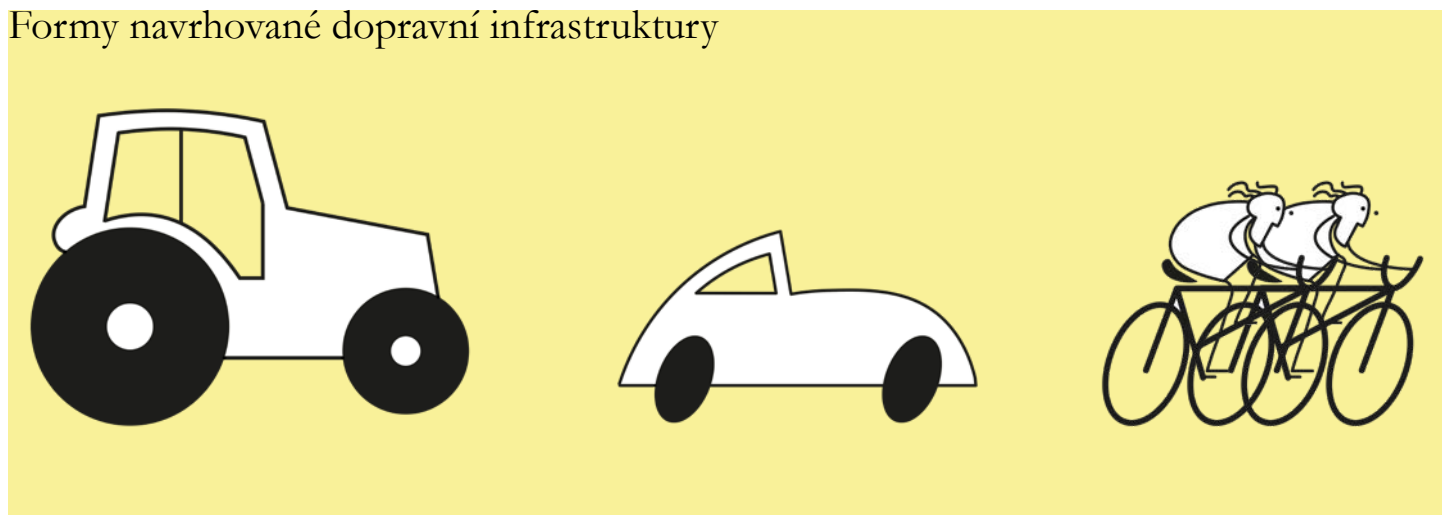
Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

**Stav dnes: Louky a lesy
(zatím v oplocenkách)**

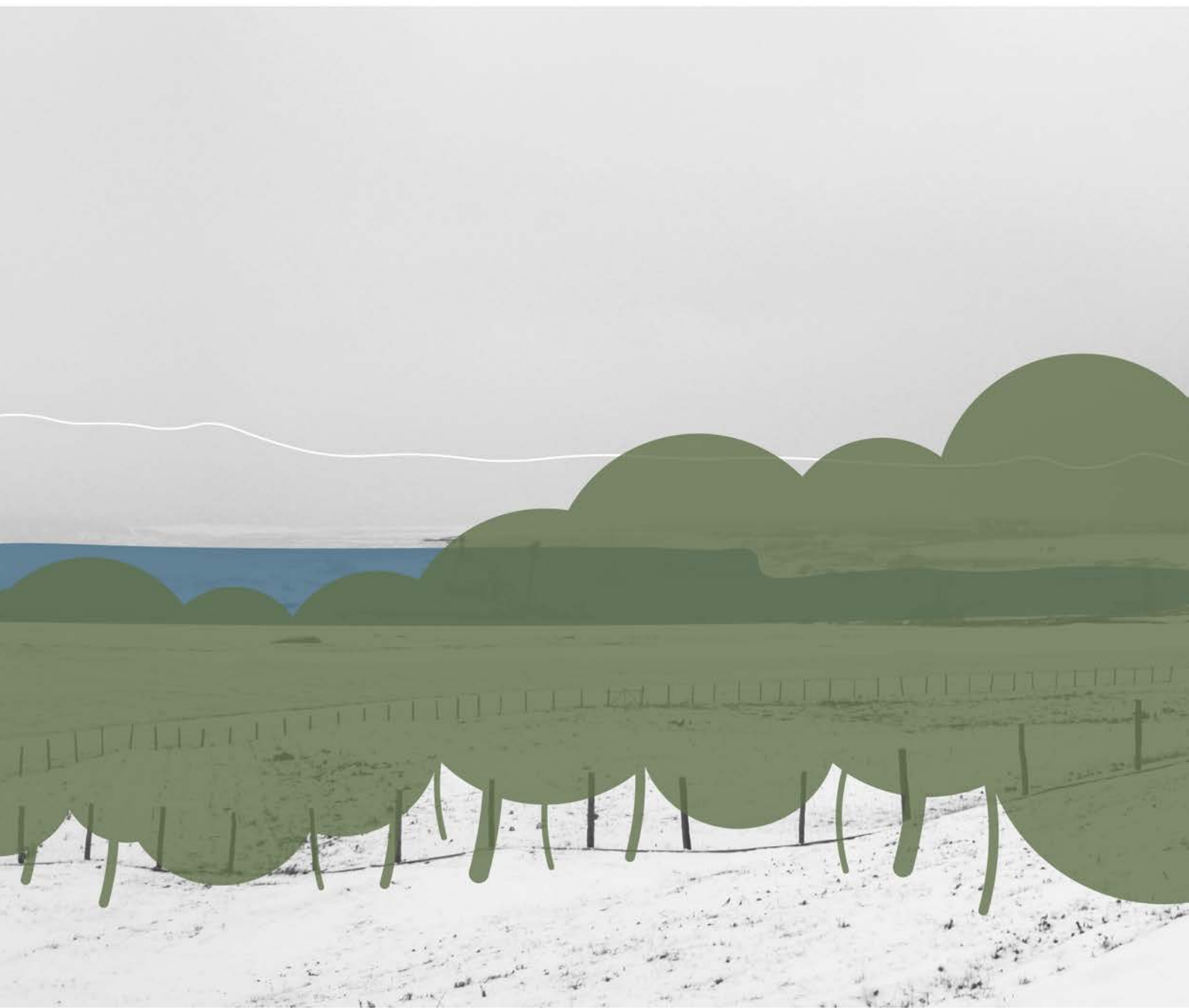

Stav zítra: Louky a lesy

**Stav dnes: Bílina jako
opanovaný živel**

Stav zítra: Živá Bílina

Menší, přirozeně vzniklé vodní plochy

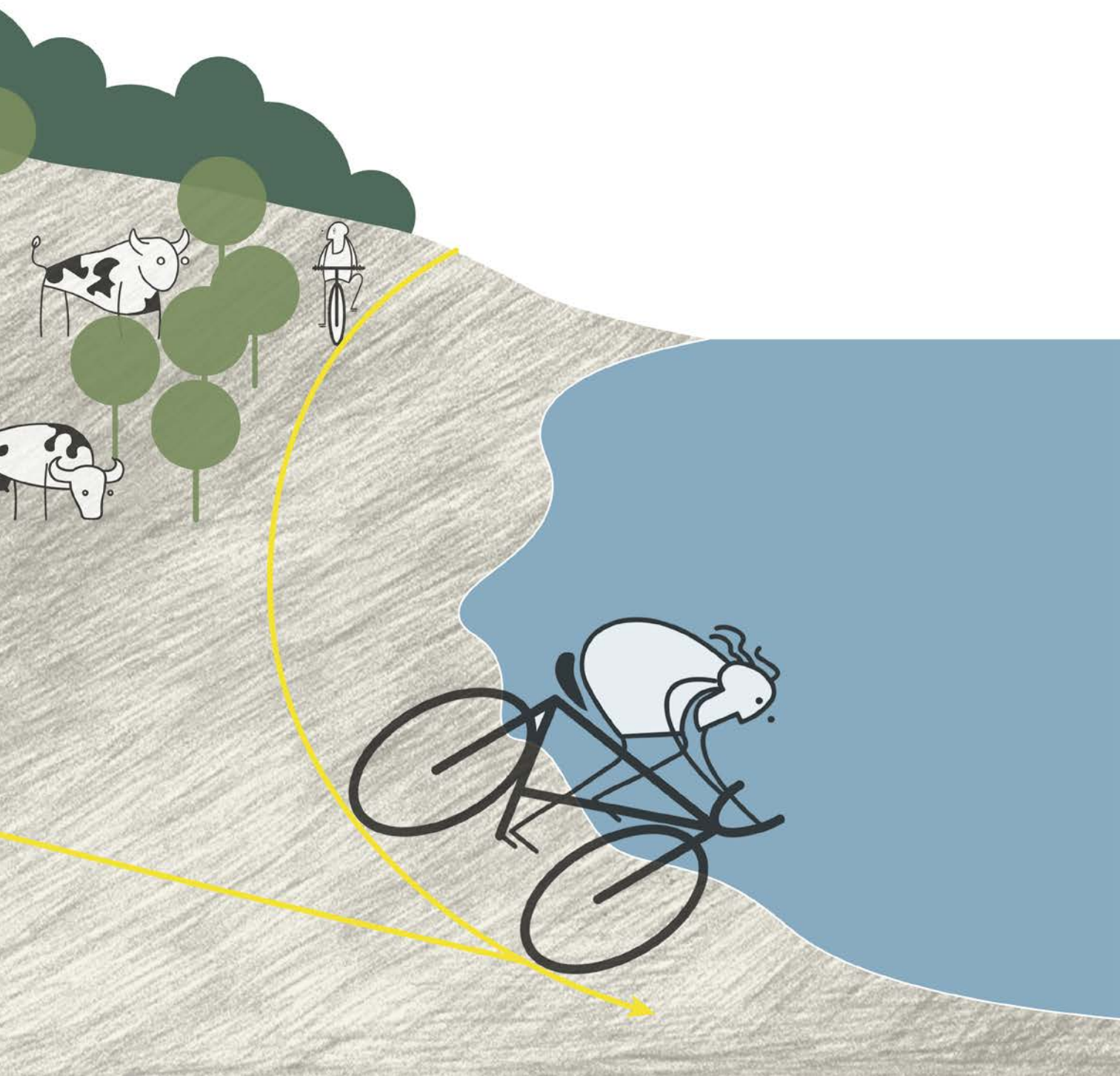

Luční ob

blast

STAV DNES.

● V současnosti se v území nachází nerekultivovaná obnažená výsypka pod těžbou zapříčiněnými sesuvy. Území představuje rozmezí horizontální, byť rozrušené, pánve a vertikálních, byť rozrušených, hor.

— Nad oblastí, v místě sesuvů, vedla podkrušnohorská silnice z Vysoké Pece do Horního Jiřetína. Ta jako by teď visela ve vzduchoprázdnu.

● Rostlý terén.

STAV ZÍTRA:

● Dílčí část výsypky je ponechána sukcesi.

● Částečně je zarovnána a roztroušeně jsou vysazeny dřeviny.

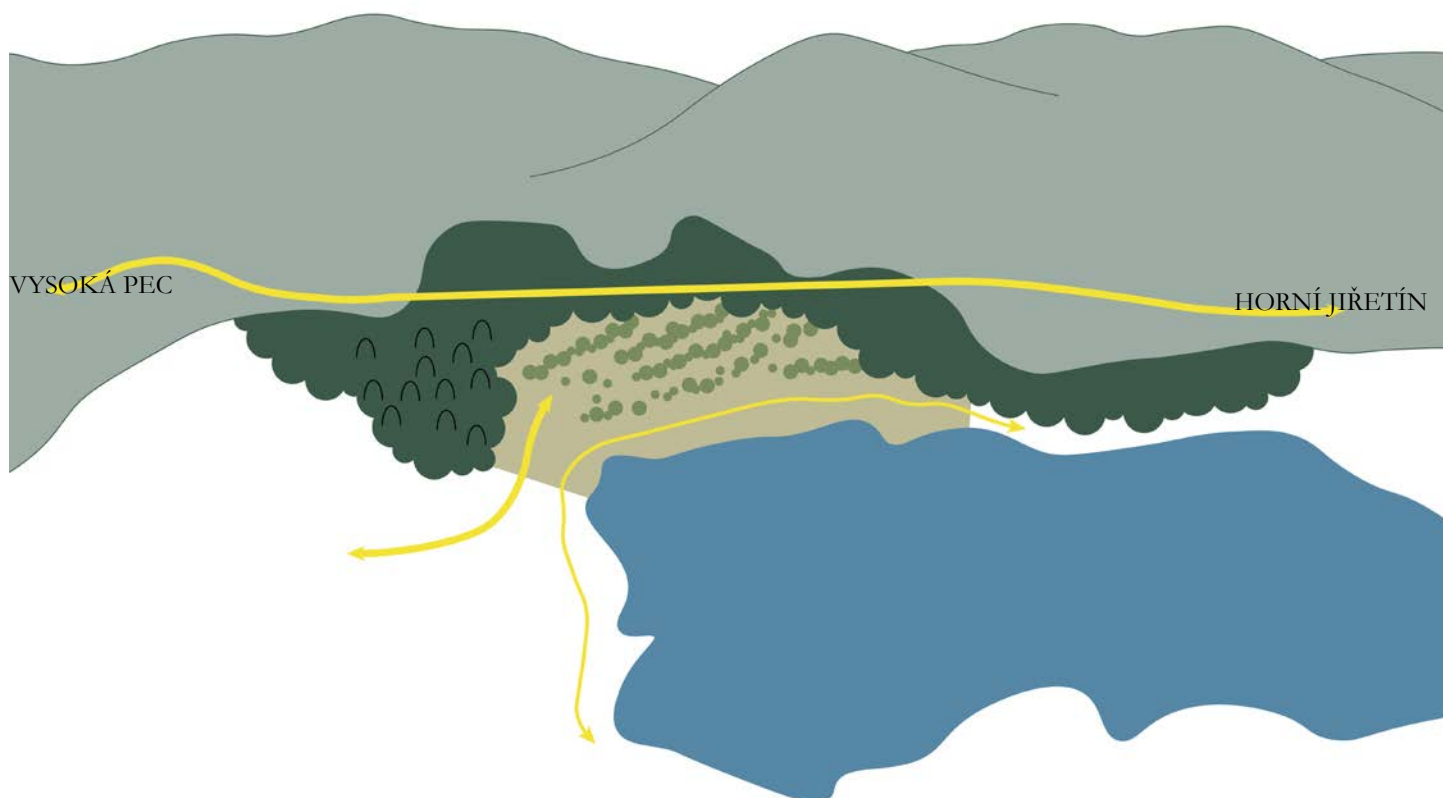
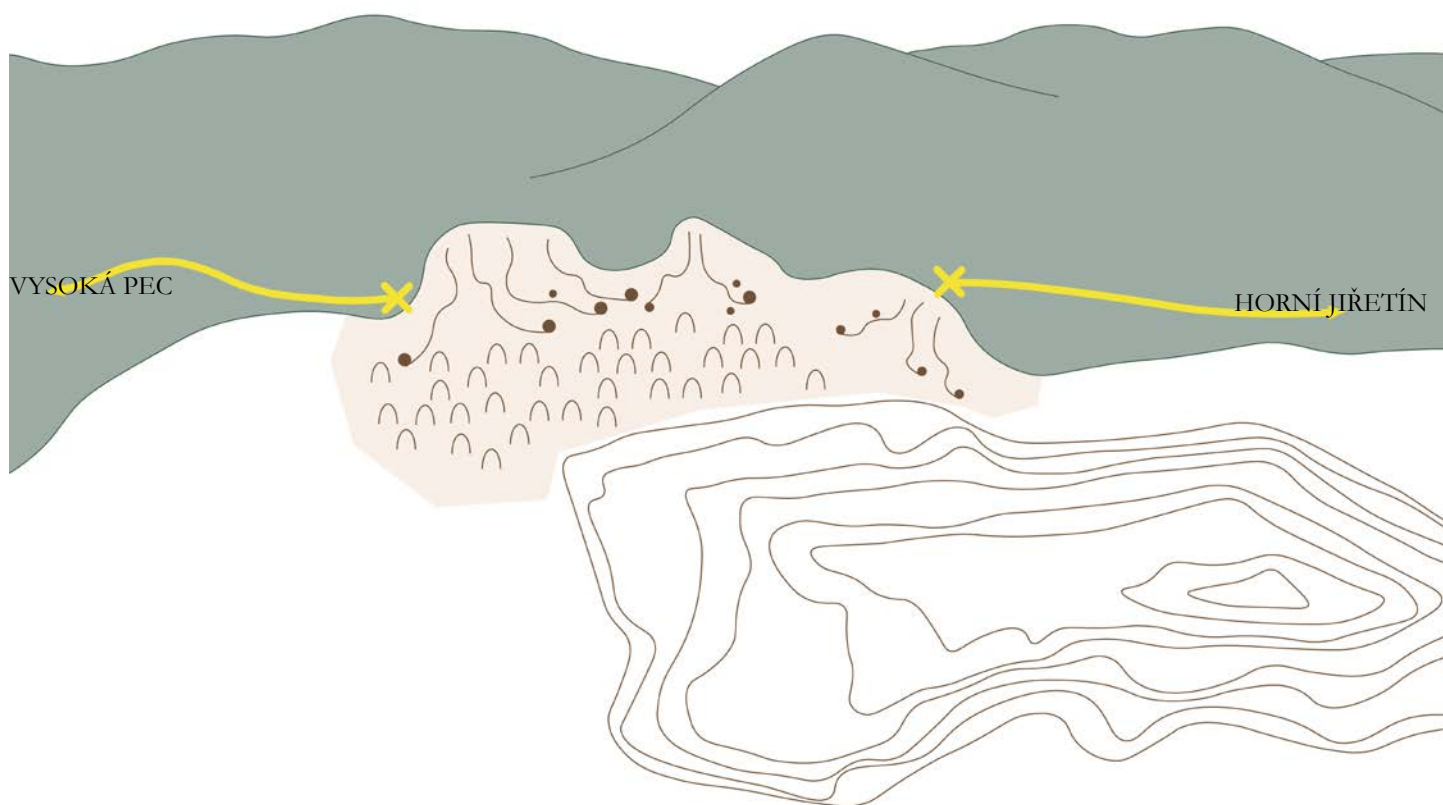
● Vzniká malé intimní měřítko rozdrobených pastvin obejmutých horami.

● Rostlý terén.

— Silnice nad sesuvy je obnovena.

— Na pastviny se dostanu po Páteřní jiřetínsko-pecské silnici, ta tady končí. Jako zemědělec nemám důvod pokračovat dál, vracím se zpět k velkým jezerům, kde se produkce směrem od hor zintenzivňuje.

— Jako turista pokračovat dál můžu, po Malém okruhu kolem jezera. Od velkých jezer se nyní přesouvám do divočejších končin.

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Plocha výsypky je kryta prudkými svahy hor a pílím Jezeří. Pozvolně se svažuje k zatápné jámě. Jeli-kož se jedná o rekultivacemi téměř neposkvrněnou ob-
last, mohou zásadní proměnu způsobit samovolně vznik-
lé přírodě blízké lokality, které je třeba brát v potaz.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: Podle plánu rekultivace pře-
važují holé pastviny po vrstevnicích doplněné o roztrou-
šenou zeleň a obejmuté lesem. Míra zásahu by mohla být
minimální až nulová v návaznosti na samovolně obnove-
né sesuvy, což je ale v rozporu s vypracovaným plánem
rekultivace.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

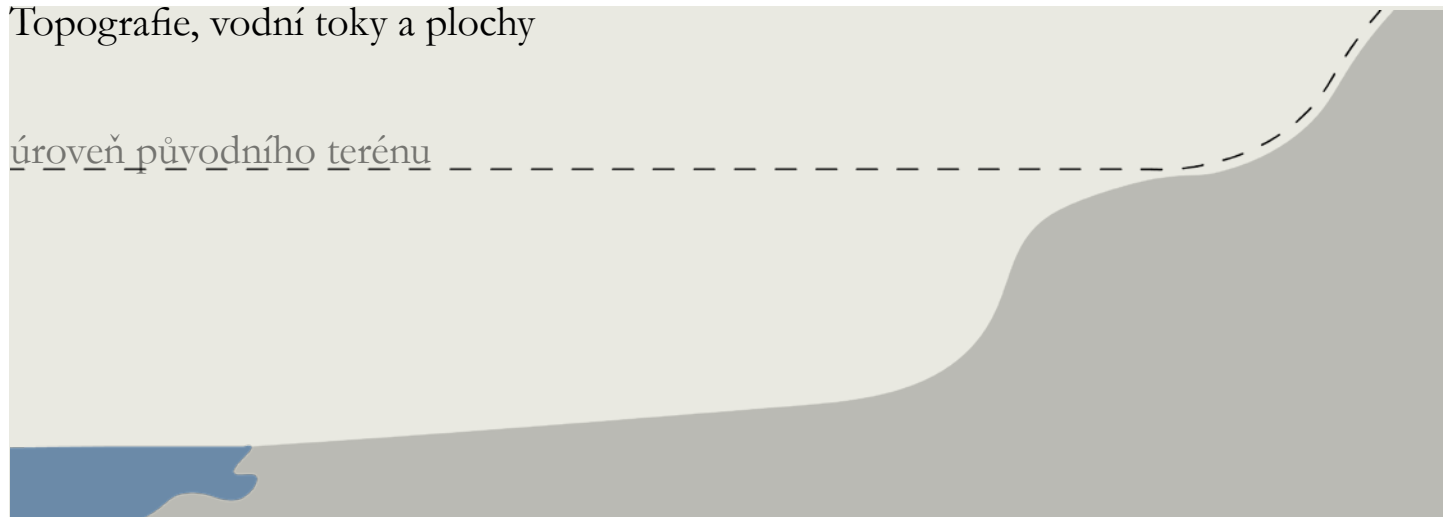
Forma hospodaření: Možnost chovu hospodářských
a polodivokých zvířat v návaznosti na charakter horských
lesů.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

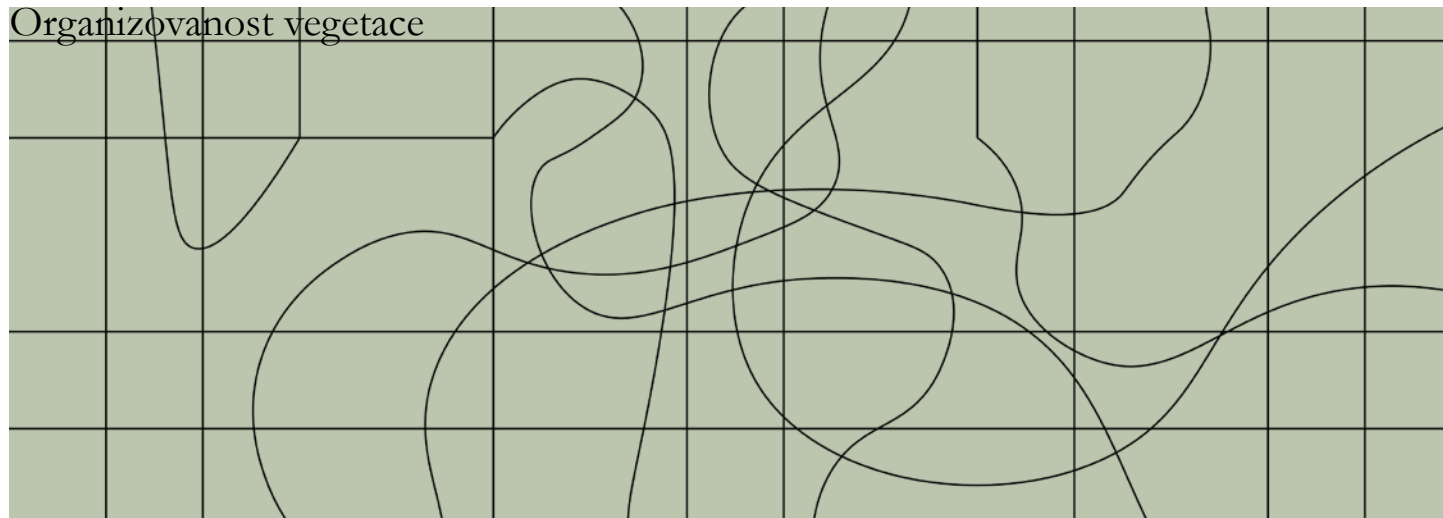
Doprava: Pro obsluhu je území zpřístupněno z Jezerní
oblasti po Pátěrní jřetínsko-pecské silnice, která dál do
území nepokračuje. Projet mohu po cyklostezce podél
břehové linie.

Topografie, vodní toky a plochy

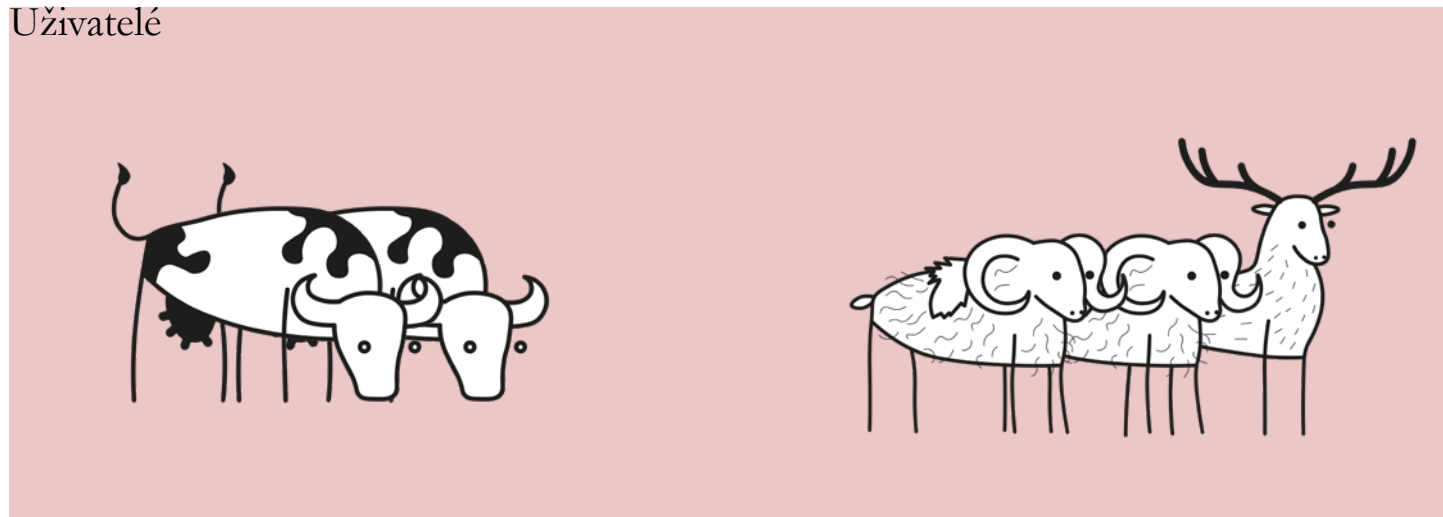
úroveň původního terénu

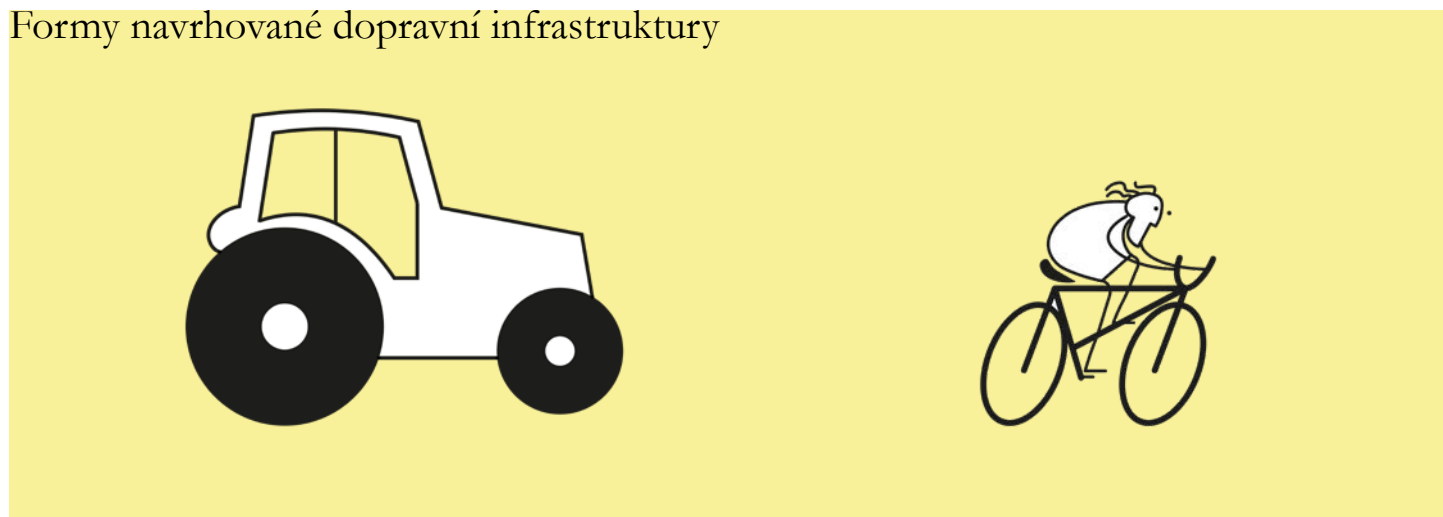
Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

**Stav dnes: Kompozice
Chemopetrolu, dolu
a výsypek**

**Stav dnes: Zatopená jáma
s polodivokou loukou**

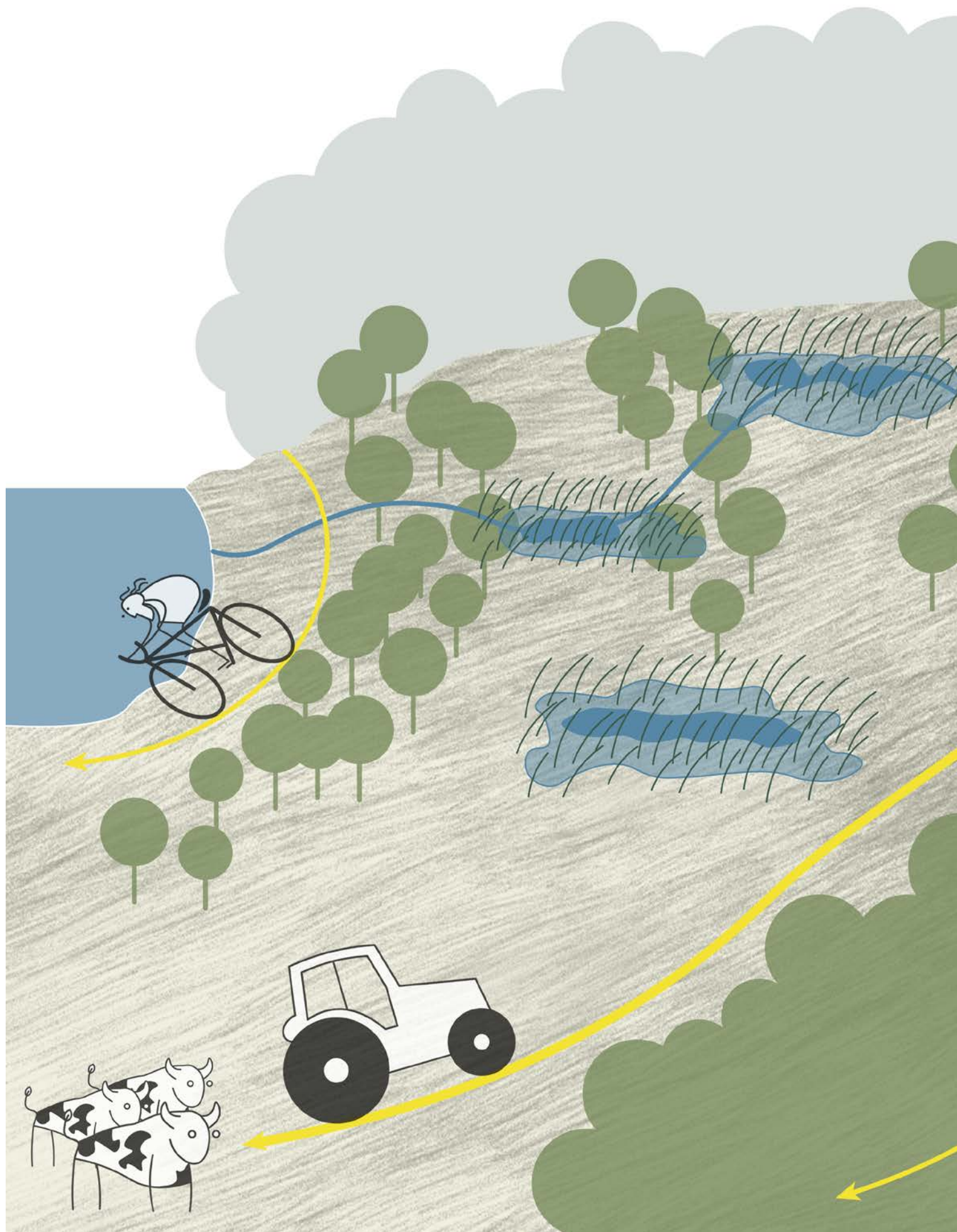

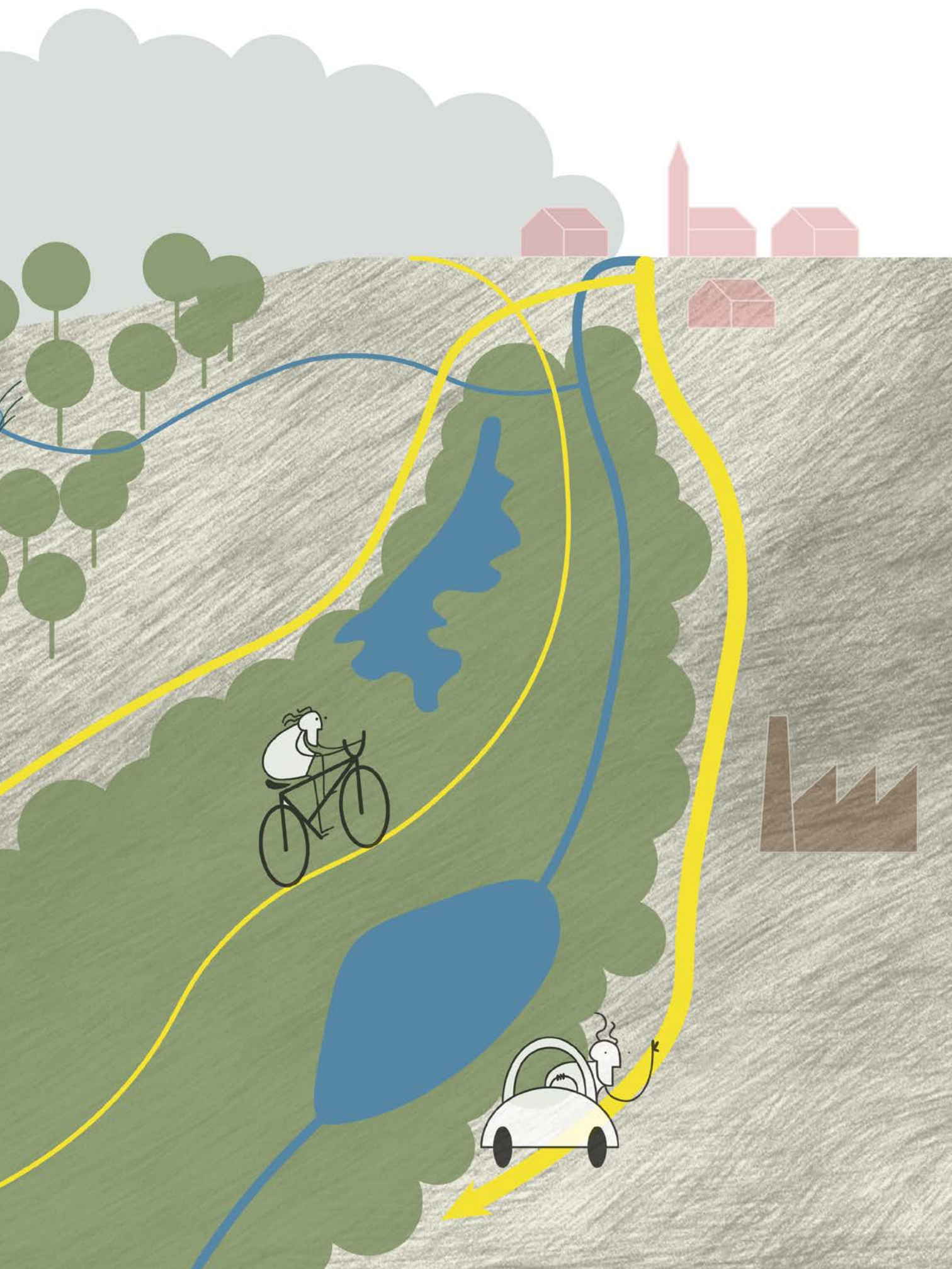
Oblast n luk

nochrých

Oblast mokrých luk

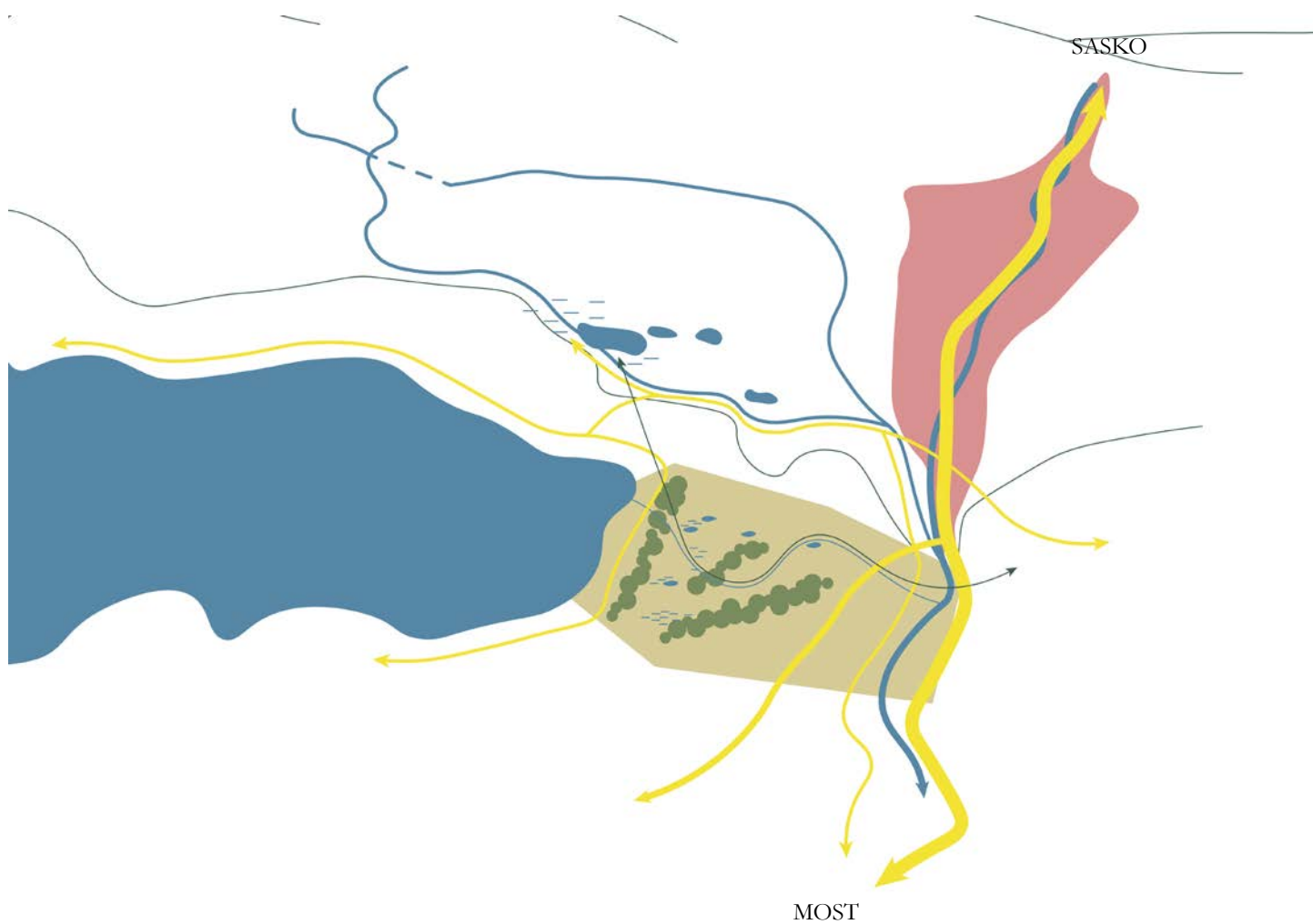
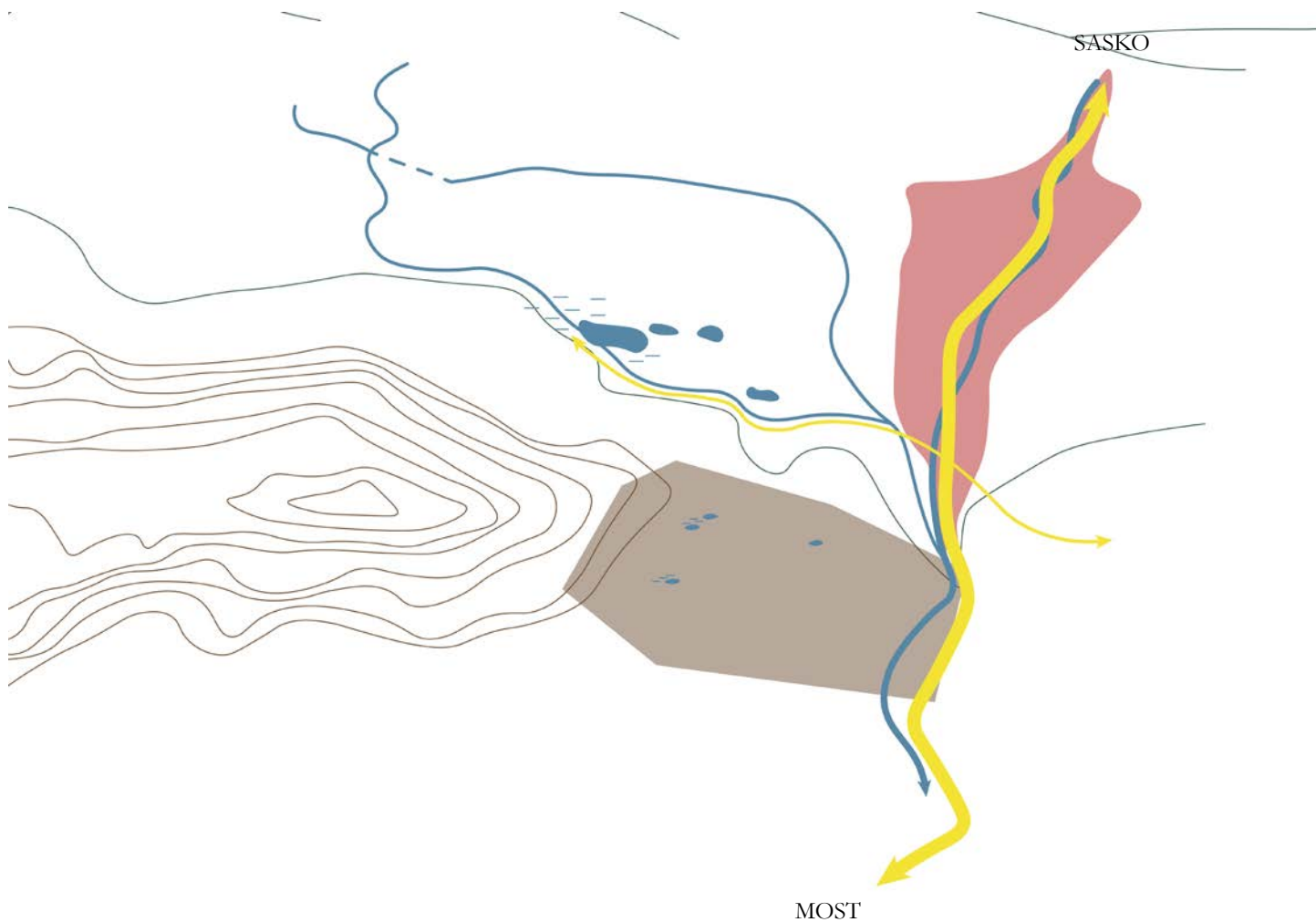
STAV DNES:

- Na převážné části oblasti je shrnutý terén bývalé členité výsypky, ze které zbylo pár sukcesních ploch.
- V těchto plochách se v rákosinách akumuluje voda a vznikají malá nebeská jezírka.
- Sídlo Horní Jiřetín.
- Jiřetínský potok.
- Albrechtický a přeložený Šramnický potok.
- Silnice III. třídy.
- Existující cyklostezka.

STAV ZÍTRA:

Mokrá louka v sobě propojuje charakter sousedních oblastí, mokřadní a zemědělský. Nejedná se však o produkční ani o rekreační oblast, ale o stabilizující, která mezi svými sousedy vytváří jakýsi přechod.

- Území sestává převážně z prosvětlených luk, ve kterých jsou bodově ponechány části výsypky s potenciálem přirozeného zadržování vody v podobě nebeských jezírek podílejících se na tvorbě ÚSES (dle plánu rekultivace).
- Bezlesé plochy doplňují roztroušené dřeviny.
- Sídlo Horní Jiřetín.
- Komunikačně je území téměř bezdotykové. Pátevní jiřetínsko-pecská silnice území opouští a napojuje se do Horního Jiřetína.
- Silnice III. třídy.
- Po okrajích oblasti vede cyklostezka Malého a Velkého vodního okruhu, která se dále napojuje na existující trasy. Ani jedna se do území nepouští.
- Jiřetínský potok.
- Albrechtický a přeložený Šramnický potok.

Mokr   louky

Stav zítra

JAK   M   TVAR?

Topografie: Kombinace technicky urovan  ho terénu s bodov   ponechanou strukturou výsypkových pásů. Vodní plochy a toky: Potenciál v malých ale hojn   zastoupen  ch vodn  ch ploch  ch, kter   se na území vytv  r  i samovoln   a postupn   v ter  enn  ch depresích. Jejich charakter navazuje na   ernick   mok  rady se kterými oblast soused  i.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorov   řešení vegetace: Rozvoln  n   porosty d  revin, ve skupinkách a jednotliv  .

KDO A JAK TAM ŽIJE?

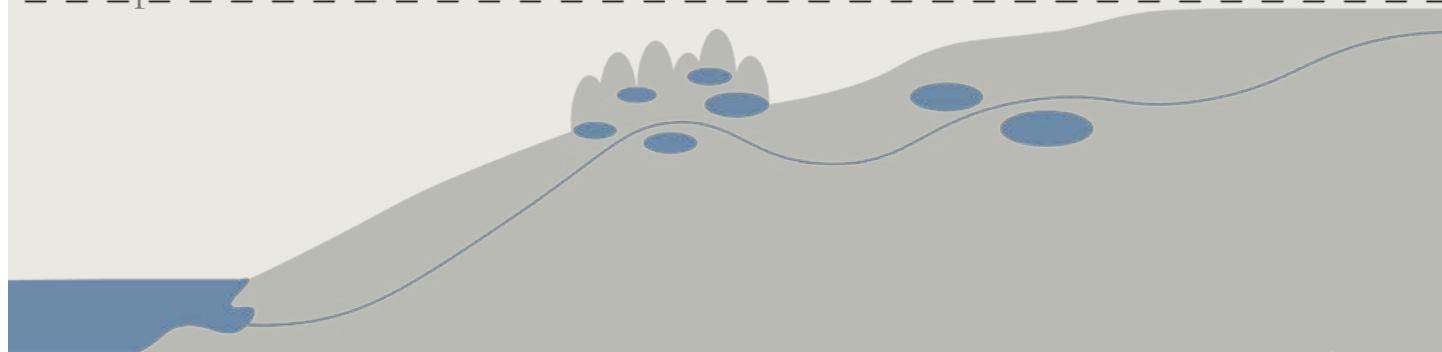
Forma hospodaření: Minim  ln   zem  d  lsk   využití. M  cen   náletových d  revin a ochrana před zana  šen  m a zánikem vodn  ch ploch. Monitoring bezobratlých a oboj  ziveln  k  . Preference ochrany (a výzkumu) přírody před hospod  rsk  m využitím.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

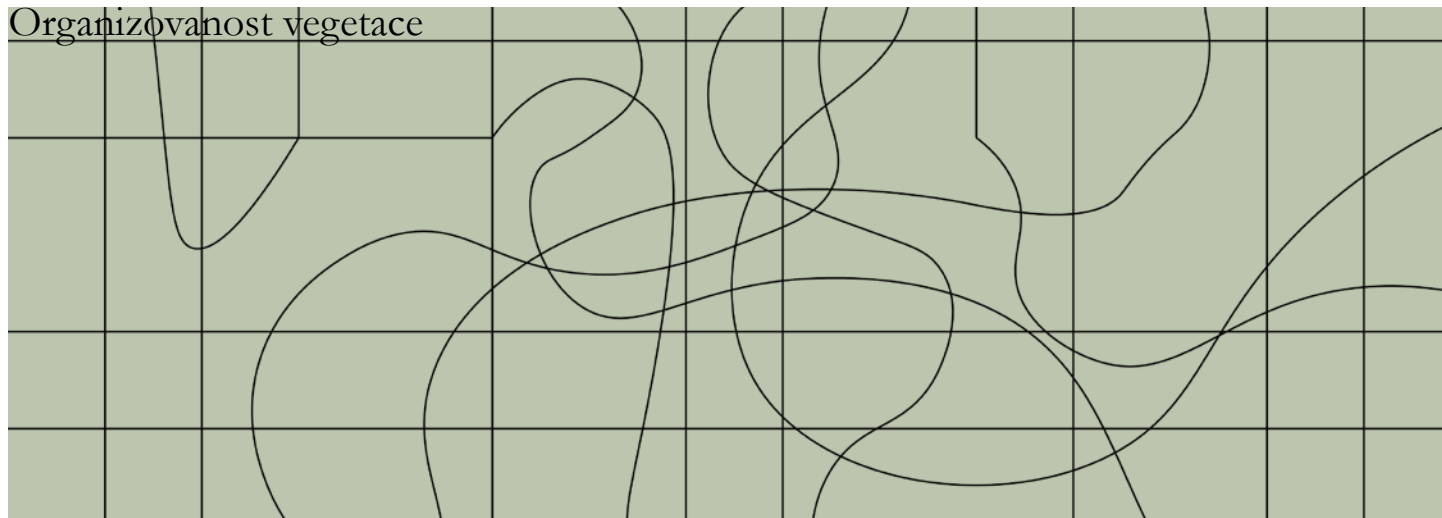
Doprava: Do území lomu se napojuje P  ate  n   j  řet  nsk  -pecsk   silnice, do Oblasti mokrých luk je ale p   stupn   spíše pro   dr  zbu. Oblast lemuj  i dvě cyklostezky.

Topografie, vodní toky a plochy

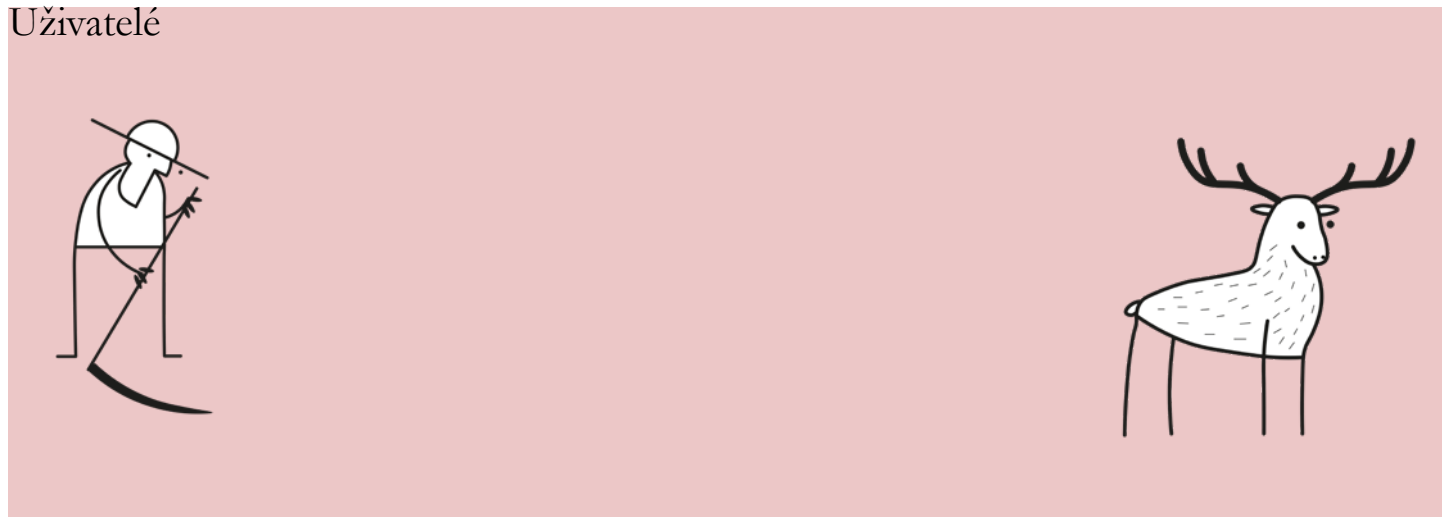
úroveň původního terénu

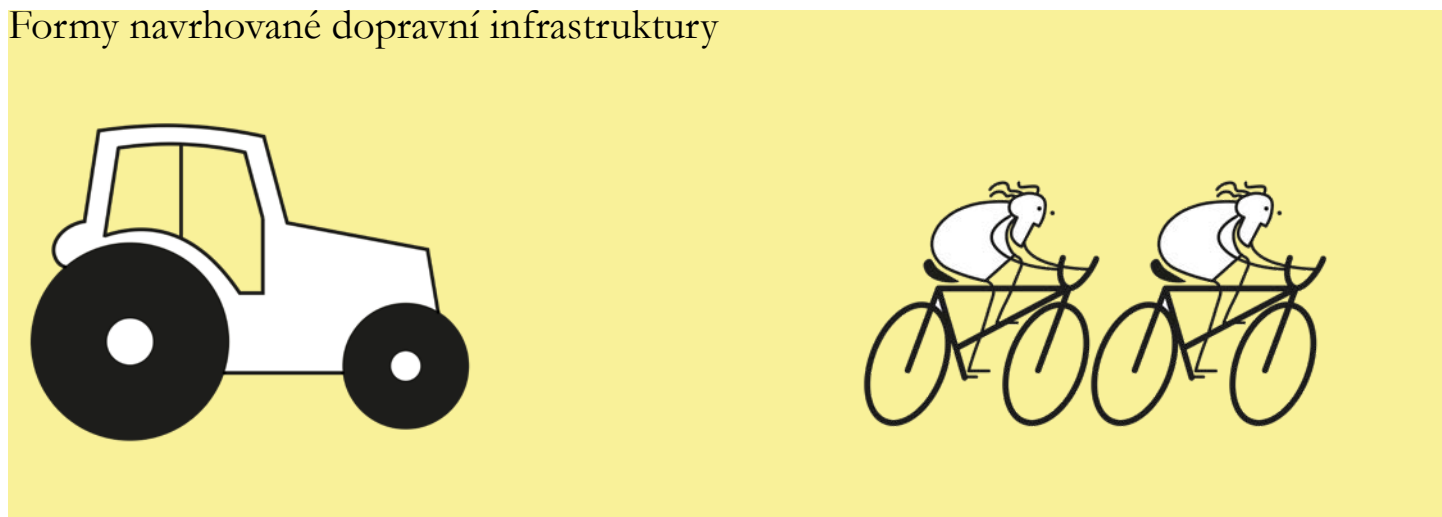
Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

**Stav dnes: Převážně
shrnutý terén - hliněný
kraj a bodově ponechané
sukcesní plochy**

**Stav zítra: Prosvětlená
louka s malými jezírky,
bez lidských návštěvníků**

**Současné rozhraní
Zemědělské oblasti
a Oblasti mokrých luk**

**Současné rozhraní
Mokřadní oblasti
a Oblasti mokrých luk**

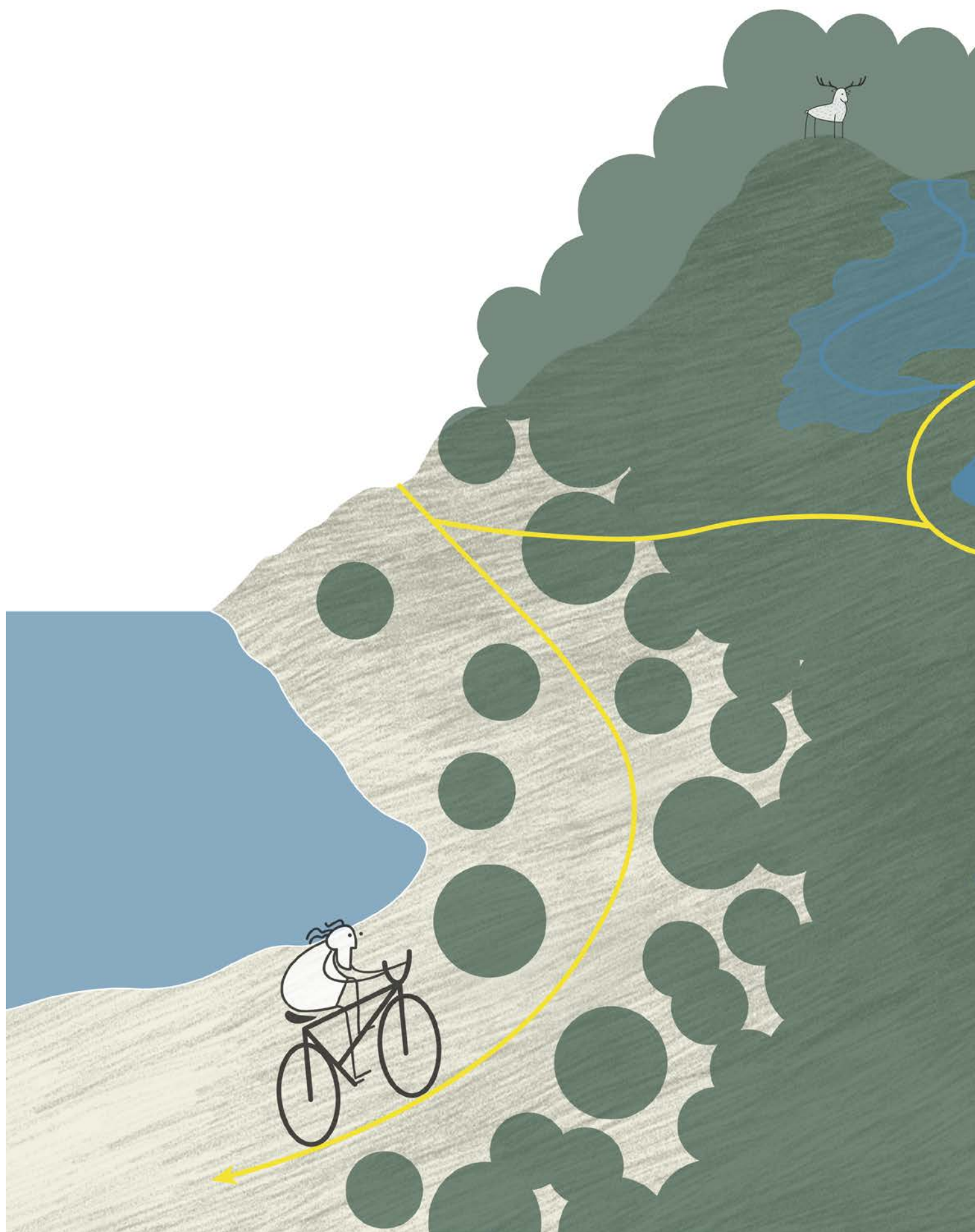

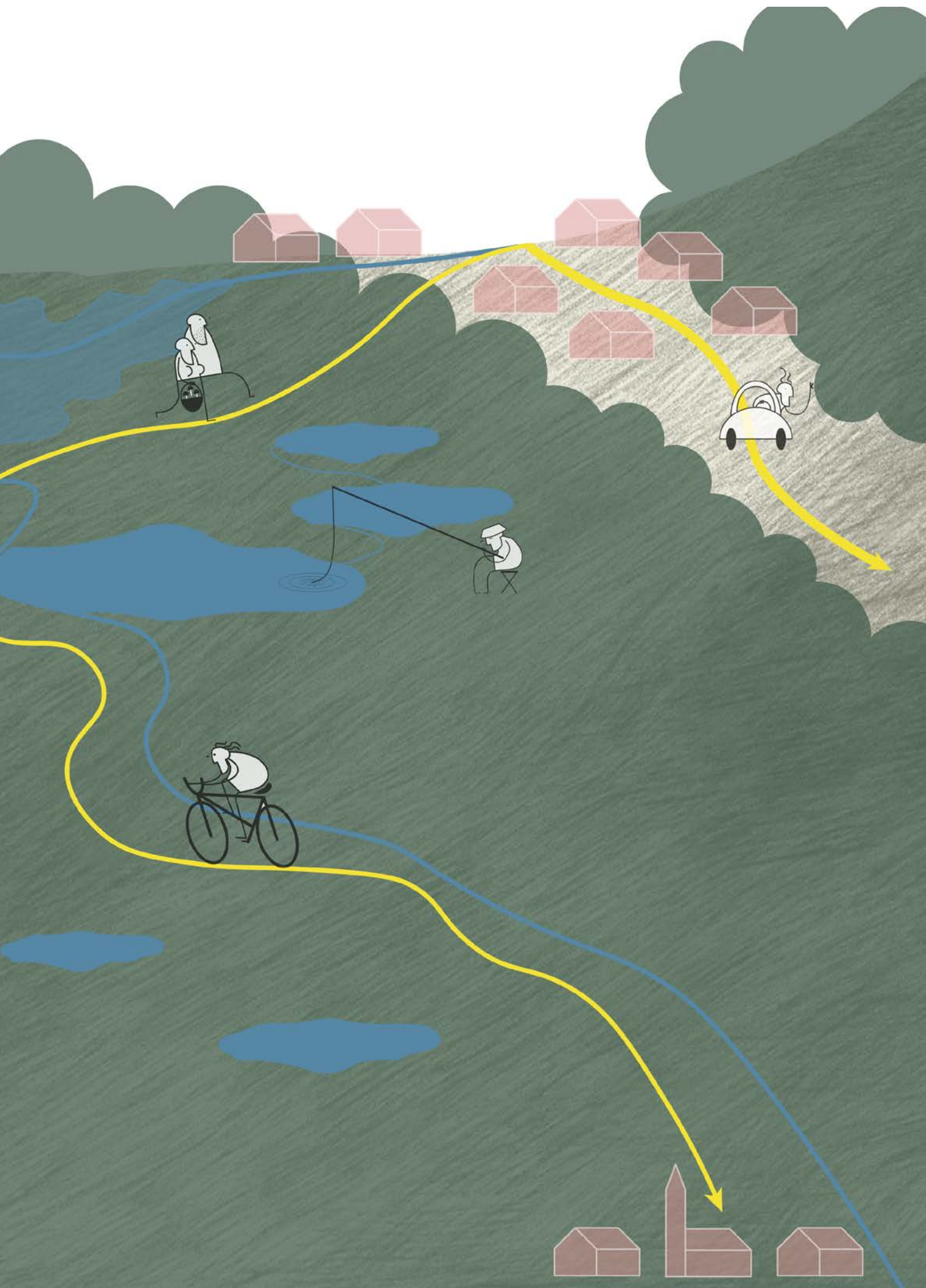

Mokřadní

ní oblast

Mokřadní oblast

STAV DNES:

● Oblast je v přímém sousedství sídel Horní Jiřetín a Černice.

● Převážná část území je na původním terénu, který je částečně převýšen výsypkou. Z jihu je terén poraněn.

● V místě rozvodnění Albrechtického potoka se samovolně vytvořily mokřady a podmáčené louky. Na ty navazuje jezero Černice a rybníky v jeho bezprostřední blízkosti.

— Albrechtický a Šramnický potok, vjevající se do Jiřetínského potoka.

— Jiřetínský potok.

— Podél Albrechtického potoka vede cyklostezka směřující do Černic.

— Silnice III. třídy vedoucí do Saska.

— Silnice III. třídy. Sesuvy přerušená podkrušnohorská cesta.

STAV ZÍTRA:

● Původní, těžbou nenarušený terén.

● V mokřadní oblasti se maximálně uplatňuje přírodní obnova. Narušený terén porůstá sukcesní vegetací.

● Sídlo Horní Jiřetín a Černice.

● Jezero Černice, rybníky a menší jezera.

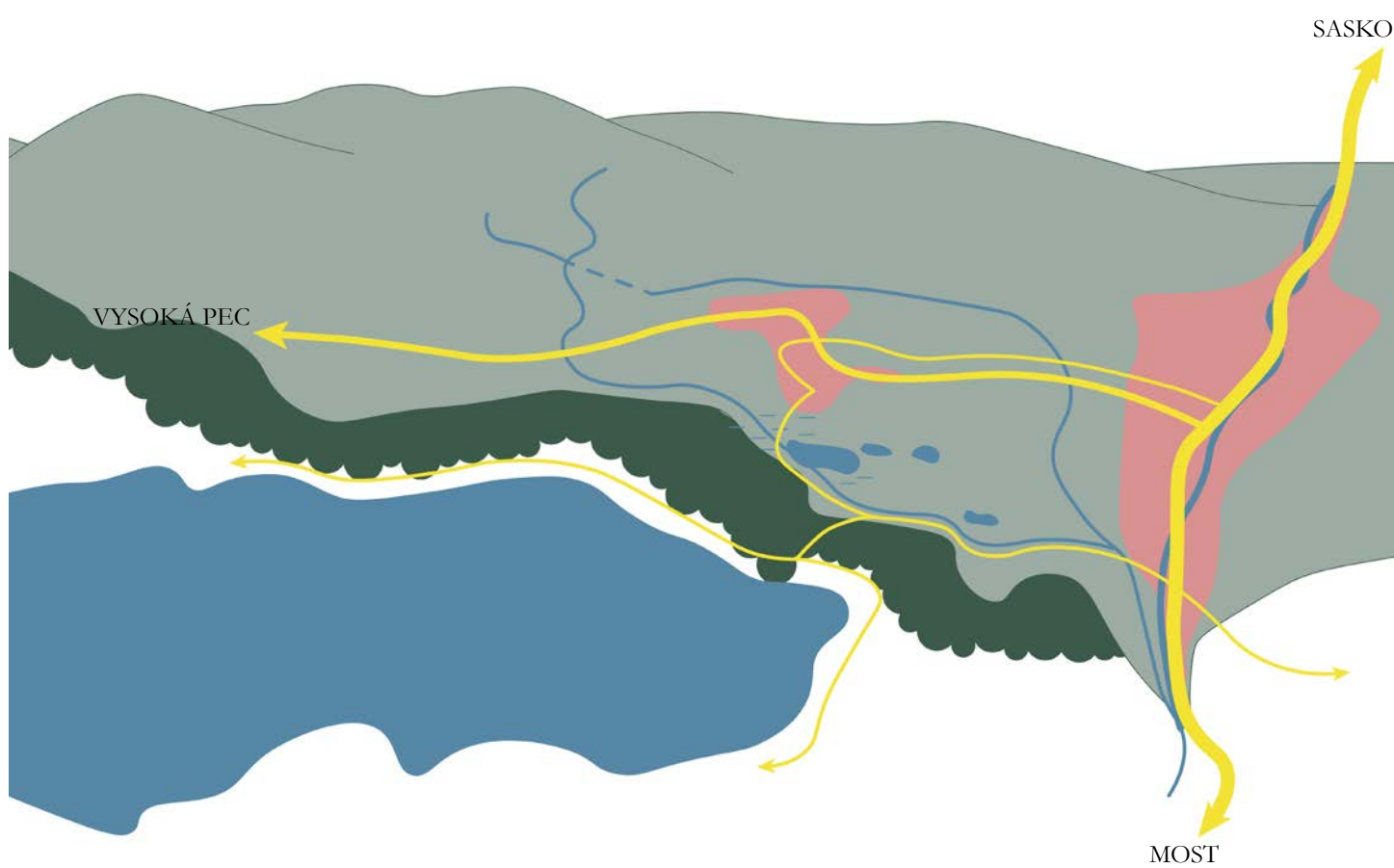
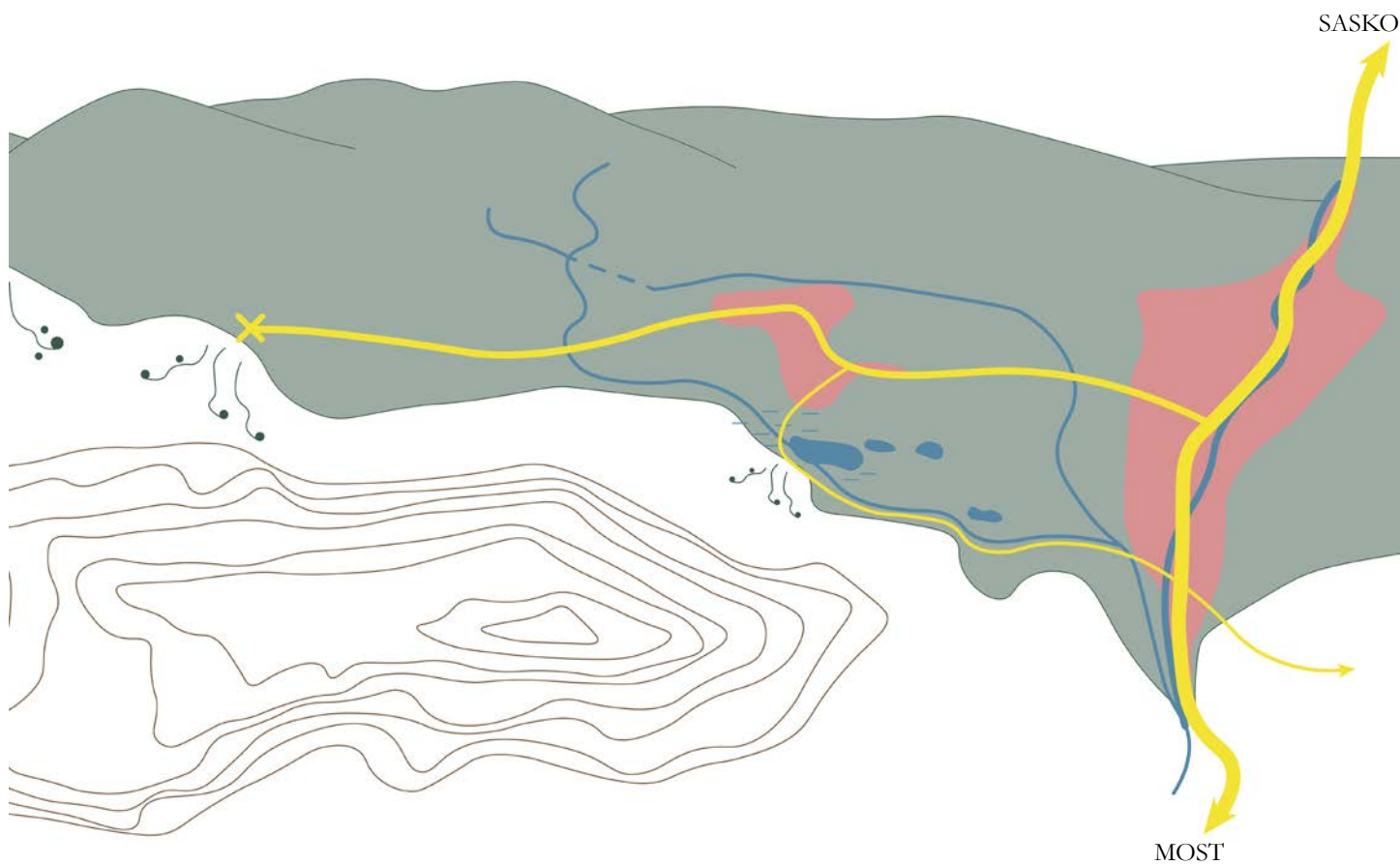
— Albrechtický a Šramnický potok.

— Jiřetínský potok.

— Silnice III. třídy vedoucí do Saska.

— Silnice III. třídy. Obnovená podkrušnohorská cesta.

— Cestou na kole po cyklostezce, sledujíc trasu zaniklé železniční vlečky, opouštím území malých jezer a sjíždím na Malý vodní okruh kolem jezera, zatopeného lomu.

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Převážně rostlý terén navazující na sídlo Černice a Horní Jiřetín, částečně navýšen výsypkou. Na jihu poraněný reliéf: prudce se svažující k zatápné jámě.

Vodní plochy a toky: Potoky jsou v přeložených ale přírodě blízkých korytech, kolem kterých se tvoří mokřady. Dominantní zastoupení má středně velké jezero Černice a od něj se odvíjející menší jezírka, rybníky a promáčené plochy.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: Středně vysoké až vysoké kompaktní lesní porosty a roztroušené dřeviny objímající vodní plochy. Na výsypkách se tvoří březové sukcesní lesy, kterým je ponechána maximální volnost a nevysazují se lesy nové.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

Forma hospodaření: Území Mokřadní oblasti funguje jako rekreační oblast pro místní obyvatele. Hospodářsky jsou využívány pouze rybníky pro chov ryb. V místech mokřadů jsou mýceny náletové dřeviny, mokřady udržovány odbahňováním.

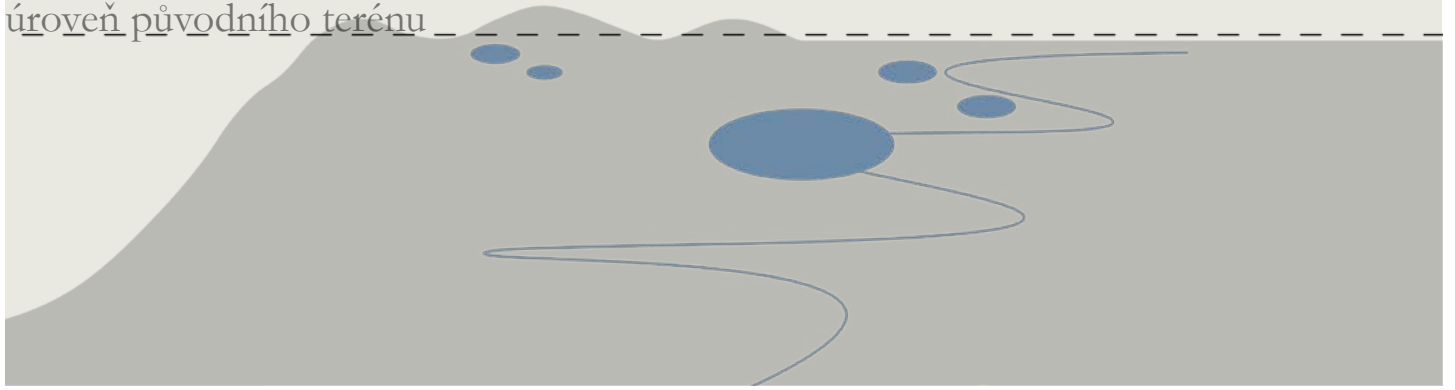
JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

Doprava: Územím vede cyklostezka lemující jezero Černice a Albrechtický potok. Dále navazuje na zaniklou železniční vlečku přes Černice zpátky do Jiřetína (a potenciálně Litvínova) a ve svahu se napojuje na Malý vodní okruh.

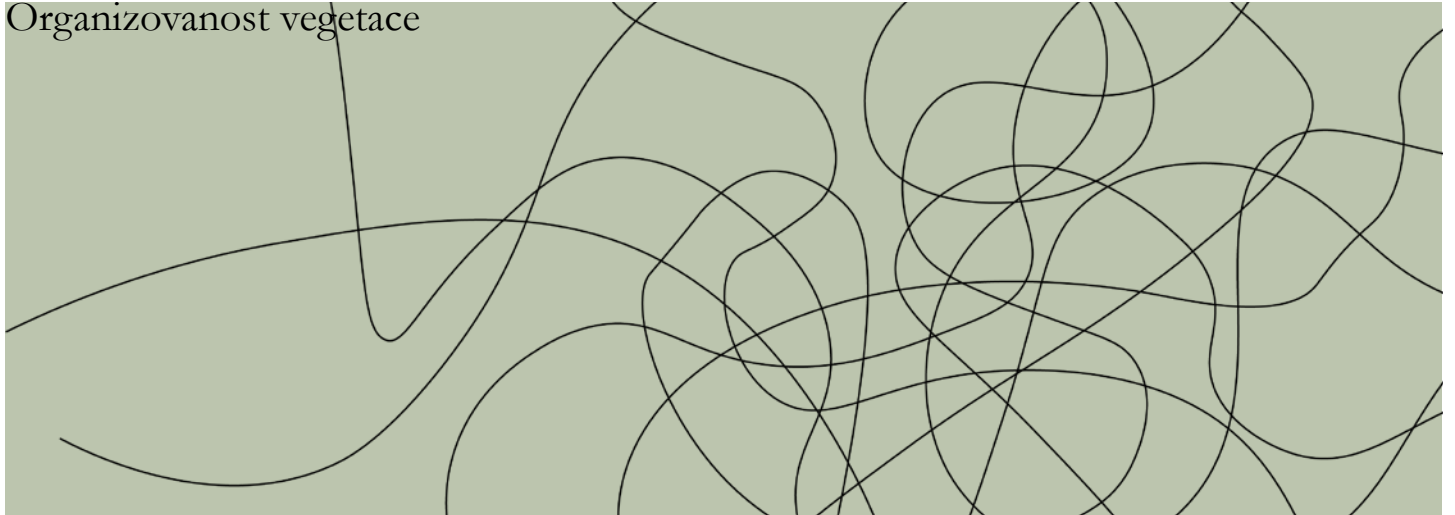

Topografie a vodní toky/plochy

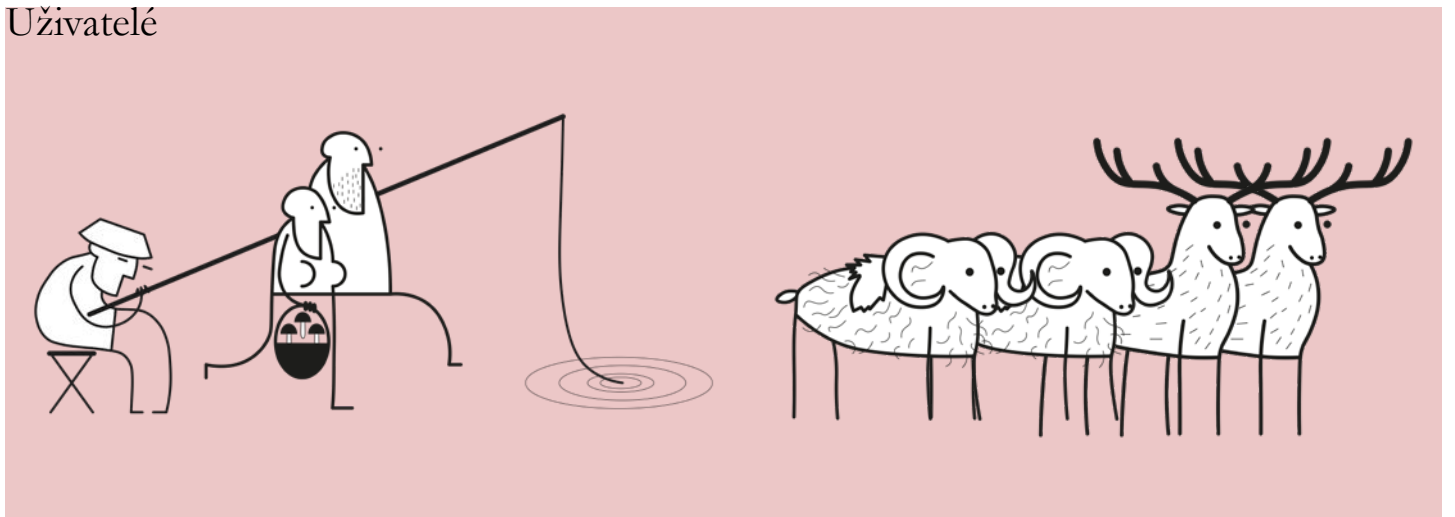
úroveň původního terénu

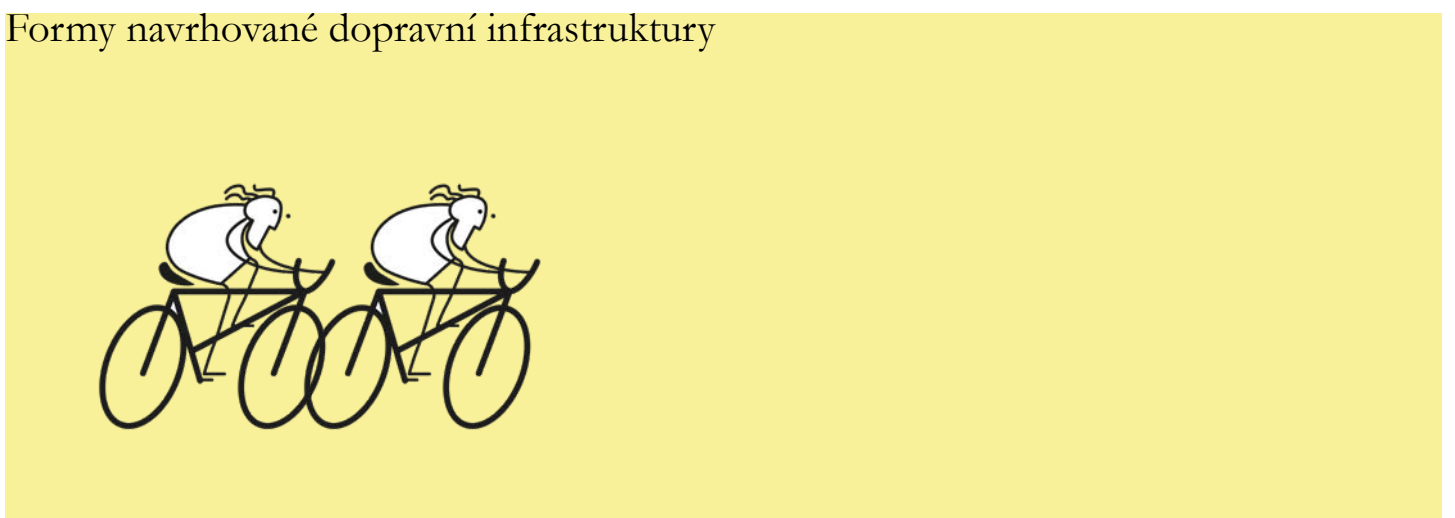
Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

Jezero Černice obklopené lesy

Cesta do Černic přes
rozlitý Albrechtický potok

Akumulace vody ve výsypkových depresích

**Severní hranice oblasti:
dotek mokřadních lesů
a sídla Černice**

**Jižní hranice oblasti:
poraněný reliéf**

Horská c

oblast

STAV DNES:

- Horská oblast představuje rozhraní Krušných hor a dolu - přírodní rezevace Jezerka a devastovaného území - rostlého a poraněného terénu.

- Tam, kde se těžba zakousla do paty hor, je povrch živý. Sesouvá se na obnaženou výsypku.

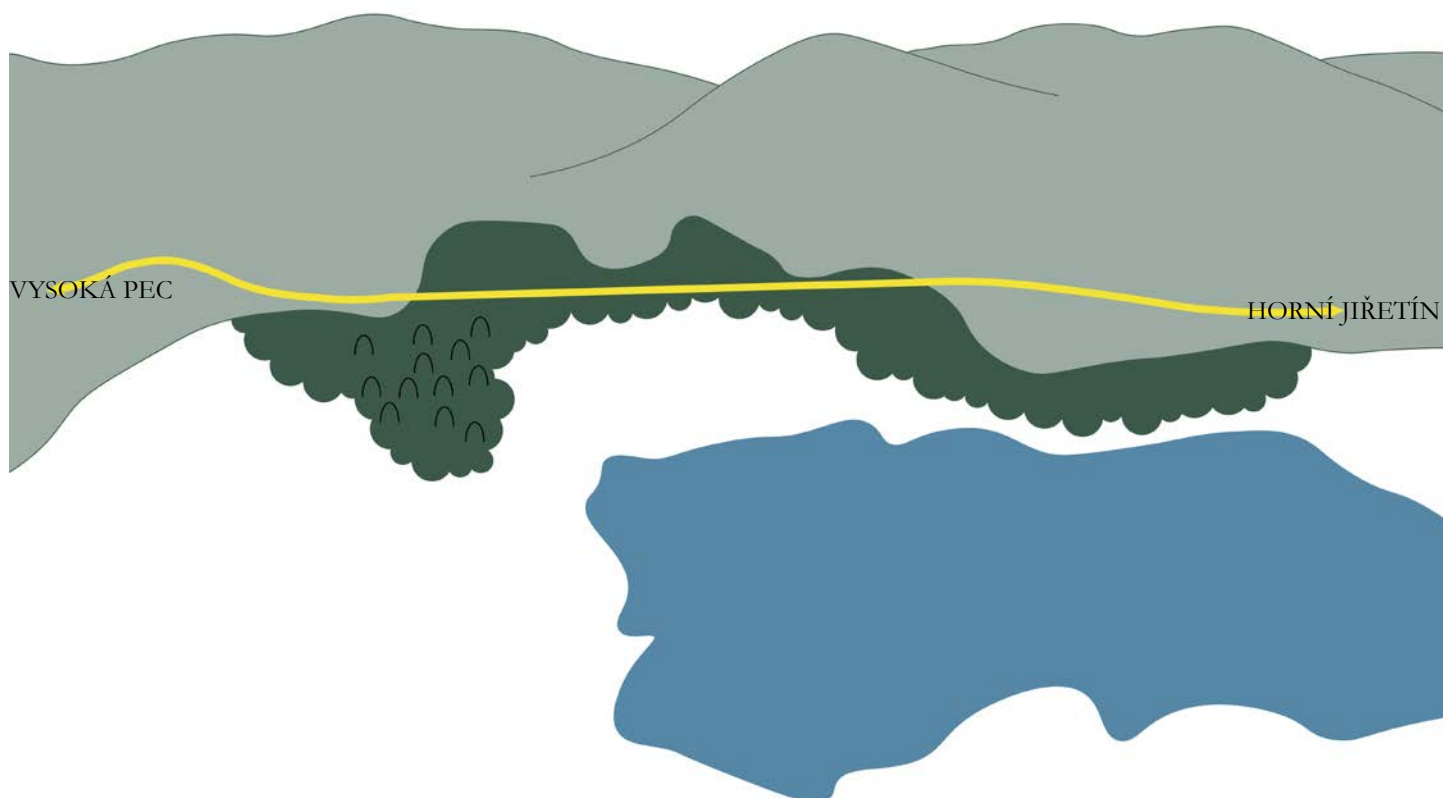
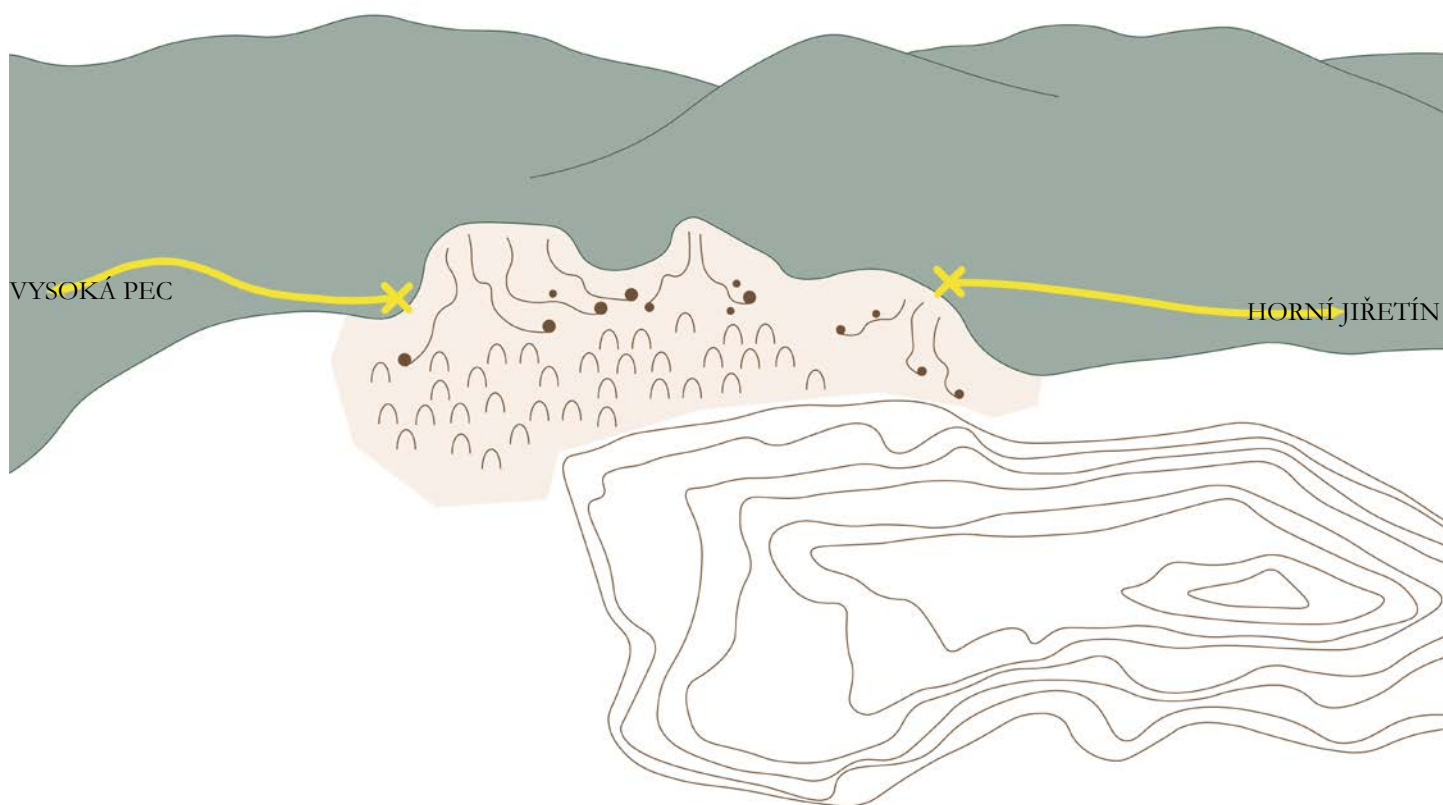
- Vlivem sesuvů je přerušena i podkrušnohorská silnice III. třídy vedoucí z Horního Jiřetína do Vysoké Pece.

STAV ZÍTRA:

- Rostlý terén Krušných hor.

- Na sesuvném území, které je prakticky nemožné rekultivovat, se oplatňuje primární sukcese. Husté porosty z hor pokrývají rozrušené a výsypkové území. Fungují jako lesy ochranné a zamezují dalšímu sesouvání.

- Zmizelý, ale stabilizovaný terén je možné přemostit pro osobní dopravu obnovenou podkrušnohorskou silnicí z Horního Jiřetína do Vysoké Pece.

Horská oblast

Stav zítra

JAKÝ MÁ TVAR?

Topografie: Strmé kopce Krušných hor, jejich pata byla těžbou vykousnuta a její stabilita narušena. Ve strmých svazích dochází k sesuvům.

Vodní plochy a toky: Přírodě blízké s minimálním zásahem.

CO A JAK TAM ROSTE?

Prostorové řešení vegetace: V extrémních podmínkách sesuvného území se v prvních zhruba 20 letech uplatňují pionýrské dřeviny jako bříza nebo topol a vytváří se přípravný porost pro klimaxové (stabilní a husté) lesy. Území je v těsné blízkosti přírodní rezervace Jezerka s bukovými porosty.

KDO A JAK TAM ŽIJE?

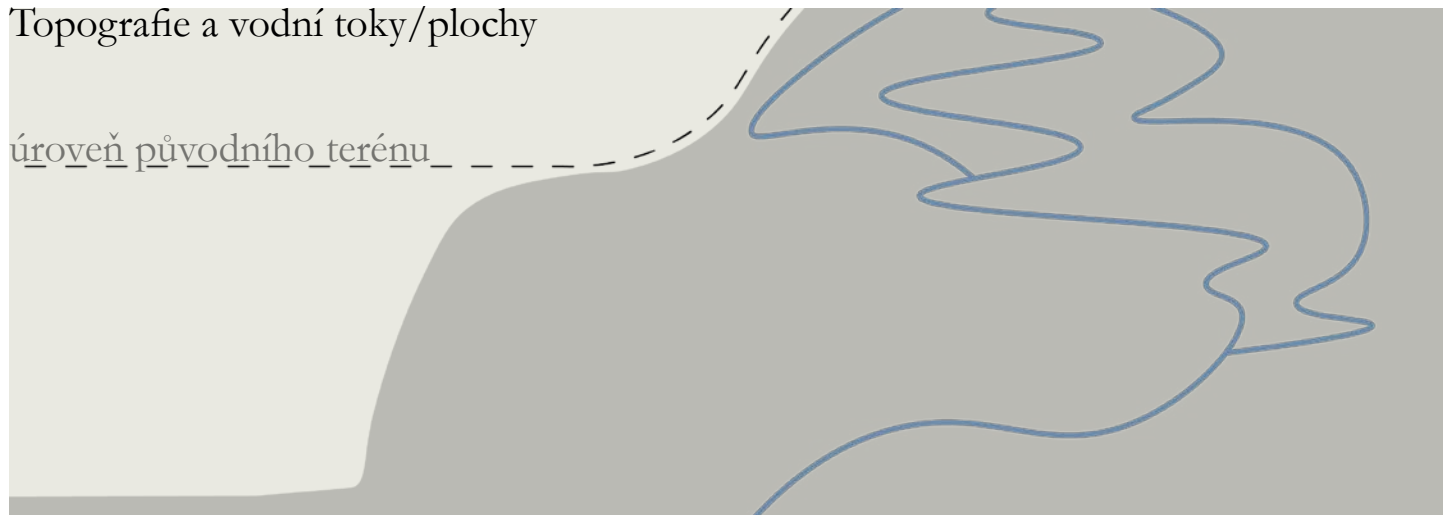
Forma hospodaření: Oblast tvoří ochranné lesy na nepříznivém stanovišti, jejich funkce je tedy (minimálně z počátku) mimoprodukční.

JAK SE TAM DOSTANE A POHYBUJE?

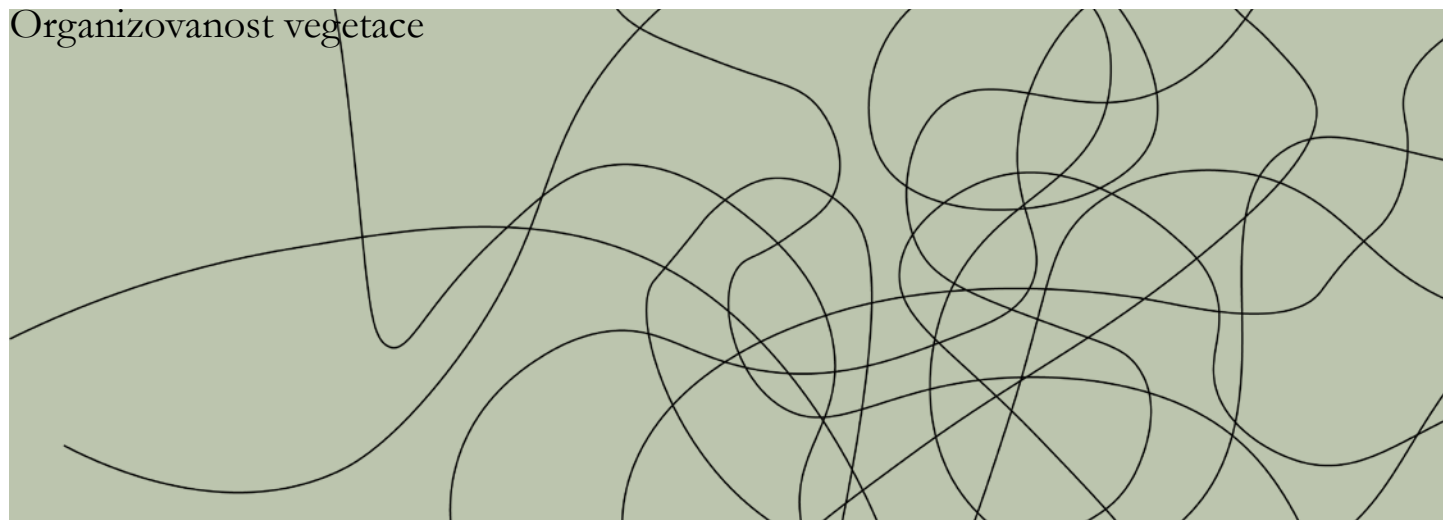
Doprava: Průchod je omezen na minimum. Po stabilizaci terénu je možné obnovit podkrušnohorskou silnici například přemostěním. V rámci Krušných hor se využívají stávající cyklostezky, nově se oblasti dotýká cyklostezka kolem jezera v zatápné jámě.

Topografie a vodní toky/plochy

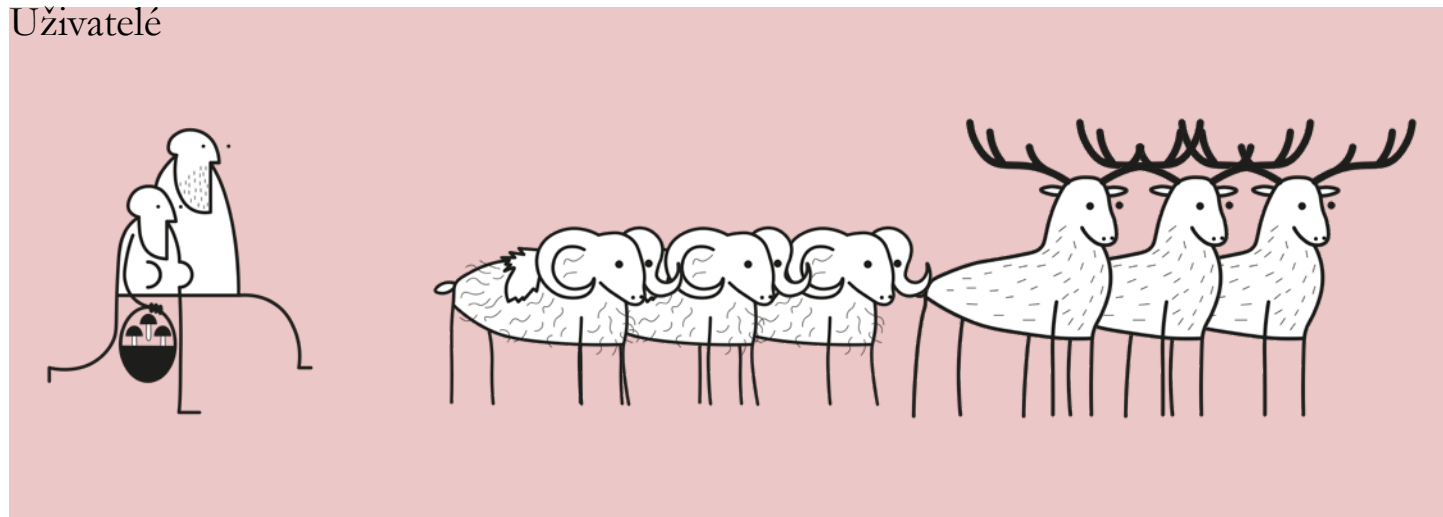
úroveň původního terénu _ _ _ _

Organizovanost vegetace

Uživatelé

Formy navrhované dopravní infrastruktury

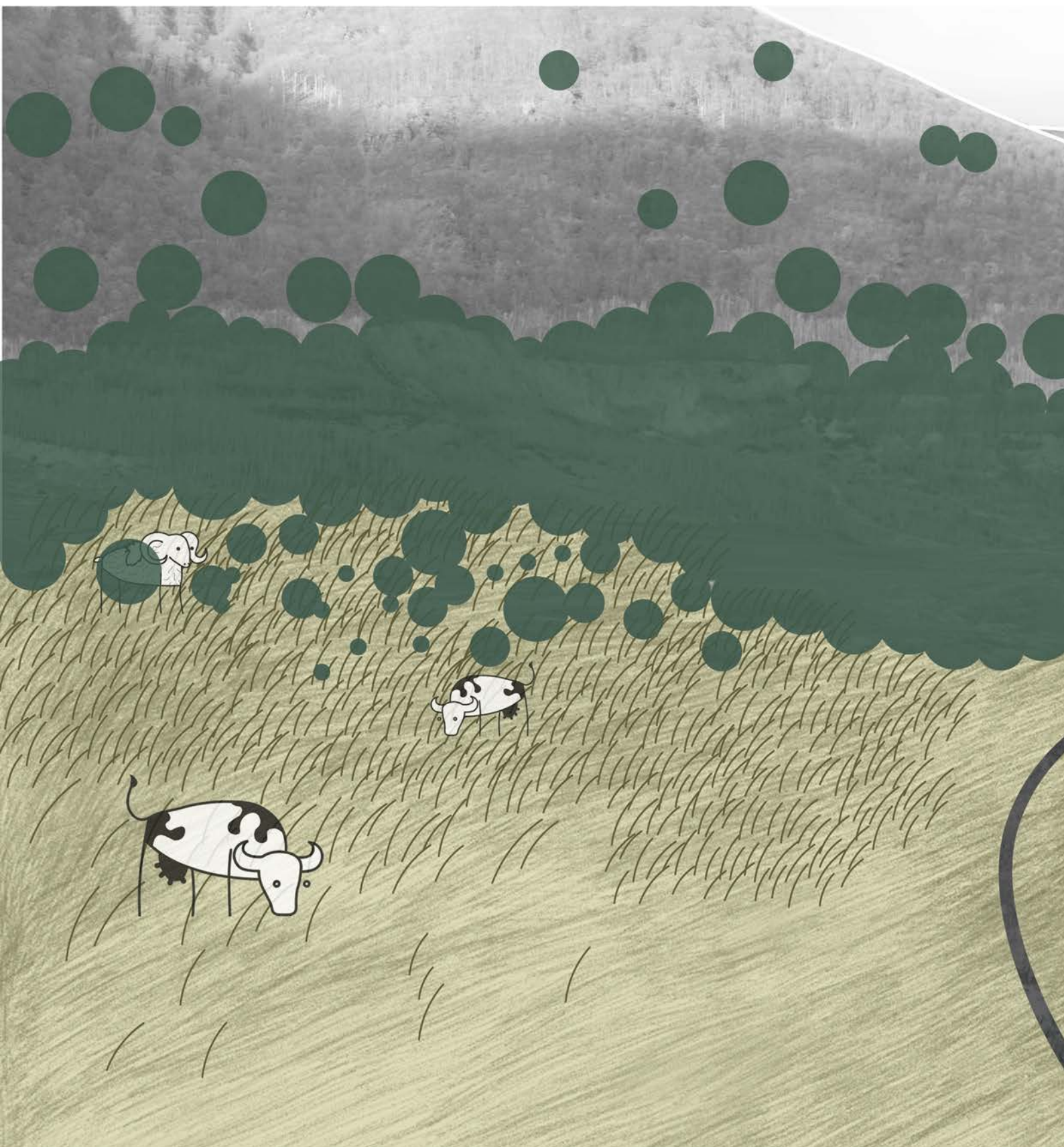
**Stav dnes: Živý terén
sesuvů a výsypek**

Stav zítra: Horské lesy
plynule se vpíjející do
území

**Stav dnes: Terasovitě
stabilizovaný terén
s pilířem Jezeří**

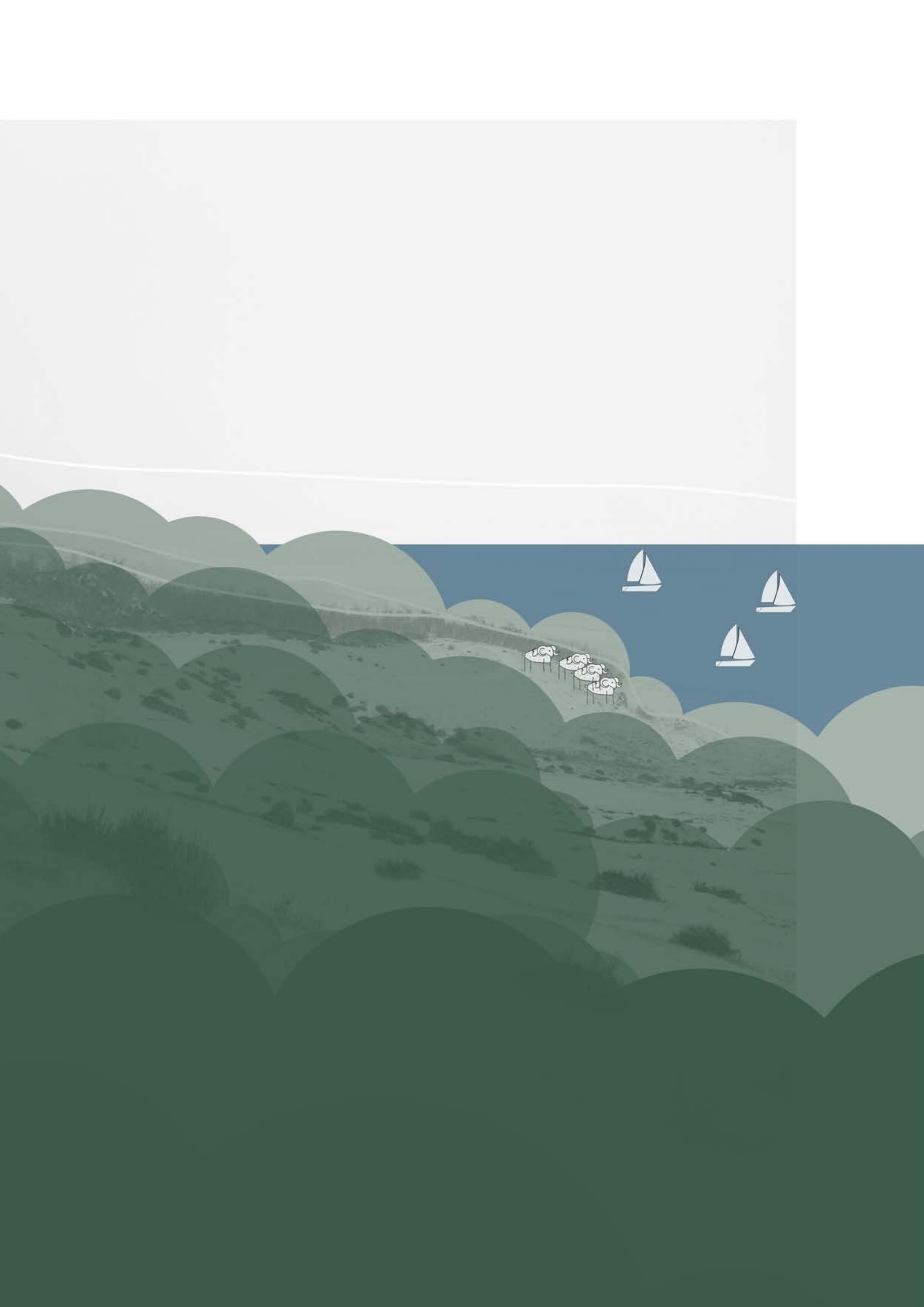

Stav zítra: Terasy
pohlčené sukcesními
lesy s obnovenou
podkrušnohorskou silnicí

Cesty

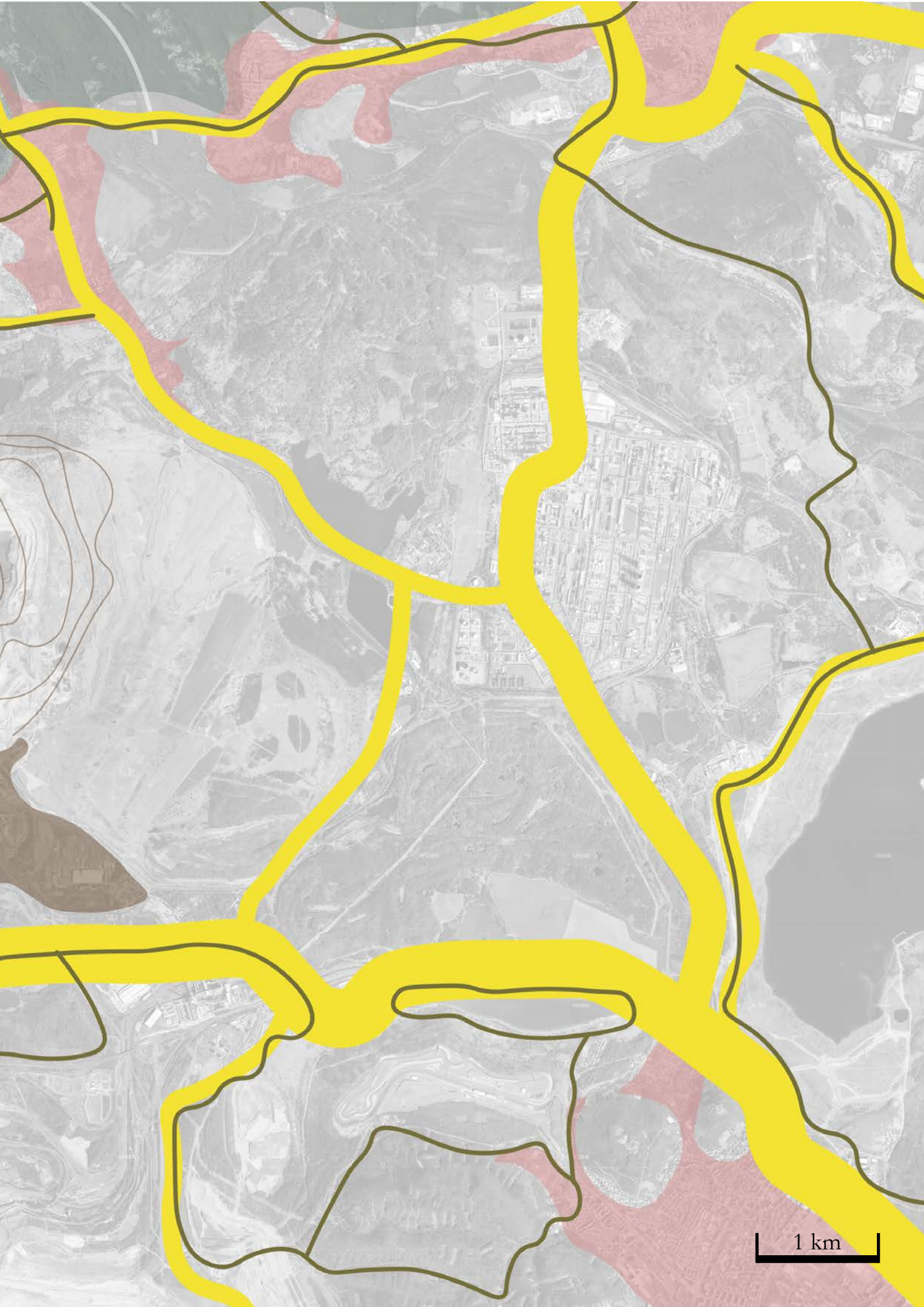

Dopravní infrastruktura dnes

Legenda:

- Silnice I. třídy I/13, evropská silnice, Ervěnický koridor
- Silnice I. třídy I/27
- Silnice II. a III. třídy
- Cyklostezky
- Sídla
- Průmyslový areál Komořany

Páteční

Navrhované cesty

Páteří jřetínsko-pecská

STAV DNES:

V současnosti je území lomu vzhledem ke své aktivitě nepřístupné, obklíčené dopravní infrastrukturou.

 Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

 Silnice I. třídy I/27.

 Silnice II a III. třídy.

 Sídla

 Průmyslový areál Komořany

STAV ZÍTRA:

Nová Páteří jřetínsko-pecská silnice napojuje nejblíže sídla Horní Jřetín a Vysoká Pec skrz Komořanský areál. V podobě silnice III. třídy slouží jako regionální přístupová a jako obslužná pro produkční plochy v Zemědělské a Jezerní oblasti, do kterých se rozvětčuje.

 Nová Páteří jřetínsko-pecská silnice III. třídy

 Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).

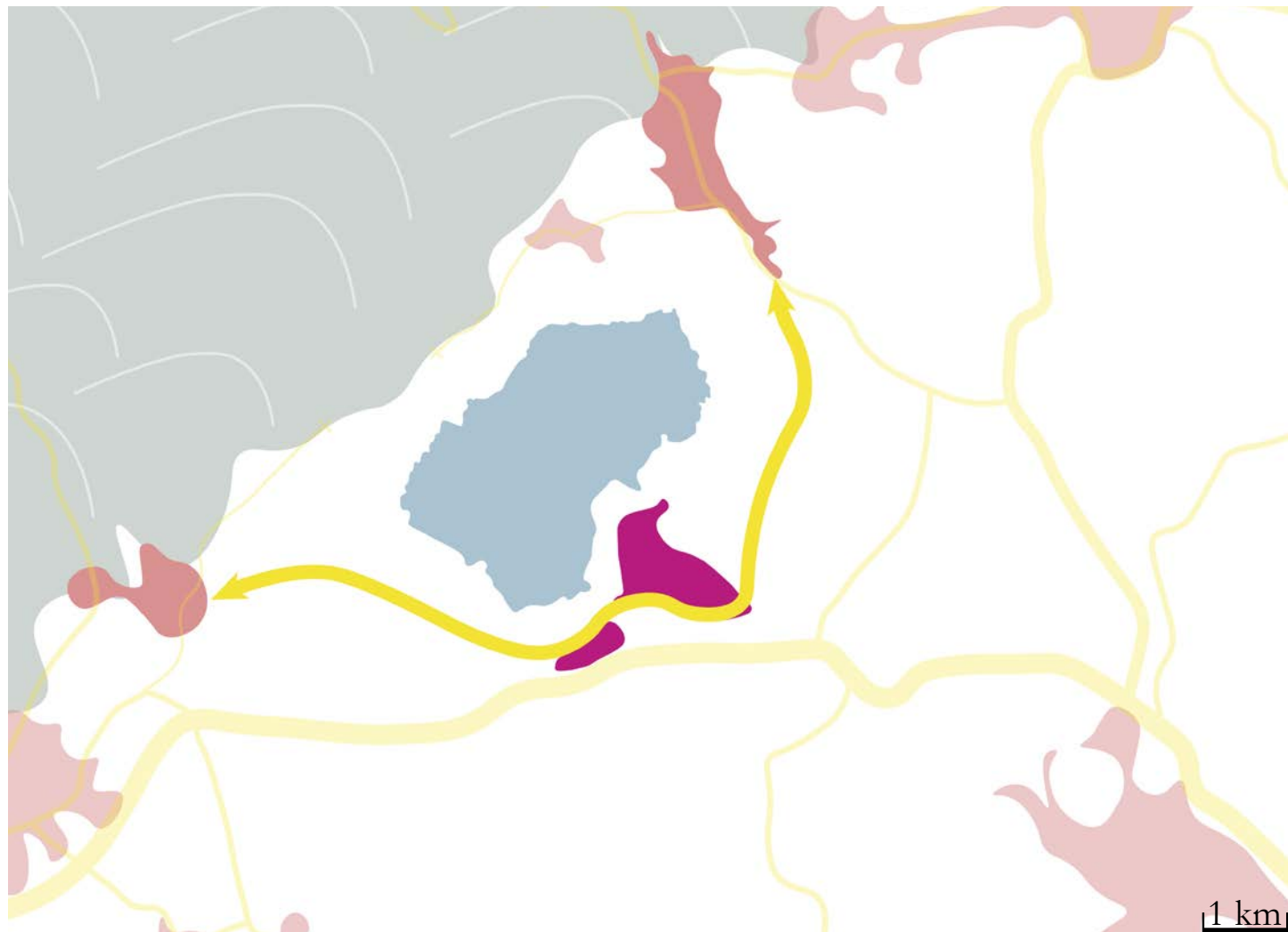
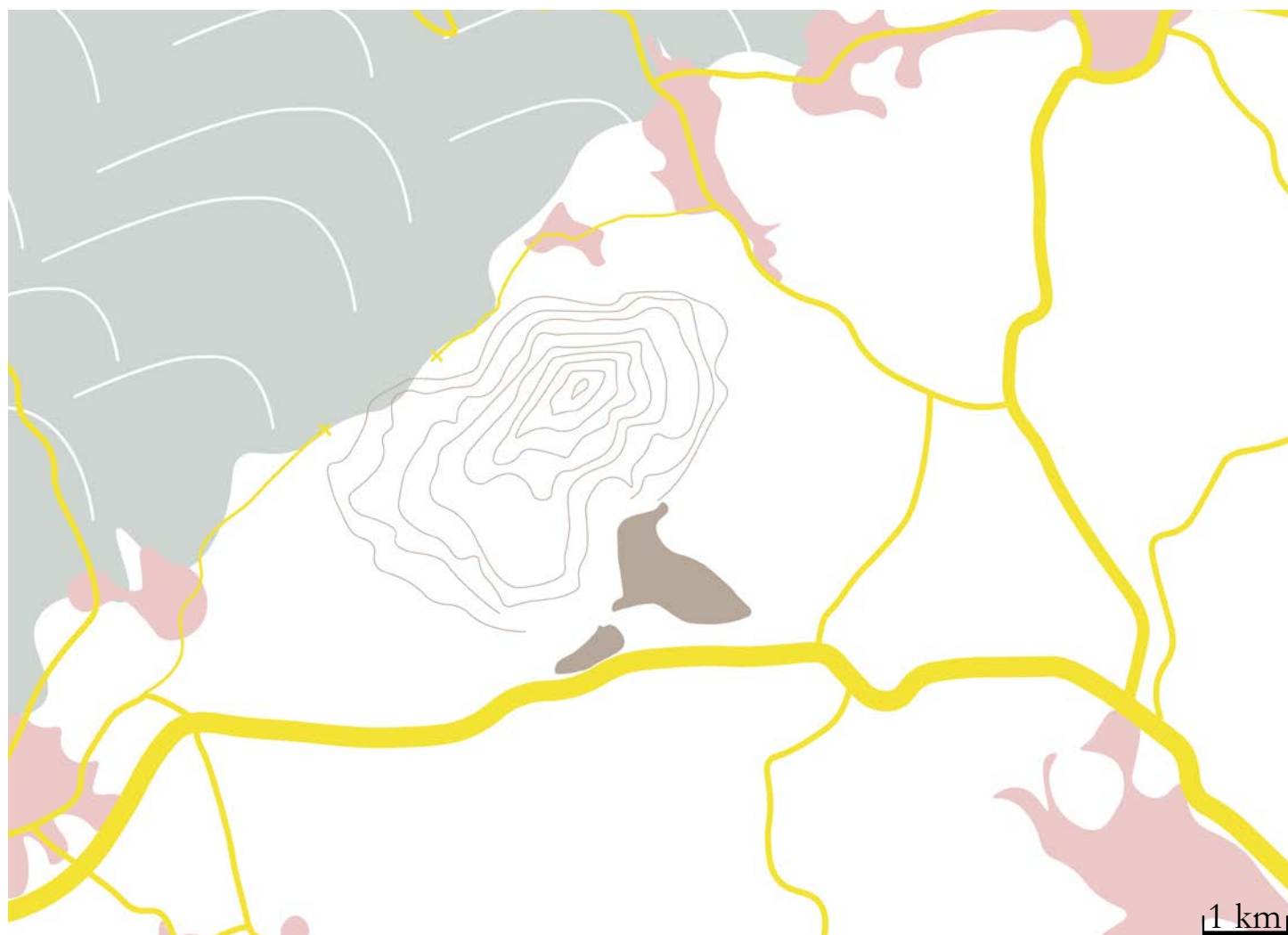
 Silnice I. třídy I/27.

 Silnice II. a III. třídy.

 Sídla Horní Jřetín a Vysoká Pec.

 Ostatní sídla.

 Komořanský areál s novými funkcemi.

**Stav dnes: Přístupová
cesta k rekultivovaným
plochám u jezera Marcela**

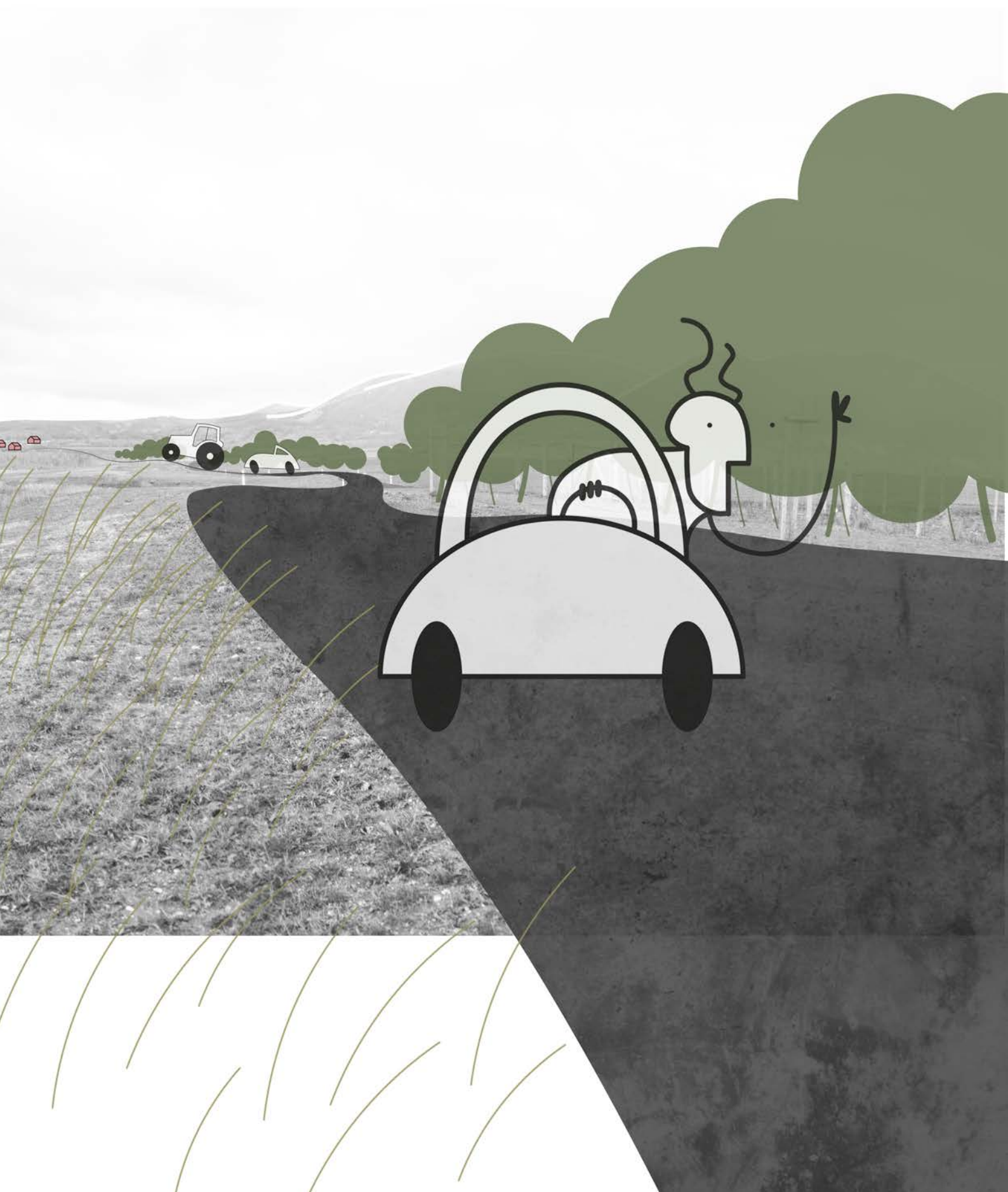

**Stav zítra: Páteční cesta
směrem do Vysoké Pece**

**Stav dnes: V lánech
Zemědělské oblasti
smerem ke komořanské
drtírně uhlí**

**Stav zítra: Po Páteční
silnici z Honího Jiřetína
do Komořanského areálu**

Podkruš

nohorská

Navrhované cesty Podkrušnohorská

STAV DNES:

— Vlivem sesuvů byla přerušena podkrušnohorská silnice propojující Vysokou Pec a Horní Jiřetín.

● Sesuvné území.

— Silnice III. třídy.

● Sídla Horní Jiřetín, Černice, Vysoká Pec.

● Průmyslový areál Komořany.

● Krušné hory.

STAV ZÍTRA:

Po obnovené podkrušnohorské silnici si můžu zkrátit cestu přes hory, aniž by bylo nutné objíždět celou oblast zatápnutého lomu. Silnice slouží pouze pro osobní dopravu, aby nepřetěžovala podhorská sídla tranzitní dopravou, která je vedena Ervěnickým koridorem.

— Doplnění podkrušnohorské silnice pro osobní dopravu.

— Stávající podkrušnohorská silnice III. třídy.

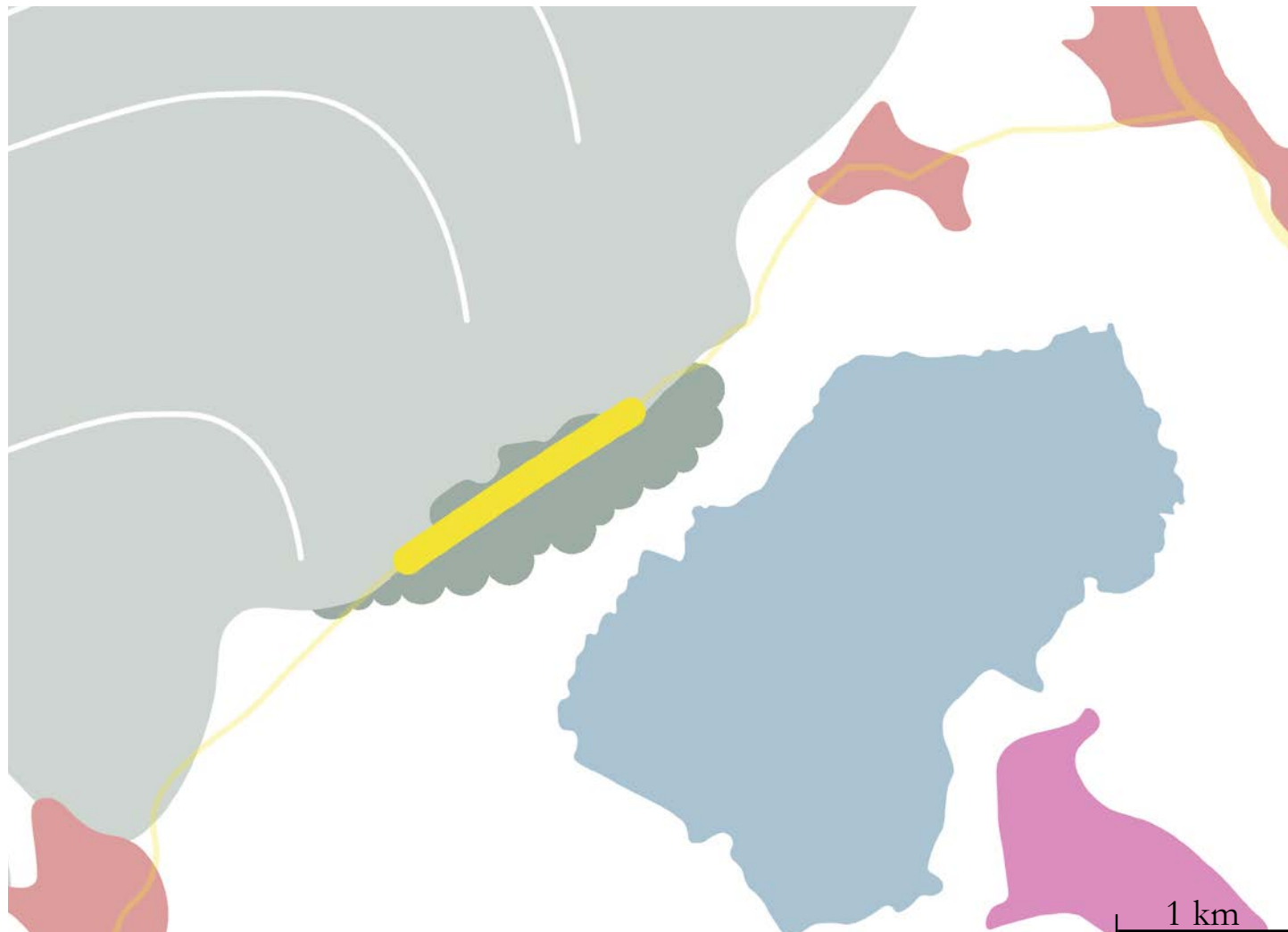
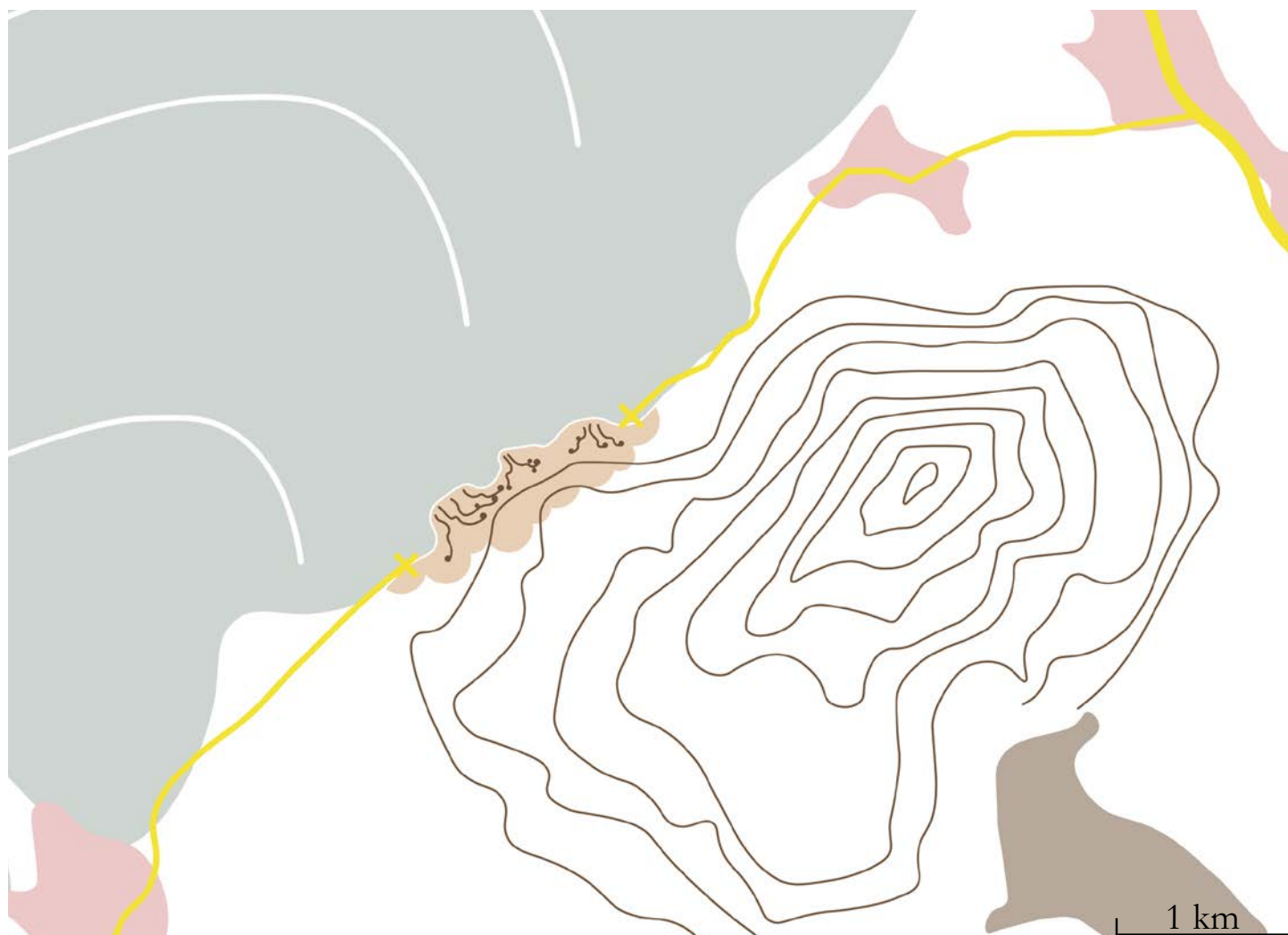
— Silnice III. třídy.

● Sídla Horní Jiřetín, Černice, Vysoká Pec.

● Sesuvy porostlé sukcesní vegetací.

● Krušné hory.

● Komořanský areál s novými funkcemi.

Stav dnes: Každým dnem
měnící se terén

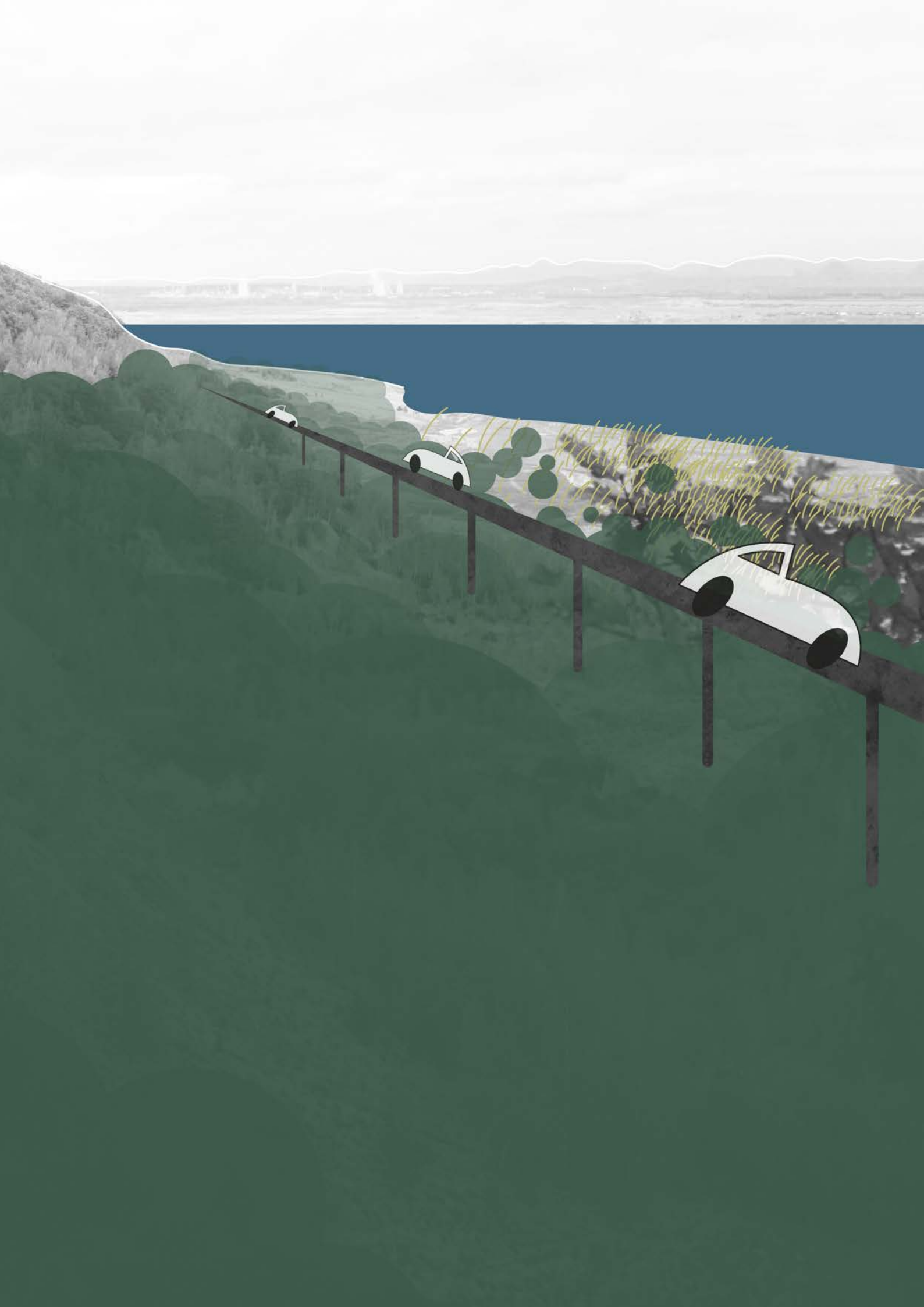

Stav zítra: Potenciální
forma obnovení
podkrušnohorské silnice

Velký vo okruh

dní

Navrhované cesty Velký vodní okruh

STAV DNES:

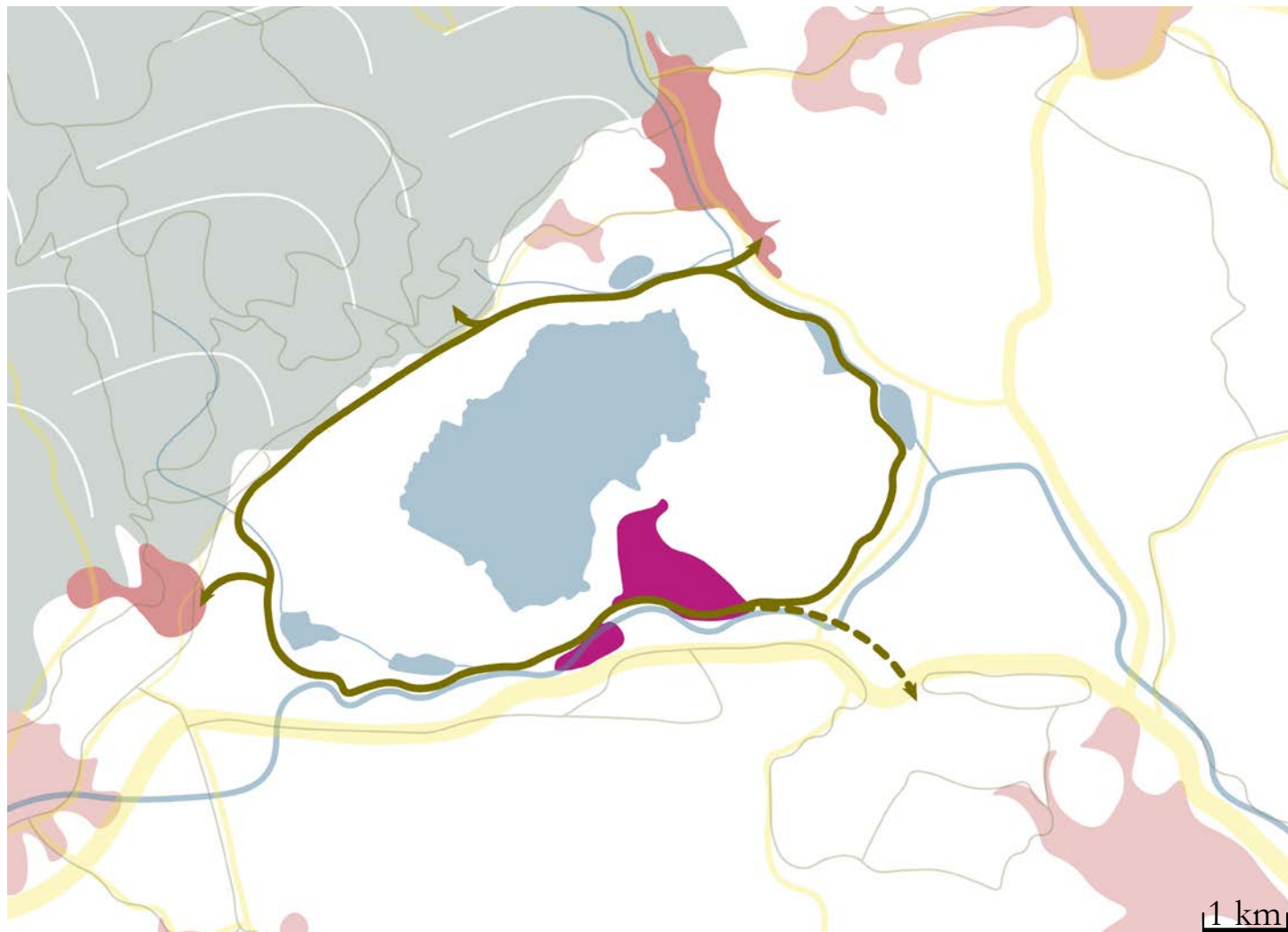
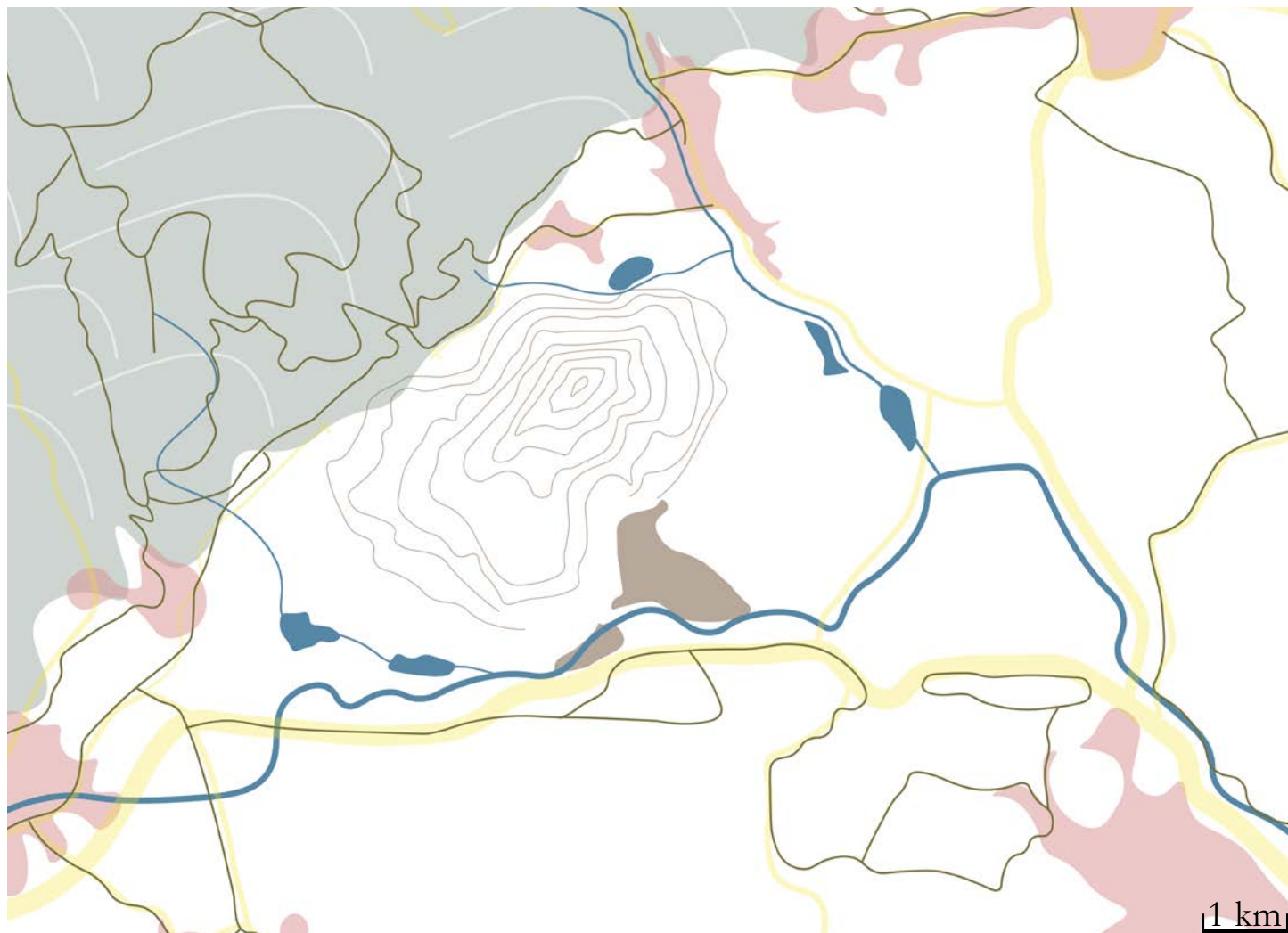
- Sídla.
- Krušné hory.
- Průmyslový areál Komořany.
- Bílina, přeložená a částečně zatrubněná.
- Jiřetínský Albrechtický potok.
- Jezera, vodní nádrže, rybníky.
- Stávající cyklostezky.
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).
- Silnice I. třídy I/27.
- Silnice II. a III. třídy.

STAV ZÍTRA:

Na své cestě po Velkém okruhu mě doprovází vodní toky. Sleduji osvobozenou Bílinu, Loupnici, Vesnický nebo Albrechtický potok. Kdysi tu ale potoků bylo více.

➡ Na Velký vodní okruh se můžu dostat z existujících cyklostezek z Horního Jiřetína, z hor směrem od zámku Jezeří nebo z Komořanského areálu. Spojka na Most není vyřešena.

- Velký vodní okruh.
- Sídla Horní Jiřetín, Černice, Vysoká Pec, Most.
- Ostatní sídla.
- Komořanský areál s novými funkcemi.
- Krušné hory.
- Bílina, přeložená a částečně v přírodním korytě.
- Jiřetínský Albrechtický potok.
- Jezera, vodní nádrže, rybníky.
- Stávající cyklostezky.
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).
- Silnice I. třídy I/27.
- Silnice II. a III. třídy.

**Stav dnes: Neatraktivní
cesta kolem trubek,
kterým se říká řeka**

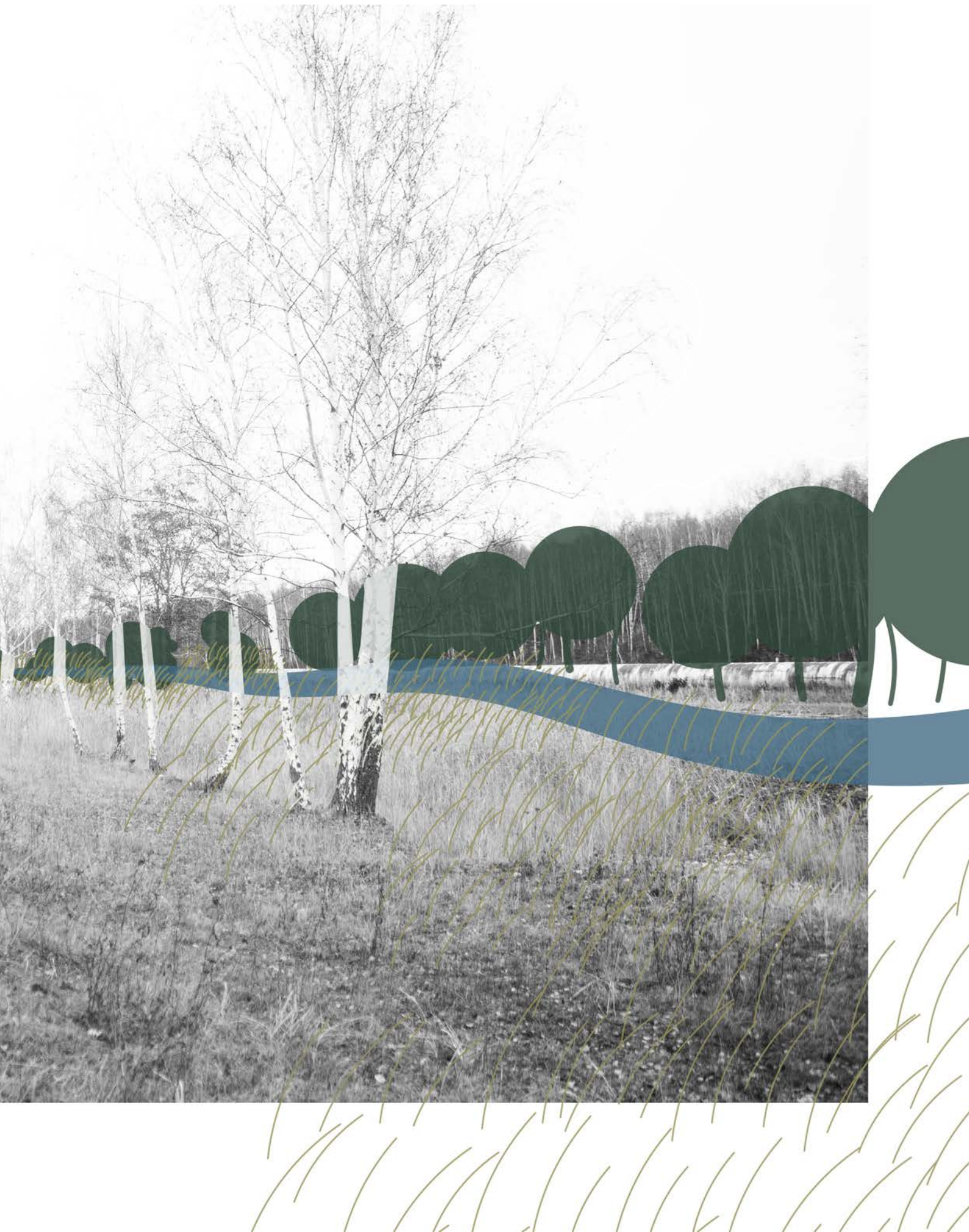

**Stav zítra: Na kole kolem
bublající řeky Bíliny**

Stav dnes: Bílina
pokračující v umělém
korytě

**Stav zítra: Cyklostezka
sledující Bílinu**

Stav dnes: Březovým
lesem kolem
Albrechtického potoka

Stav zítra: Březovým
lesem kolem
Albrechtického potoka po
značené cyklotrase

Malý vodní okruh

dní

Navrhované cesty Malý vodní okruh

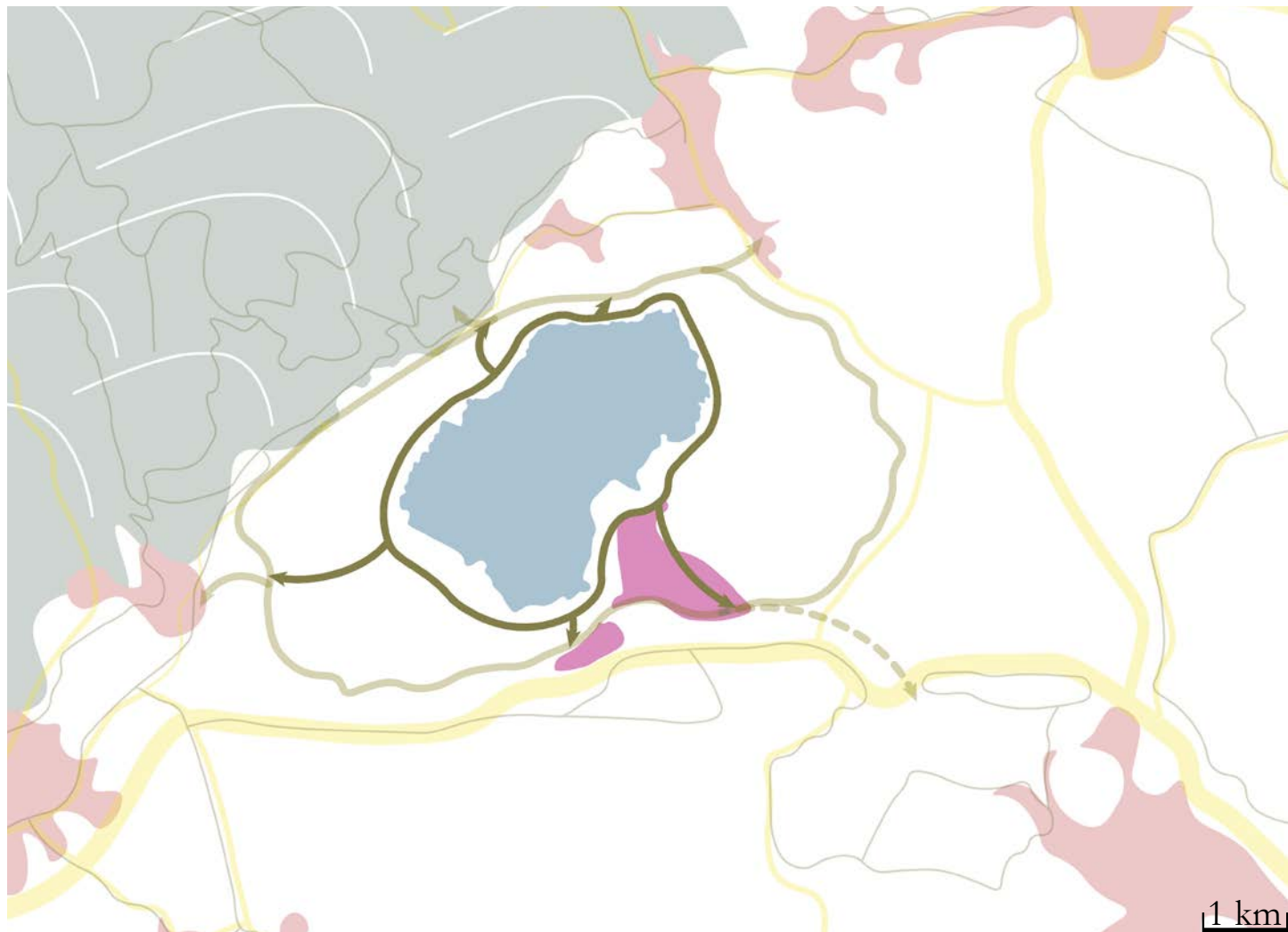
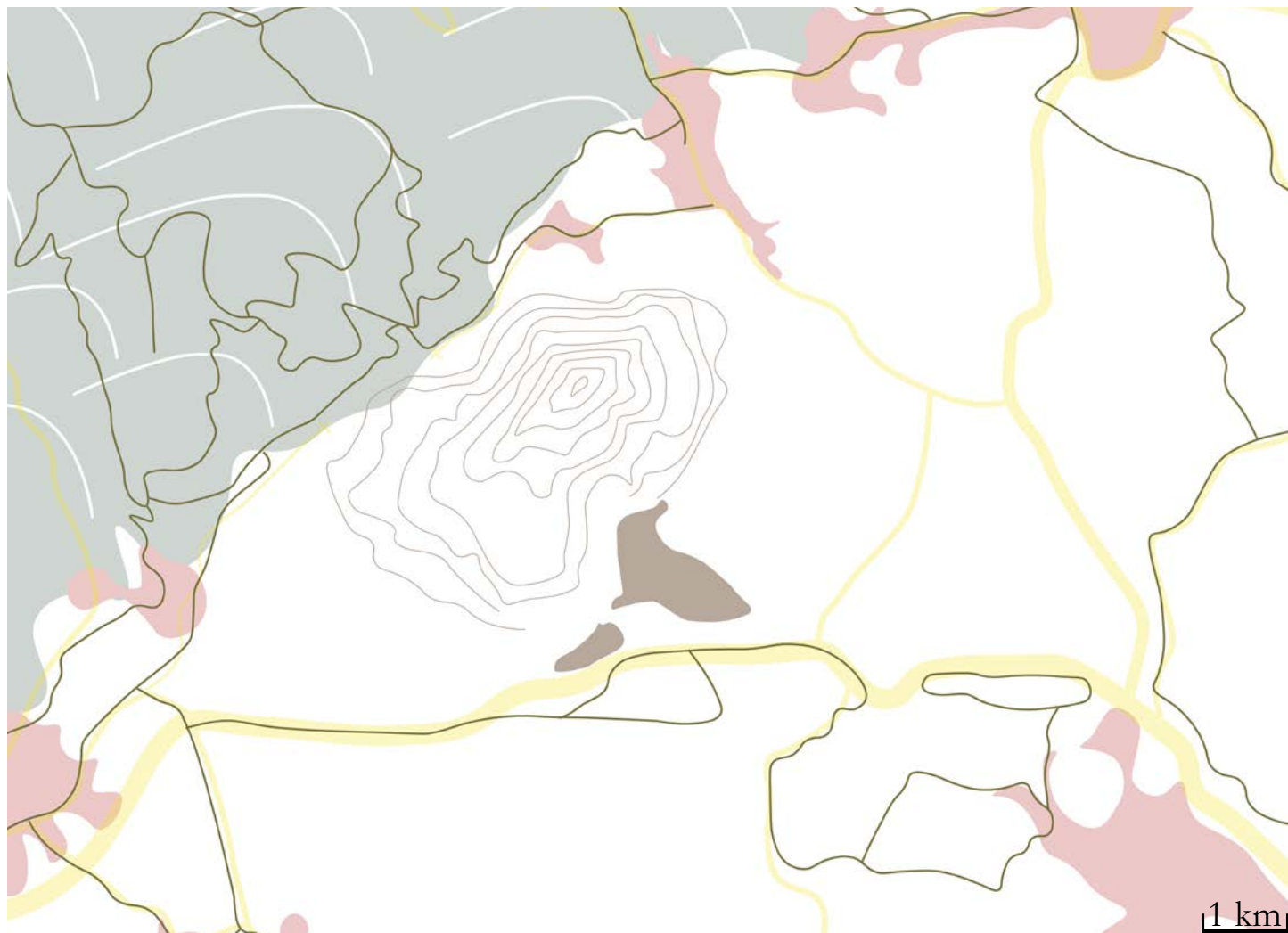
STAV DNES:

- Sídla.
- Krušné hory.
- Průmyslový areál Komořany.
- Stávající cyklostezky.
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).
- Silnice I. třídy I/27.
- Silnice II. a III. třídy.

STAV ZÍTRA:

Na Malém vodním okruhu jízdu na kole sledují břehovou linii jezera v zatápné jámě. Na cestě projíždím všemi měřítky a charakter, které oblast nabízí. Z Rekreační oblasti můžu do ticha lesa, nebo do rušného Komořanského areálu.

- Malý vodní okruh.
- Napojit se můžu v návazosti na Velký okruh ze směru od Vysoké Pece, Komořanského areálu z hor nebo napojením u Černic.
- Sídla.
- Komořanský areál s novými funkcemi.
- Krušné hory.
- Velký vodní okruh.
- Stávající cyklostezky.
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor).
- Silnice I. třídy I/27.
- Silnice II. a III. třídy.

Regionál

Iní

Regionální směry napojení na území

Legenda:

 Silniční napojení ze silnice I. třídy I/13
(Ervěnického koridoru)

 Napojení cyklotras od Vysoké Pece,
Horního Jiřetína, Krušných hor

 Potenciální cyklo napojení na Most

 Sídla

 Komořanský areál

 Vodní plochy

 Vodní toky

Vstupy do oblasti z Horního Jiřetína

Vstupy do oblasti z Vysoké Pece

Charakter cyklostezek v Krušných horách

Vstupní bod do Komořanského areálu

Navrhovaný stav dopravní infrastruktury

Legenda:

- Páteří jirčtínsko-pecská, III. třídy
- Cyklostezka Velký vodní okruh
- Cyklostezka Malý vodní okruh
- Řeka Bílina
- Ostatní řeky a potoky
- Vodní plochy
- Silnice I. třídy I/13, evropská silnice, Ervěnický koridor
- Silnice I. třídy I/27
- Silnice II. a III. třídy
- Stávající cyklostezky
- Sídla
- Komořanský areál

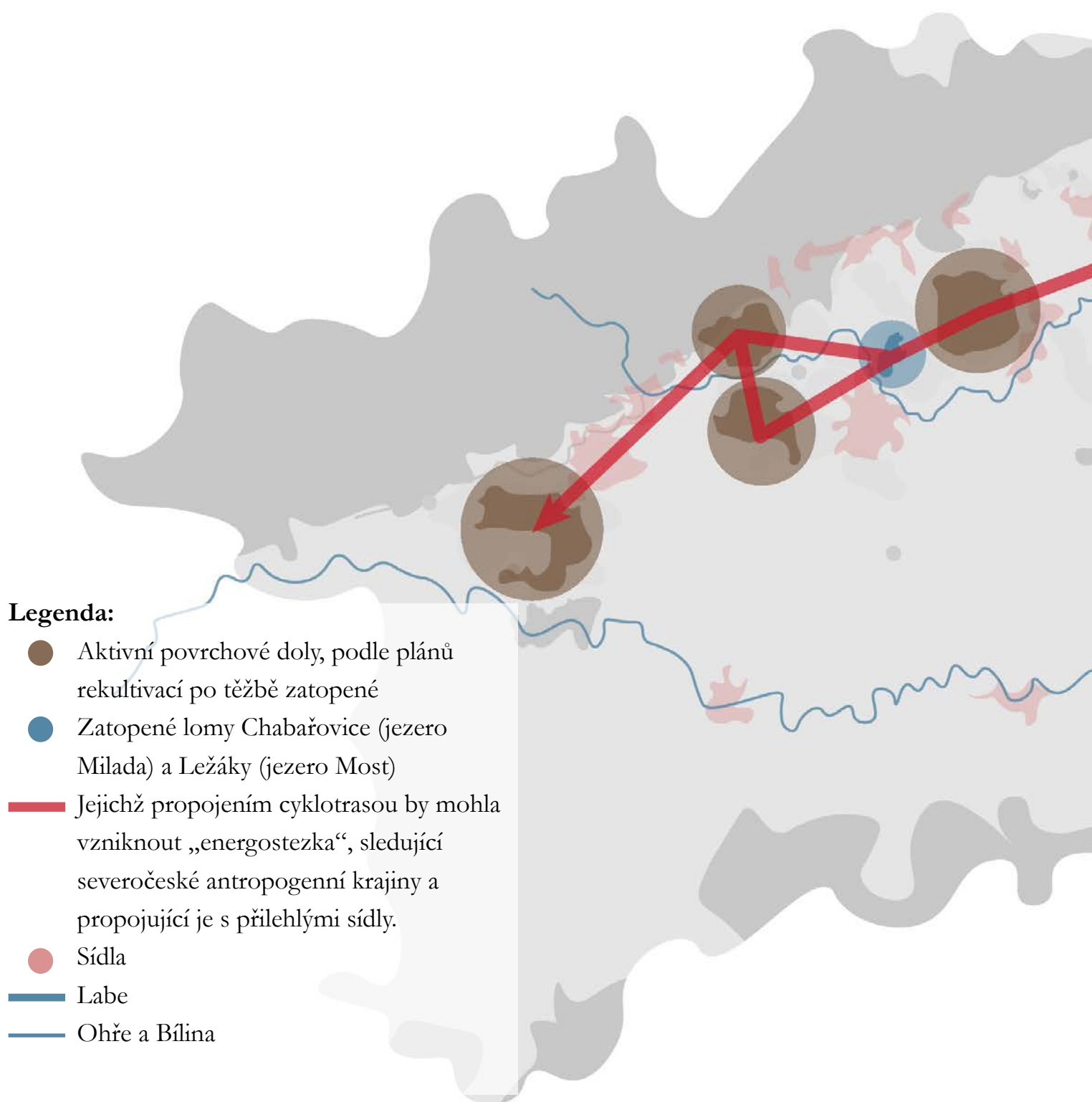
1 km

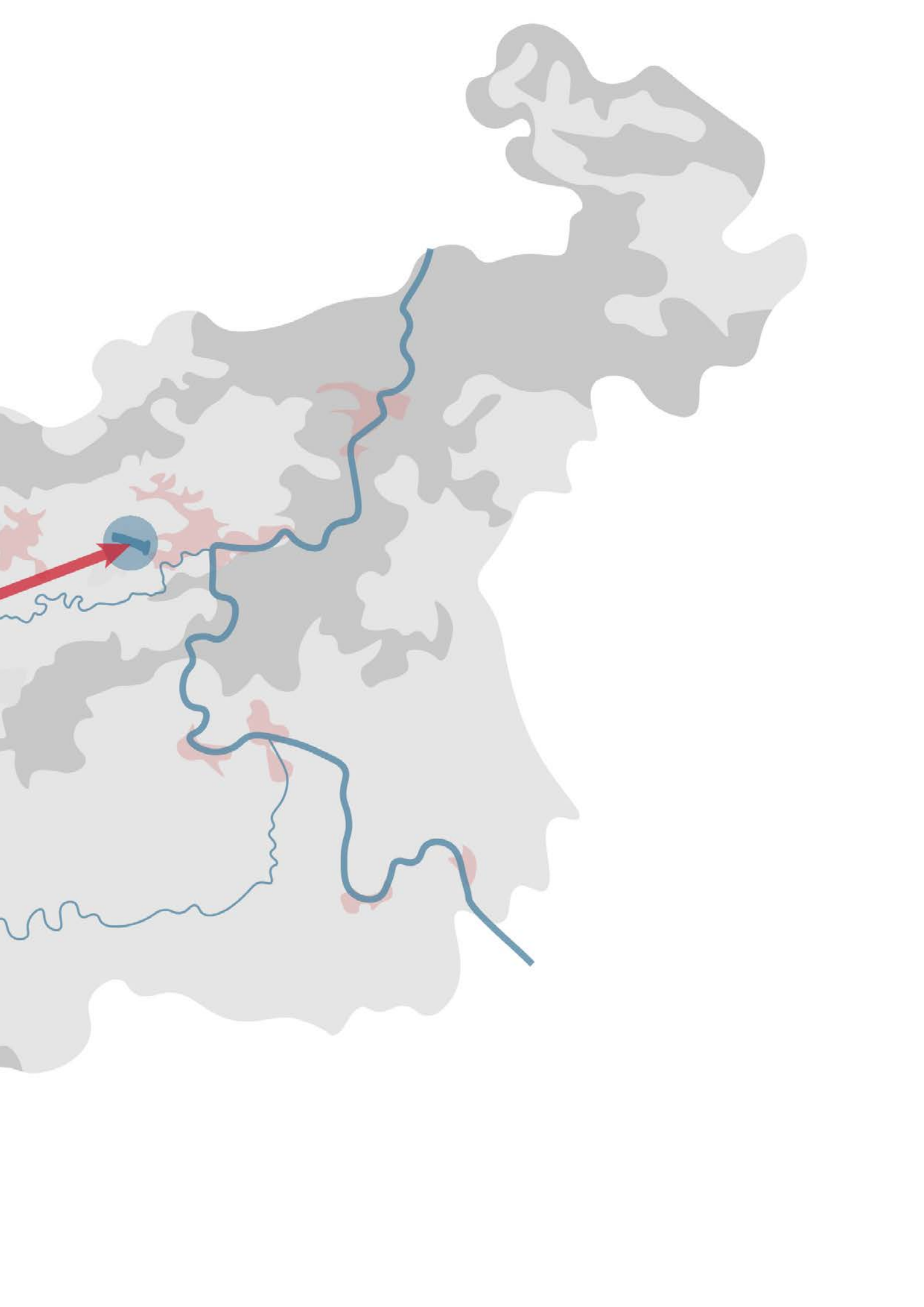
Krajská energost

tezka

Tvorba potenciální krajské těžební stezky

Shrnutí

Shrnutí návrhu
Stav zítra:
Krajina jako partner

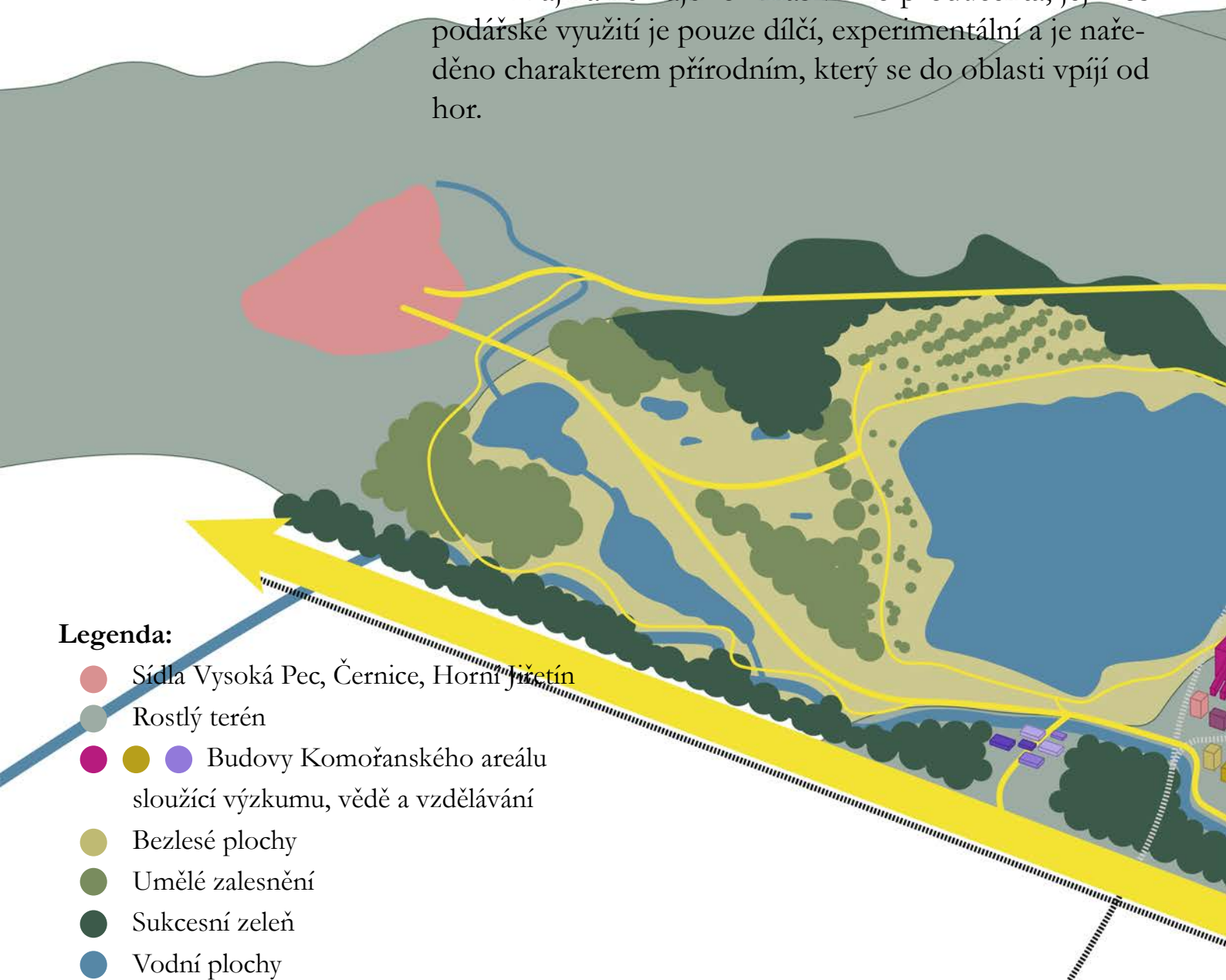
Hranice lomu jsou rozpuštěny. Vymaněná, znovu obývaná krajina se v měřítku tvora propojuje s nejbližšími sídly.

Krajina je v kontaktu s člověkem v různých intenzitách. Ten do oblasti nepřichází s cílem ji valorizovat, ale poznávat a znovu objevovat. Spolu s recyklovanou krajinou přináší i recyklovaný průmyslový areál nové obsahy pro větší sídla, která může svou novou, ne-průmyslovou náplní obohatit.

Krajina nehraje roli masivního producenta, její hospodářské využití je pouze dílčí, experimentální a je naředěno charakterem přírodním, který se do oblasti vpíjí od hor.

Legenda:

- Sídla Vysoká Pec, Černice, Horní Jiřetín
- Rostlý terén
- Budovy Komořanského areálu sloužící výzkumu, vědě a vzdělávání
- Bezlesé plochy
- Umělé zalesnění
- Sukcesní zeleň
- Vodní plochy
- Řeka Bílina, z trubek osvobozená
- Potoky a řeky
- Silnice I. třídy I/13 (Ervěnický koridor)
- Silnice III. třídy
- Železnice funkční a zrušená
- Cyklostezky

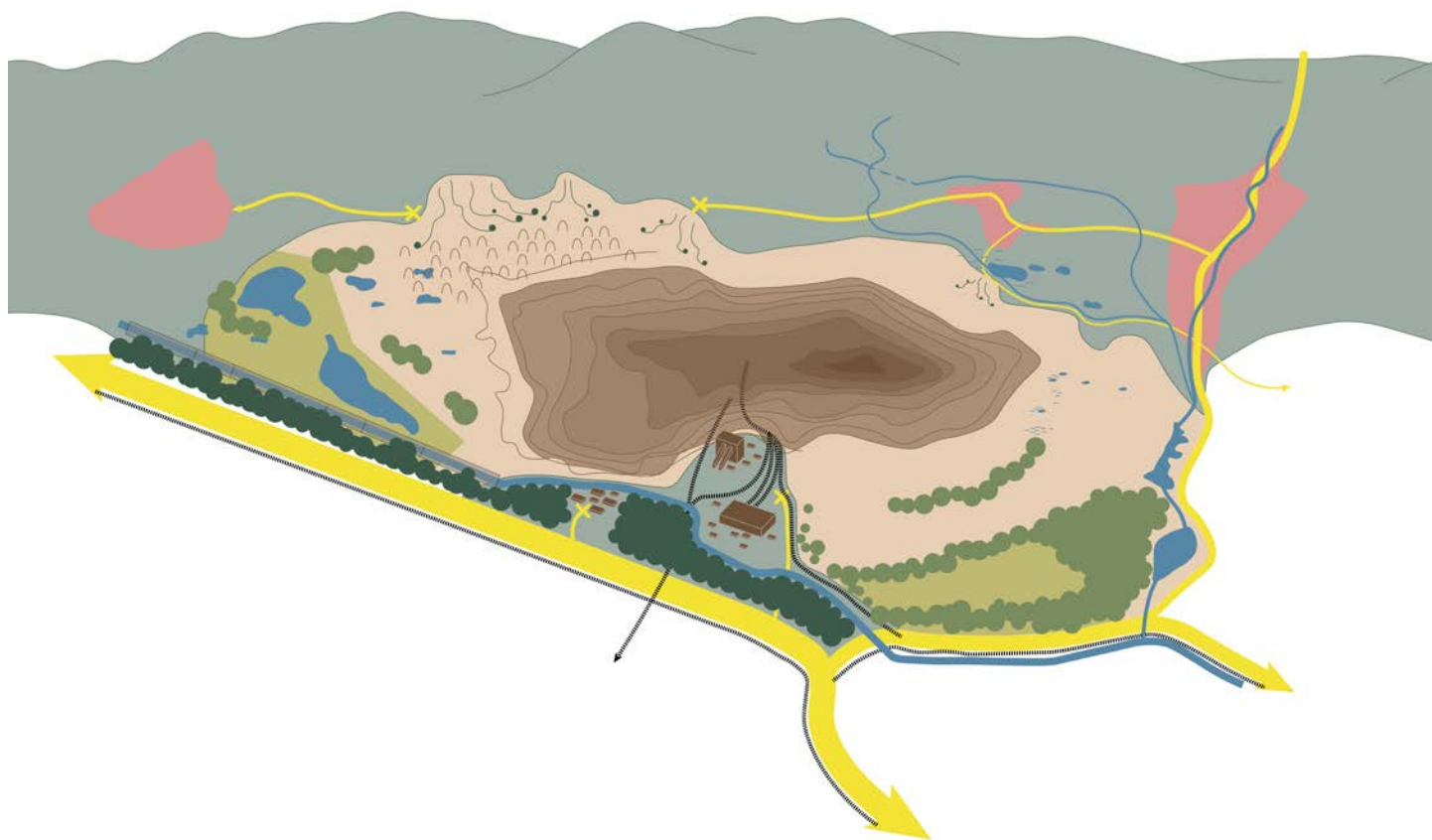

Stav dnes:

Krajina jako komodita

- Lapeňá pro jeden účel - produkci
- Nedostupná a odcizená
- V měřítku stroje
- Exploatovaná a výnosná
- Zapomenutá

Legenda:

PLOCHY

důl	výsypky	bezlesí	lesy	voda

DOPRAVA

neveřejná	veřejná

ÚČEL ZÁSTAVBY

průmyslový

Stav zítra:

Krajina jako partner

- Vymaněná a víceznačná
- Dostupná a obývaná
- V měřítku tvora
- Uzdravující se, recyklovaná, živá
- Znovu objevovaná

Legenda:

PLOCHY

vodní

bezlesí

lesy

DOPRAVA

veřejná

neveřejná

ÚČEL ZÁSTAVBY

výzkum

vzdělávání

věda

Interven krajíně

ce v

Albrecht

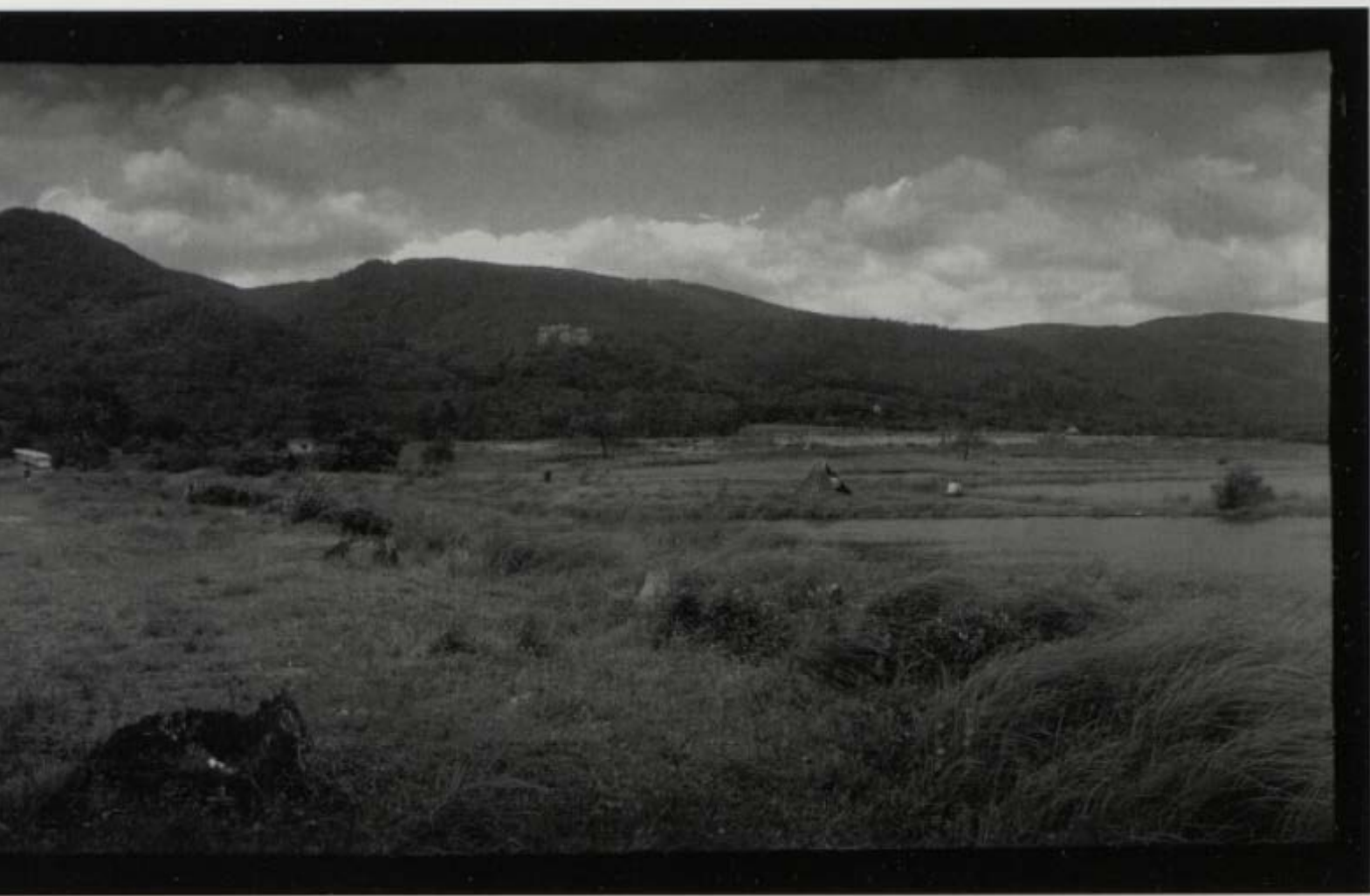
lávka

tická

Podoba krajiny před jejím
odtěžením
Josef Sudek: Dřínovské
jezero pod zámek
Jezeří, 1962

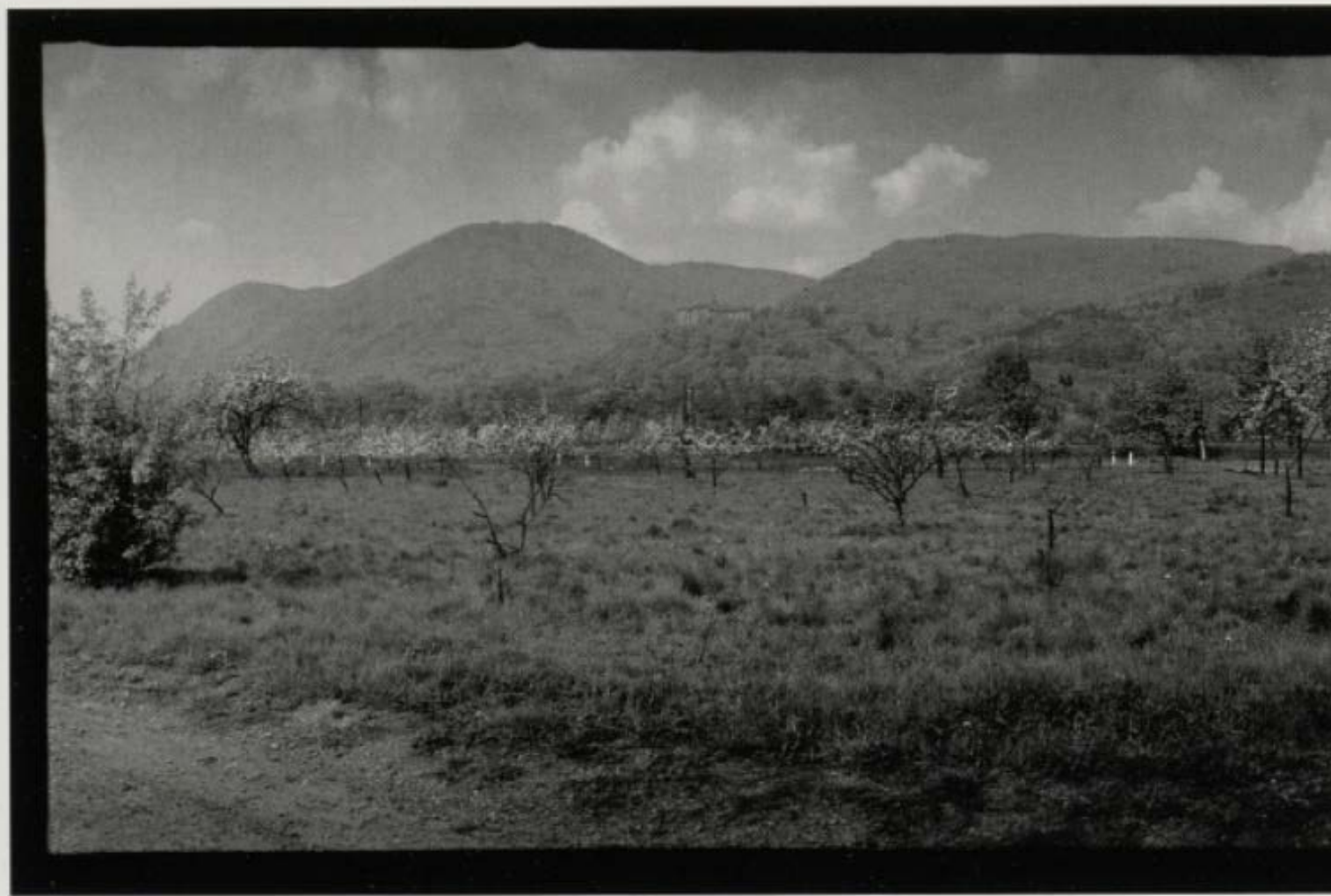

Podoba krajiny před jejím
odtěžením - Albrechtice
Josef Sudek: Jaro pod
Jezeřím (poslední?), 1961

**Podoba krajiny dnes
Na umělých terasách**

Území sídla Albrechtice
ve 30. letech 20. století a v
roce 2019

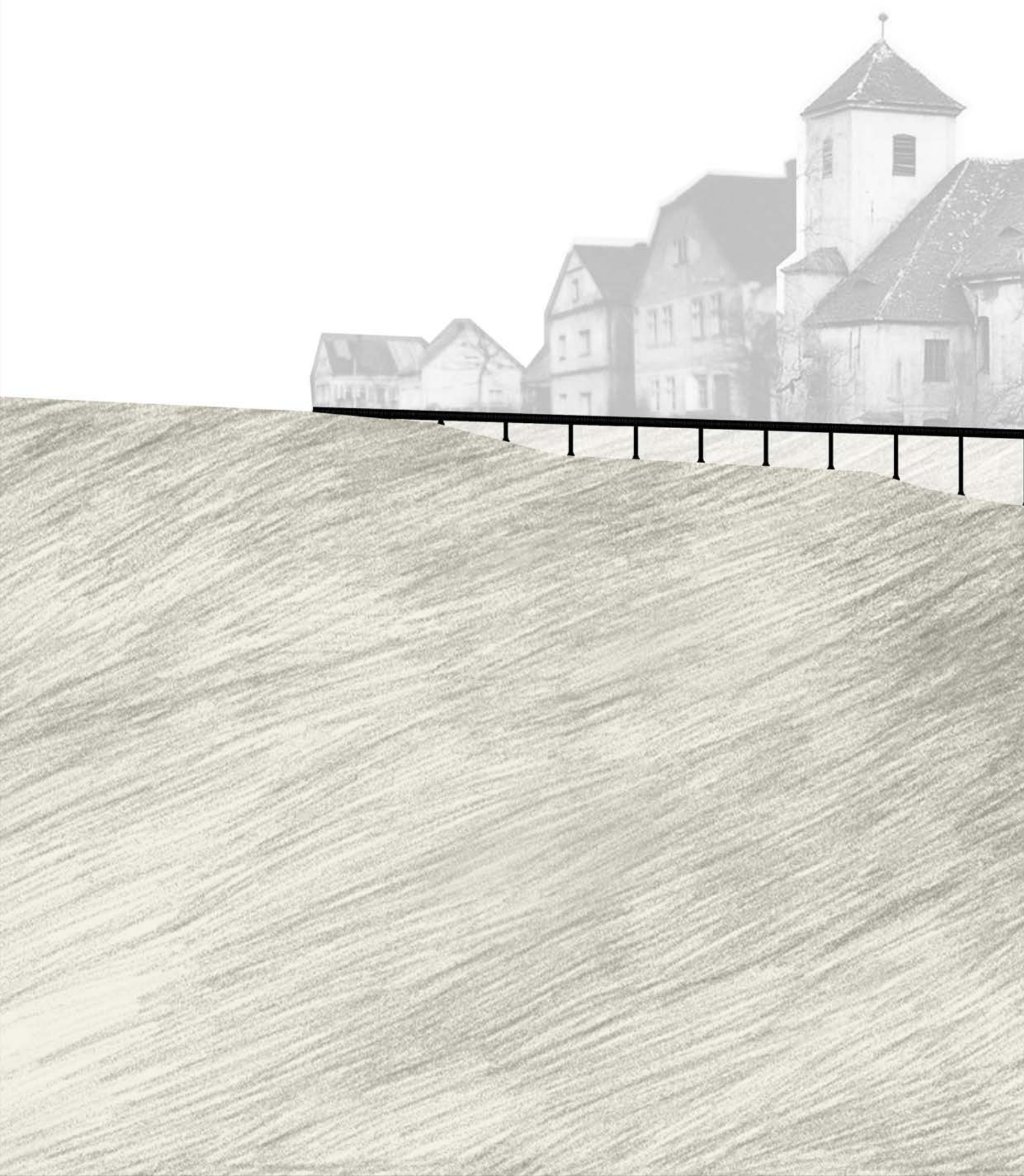

Albrechtická lávka

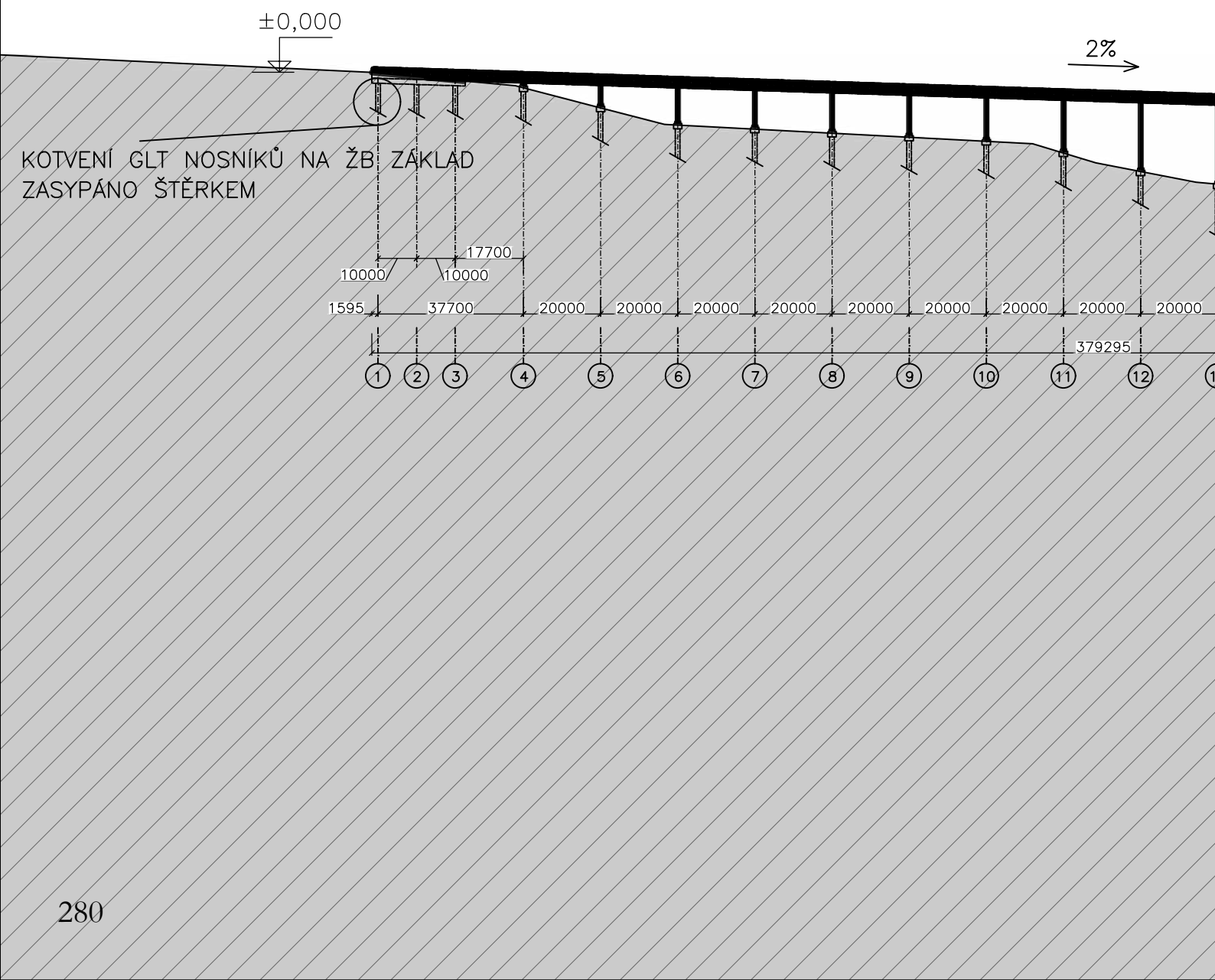
Albrechtická lávka odkazuje na „vedlejší účinky“ povrchové těžby. Masivní změnu topografie krajiny a její odsídlení. Zároveň tvoří most mezi minulým a současným (budoucím). Pout' zaniklou vesnicí je zakončena sestupem k antropogennímu jezeru.

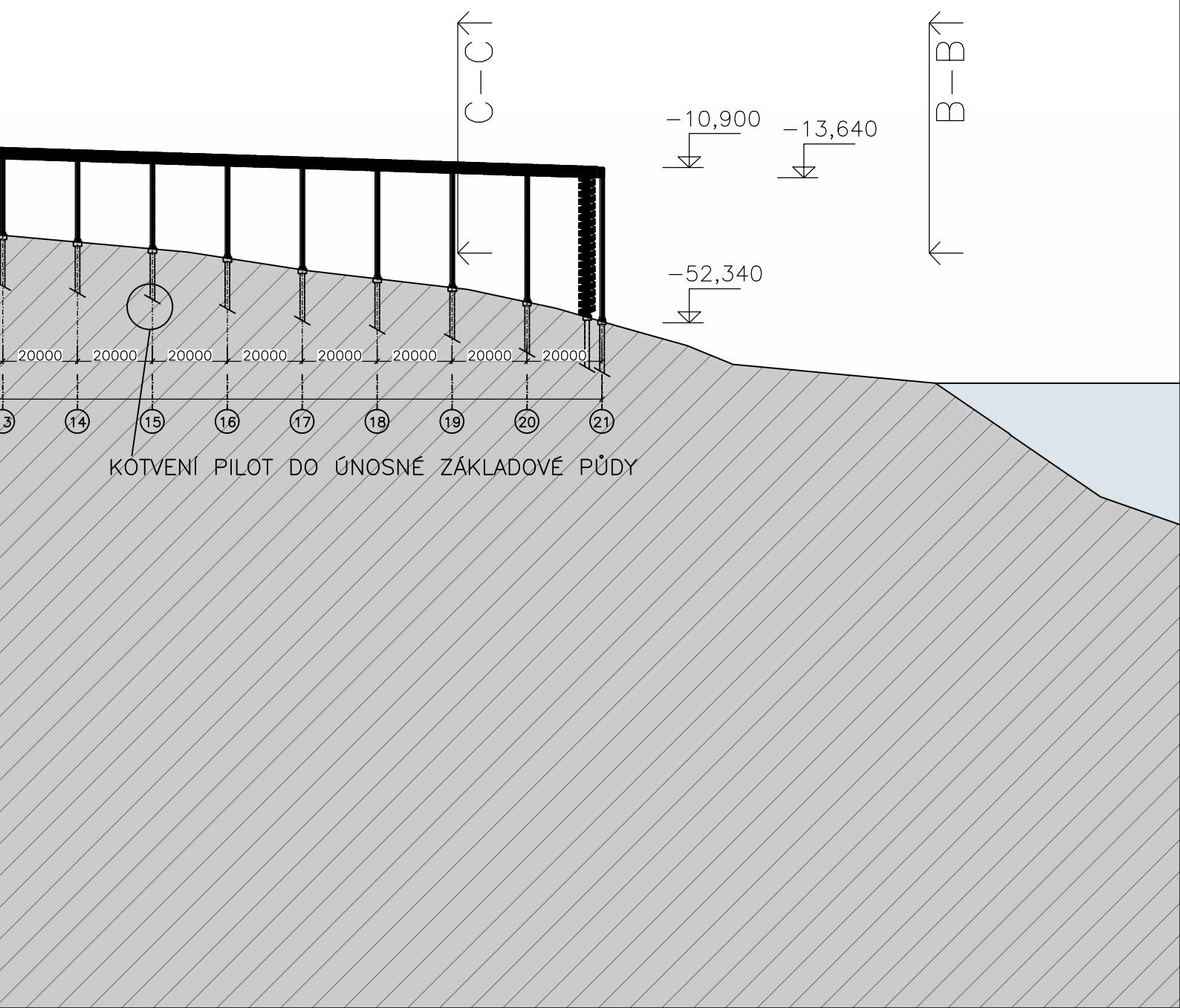

40m

POHLED A-A: ALBRECHTICKÁ LÁVKA M1:1500

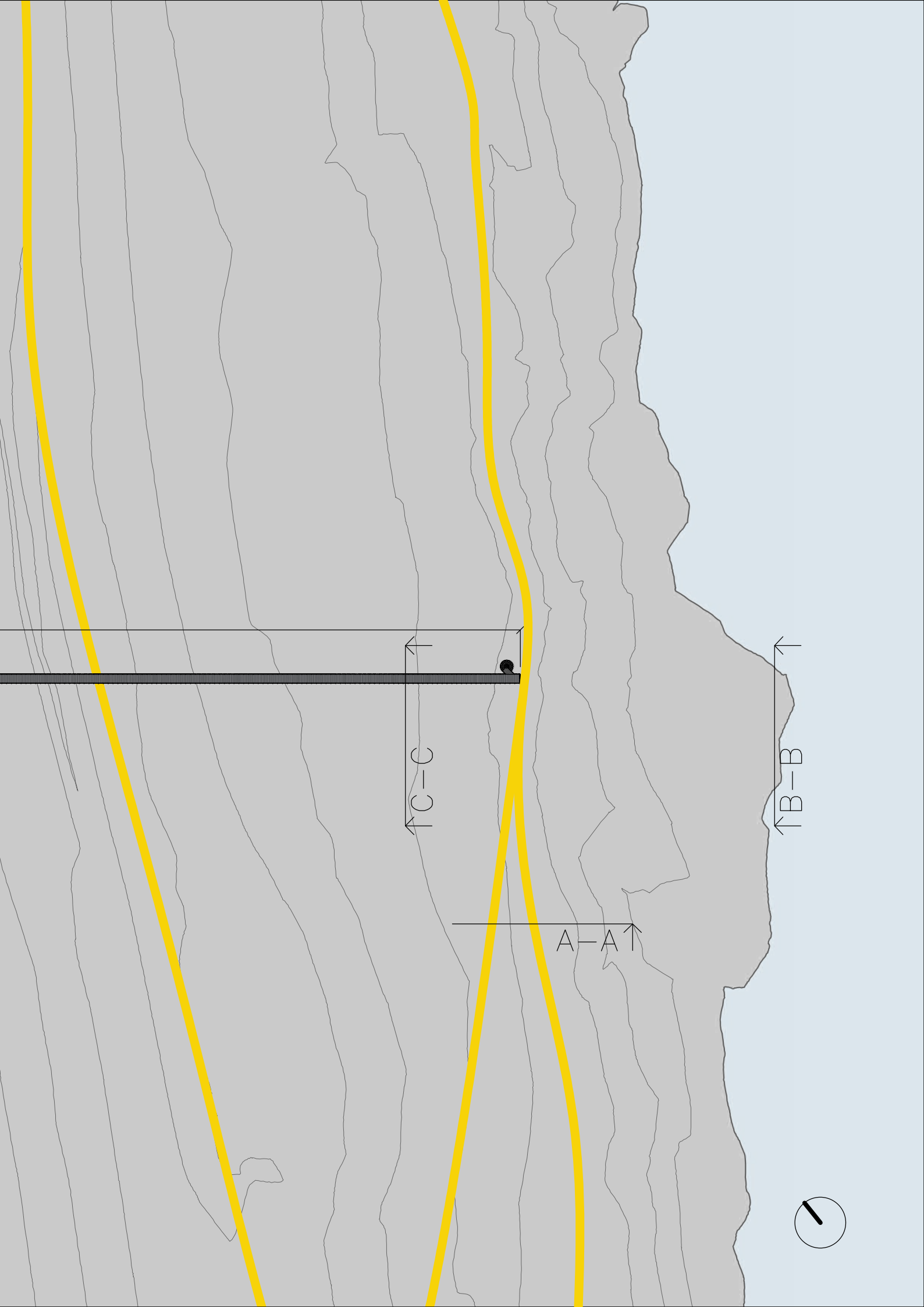

PŮDORYS: ALBRECHTICKÁ LÁVKA M1:1500

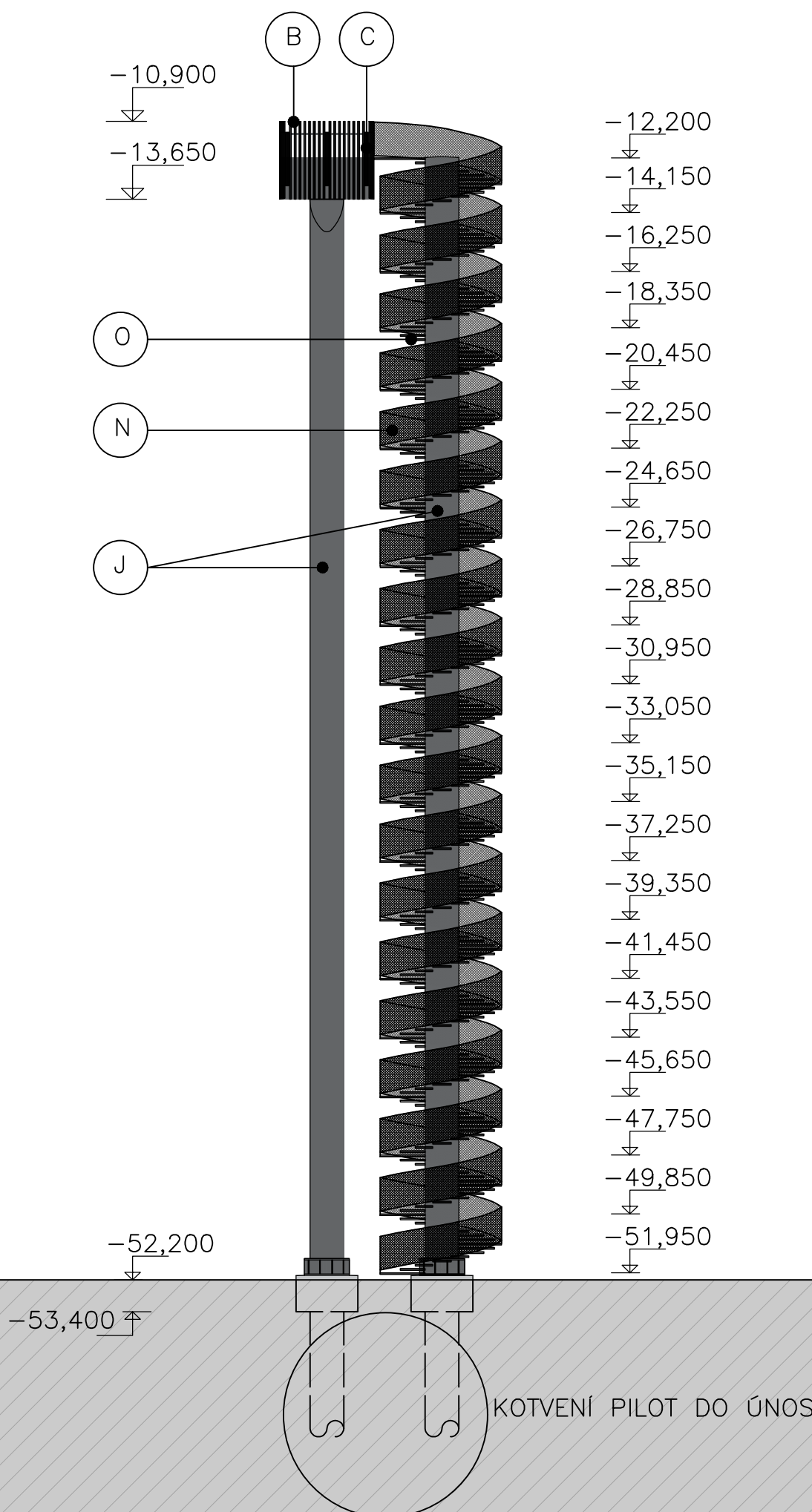

10m

POHLED B-B: LÁVKA SE SCHODIŠTĚM M1:200

- (B) ZÁBRADLÍ HLADKÉ PRKNO
50/180–2750MM
ROSTLÉ DUBOVÉ DŘEVO
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (C) SLOUPEK OCELOVÝ Ø150X150MM
KOTVENO KE GLT NOSNÍKU
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (J) OCELOVÝ SLOUP Ø1200/25MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (N) OCELOVÉ VNĚJŠÍ ZÁBRADLÍ Ø50MM
(SLOUPKY S MADLEM)
KOTVENO Z VNĚJŠÍ STRANY STUPŇŮ
VYPLNĚNÉ NEREZOVOU SÍTÍ
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (O) KONZOLOVÉ STUPNĚ Z POROROŠTU
KOTEVNO KE SLOUPU
VÝŠKA STUPNĚ 150MM
PODCHODNÁ VÝŠKA 2100MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO

PŮDORYS: POCHOZÍ PLOCHA M1:25

(A)

M
V
K
Ž
Z
5
M
C
H

(B)

(B)

(C)

(D)

2%

ADLO OCELOVÉ $\varnothing 50\text{MM}$ (TR50/4)
E VÝŠCE 900MM
OTVENO K OCELOVÉMU SLOUPKU
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO

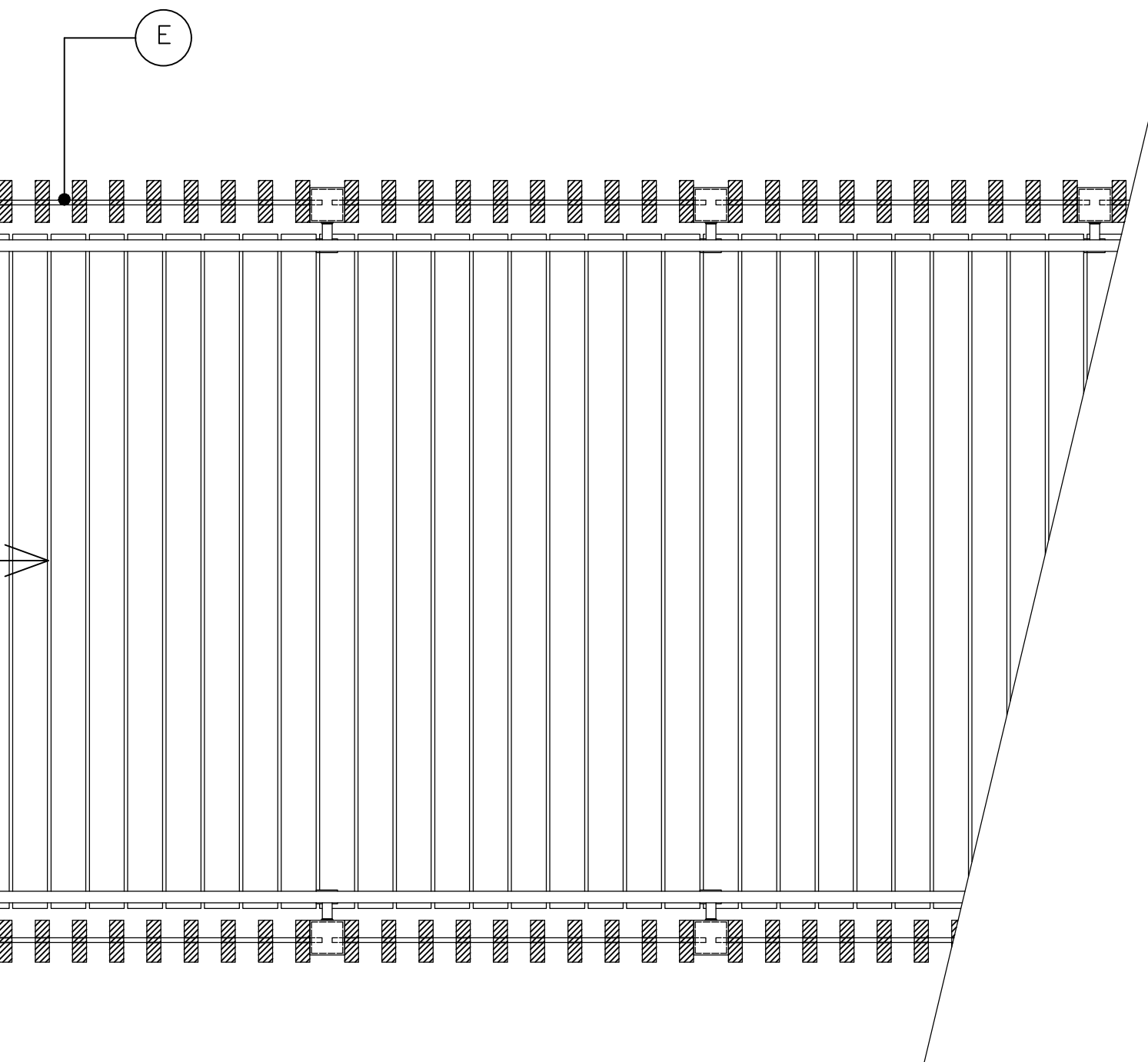
ÁBRADLÍ HLADKÉ PRKNO
60/180–2750MM

ODŘÍNOVÉ/SMRKOVÉ DŘEVO
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU

(C) SLOUPEK OCELOVÝ TR 150/10MM
DL. 1900MM
KOTVENO KE GLT NOSNÍKU
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO

(D) POCHOZÍ PLOCHA HLADKÁ FOŠNA
60/150–2900MM
ROSTLÉ DUBOVÉ DŘEVO
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU

(E) OCELOVÁ TYČ $\varnothing 50\text{MM}$
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO

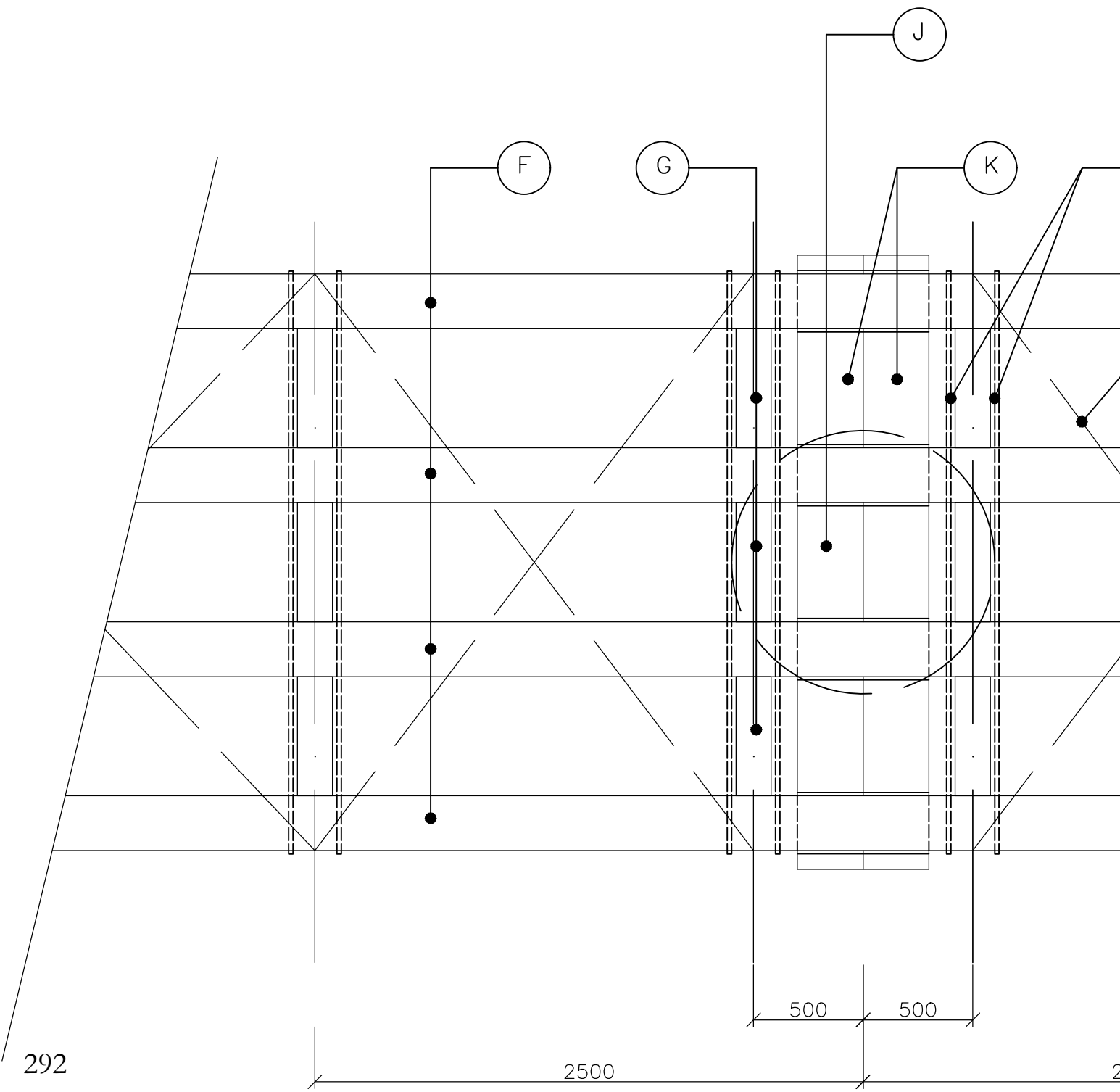
PŮDORYS: NOSNÁ KCE LÁVKY M1:25

F

GR
CH
HO

G

GR
PR
CH
HO

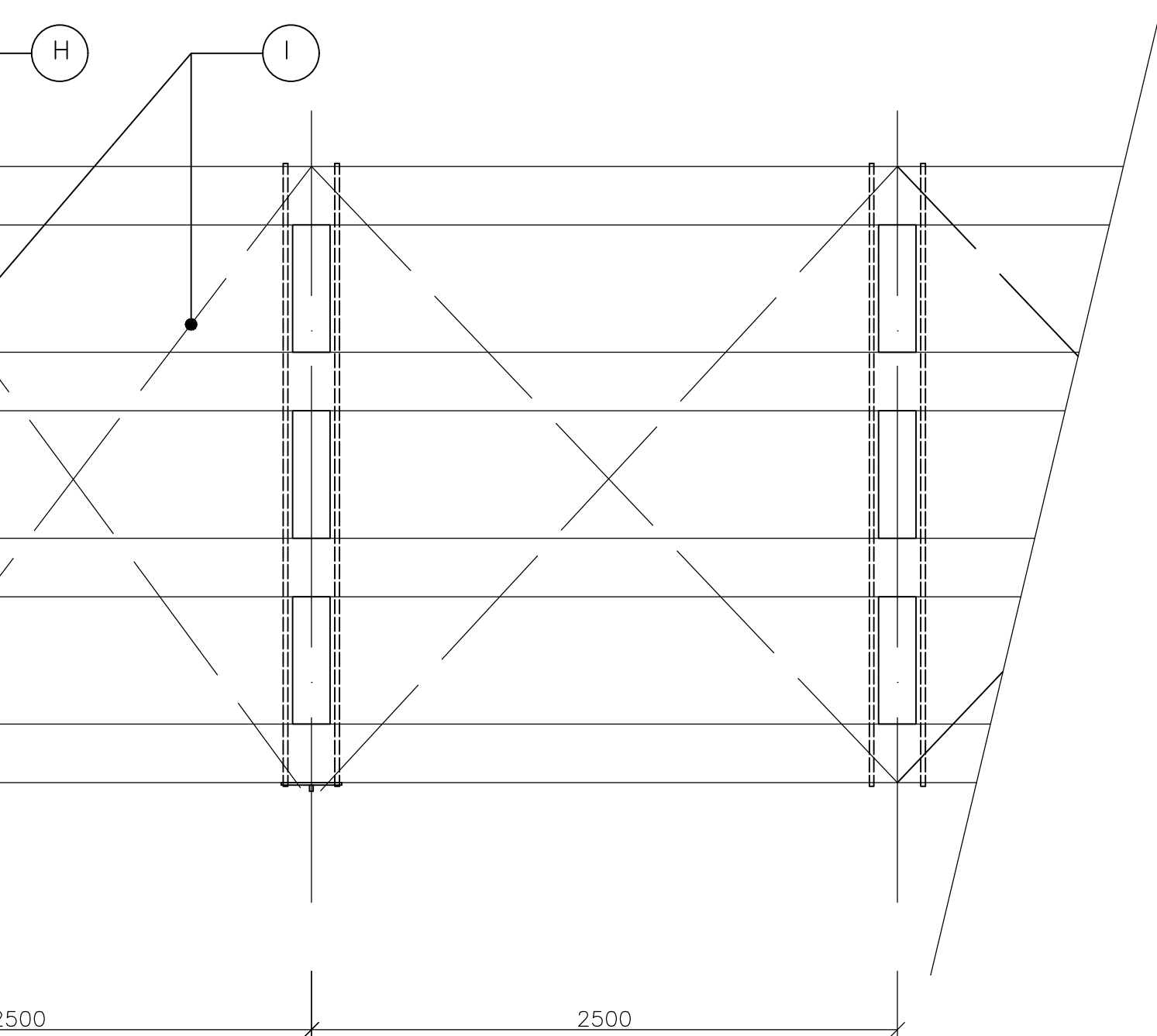

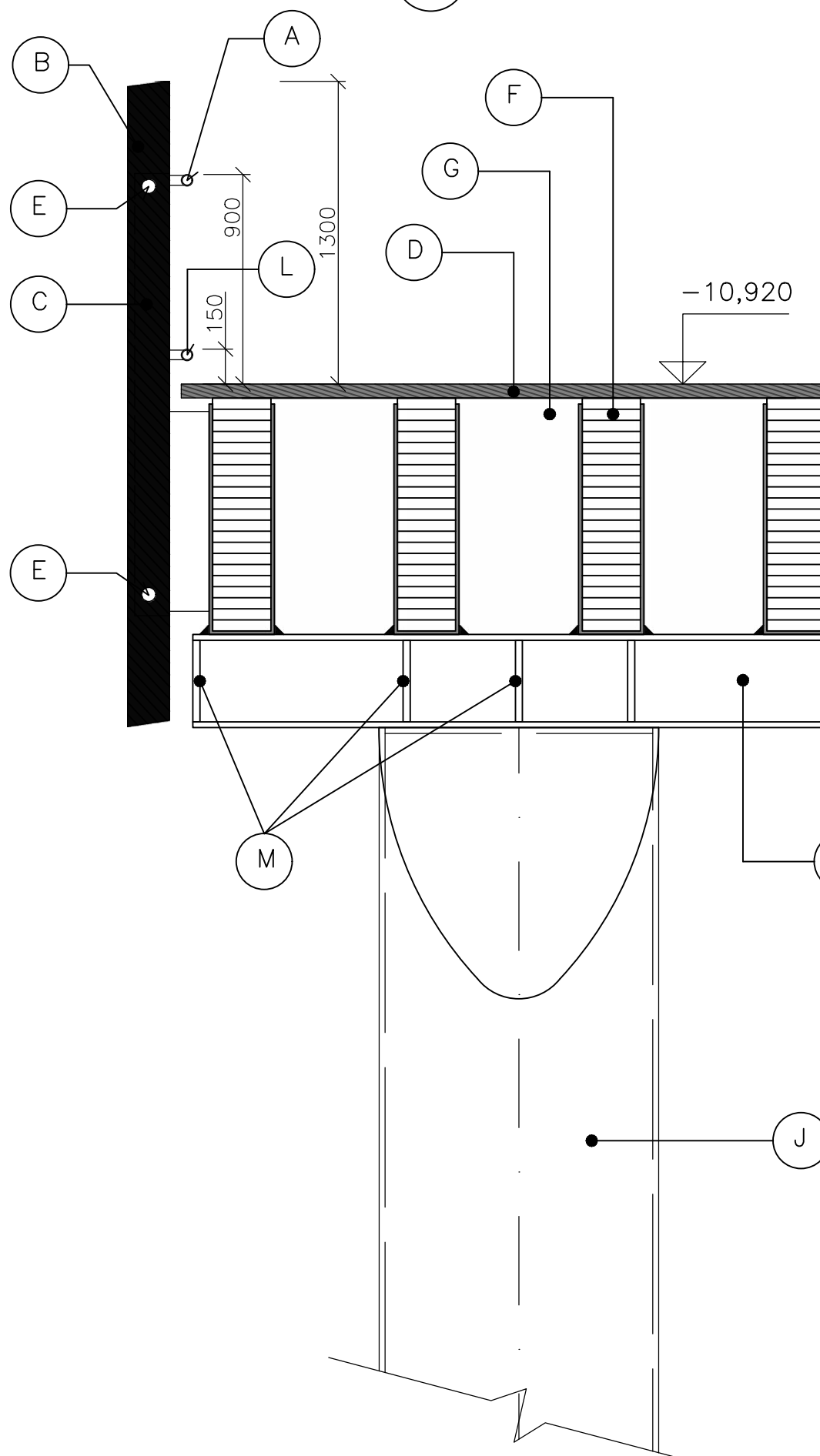
GLT NOSNÍK 250/1000–19980MM
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HUBÁM A HMYZU

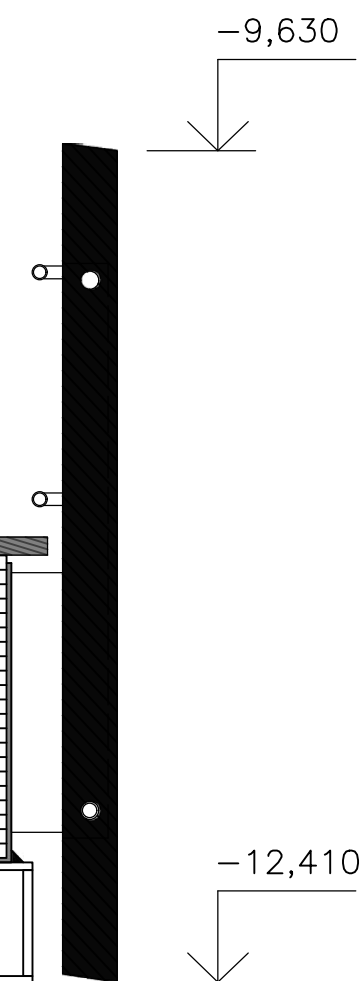
GLT NOSNÍK 160/1000–543MM
PRO PŘÍČNÉ ZTUŽENÍ
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HUBÁM A HMYZU

- (H) OCELOVÁ TÁHLA $\varnothing 20$ MM
SPOJENÍ GLT NOSNÍKŮ VE VODOROVNÉM
SMĚRU PŘI HORNÍ A DOLNÍ ÚROVNI
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (I) ZTUŽUJÍCÍ TÁHLA $\varnothing 20$ MM
ZAVĚTROVÁNÍ KONSTRUKCE
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (J) OCELOVÝ SLOUP $\varnothing 1200/25$ MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (K) PROFIL HEB 400MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO

ŘEZ C-C POHLED NA OSU (19) M1:25

(K)

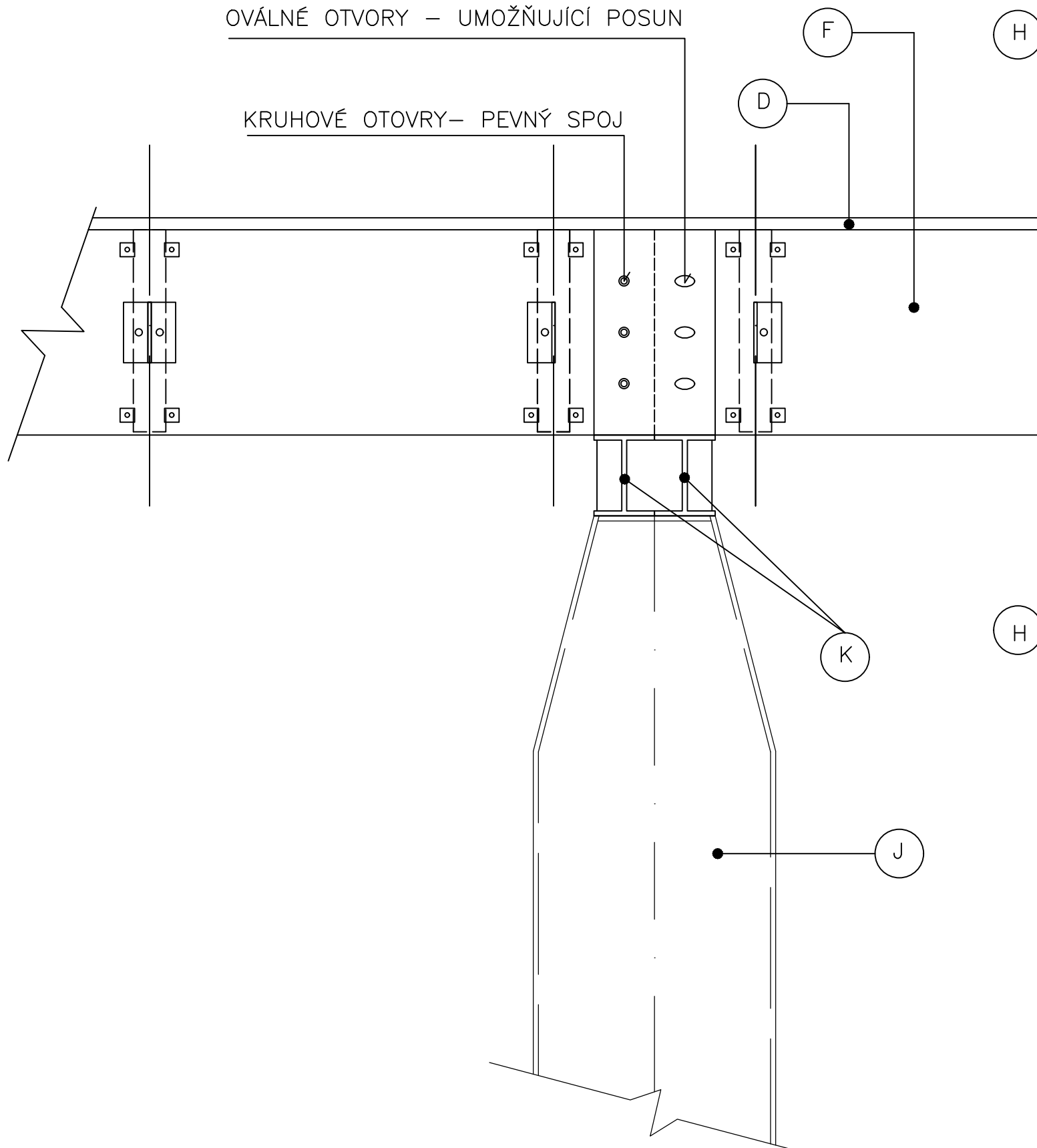
- (A) MADLO OCELOVÉ $\varnothing 50\text{MM}$ (TR50/4)
VE VÝŠCE 900MM
KOTVENO K OCELOVÉMU SLOUPKU
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (B) ZÁBRADLÍ HLADKÉ PRKNO
50/180 dl.2750MM
MODŘÍNOVÉ/SMRKOVÉ DŘEVO
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (C) SLOUPEK OCELOVÝ TR 150/10MM
DL. 1900MM
KOTVENO KE GLT NOSNÍKU
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (D) POCHOZÍ PLOCHA HLADKÁ FOŠNA
60/150–2900MM
ROSTLÉ DUBOVÉ DŘEVO
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (E) OCELOVÁ TYČ $\varnothing 50\text{MM}$
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (F) GLT NOSNÍK 250/1000–19980MM
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (G) GLT NOSNÍK 160/1000–543MM
PRO PŘÍČNÉ ZTUŽENÍ
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (J) OCELOVÝ SLOUP $\varnothing 1200/25\text{MM}$
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (K) PROFIL HEB 400MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (L) OCELOVÉ TYČ $\varnothing 50\text{MM}$
(VODÍCÍ LINIE PRO BÍLOU HŮL)
VE VÝŠCE 100MM
KOTVENO K OCELOVÉMU SLOUPKU
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (M) VÝZTUHY PROFILU HEB 400MM

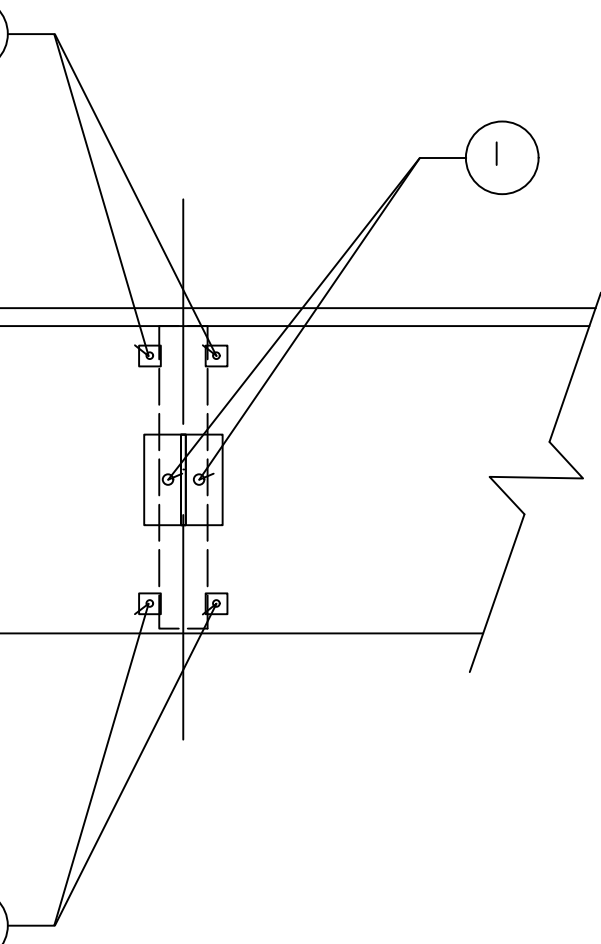

DETAIL KOTVENÍ SLOUPU V HORNÍ ČÁSTI M1:25

OVÁLNÉ OTVORY – UMOŽŇUJÍCÍ POSUN

KRUHOVÉ OTVORY – PEVNÝ SPOJ

- (D) POCHOZÍ PLOCHA HLADKÁ FOŠNA
60/150–2900MM
ROSTLÉ DUBOVÉ DŘEVO
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (F) GLT NOSNÍK 250/1000–19980MM
CHEMICKY OŠETŘENO PROTI DŘEVOKAZ.
HOUBÁM A HMYZU
- (H) OCELOVÁ TÁHLA $\varnothing 20$ MM
SPOJENÍ GLT NOSNÍKŮ VE VODOROVNÉM
SMĚRU PŘI HORNÍ A DOLNÍ ÚROVNI
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (I) ZTUŽUJÍCÍ TÁHLA $\varnothing 20$ MM
ZAVĚTROVÁNÍ KONSTRUKCE
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (J) OCELOVÝ SLOUP $\varnothing 1200/25$ MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO
- (K) PROFIL HEB 400MM
ŽÁROVĚ ZINKOVÁNO

**Hory, Jezeří, terasy, důl:
Území pro lávku dnes.**

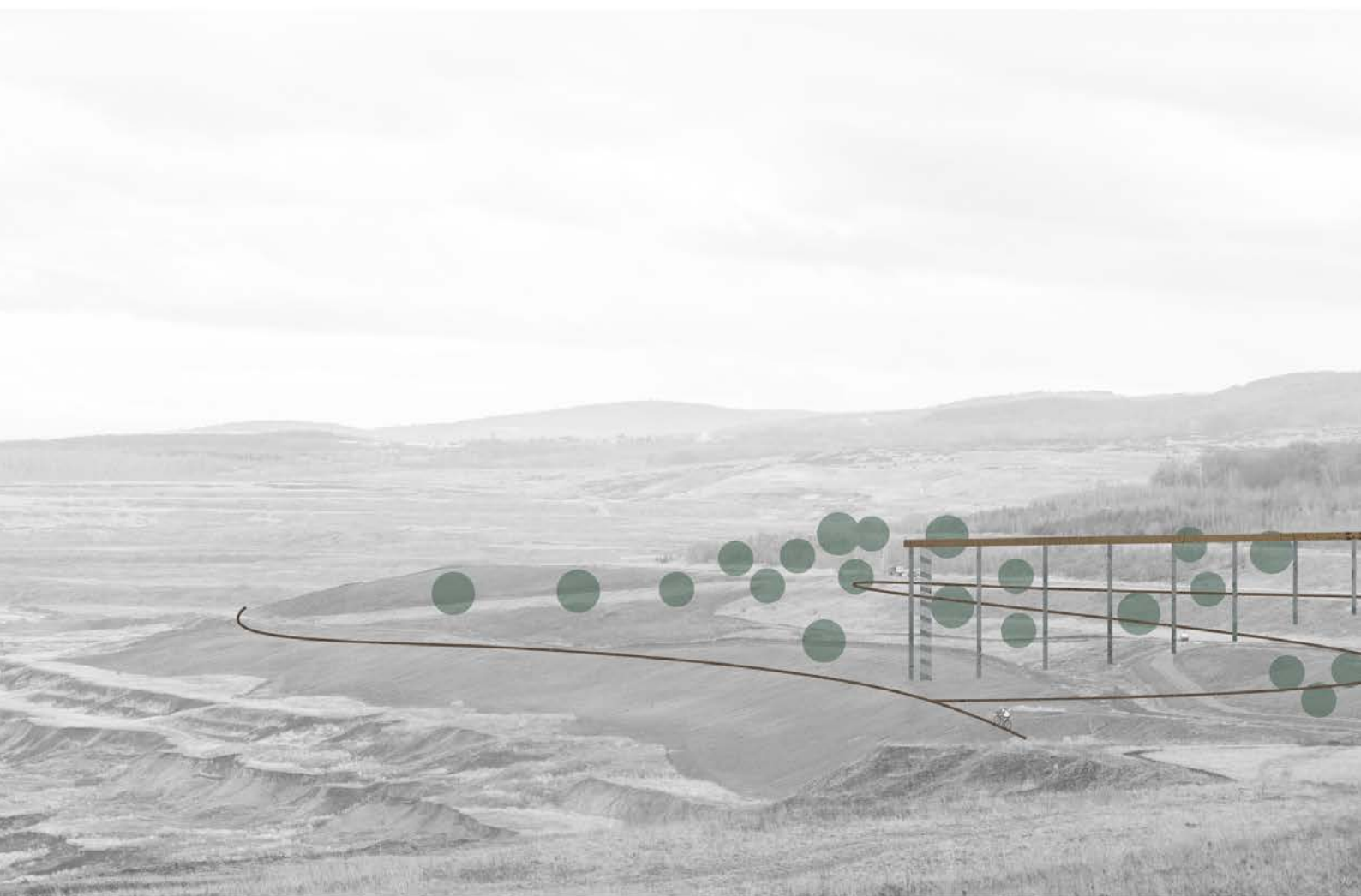
Albrechtická lávka
Fáze výstavby v procesu
končící těžby

**Albrechtická lávka
Fáze kombinace
přirozeného a umělého
zalesňování**

Albrechtická lávka
Konečná fáze se
zatopenou zbytkovou
jámou

Účel a koncepce

Koncept:

Albrechtická lávka bude sloužit jako připomínka mizející historie lidí putujících krajem. Zkrátí jim cestu z původní ulice (dnes slepá silnice III. třídy) k nově vzniklému jezeru a pomůže si uvědomit historii tohoto území. Lávka se stane stezkou v pomyslném vzduchoprázdnu, která nabídne výhledy do nově utvářené krajiny. Úroveň lávky v celé své délce bude kopírovat původní rostlý terén, který byl v průběhu 20. století odtěžen. Její směr a délka pak bude sledovat linii zaniklého sídla Albrechtice, které bylo jako jedno z mnoha v Severních Čechách srovnáno se zemí z důvodu těžby hnědého uhlí. Na konci putování zaniklou vesnicí budu moci sejít po točitém schodišti na úroveň současného terénu, k jezeru.

Pozemek

Katastr:

Lávka bude umístěna v katastru Horního Jiřetína ve volné krajině, která je však v současnosti zdevastovaná rozsáhlou těžbou probíhající v posledních desetiletích. Pozemek, na kterém bude umístěna, se nachází vzdušnou čarou zhruba 1 km od místní části města Horní Jiřetín -Černice. Zámek Jezeří, který leží již v oblasti Krušných hor, je pak vzdušnou čarou vzdálen zhruba 800 m.

Topografie:

Lávka je navržena na terasovitě se svažujícím terénu. Její nástupní plocha bude umístěna na rostlém terénu v nadmořské výšce 250 m. Lávka bude nejvýše vyzdvižena nad terénem na svém konci, v přibližné výšce původního terénu, který se podle historických map nacházel v nadmořské výšce 230-240 m. V tomto místě současný terén dosahuje 195 m n. m. Rozdíl původní a současné úrovně terénu tvoří výšku lávky.

Vlastnictví:

V současné době je pozemek ve správě těžební společnosti Sev.en, která na plochách provozuje rekultivační práce, zahlazující dopady plošné těžby.

Vegetace: Nyní je pozemek téměř bez vegetace, podle plánu rekultivace by měla být plocha postupně přirozeně a uměle zalesněna vysokými dřevinami.

Stavební činnosti je doporučeno koordinovat s výsadbou dřevin tak, aby výstavba lávky nenarušila potenciálně vzniklou novou vegetaci. V blízkosti objektu se nachází poničené Jezeřské arboretum, bývalá zámecká zahrada.

Doprava: V blízkosti lávky vede přerušená podkrušnohorská silnice III. třídy. Lávka navazuje na současnou silnici III. třídy, která náhle končí a spolu s narůstajícím sklonem odtěženého svahu se mění v serpentinovitou, která by se dále měla napojit na cyklostezku kolem budoucího jezera.

Popis objektu

Objekt je mírně se svažující lávka pro pěší a cyklisty. Její rozměry jsou odvozeny z historického umístění vesnice Albrechtice a topografie zaniklé krajiny. Půdorysný tvar lávky je obdélníkovitý – v celé své délce 380m a šířce 3m se line v původní úrovni rostlého terénu. Lávka na svém konci ční 40m nad současným terénem tvarovaným člověkem, na který se možno sestoupit točitým schodištěm.

Materiál

Materiál pro konstrukci lávky a schodiště byl zvolen jako kombinace ocelových a dřevěných prvků. Tento výběr byl vytvořen na základě porovnání s jinými variantami konstrukcí - jejich míry zásahu do krajiny a charakteru okolního přírodního rázu.

Povrchová úprava ocelových prvků: Ocelové prvky (sloupy, madla, schody, táhla, ..) se navrhuje žárově zinkovat. Protože některé prvky přesahují svými rozměry zinkovací vany a přepravní mechanizaci, bude nutné provést napojení pomocí např. šroubení. V případě požadavku investora je možné místo zinkování provést ochranné protikorozi nátěry (tento způsob umožní svaření konstrukce na místě, je však nutné počítat s obnovováním nátěrů v čase).

Nosná konstrukce

Svislé konstrukce:

Nosný systém je tvořen ocelovými sloupy kruhového průměru 1200/25 mm s tvarovou úpravou v jejich horní části. Osová vzdálenost sloupů je 20 m.

Jednotlivé sloupy jsou zakončeny ocelovým HEB profilem v délce odpovídající šířce lávky. Na profilu jsou naváženy kotevní U profily pro možnost osazení dřevěných prvků tvořících vodorovnou nosnou konstrukce lávky.

Vodorovné konstrukce:

Vodorovná nosná konstrukce je osazena ze sloupu na sloup a tvoří ji 4x GLT nosník vel. 250/1000 mm. Ztužení vodorovných prvků (kolmo na hlavní nosné prvky) je provedeno rovněž GLT nosníků ve stejné výšce.

Vodorovná konstrukce lávky je ve spodní části doplněna diagonálními ocelovými ztužidly. Krajiní nosníky jsou od sebe osově vzdáleny 2380 mm.

Základy:

Sloupy jsou kotveny pomocí ocelových prstenců s výztuhami k železobetonové hlavici piloty. Piloty jsou kotvené do úrovně základové únosné půdy. V místě nástupu, kde se lávka dotýká terénu, jsou GLT nosníky založeny na železobetonové pasy. Konstrukce je chráněna geotextílií a zasypána šterkem. (V místě styku lávky a rostlého terénu by neměl být umístěn odvodňovací kanálek, aby se voda nevlévala na svažující se lávku.)

Návrh rozměrů:

Návrh lávky včetně točitého schodiště určuje pouze tvarový charakter objektu. Není jeho technickým řešením ani konstrukčním řešením. Rozměry jednotlivých prvků jsou s pomocí statika odhadnuty prostřednictvím zjednodušených výpočtů a porovnání s obdobnými projekty.

Hlavní nosné prvky jsou hrubě odhadnuty takto:

nejvyšší sloup lávky kruhového Ø1200/25,
podélné GLT nosníky na rozpětí 20m Ø250/1000,
příčné GLT nosníky Ø160/1000,
táhla Ø20mm,
profil HEB 400mm.

Nenosná konstrukce

Pochozí plocha lávky:

Pochozí plochu lávky tvoří fošny tloušťky 60 mm z rostlého dubového dřeva. Kotveny jsou ke GLT nosníkům. Kladeny jsou v příčném směru s mezerami 15mm.

Zábradlí lávky:

Zábradlí lávky tvoří ocelové sloupky obdélníkového tvaru v osové vzdálenosti 1650 mm kotvené k bočnímu líci GLT nosníků. Na tyto sloupky se z vnitřního líce lávky navaří ocelové vodorovné zábradlí průměru 50 mm. Výška horní úrovně zábradlí je 900 mm. V úrovni 100 mm nad pochozí plochou je umístěno druhé madlo stejných rozměrů a plní funkci vodící linie.

Po obvodu lávky je zábradlí doplněno z vnější strany svislými dřevěnými prkny (dubové) vel. 50/180 mm a mezerou 110 mm osazenými na 2x ocelovém trubkovém profilu průřezu 50 mm, který je kotven do svislých ocelových sloupků. Prkna převyšují ocelové zábradlí o 400 mm a svojí spodní částí zakrývají jak dřevěné GLT nosníky, tak ocelový nosník HEB.

Schodiště:

Schodiště vedoucí do výšky 40 m nad terén je řešeno jako vřetenové točité schodiště se šířkou schodišťového ramene 1500 mm. Vřeteno je tvořeno ocelovým sloupem průměrem 1200/25 mm. Jednotlivé stupně a podesty z poroštů jsou kotveny k vřetenu. Zábradlí bude umístěno po obou stranách stupňů a jeho výška bude po obvodu 1200 mm a na vřetenu bude výška 900 mm. Madlo Ø50 mm. Z vnější strany schodiště je zábradlí se sloupky doplněno o nerezovou síť.

Rozměry stupně na výstupní čáře je 150/330 mm. Počet stupňů mezi podestami je 15.

Pro zajištění tuhosti by měla být konstrukce schodiště doplněna o předpínací ocelová lana kotvená do železobetonové konstrukce v terénu.

Povrchová úprava dřevěných prvků:

Dřevěné prvky budou ošetřeny chemicky (tlaková impregnace/nátěr) jako prevence proti dřevokazným houbám, plísním a hmyzu.

Požární bezpečnost

Jelikož se jedná o otevřenou konstrukci umístěnou v exteriéru, určenou pro pěší a cyklisty, není dle platných předpisů nutná dodatečná ochrana ve formě nátěrů ani konstrukčního opatření.

Dostatečná požární odolnost je zajištěna hodnotami požární odolnosti jednotlivých konstrukčních prvků.

Bezbariérovost

Lávka je navržena s bezbariérovým přístupem. Prostor před vstupem na lávku je upraven a přechod mezi terénem a konstrukcí je řešen s minimálním výškovým rozdílem, tak aby bylo možné se na lávku pohodlně dostat. Lávka je ve sklonu pouze v podélném směru (2%). Propojení s okolní krajinou z nižší úrovně na lávce je řešeno prostřednictvím vizuálně propustného zábradlí.

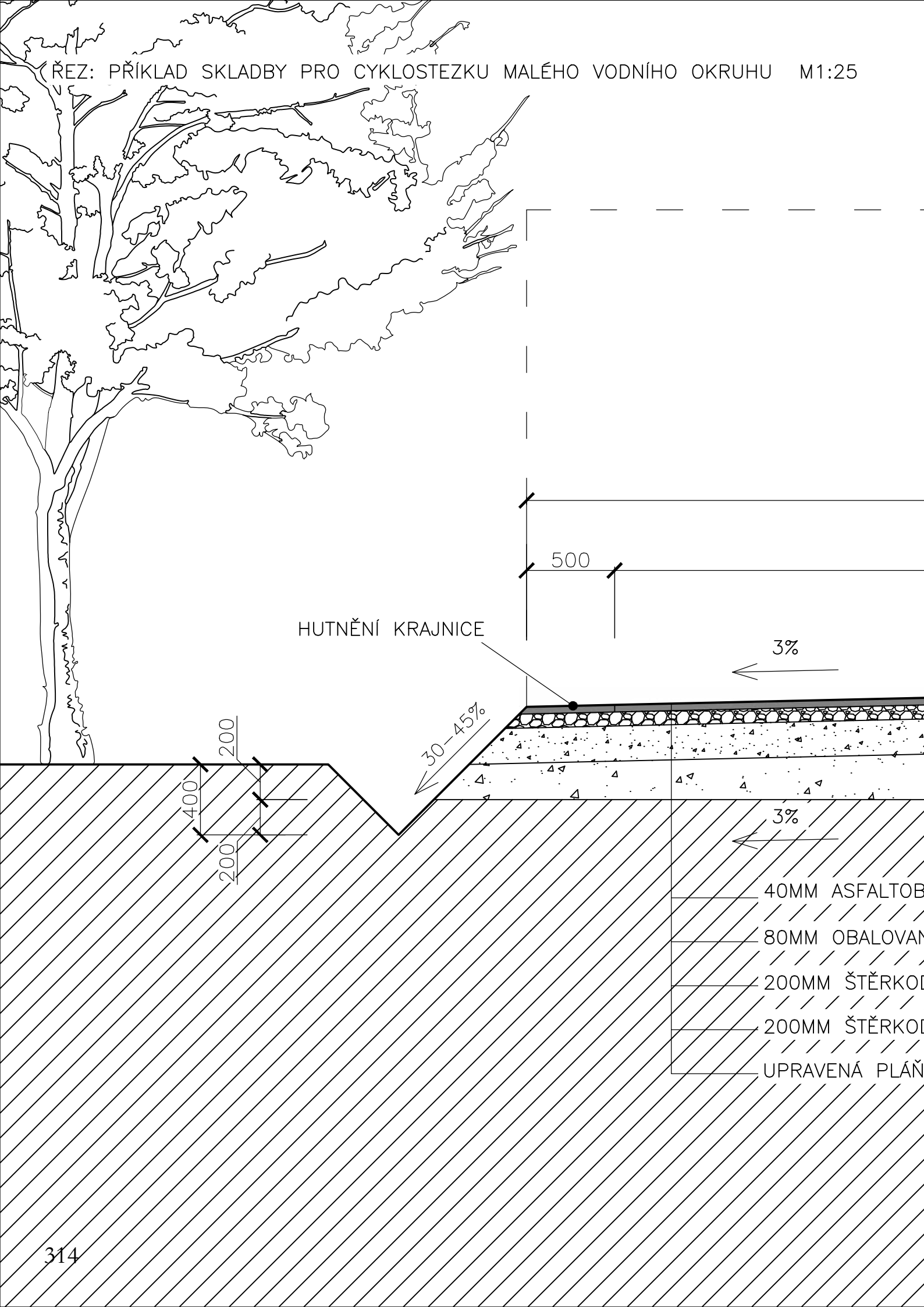

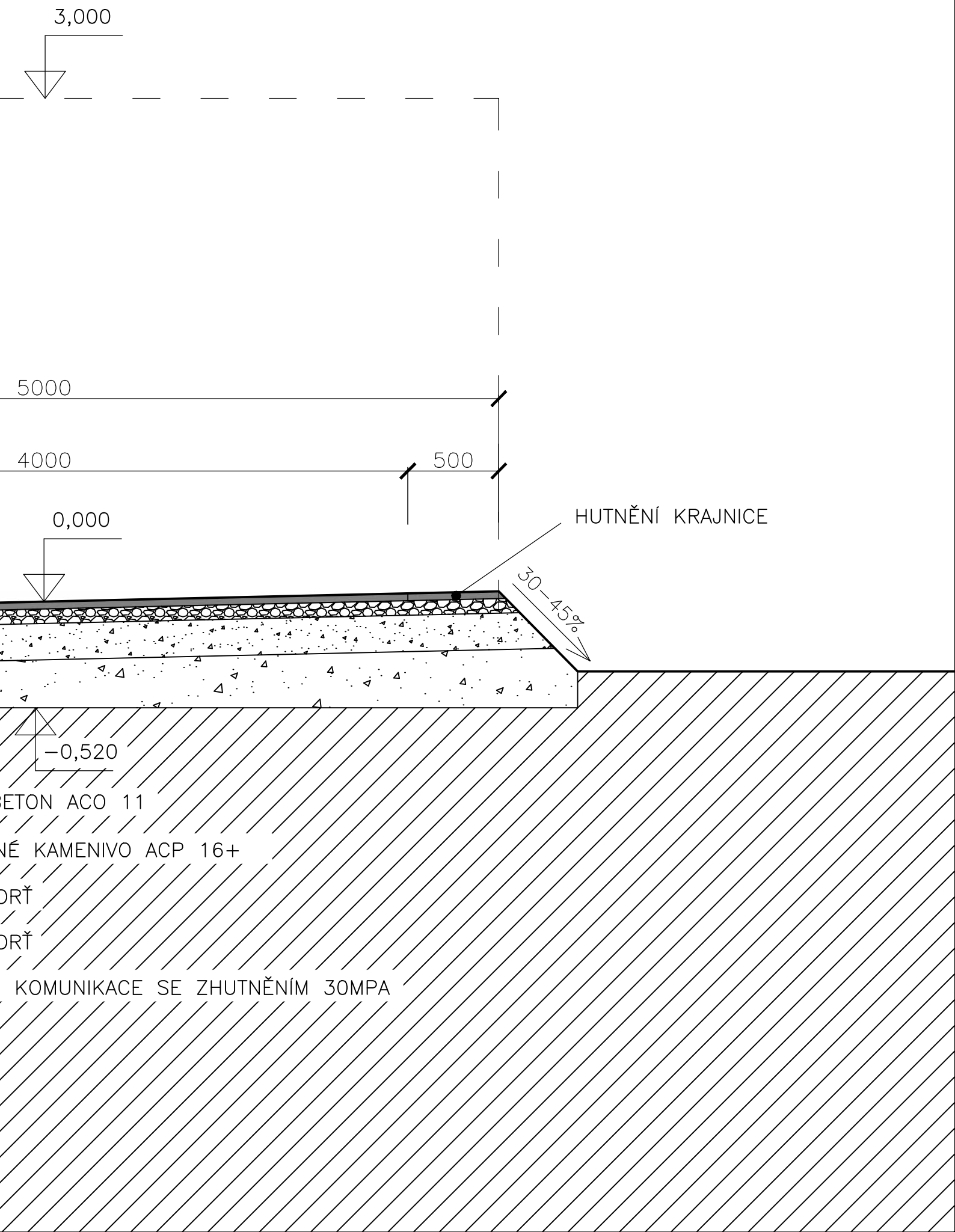

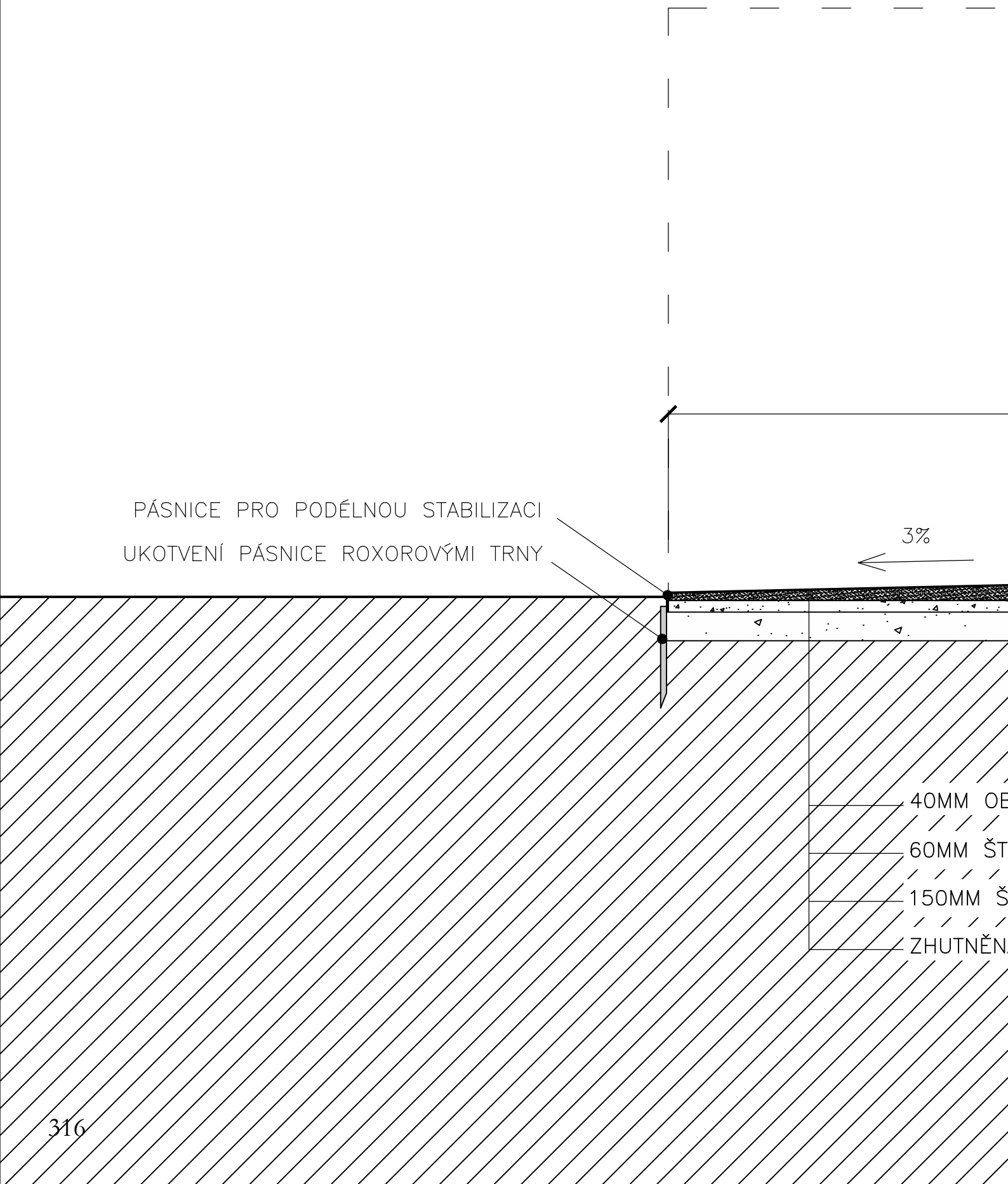
Příklady cest

skladeb

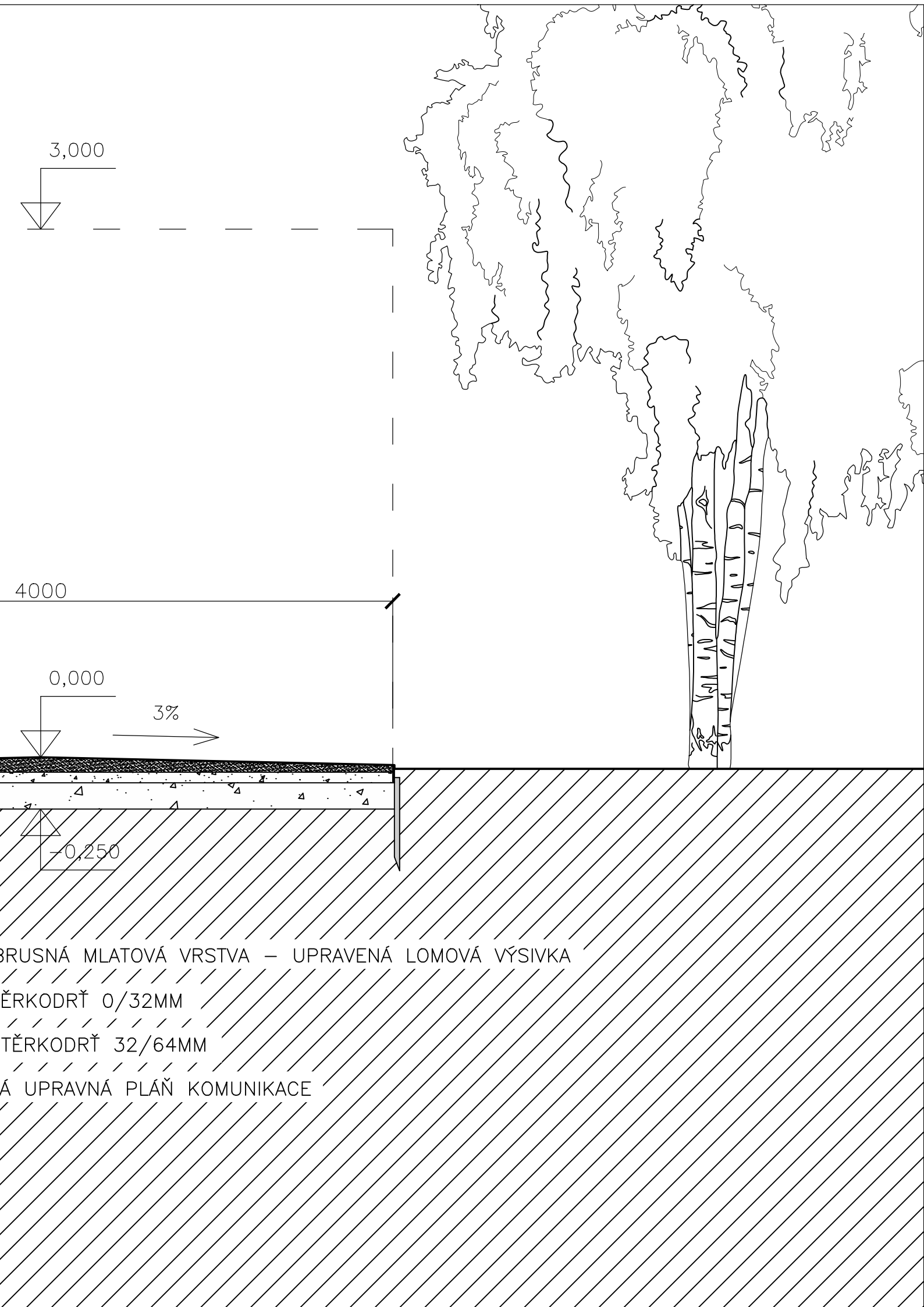

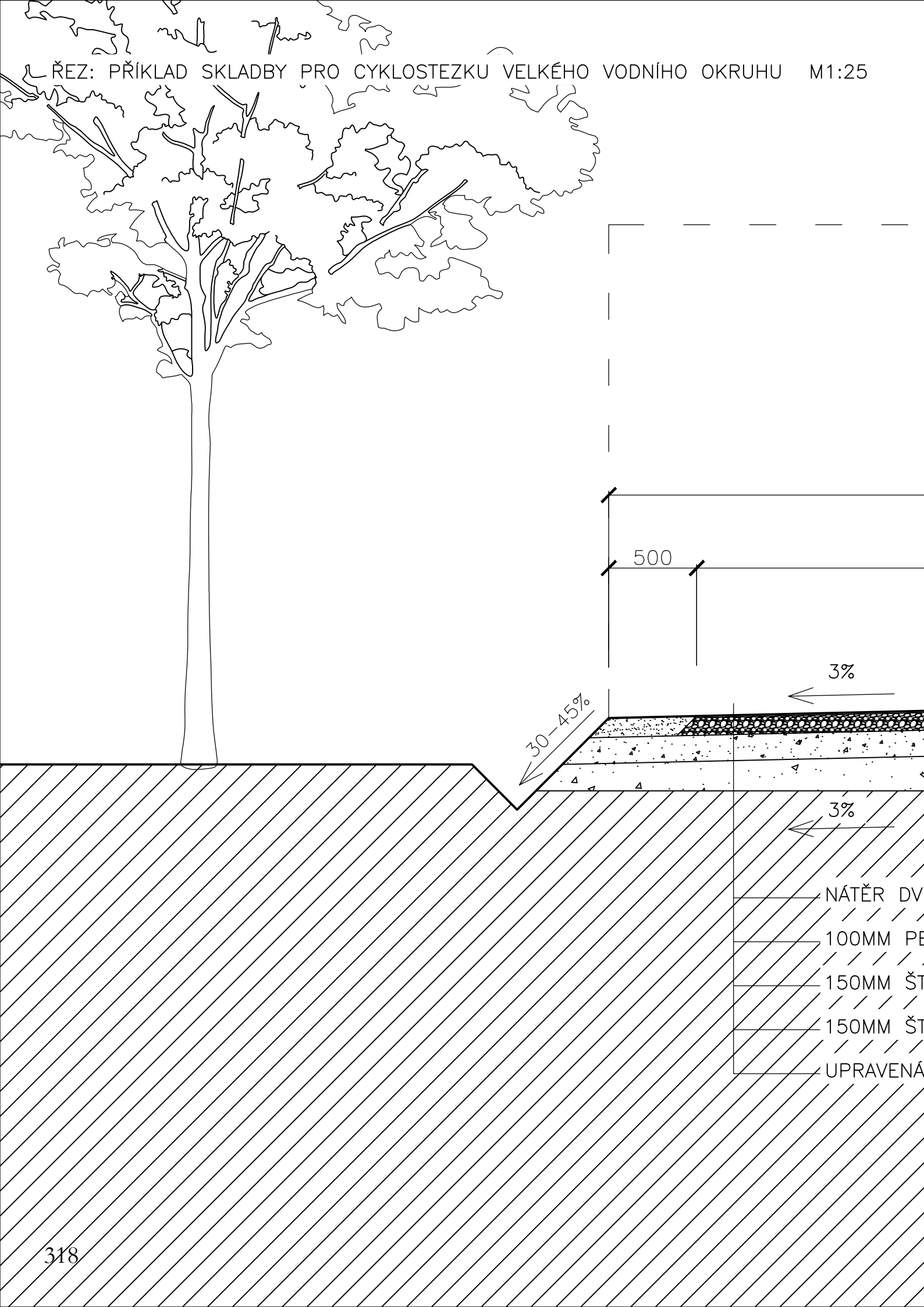

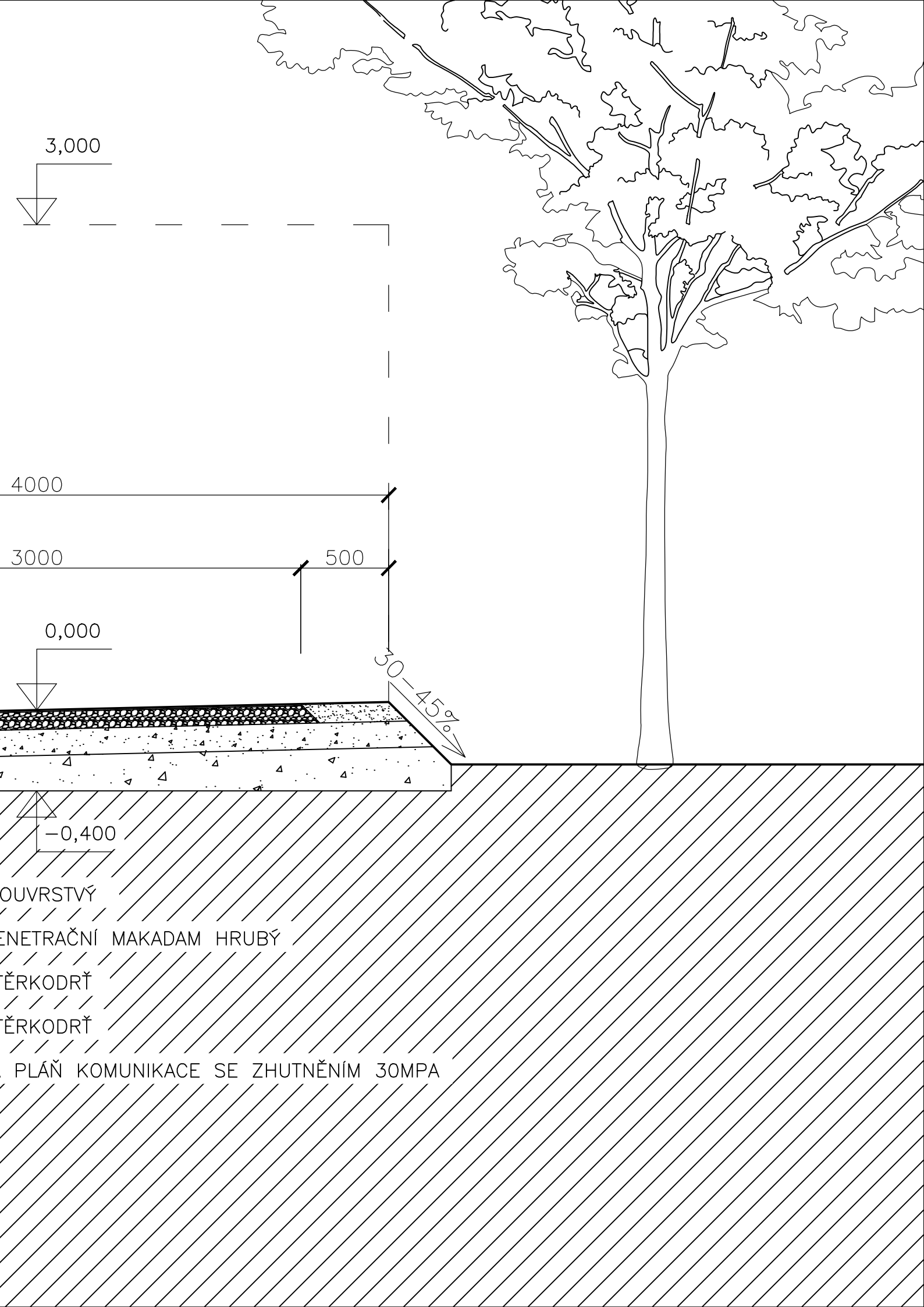

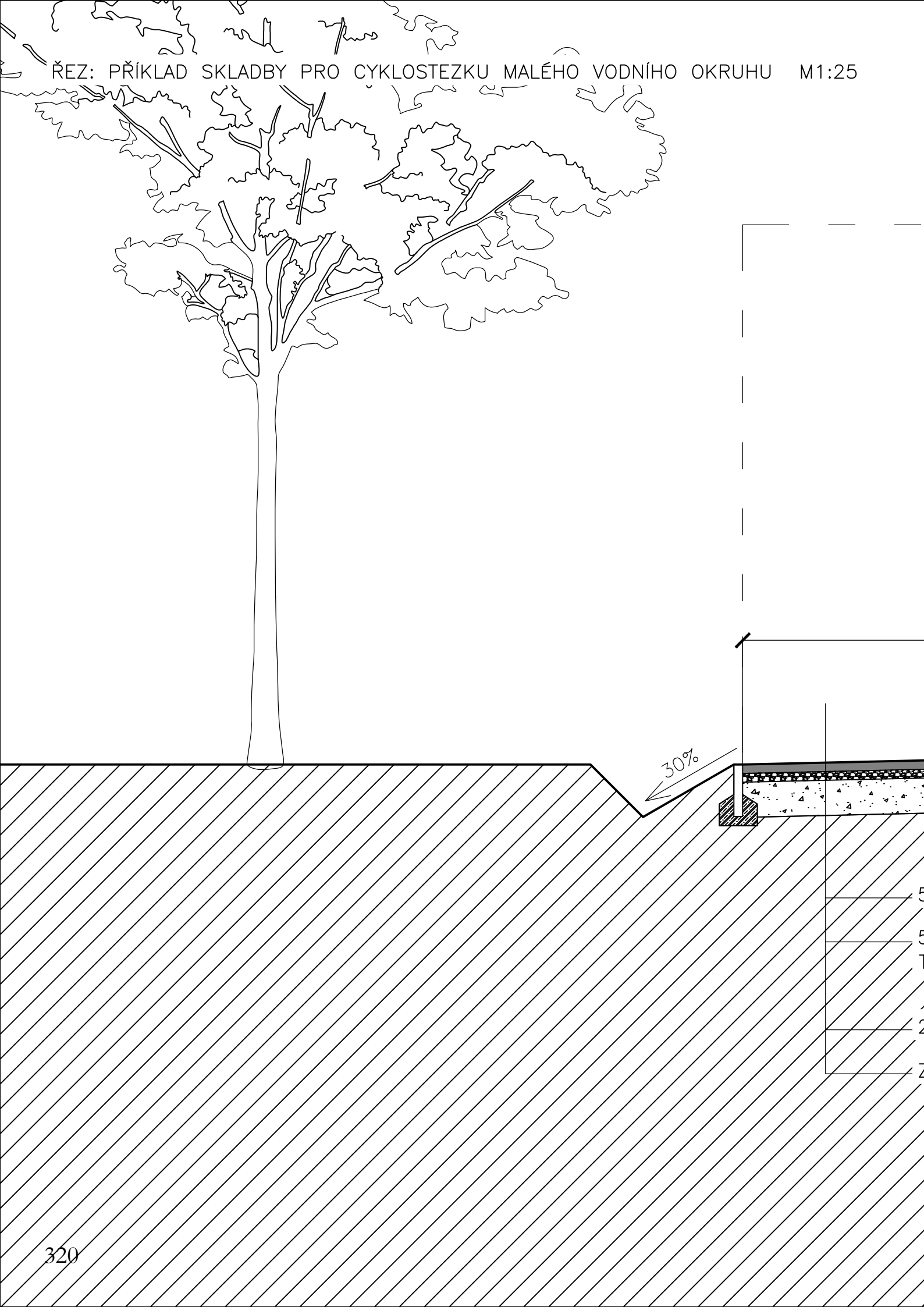

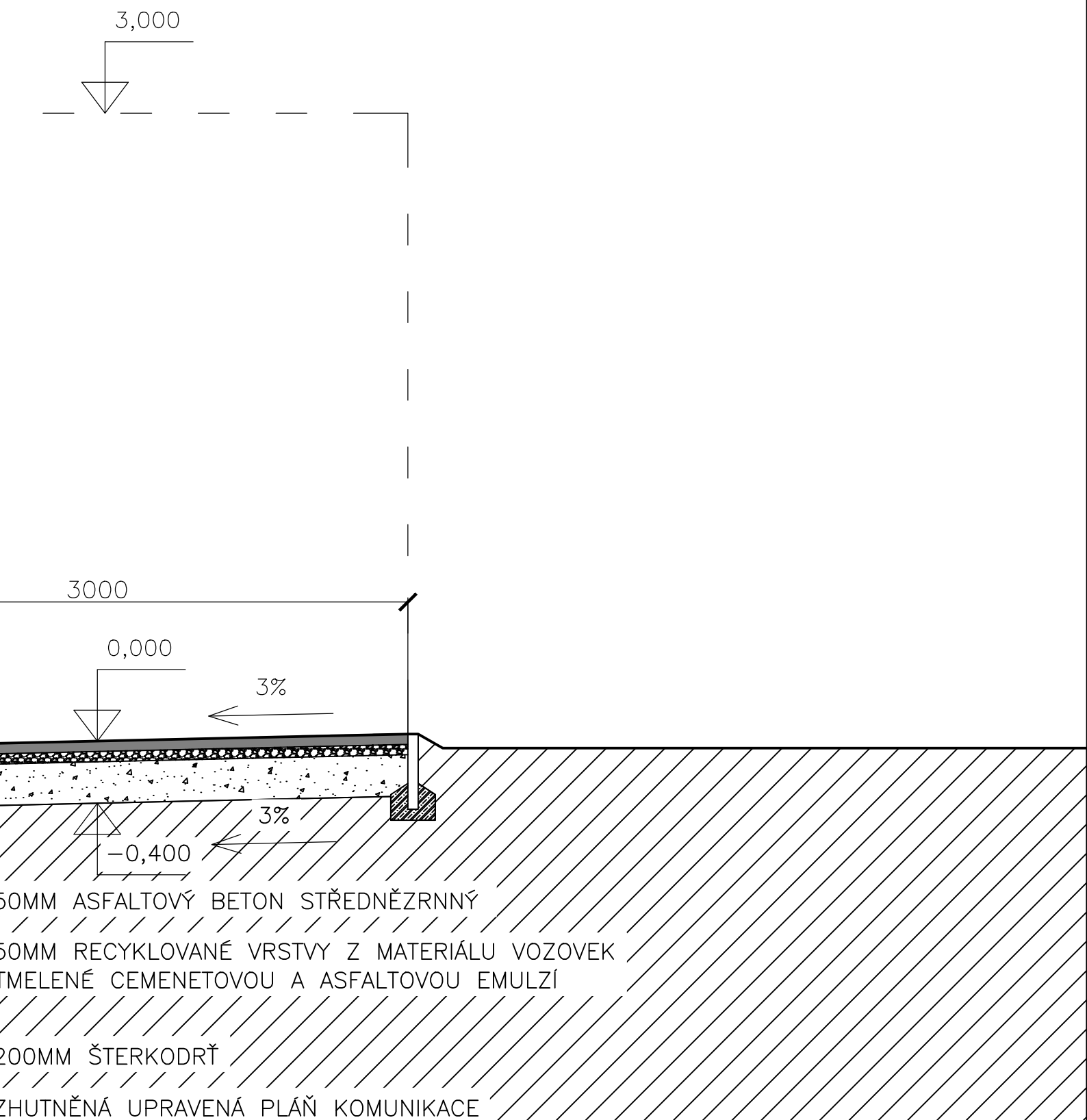

ŘEZ: PŘÍKLAD SKLADBY PRO CYKLOSTEZKU MALÉHO VODNÍHO OKRUHU M1:25

Zdroje

KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2011. ISBN 80-85983-12-5.

MATĚJKA, Daniel, Lukáš LATTEBERG a Jana ZDRAŽILOVÁ. Krajiny z druhé ruky: Secondhand landscapes : konverze postindustriálních areálů v Německu. Ladná: Naokraji, o krajině na okraji, 2016. ISBN 978-80-260-9518-7.

POKORNÁ, Libuše a kol. Kniha o Mostecku. Vyd.1. Litvínov: Dialog, 2000. ISBN 80-85843-80-3.

SUDEK, Josef. Smutná krajina: severozápadní Čechy 1957-1982 = Sad landscape : Northwest Bohemia 1957-1982. 2. vyd. Praha: KANT, 2004. ISBN 80-86217-81-7.

SÝKOROVÁ, Jana a Eva HLADKÁ. Zmizelé domovy: příspěvek k historii zlikvidovaných obcí v okrese Most. V Mostě: Okresní muzeum, 2002.

Internetové zdroje:

Časopis | Fórum ochrany přírody. [online]. Dostupné z: <http://www.casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/sokolovske-vysypky-od-mesicni-krajiny-po-les>

Databáze demografických údajů za obce ČR | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

Internationale Bauausstellung (IBA) Fürst-Pückler-Land 2000 - 2010 - Home. Internationale Bauausstellung (IBA) Fürst-Pückler-Land 2000 - 2010 - Home [online]. Dostupné z: <http://www.iba-see2010.de/>

Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v březnu 2020 | ČSÚ v Ústí nad Labem. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xu/nezamestnanost-v-usteckem-kraji-v-breznu-2020>

Theses.cz – Vysokoškolské kvalifikační práce [online].
Copyright ©, [cit. 17.11.2020]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/yk5z9e/27514-189066977.pdf>

Zaniklé obce [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=250>

Strategické dokumenty:
ATELIER T-PLAN. Územní plán Most. 2020.

BORŠIOVÁ, Jana a Milan BORŠI. Souhrnný plán sanace a rekultivace lomu ČSA. B-Projekty Teplice s.r.o., 2018.

KÚ ÚK UPS. Územní analytické podklady. 2017.

MĚSTSKÝ ÚŘAD LITVÍNOV. Aktualizace územně analytických podkladů obce s rozšířenou působností Litvínov. 2016.

SPF GROUP, v.o.s. Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027. 2017.

Mapové zdroje:
ArcGIS Web Application. GIS mesta Mostu [online].
Dostupné z: <https://mapy.mesto-most.cz/portal/WAB?cfg=most-do-minulosti>

Geoprohlížeč. Document Moved [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Mapy.cz. Mapy.cz [online]. Dostupné z: <https://en.mapy.cz/zakladni?x=13.8492000&y=50.6513000&z=11>

